DEVRİM

AYLIK SOSYALİST DERGİ

MART
6
1992

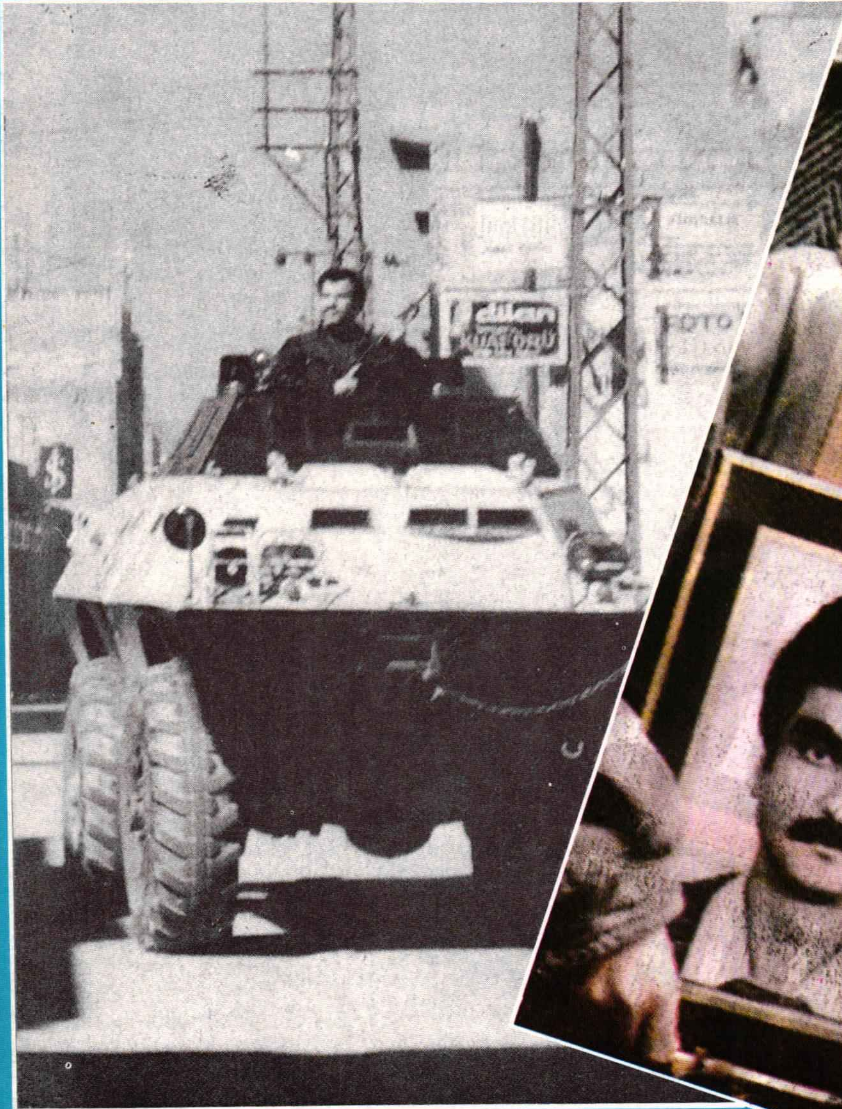
ULUSAL SORUN

TÜRKİYE EKONOMİSİNE BİR BAKIŞ

SOSYALİST YENİDEN DOĞUŞ İÇİN

KOMÜNİST HAREKETTE EROZYON

DEMOKRASİTÖRİZM
"Uzlaşma, Şeffaflık, Sivil Toplum"

TÜRKİYE SOSYALİZME AÇ DÜNYA SOSYALİZME MUHTAÇ

Kapitalizm mevcut sosyalizm pratiklerinin büyük bir bölümü karşısında muzaffer görünüyor. Kapitalizm şimdilik sosyalizm korkusunu yendi. Ama yeryüzü tarihine geçmiş ve kök salmış sınıfsız toplum düşünce ve mücadelesi ile, bugünden içinde bulunduğu sömüren-ezen ve insani değereleri yok eden hüviyetinin yarattığı tepkiden kurtulamıyor. Birbirine bağlı.

Kapitalizm dünyayı tekelci taş devrine götürüyor. İnsanlık bugün "dolduruşa" geldiğinin farkına varmaya başladı. Milliyetçilik ve dinsel ideolojilerden başka kapitalizm bir etik değer ve ideoloji üretemiyor. İnsani değerleri yok edişinin en büyük kanıtı budur.

Milliyetçilik ve dinsel ideolojiler ile kapitalizmin toplumsal örgütlenişi çelişiktir. Bu çelişki, ikinci bir çelişki olan sosyalizm düşüncesi varken işe yarıyordu. Bugün eski işlevini görmüyor. Dolayısıyla kapitalizm, toplumsal egemen ideoloji için bir kısırlık yaşıyor. Bu kısırlık, insanın en son kalesi olan seksüel ilişkisine el atmayı zorunlu kıldı. Metalaşan cinsellik ve kadını eksenine alan bir alanı da sonuna kadar kullanıyor. Türkiye için bu yeni ama önemli bir alandır. Piyasa için, pazar için. Her geçen Dünya Emekçi Kadınlar günü önce kadının ve toplumda tüm cinslerin doğal ve özgür davranış biçimini vahşice sömürme grafiğini yükseltiyor. İtalyan yönetmen Ferreri, seks de öldü diyor. İtalya'da yapacak bir şey kalmadı. Sıra Türkiye'de.

Karabağ, emperyalizm için bir kurbandı. Şimdi akan kan, bu kurbana ait. Türk milliyetçi-faşist-dinci ekseninde olanlar yine oltayı yutup, emperyalizm-faşizm çiftinde üremeye başladılar. Türkiye Karabağ karşısındaki tutumu ile emperyalist emellerini bir kez daha ortaya koydu. Türkiye Büyük Burjuva Meclisindeki tartışmalar faşist ideoloji üretenlerle emperyalist ideoloji üretenler arasında işgal tartışması biçiminde sürüyor. Ancak burjuvazinin seçeneği ortada: "Bu işler eskiden bildiğiniz gibi olmaz, ekonomik siyasi bağımlılık ve ortak örgütlenmeler aracılığıyla olur. Ayrıca paylaşmanın da masada olduğu unutulmamalı."

Kürt politikasında iki tartışma öne çıktı. PKK halkı ayaklandıracak. Bunun tarihi de veriliyor: 21 Mart ve bahar ayları. İkincisi Olağanüstü Hal Uygulaması sürecek. Kırkdokuz Kürt milletvekili zora dayalı devlet politikasını biraz olsun geriletmek için siyasal atak başlattı. Uğur Yücel'in en büyük komedyeni Demirel ve hükümet "Yerine ne koyalım" diyor. Yerinde Kürtler var demek geçmiyor aklından kırkdokuz milletvekilinin. Daha önemlisi Kürt halkının ayaklanacağı yolundaki hazırlık. Ayaklanacak bir halkın üzerine asker gönderilmez. Şefkat gösterip intikam alacağız deniyor. Emperyalist zor politikası iflas etmiştir. Halk katliamı için girişilen kamuoyu yaratma ve Kürt halkına karşı psikolojik bir savaşla birlikte askeri saldırı planını yürürlüğe koyma çabasına girişilmiştir. İki gazeteci öldürülmesi bir adımdır.

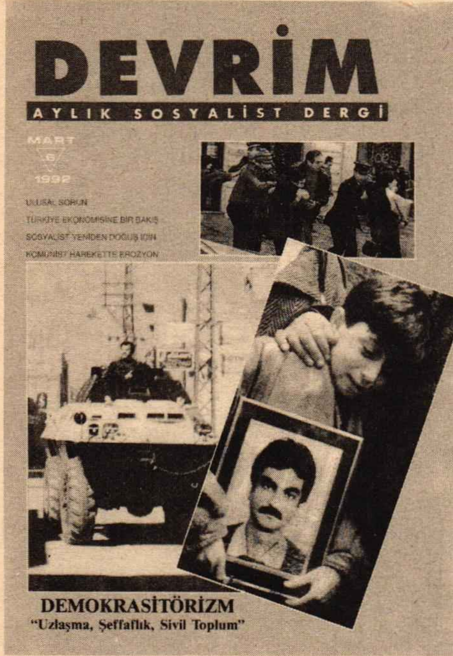
Kontr-gerilla ve son zamanlarda 2000'e Doğru'nun "Kontr-Hizbul" dediği karanlık güçler, yönetimden ve devlet aygıtından ayrı gösteriliyor. Bu, aygıtın içinde ya da denetiminde karanlık bir nokta olabilir ancak asla dışında değildir. Ecevit'in 1977'de ortaya attığı ve devleti sorgulamaktan kurtaran bir saptırmadır.

İşçi katliamı her boyutuyla sürüyor. Zonguldakta... işçi, emekçi insana yönelik vahşetin bir yansımasıdır yüzlerce yanmış ceset.

Emperyalizm yeni emperyalist paylaşım için, örgütlenme ve askeri tedbirler aladursun dünyada kanamayan ülke düne göre azalmıştır. Tüm insanlığın kurtuluşu, sosyalizmin ideolojik, siyasi ve ekonomik çözümü ile mümkün olduğunu gösteriyor.

Şiddetin, eşitsizliğin ve sömürünün kayağı olan mülkiyet ve onun son biçimi tekelci kapitalizm, karşı şiddetle boğulacaktır.

YAYIN KURULU

Etki Yayınevi Adına
Sahibi ve Yazişleri Müdürü
Mesut HASTÜRK

Yönetim Yeri
Ebusuud Cad. Saruhan No:23 Kat:4/4
Sirkeci/İSTANBUL
Telefax : 522 56 29

Gaziantep Temsilciliği
Ahmet ÇALDIRAN
Suburcu Cad. İnceoğlu İşhanı
Kat:3/85 Gaziantep

Avrupa Temsilciliği
Yüksel ER
Bilser str. 24a 2000 Hamburg60
Almanya Tlf: 040 511 7632

Dizgi : PALET Dizgi
Kapak : S. ÖNAL - M. AKAY
Baskı : AYDINLAR Matbaası

Abone Yurtiçi
Yıllık:120.000TL Altı aylık:60.000TL

Abone Yurtdışı
Almanya Yıllık 70 DM
Fransa Yıllık 150 FF
İngiltereYıllık 20 ST.

Mesut HASTÜRK
İş Bankası Cağaloğlu Şb.
Hesap No: 370961
Posta Çek No:666257 Sirkeci/İST.

DEVRİM'DE BU AY

"Mart'ta"

Bu topraklarda, devrimci duruşu ile kurtuluş ve özgürlük yolunda düşen devrimcilerin geçtiği tarihsel günlerden geçiyoruz. Anmalarımızı sıcak alınlarımızı birbirine değdirerek gerçekleştiriyoruz.

Alnımız gibi, bedenlerimiz de sıcak.

Çünkü biz ölülerimizle yaşamlarımızı birbirimize emanet ediyoruz.

Isılarımız geçiyor içiçe.

Newroz gibi.

Mart'ın tüm son haftaları gibi.

Sosyalizmin, tüm işçi ve emekçilerin kurtuluşu olduğu biliniyor ve söyleniyordu. Şimdi sosyalizm daha çok insanlığın kurtuluşu ile yakınlaşmıştır. İşçi sınıfının öncülük ve ilerici sınıf olma özelliği bu genişlikle kucaklaşmaya başlamıştır.

Yaşamı bütünüyle yakalayan, politik-ideolojik etkinliği ve yeni motivasyonları bulan işçi sınıfı dinamiği, kapitalizmi tüm sonuçları ile ortadan kaldırabilecektir.

Devrimci sosyalistlerin ve mücadele öznelerinin birliği için söz üreten, birlik lafzı olmadan politika yapılamayan bir dönemde şartlara uyduğunu göstermeye çalışanların aksine, DEVRİM, her attığı adımda bunu somutlayarak, yalın, abartısız, içten ve somut adımlar atmaya devam ediyor.

Bu aynı zamanda DEVRİM'in değil, sosyalizm inancını aynı doğru mantıkla kavrayan sosyalistlerin ortaklaştığı bir güzellik olarak ortaya çıkıyor. Her güzellik gibi örnektir.

Geçen beş sayıda DEVRİM, politika pazarına çıkmadığını kanıtladı. Haleler peşinde olmadığını, abartılar, spekülasyonlar ve parlak imzalar peşinde olmadığını gösterdi. Sosyalist kollektif anlayış ve yalınlıkla "düzenli sayılar çıkardı."

Sekiz Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak anılıyor. Günlere sıkışmaktan kurtulduğumuz anı istiyoruz. Kadınların üzerlerindeki bütün zor'lardan, onları alçaltırken gerçekte erkekleri daha çok alçaltan toplumsal önyargı, kültür, ahlaki değerlerinden arındığımız günleri istiyoruz. Erkek cins anlayış ve pratiğinden günlük yaşam içinde sosyalist insan bilinciyle başlayarak arınmayı ve sosyalist özgür anlayışın sergilendiği zamanları istiyoruz. Ağızlardan çıkacak ilk sözle birlikte, şimdi.

Eğer istenen, yeni ve başka da olsa bir esaret biçimi ise, ancak o zaman ertelenebilir özgürlük.

Sevgiyle kalın.

Mesut Hastürk

BÜYÜK İŞÇİ KATLİAMI

"Zonguldak bir gezegendir. Bu maden gezegeni Türkiye kapitalizminin bütün sömürü çirkinliklerinin ölümlerle açığa çıktığı bir kent."

Zonguldak bir gezegendir. Bu maden gezegeni Türkiye kapitalizminin bütün sömürü çirkinliklerinin ölümlerle açığa çıktığı bir kent. Zonguldaklı madene muhtaç edilmiştir. Zonguldak bir maden uydusudur. Kapitalizm oraya çıkan madeni almaya gider. Taşkömürü sanayiin emrindedir. Zonguldaklı madende çalışır. Bu neredeyse tek şansıdır. Biliniyor ve Zonguldak madene muhtaç kalmaya devam ediyor. Yedi milyar liralık yatırım karşılığı son yıllarda dörtyüz otuz bir, son elli yıl içinde üçbinin çok üzerinde işçi öldü. Rakamların iğrenç kuruluğu ve ifadesizliği altında kaldı tek tek yaşayan canlılar.

Faylar, çatlaklar ve jeolojik yapısı ile maden çıkarma bölgesi olarak Kozlu, metan gazı oluşumunda çok aktif bir bölge olarak ifade ediliyor. Bu biliniyor. İnce Memet kuyusunda bulunan asansör sistemi, alarm sistemi, havalandırma sistemi çok ilkel. Yabancı uzmanlar bin yıl öncesinde kölelerin çok daha uygun koşullarda çalıştırıldığını ifade ediyor. Bu da biliniyor. Çıkarılan kömürün büyük bir sömürü metaı olduğu bütün maliyet hesaplarında ortaya çıkıyor. bu da biliniyor. Böyle bir maden dünyasına mahkum edilen Zonguldak ve Zonguldaklı işçiler ölüme gönderiliyor. Çıkarılan kömürün ton miktarı cesetlerle tartılıp kapitalist pazara gönderiliyor.

Düzen Zonguldak'a Kinini Gösterdi

Maden işçisi bir yıl önce başkaldırdı. Gerede'ye kadar onbinlerce işçi yürüdü. Devletin barikatı, sendika beylerinin çıkarcı-işbirlikçi tutumu yürüyüşü geriletti ve madene çevirdi işçileri. Sömürü çarkı dönmeye, çark işçiyi ölüm kokan ocaklara indirmeye devam etti. Üretim hesapları yapıldı. Az maliyete yüksek verimlilik arasında işçinin cesedi gerildi.

Zonguldak madeni Zonguldaklılarındır, işçilerindir.

Hükümet ve siyasi yetkililer, yöneticiler timsah gözyaşlarını gösterdi. Acıları çok büyüktü. Çünkü ölenlerin ailesinin külfetini bir süre çekip olayı kapatmak zaman alacaktı.

Senaryo tutuncaya kadar, yetkili ağızların açıklamaları, birbirini tutmuyor. Çelişkiler yumağı o zaman açığa çıkıyor. Yetkililerin açıklamalarının birbirini tutması zaman alıyor. Ta ki TRT televizyonunda hazırlatılan programa kadar. Sonra hepsi resmi bir ifade ile "Baba"nın görüşleri etrafında uygun hale getiriliyor.

Basın ekonomik açıdan yaklaşıyor olaya ve işçi katliamını ekonomi ve tedbir açısından değerlendirip, verimlilik açısından son buldururken ne olduğu belirsiz vicdanları rahatlatıyor. Vicdan sahibi bir millet olduğu, vicdanı rahatlatmanın yolunun da gözyaşı olduğunu düşünüyorlar.

Sendikacılar Kozlu'da yaşanan katliamın milyarlık yolsuzluklarını ve unutturacağını hiç değilse belli bir süre gündeme gelmeyeceğini düşünüyorlar. Alie yardımı için kolları sıvayıp, ailelerden genç çocuklarını madene istiyorlar.

İşçiler bir Gerede'yi, bir ölümü düşünüyor.

Sovyet Ordusu'nun Kuruluşunun 74. Yıldönümünde

Sovyet Komünistleri Yürüdü

Sovyetler Birliği'nde çözülüş, emperyalizmin ve kapitalist restaratörlerin çabasına rağmen, sosyalizmin kazanımlarına yaklaşmak bir yana, toplumun hızla kazanımlarını kaybettiğini ortaya koydu.

Sovyetler Birliği'nin çözülüşünden sonra ortaya çıkan tablo, emperyalizmin ve kapitalist restoratörlerin yoğun çabasına rağmen çözülüşün, sosyalizmin değerlerinin gerisine gitmekle sonuçlandığı görüldü. Ancak, sosyalizmin bu temel-asgari vazgeçilmezleri üzerine siyaset ve yeni örgütlenme biçimi geliştirilemiyor. Toplumdaki eğilimlerin öznelliği, restoratörlere etkinlik sağlama olanağı veriyor.

Sosyalizmin gereksindiği toplumsal örgütlenme ve yeni politikalar, kapitalist toplum örgütlenme ve siyasi-ideolojik tezlerini dayandığı için de kapitalist restoratörlere etkin politik söylem olanağı doğuyor.

Sovyet sosyalizminin siyasi-toplumsal örgütlenme ve yeni motivasyon gereksinimi karşılanamamış, yozlaşmış değerlerle özdeş bulunan toplumsal siyasal pratiğin ağırlığı altında ezilmiştir.

Şu an için komünistler henüz sosyalizmin topluma sağladığı yararların, olanakların ve eski yüksek yaşam standartlarının odağında yer alarak ancak politika yapabiliyorlar. Siyasi-ideolojik cephedeki, argüman fazla yenilenmiş değil ve Yeltsinvari restoratör emperyalist-kapitalist temsilcilerin, sosyalizmin kazanımlarının, maddi kültürünün karşısında yıpranmasını bekliyorlar.

Bugün için mantıklı, ancak bu mantık somut koşullardan çıkıyor, dolayısıyla kendiliğindencidir.

Buna ters düşebilecek bir kaç kitlesel eylem gerçekleştirildi. Birincisi onbin kişilik bir kitle gösterisiydi, Sovyet komünistleri Lenin-Stalin lehinde, restoratörler aleyhinde sloganlar attı. İkinci gösteride ellibinin üzerinde gösterici umulmasına rağmen katılım daha azdı.

Üçüncü gösteriye onbinler katıldı. Bu gösteride onurlu direnişleri devam eden Moskova'daki ENKA inşaat işçileri de yer aldı. Türkiye'den katılan işçiler kapitalizm karşıtı konuşma yaptı, slogan attı.

Son gösteri 23 Şubat'ta yapıldı. Bu gösteri daha kararlı komünistlerce gerçekleştirildi. Otuz binin üzerinde Sovyet komünistinin katıldığı gösteriyi Moskova İşçi Hareketi, Subaylar Birliği ve İşçi Halkının Sosyalist Partisi düzenledi.

Mayakovski meydanından Kızıl Meydan'a yürüyüşe geçen Sovyet komünistleri Yeltsin'in güvenlik güçlerince durdurulmak istendi ve çatışma çıktı.

Komünistler, şu anda Rusya Federasyonu yönetim aygıtının başındaki gerici kapitalist restoratör yönetici ve askerleri istifaya çağırdı.

Gösterinin en önemli özelliği ise sosyalist siyasal oluşumların ciddi olarak ilk kez birlikte hareket etmeleriydi.

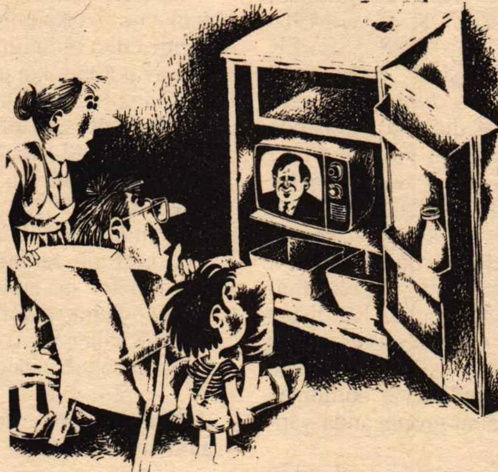
UZAKTAN KUMANDALI MISINIZ?

"Kapitalizmin insanı, kendine bile yabancılaştırdığı biliniyor. Televizyon da burada devreye girdi. İnsanın kendine bile gereksinimi olmadığını göstermeye çalışıyor."

Televizyonu televizyon yapan diski bir Sovyet bilimcisi yaptı. Televizyon, bilimi teknoloji yoluyla pazara taşıyan, kullanan kapitalizm tarafından daha çok geliştirildi.

Kapitalizmin insanı, kendine bile yabancılaştırdığı biliniyor. Televizyon da burada devreye girdi. İnsanın kendine bile gereksinimi olmadığını göstermeye çalışıyor.

Son araştırmalar televizyonun, insanın iş, eğlence, yemek, seks, uyku gibi faaliyetlerinden daha çok zaman tükettirdiğini ortaya koyuyor.

Geleceğin toplumunda televizyona yer yok. Bu aygıtın yerini yeni teknolojik ürün almayacak. Almamalı da. Muhtemelen tersi olacak. Tele (uzak) yerine yakın görünçlük gerçekleşecek. Komünizmin ekseninde yaygınlaşma ve özleşme vardır.

İnsanlar arasındaki her tür uzaklık komünizmde aza iner.

Bugün kapitalizmin kullanımındaki televizyon, insanların düşünce ve davranışına "insanı yönsüzleştirerek O'na yön verme" biçiminde kullanılıyor. Diğer yandan kamuoyu'nun manipüle edilmesinde de etkin bir araç. Bir çok bilimci de bu aracın insanı, çocukluktan başlayarak aptallaştırdığını söylüyor.

ABD'li roman yazarı, Kurt Vonnegut, televizyonun Amerikalıları "acımasız ve duyarsız" kıldığını söylüyor. Vonnegut burada televizyonu suçlu gösterirken, TV tekellerini ve kapitalizmin sistemsel bütünlüğünü göremeyecek kadar saf yaklaşıyor konuya. Vonnegut, körfez savaşında ABD'lilerin televizyonla nasıl basit birer robot gibi davrandığını biliyor ve her ölen asker için mutlu olacak kadar insanlıktan çıktıklarına tanık oluyor.

Televizyon endüstrisi ve yayıncılığına, yeni bir sınıfsal kültür ve kullanım biçimleri ile üretilecek teknoloji ile karşı çıkabilir. Bugün için hiç değilse insanlara "Az televizyon, daha çok sokak" önermekten daha somut bir şey yapmak güç.

Türkiye burjuvazisi egemenlik durumunu güçlendirmenin her yolunu kullanmak istiyor. Televizyon teknolojisi ve yayıncılığı 12 Eylül'den sonra büyük teşviklerle ülkeye sokuldu. Yaratılan toplumsal ihtiyaca cevap vermek için önce devlet televizyonu yetkinleştirildi, daha sonra özel tekel televizyonları devreye girdi, PTT'ye aktarılan güçle Avrupa yayınları da hızla ülkeye taşındı. Beş yıl içinde Türkiye'nin işçi-emekçi yoğunluklu bölgelerinde dokuzu Türkçe yayın yapan en az on iki televizyon tekeli günlük yaşama sokuldu.

Televizyon pasif insan yaratmayı, yabancılaşmayı ve yüzeysel (duyarsız) olmayı kolaylaştırmaktan öte, tam da bunu gerçekleştiriyor. Yayını burada yapıyor.

Televizyon sanıldığı gibi bir uyutma aracı değil. Mekanik bir din adamıdır. Uyutma gibi pasif bir işlevden öte, insan davranışı ve düşünce pratiğini şekillendirme gibi aktif bir olumsuzlama işlevine sahiptir.

Bu gün yayın içeriğine bakıldığında da görülen o'ki televizyon her çeşit basitten daha iyi kurulmuş olanına kadar insana kurgusal yapay bir dünya sunuyor. Bu dünya insanın önüne yığıldığında, insan belleği silikleşiyor. İzlek ve odaksızlaşma, insan beyninin büyük bölümünün köküne elektromanyetik ayran suyu döküyor.

Türkiye'de yeni olmakla birlikte, İtalya'ya benzer bir TV yayıncılık pratiği beklenmedi. Ancak Türkiye egemen toplumsal ideolojisinin burjuva süzme biçimi içerik olarak yer alacak ve Avrupa formunu yakalama çabası gösterecektir.

Televizyon yayınlarının izleyici topluluğu ise daha çok işçi-emekçi ve yoksullar oluyor. Hem sınıfsal çoğunluk olmaları, hem günlük yaşam olanakları açısından hem de hedef kitle olarak seçilmiş olmalarından kaynaklanıyor. Dolayısıyla işçi-emekçi sınıflar TV'nin yapay-kurmaca dünyası ile kendi gerçekliği arasında bir yanılsamanın kurbanı oluyor.

Devrimci Seçim Bloku'nun Yargılandığı

DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİNDE PROTESTO

İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı, erken genel seçimlerde sosyalist dergilerin oluşturduğu Devrimci Seçim Bloku'nun yayınladığı bildiriyi gerekçe göstererek dokuz derginin yazı işleri müdürleri hakkında İstanbul Devlet Güvenlik mahkemesinde dava açtı.

Savcılık ön hazırlık çalışmasında seçim bildirisinde "Devletin bölünmezliği aleyhine propaganda yapmak" suçunun işlendiğini ileri sürmüş, hazırladığı iddianame ile de bu düşüncelerini şöyle belirtmiştir:

"Sosyalizm Yolunda Kurtuluş" isimli derginin 9.10.1991 tarihli Seçim Özel sayısında DEVRİMCİ SEÇİM BLOKU BİLDİRGESİ adı altında, "BURJUVA PARTİLERE OY YOK. BAĞIMSIZ SOSYALİST, DEVRİMCİ, YURTSEVER ADAYLARI DESTEKLE" başlıklı yazıda: ... İnönü'sü, Demirel'i, Ecevit'iyle tüm burjuvalar Kürt halkının ulusal uyanış ve direnişi karşısında birlik oluşturdular... Kürt ulusunun yok sayılması ve haklarının çiğnenmesine, özel savaşa hiçbir burjuva partisi muhalif değil, tümü destekliyor... Kürt halkının, ayrı devlet kurma dahil, kendi kaderini tayin hakkının gerçekleşmesi önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır. Bölge Valiliği kaldırılmalı, özel savaş durdurulmalı, parlamento Kürdistan üzerindeki tüm yetkilerini iptal etmelidir... Kürt ulusuna özgürlük... gibi sözlerle yazının tümünde Türkiye Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan propaganda yapmak suçu oluşmuştur.

Sanıklardan İlhan Cüre yazının yayınlandığı derginin sahibidir. Suç konusu yazı derginin sorumlu yazı işleri müdürü CEMAL TURAN ile diğer sanıklar KAMİL ERMİŞ-NAZIM TABAN-CEMAL ALBAYRAK-FETHİ ÖZDEMİR-NAFİYE DİZE-MESUT HASTÜRK ile ATALAY YILMAZ tarafından birlikte kaleme alınmıştır.

Bu duruma göre: müsnet suçtan sanıklar hakkında duruşma icrası ile;

1- Sanık İlhan Cüre'nin hareketine uyan 3713 sayılı kanunun 8/2. maddesi ile cezalandırılmasına,

2- Diğer sanıklar CEMAL TURAN - KAMİL ERMİŞ-NAZIM TABAN- CEMAL ALBAYRAK-FETHİ ÖZDEMİR-NAFİYE DİZE-MESUT HASTÜRK - ATALAY YILMAZ'ın hareketine uyan 3713 sayılı kanunun 8/1. maddesi ile cezalandırılmalarına karar verilmesi kamu adına talep ve iddia olunur. 14.1.1992."

DGM'de 10.04.1992 tarihinde yapılan duruşmada dergimiz yazı işleri sorumlusu Mesut Hastürk ve Seçim Bildirisi'ni imzalayan dergi sahip ve yazı işleri müdürlerinden, İlhan Cüre, Cemal Turan, Nazım Taban, Nafiye Dize ve avukatları Ercan Kanar, Kanber Soypak hazır bulundu.

Sanık olarak dinlenen yazı işleri sorumluları, suç isnat edilen bildirinin hazırlık soruşturmasında ifade ettikleri gibi kendi taraflarından hazırlandığı ve oradaki ifadelerin geçerli olduğunu belirttikten sonra, fikir açıklamasının suç sayılamayacağını, devletin zora dayalı Kürt politikasının geçersiz ve yanlış olduğunu, halkların eşitlik ve kardeşlik prensibine uygun çözümü gereksindiği ve kendi kaderini tayin hakkının savunulduğunu ifade ettiler.

Duruşma esnasında İstanbul 2 No'lu DGM Yargıcı, geç gelen avukatların ve sanık olarak ifade ettiği kişilerin alınmaması yolunda mübaşir'e talimat verdi.

Bundan sonra söz alan Avukat Ercan Kanar, Mahkeme başkanının bu tutumunun kendilerini rencide edici olduğunu, mübaşir ve polis görevlilerinin avukatlara karşı davranışlarının sanki onların da altında bir makamın temsilcisiymiş gibi görülmelerine yol açtığını, oysa, avukatlığın da yargıçlık, savcılık gibi makamlarla eşit olduğunu, mahkeme başkanının bu tavrının yanlış ve avukatlık statüsünü zedeleyici olduğunu belirtti. Ercan Kanar'ın eleştirisi karşısında DGM Yargıcı tavrını sürdürmesinin yanında, avukatlara yönelik küçümseyici sözler sarfetmeye ve giderek onları istemediğini söylemeye vardırdı. Avukat Ercan Kanar ve avukat Kanber Soypak mahkeme başkanının bu tutumunu protesto ederek mahkeme salonunu terketti.

Bunun üzerine dergi sorumluları da mahkeme salonunu terkettiler.

DEVRİM'İN GAZİANTEP TEMSİLCİLİĞİ AÇILDI

Gaziantep devletin bu güzel kent üzerinde psikolojik bir baskı ve yıldırma egemenliği kurduğu illerden biri. Gaziantep'li bunun yanı sıra din ve milliyet temelli gerici örgütlenmelerin de teşvik edildiği bir kent. Gaziantep devletin Kürt politikasının burjuvazisi lehine zoru hakim kılmaya çalıştığı önemli bir yer.

Gaziantep'li Devrim okurları bunun en açık biçimiyle tanığı oldular. Devrim Gaziantep'e daha çok gitmeyi gerekli gördü. Önemli bir gereksinime yanıt verdiğimizi düşünüyoruz.

Bu gereksinimlere uygun olarak mali ve teknik kapasiteyi zorlayarak adım atmayı sürdüreceğiz.

Gaziantep temsilciliğimiz aynı zamanda bölge dağıtım sorunlarıyla da ilgilenecek. Çevre illerin katkı ve ilgisine de yanıt vermeye çalışacak.

Temsilci ve adresimiz:
Ahmet Çaldıran
Suburcu Cad. İnceoğlu İşhanı Kat:3 No:85
G.Antep

SON VE TEK YASAK KİTAP

Kitabın Adı :
Sınıf ve Parti
Yazarı :
Haluk Yurtsever
Yayınevi:
Dönem yayınevi
Yayın yılı :
1989
Bulunduğu Depo :
Toplumsal Kurtuluş Ankara ve İstanbul Bürosu

Haluk Yurtsever'in Sınıf ve Parti adlı çalışması 1989 yılında birlikte olduğu ve Toplumsal Kurtuluş'u çıkaran Dönem Yayınevi tarafından yayınlandı.

Yıl 1990. Haluk Yurtsever politik-pratik nedenlerden ötürü Toplumsal Kurtuluş'tan ayrıldı. Aynı sürece denk düşen ve Toplumsal Kurtuluş çevresinde "sosyalist iktidar perspektifli radikal devrimci bir politik-pratik entellektüel çalışma amacıyla kendini tanımlamış kadro ve muhatapların büyük çoğunluğu da TK'dan ayrıldı. Bu ayrılık dağınıklık yerine, sözü edilen perspektif doğrultusunda kısa sürede motive olup yürümeyi getirdi. Sonuç ortada.

DEVRİM'in yayınlanmaya başlaması ile birlikte bir çok okur Haluk Yurtsever'in Sınıf ve Parti adlı kitabını bizden talep etmeye başladı.

Kısa bir piyasa araştırması ile mevcudu tükenen kitapların elde tutulduğunu öğrendik.Kitaplar depoda bekletiliyordu.

Eylül 1991'de, Dönem yayınevi ve TK merkezi durumundaki İstanbul büroya telefon edip, Mesut Hastürk'ün şiir kitabının dizili olduğu disket ile (Bu disket, dizgisi ile birlikte Dönem yayınevinin hiç bir katkısı yoktur) Haluk Yurtsever'in kitabından mevcut olanlardan almak istediğimizi ilettik. Şimdiki Dönem yayınevi sahibi Şevki Ömeroğlu telefonu yüzümüze kapattı.

Bu olayı yaşayan arkadaş bir daha konunun üzerine gitmedi ve kitabı yeniden basma doğrultusunda ısrar etti. Bu, Devrim dergisinde ilan edilerek duyuruldu.

Aradan geçen zaman içinde, konuyu açıklığa kavuşturma isteği ağır bastı ve "kitap niçin depoda tutuluyor? Niçin sosyalist ahlaka uymayan davranışlar ortaya çıkıyor?"

Yayın Kurulundan bazı arkadaşlar da konuya el attı ve tekrar TK ve Dönem ilgililerine iletildi. "Bir açıklama...?"

Şimdiki TK Yazı işleri sorumlusu Necdet Kanbir ile bir gazete bürosunda karşılaşan arkadaşımız "Necdet oldukça duygusal ve iyi niyetliydi. Geçmiş ortaklığımızdan gelen bir sıcaklıkla konuştuk. Telefon kapatma hikayesini kendisi de eleştirdi, hatta mevcutları dağıtmadıklarını, sattırmadıklarını belirttikten sonra depoda olanların adedini bildirecek" dedi. Bu iyiniyetli girişimden iki hafta sonra da bir ses çıkmayınca Ankara bürosunu arayarak Necdet Kanbir ile görüştük. Kanbir, henüz konu ile ilgilenemediğini belirttikten sonra "Kaç lira vermeyi düşünüyorsunuz?" diye sordu. Konuşan arkadaşımız da gayri ihtiyari bir şakayla "Telif hakkını düştükten sonra ne kaldığını siz hesaplayın" biçiminde yanıtladı. Bu hiçin altında Yalçın Küçük'ün kendi yayınevi tarafından bastığı kitaplardan ile telif hakkı aldığı örneği yatıyordu. Bu nasıl oluyor? Şöyle: Dönem yayınevi faaliyeti TK. Dönem yayınevi bastığı kitapların gelirlerini de kendi bünyesinde bulundurur diye bir anlayış vardı. Dikkat edilirse Yalçın küçük Dönem Yayınevi faaliyetteyken bile Tekin Yayınevinden birçok kitap yayınlamıştır. Dolayısıyla Dönem yayınevinin ve elbette TK'nın mali bilançosu ortaya konduğunda bazı maddi sorunlar ortaya çıkıyordu. Yalçın Küçük gereksiz bürokratik ayrıştırmanın etkisiyle olsa gerek Dönem yayınevi tarafından basılmış bir kitabın %15 telif hakkını gündeme getirmişti.Bu garip durum böyle ortaya çıktı.

Bir: Yaklaşık onbir aydır Haluk Yurtsever'in onlarca kitabı niçin piyasaya verilmiyor?

İki: Kilit altında tutulmasının mantığı ne?

Üç: Devrimci ahlak piyasa ilişkilerine ve kurallarına göre mi düzenleniyor?

Dört: Ortak çalışma süresi içerisinde yapılan maddi fedakarlıkların hesabı sorulmuyor, üstelik TK yoluyla aylarca süren gerçek dışı ve Yalçın Küçük'ün polisiye roman merakını tatmin ettiği "ayrışama" üzerine kaleme alınmış bir çok spekülatif yazı bile devrimci moral değerlerin günümüzde öne çıktığı bir durumda, politik düzey ve üslüp içermeyen polemiklere yol açmasın diye olgunlukla geçirilen bir süreçten sonra, hala anlaşılmaz bir niyet ve davranış göstermenin mantığı ne?

Feodal bir tepkiyle karşı karşıya olduğumuzu düşünmek sizden çok bizi üzer.

Sınıf ve parti düşüncesi bereketlidir. Ancak bürolarda kaldığı süre-ce değil. Niçin tutuyorsunuz? Ne kadar tutacaksınız?

2000'e Doğru ve Yeni Ülke Muhabirleri Katledildi

Devlet Terörü Yükseliyor

2000'e Doğru Diyarbakır temsilcisi Halit Gülgen devletin güvenlik birimleri içinde oluşturulmuş gizli terör odakları tarafından Diyarbakır bürosunda öldürüldü.

Gülgen'in öldürülmesinden kısa bir süre sonra Yeni Ülke gazetesinin Batman muhabiri Cengiz Altun silahlı iki kişinin saldırısı sonucu yaşamını yitirdi.

Son zamanlarda büyük bir senaryonun hazırlığı seziliyor. Burjuva siyasi temsilciler, yönetici ve medyalar tarafından, yeni bir saldırı için halkı psikolojik olarak hazırlama kampanyası yürütülüyor. Bu kampanya Kürt halkını sindirme ve eylemsiz kılma amacıyla "PKK büyük saldırıya hazırlanıyor" biçiminde düzenleniyor.

Kürt halkının ulusal kurtuluş bilinciyle hareket etmede gösterdiği bütünlük ve kararlılık ortadayken burjuvazinin ülkeye yüzbinlerce asker ve teçhizat yığma gerekçesi olarak, gösterdiği "Newroz" saldırısı, gerçekte Kürt halkının kurtuluş bayramında yeni bir kararlılık göstermesini engellemeye yöneliktir.

Bahar dönemi, son zamanlarda fütursuzca artan devlet terörünün doruğa ulaşacağını söylemek mümkün.

Böylesine geniş bir çerçeve içinde iki önemli bilinçli ve olayları tahlilde kendini kanıtlamış Kürt muhabir öldürüldü. Bu cinayetin, Kürdistan'la bütün dünyanın gerçek haberleşme ve bilgi kanallarının tıkanması, sindirilmesi amacı güdüldüğü açık.

Önemli bir nokta da Cengiz Altun'un, Kürdistan'daki karanlık cinayetler hakkında çarpıcı değerlendirmeler yapmasıdır. Altun, Hizbullah-PKK çatışmasının burjuvazinin geleneksel "uçlar yarat-böl ve saldır" politikasının bir versiyonu olduğunu görmüştü. Yeni Ülke gazetesine ulaştırdığı haberlerde bunu özellikle işliyordu.

Altun ve Gülgen, burjuvazinin bahar saldırısı planı uyarınca öldürülmüş iki değerli Kürt aydın ve gazetecisi olarak özgürlük tarihine geçtiler.

YENİ ÜLKE GAZETESİ TÜM ÇALIŞANLARINA, VE KÜRT HALKINA...

Pis savaş burjuvazinin tek çıkar yolu. Polis devleti terörünü tırmandırıyor. Tüm özgürlük, kurtuluş ve sosyalizm insanlarına yönelik olarak sürdürülen bu savaşta, değerli arkadaşımız Yeni Ülke Batman muhabiri Çengiz Altun'u da yitirdik.

Bu gericilik döneminde, özgürlük bayrağını en yukarıda taşıyan Kürt devrimcileri, halkı ve basınına başsağlığı dilerken, onurlu çalışmanız gibi, acınızı da paylaştığımızı bildirmek isteriz.

DEVRİM
Aylık Sosyalist Dergi
Yazıişleri Sorumlusu
Mesut HASTÜRK

İKİBİNE DOĞRU DERGİSİNİN TÜM ÇALIŞANLARINA

Türkiye burjuvazisi ve devlet aygıtı, yeni dönemde ülkedeki muhalefet odaklarına yönelik "gizli" ve "pis" bir savaş yürütüyor. Bunlar planlı cinayetler, kaybolmalar, infaz ve intihar süsü verilmiş cinayetler olarak çıkıyor karşımıza.

Değerli Halit arkadaşımız da bu saldırılardan birine kurban gitmiştir. Halit'in ölümü, Kürt halkına yönelik toplu savaş senaryolarının da bir parçasıdır.

Bu olaya, muğlak bir basın özgürlüğü çerçevesinde bakan burjuva siyasetçiler, devlet aygıtı ve polis teşkilatının yürüttüğü operasyonlara kılıf aramaktadırlar.

Biz sosyalistler, gerek kamuoyunu, gerekse tüm halk sınıflarımızı yanıltan bu açıklamaların ötesinde, düzenin saldırı planlarını görüyor ve bu saldırıları gögüsleyeceğimiz gibi, sınıfın ve insanlığın kurtuluşu için misyonumuzu sonuna kadar sürdüreceğimizi belirtmek istiyoruz.

Kürt ve Türk tüm ezilen halkların başı sağolsun.

Yaşasın sosyalizm, yaşasın özgürlük!

DEVRİM
Aylık Sosyalist Dergi
Yayın Kurulu Adına
Yazıişleri Sorumlusu
Mesut HASTÜRK

Devrimci Sosyalist Basın Platformu

Tıkanıklık Üzerine

Konu, kitle iletişimi, enformasyon ve bilgi akışının, tüm araç ve materyallerini kapsayan, temel işlevi ideolojik etkileme olarak öne çıkan geniş bir alandır. Biz, burada daha dar anlamda yazılı basın olarak faaliyet gösterebilmekte olan, bu özgül alanda da, hem kendi etkinliği, hem nesnellik, hem de etkinlik araçları bakımından, temelde mali ve teknik sorunlar ile kuşatılmış bir sosyalist basından sözetmek zorundayız.

Konunun ciddiyeti ve önemi üzerine yaptığımız bütün vurgular, gerek faaliyet nedenimiz, gerekse amaçlarımız açısından ne kadar hayati ise, kavranışı da o kadar dar ve basit görünmektedir. Bu noktada bir kabulleniş vardır.

Tıkanıklık tesbitimizi şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Geleneksel çalışma tarzları, geçmişten bugüne akseden ve gerek devrim ve sosyalizm mücadelelerinin çeşitli toplumlar düzeyindeki pratikle ve asıl önemlisi Türkiye'deki yakın geçmiş devrim ve sosyalizm mücadelesi içerisinde cereyan eden siyasal çalışmaların, büyük ölçüde geçerliliğini koruduğu varsayılıyor. En azından bunun dışında bir mantık üretilememiştir. Dolayısıyla, günün koşulları muhaceresinde bir yöntem geliştirmekten uzaklık ortaya çıkıyor.

2. Bağlı ve ayrı olarak, aynı tarihin, politik anlayışların kendi öz çalışma, yöntem ve anlayışları ile yükseliş dönemine özgü pratiklerinin teorik sonuçları hala, bir "gelenek ve ilişki biçimi" olarak savunulması sözkonusu. Bir kimlik, bir yapı ya da anlayış olarak bir tür varlık biçimi kazanmış her düşünce, kendi gerçekliğini temel almak ve kendi bakış noktasını eksene oturtmak, sözü edilen geleneğinde var olan tarzı da, yeniden üretmek zorunluluğu hissediyor. Bu; gerçekte, geçmişin ya da geleneğin basıncı ile hissedilen ve süreklilik ile kopuş gerçeğini algılamayan bir tarz olarak, yeni ve geleceğe yönelim gereksinimine de geçmişinden isnat bulan bir anlayıştır.

Örneğin, ideolojik mücadele ve çok yönlü bilinç taşıma ile siyasal bilinç düzeyindeki yenileşme gereksinimlerinin, toplumsal hareketlilik ve sınıfsal mücadelenin oldukça hızlı, tepkimeli dönemlerinde olduğu gibi karşılanamaz.

3. Eylül sonrasına taşınan bu pratik, nesnel durum ve anlayış; yapı ve çevrelerin politik-örgütsel pozisyonu açısından, açık çalışma alanında tek varlık biçimi olan yayınlar çerçevesinde kalmaları, açık politik gereksinimlere de bu çerçevede yanıt vermeye çalışmaları, bilgi-haber ve bilinç akışına duyulan gereksinim yerine, günlük politik gereksinimlere yanıt vermenin basıncı altında kalmalarıyla, sözü edilen alışkanlık ve biçimleri sürdürmelerine yol açmaktadır.

4. Bu durum bazı çevre ya da anlayışların "sınıfsal bilgi, haber, bilinç ve enformasyon gereksinimlerini, doğal olarak da ideolojik, siyasal bilinç oluşturma işlevlerini: Hem kendi aralarındaki tartışma, hem sınıf gündemine girme hem de düzenin yaygın ideolojik araçları ile mücadele etme kanallarını tıkıyor. Kimi çevreler için bu tür mücadele, kendi ideolojik, siyasi, entellektüel ve bilinçsel aktivitelerini zayıf buldukları ya da bu alanda yetersizlik göstercecekleri, kimi çevrelerin ikameci politik çalışma stilinden vazgeçemeyecekleri ve görece bağımsız, kendi dinamikleriyle örgütlenmiş ve alanın gereksinimlerine yanıt arayan, bu nedenle de kendi kimliği yerine genel çıkar ve amaçlarla ifade edilmiş bir örgütlenme içinde yer alma cesaretini gösteremeyecekleri biçiminde yorumlanabilir.

Tercih edilen kavram bile, esnek, politik kimliğin taşınmasına ve ayrıların bir arada olmasına uygun hale getirilen ve bunun asgari temellerini bulmaya çalışan, buna rağmen sürekli kesintiler, tıkanıklar ortaya koyan PLATFORM fikrinden ibarettir. Oysa, gerçekte bir arada bulunmanın tek ve temel yolu, "Basın" işlevleriyle tanımlı bir ideolojik-politik düşünsel, bu tür aktivitenin eylemli yanını da içeren, anlayış çevre ve yapı kimliği yerine, alanın özgün araç ve yöntemlerini esas alan bir üst örgütlenme tarzı geliştirmektir.

Platform toplantılarında bu konuda sürekli bir muğlaklık ve bilinen tarzın tercihi yönünde oluşan bir ağırlık sözkonusudur. Bu ağırlıkla platformu yeni bir ad ya da biçim altında örgütlemenin hiçbir yeni yararı olmayacağı açık. Şu halde, temel yaklaşımlarda ortaya konan, birbirine giren ama asla aynı mantığı gütmeyen bu nedenle muğlak ve bir çıkış önermeyen iki eğilimden kurtulmak gerekiyor. Bunlardan biri, çalışmaları konuyu basit anlamda dergi ya da yayın faaliyeti diye küçümsemeye de olanak veren "teknik gereksinimler" temelinde bir platform anlayışı, diğeri politik çalışmaya, yayın çalışmasını ikame eden, alanı değil, kendi bulunduğu yer ve kimliği ifade temelinde yaklaşan ve konuya abartılı bir politik yanyanalık (siyasi eylem ve güç birliği) temelinde yaklaşan eğilim.

Bunlara yol açan kavram ve yöntem karmaşası, yanlışların sürdürüldüğü ve yeniden üretildiği bir platform olmaktan öte geçmeyi olanaksız kılmaktadır. Abartılı bir ifade ile, geleneği, geleceğin önüne çıkarmaktadır.

Siyasal çalışmanın temel araç ve yöntemleri ile, ona uygun alt örgütlenmeler de bir gereksinimdir. Siyasal platform oluşturmaktansa, yayınlar çerçevesinde siyasal çalışmayı hem yayın alanına sıkıştıran, hem de yayınla o çalışmayı ikame eden bir tarzdan kurtulunmalıdır. Toplumsal-sınıfsal alanda, yalnızca yayınlı değil, siyasal bir kimlikle de varolmanın yolu bulunmalıdır. Bu pratik politik ihtiyaçların bütün çalışmalara indirgenerek, ve ikame edilerek kullanılmasının da önüne geçer. Nesnelliği gerekçe yapmak yerine onun bir parçası olan kendi nesnelliğini değiştirmek gerekir.

Soysalist basının örgütlenmesinden kaçınan, uygun gerekçeler bulmakta güçlük çekmese dahi, sürekli tıkanıklığı haklı çıkartan bakış tarzının, genel mücadele ve çıkarların yanı sıra, kendi tarihsel misyon ve önemine de zarar vermektedir. Hiçbir gerekçeyi bu açıdan doğru bulmak mümkün olmamaktadır.

Devrim'in beşinci sayısında konu üzerine bir çerçeve çizilmiş, önerilerde bulunulmuştu. Burada o önerilere temel olabilecek eleştiriler ortaya kondu. Platform çalışmalarında gerekli netlik ve yeni davranış biçimleri üretmeye yönelik bu tür müdahale tarzımız sürmekle birlikte, asıl tercihimiz, bu netlik ve başlangıç halkasını tutanların ortak çalışmaya yönelmeleri doğrultusunda olacaktır. Bu tarz düşünen sosyalist basın özneleriyle, yapılabilecek alana özgü çalışmaların, ilkeler çerçevesinden başlayarak birlikte geçekleştirilebieceğini belirtmek istiyoruz.

DEVRİM

Küba'yla Dayanışma Gecesi

Cemil FİKRET

Yaşanmayanların yaşananlara üstünlüğü,

onları yüreklerimizde taşıyışımızdır;

ki peşinde koştuğumuz da onlardır.

"Viva Solidaritat İnternationale! VİA! VİA!"

"Patria o Muerte! Zafer Ya da Ölüm!"

Devrim'in Paris'te düzenlediği **Küba'yla Dayanışma Gecesi**, 23 Şubat günü, tarihi bir salon olan Maison De La Mutualite'de, yaklaşık bin beş yüz kişinin katılımıyla yapıldı.

Paris; tılsımlı sözcük, "Paris!"; görkemli Burjuva Devrimi'nin, burjuvazinin ihanetinin ve yiğit Komün'ün, içten satılıp teslim edilen, faşist işgalcilerin ve yiğit direnişçilerin şehri Paris; aşkın, çürümenin, soytarılığın ve sabırsızlığın şehri, devrimcilerin mezarı Paris; bütün bunları romantik bir incelikle çekici ve dokunulmaz kılan, "şaraba benzeyen", tutkunun şehri, Paris, yüzsüz ve vakur, ışıklar içinde yanıyordu.

Paris'e hain ve Paris için ölebilen, işbirlikçilerin ve faşizme direnenlerin salonu, artık parayı verenin olan Maison De La Mutualite, sahnesi ve balkonunda Küba bayrakları, kararlı bakışlarıyla **Che Guevara**'nın portresi ve kızıl bayraklarla, hazırdı.

Gece, sahnede bir program sunar gibi değil, silahını temizleyip savaşa gitmek üzere olup da yoldaşlarına son konuşmasını yapan bir savaşçı gibi sunucunun, kısa, hazırlıksız -ve içten- sunuş konuşmasından sonra salonu saygı duruşuna davet edişiyle başladı. Bin beş yüz kişi, Paris kendilerini umursamazken, yumrukları havada, **Enternasyonal**'i söylediler.

Neşeli yüzlü bir ihtiyar ve çalgısını beş altı kişinin zor taşıdığı ciddi bir gençten oluşan **Duo latino** grubu geldi sahneye. Sömürgecilerin dili İspanyolca'ya Latin Amerikalıların kattığı kıvrak, muzip ve önü alınmız bir coşkuyla, bu dünyada ölüm yokmuş gibi yaşayan ve birdenbire biten şarkılar söylediler. Salon, çılgınca alkışlar ve yetmeyince ayaklarını yere vurarak tempo tuttu ve haykırdı: **Viva Solidaritat İnternationale!** Şarkıları birdenbire bitti ve bir şaka yapmış gibi, ama ölümün kol gezdiği bir ülkeye gider gibi yok oldular neşeli yüzlü o ihtiyar ve genç arkadaşı.

O an, o anı hiçbir zaman unutmamak üzere belleğine kazımak ve söyleyeceği bütün sözleri yaşamak için bir an durdu sunucu, gözlerinden bir nem bulutu gelip geçti ve bakışları sertleşti; uzak, sabit bir noktada durdular. Usul usul, tane tane söyledi sözlerini: *"Gecemize Küba'dan bir yoldaş geldi..."* O an bir şeyler daha söylemek istedi, cümlesi bitmişti; her şeyi söylediğini anladı. Bir alkış koptu salondan; salon ayağa kalktı, ön sıralardan genç bir adam, **Küba Halk Temsilciler Meclisi** üyesi **Juan Alberto Mauri** sahneye çıktı. El sıkıştılar. **Juan Alberto**, kısa, süssüz konuşmasını Fransızca yaptı. Herkes, bilen, bilmeyen Fransızca ana diliymiş gibi dinledi kendisini; sonunda, **Socialismo o muerte!** O an, salon coşkuyla ve konuğunu uğurlamak için yeniden ayağa kalkarken, nereden geldiği anlaşılmayan bir adam sahneye fırlayarak, **Juan Alberto**'nun havada olan kolunu, kazanan boksörü ilan eden taraflı acemi bir hakem gibi koparırcasına tutup daha da yukarı kaldırdı. Yükselen alkışların içinde donup kalan bu sahne, derinden gelen sloganlarla çözüldü: **Viva Solidaritat İnternationale! Viva! Viva!**

Kürdistan'da yükselen mücadelenin önemine değinildikten sonra çağrılan Kürt **Ozan Tre'j**, **"Kürdistan Faşizme Mezar Olacak!"** sloganıyla geldi sahneye. Geceyi selamları ve aynı sloganla kesilen Kürtçe parçalar söyledi. Ardından, sunucu şiiri iliklerinde hissederek Güneşi İçenlerin Türküsü'nü okudu; salon kalkıp bir yerlere koşmak istedi. Ali Nurşani, **"İşçiler, Emekçiler! Hoşgeldiniz!"** deyip salonu selamladıktan sonra, -kendi deyişiyle- aşıklama yapan iki sanatçıdan biri olarak türküler ve marşlar söyledi. Genç bir kız, ince, duygulu, kararlı sesiyle **Louis Aragon**'un bir şiirini okudu Fransızca. Küçücük Kürt kızlarından oluşan bir folklor grubu, ışıklı giysileri içinde oyunlarını sundular.

Verilen arada **Maria Farandouri**'nin **"Che Guevara Yoldaş"** parçası çalındı. Fuayede, nicedir görüşmeyenler hasret giderdi ve lahma-

"Enternasyonalist olmak öylesine üstün bir kimliktir ki, dillerimiz ayrı da olsa, yüreklerimiz aynı soylu amaç için çarpıyor. Ve biz birbirimizin dilinden anlamadan yine anlaşıyoruz."

cun yendi. Açılan stantlarda kitaplar, kasetler ve Küba halkının çeşitliliğini yansıtan cıvıl cıvıl renkleriyle Küba şekerleri satıldı.

Nilüfer Akbal, beğenilen sesiyle Türkçe ve Kürtçe parçalar okudu. Çocuklar salonda kendi dünyaları içinde, cıvıl cıvıl koşuşuyorlardı. sunucu, **Devrim** yazarlarından **Haluk Yurtsever**'i çağırdı.

H.Yurtsever, bir topluluğa ilk kez konuşan bir devrimci kadar heyecanlı, akademisyen özelliğiyle kendisinden emin ve bir yolculuk hazırlığı içinde giderayak; bir çağrı okur gibi yaptığı konuşmasını, bir eylem adamı gibi yumruğunu sıkıp öfkeyle bağırarak bitirdi: **Ya Sosyalizm Ya Ölüm!**

Sonra, **Devrim Yazı Kurulu**'nun İstanbul'dan Paris'e sabaha karşı ulaşan mesajı okundu. Diğer dergi ve hareketlerin gönderdiği mesajlar okundu.

Sonra, **Fransız-Küba Derneği**'nin mesajını okuması için bir kadının adı söylendi.

Bir meydanda toplanarak kendisine çok önemli bir mesajı Paris'e ulaştırma görevi veren bir halkın habercisi gibi sırtında yıpranmış siyah paltosu, orta yaşlı, kısa boylu, -boynu kırış kırış ve küçücük elleri bembeyaz- başı dik, -saçları ıslaktı- bir kumral kadın girdi. Sahneye Paris'e soluklanmak için ancak zaman bulmuş kadar önce ulaşmış gibi ve kuşkulu el sıkıştılar. Kadının siyah omuz çantası dizlerine sarkmıştı.

Salona, cepheye gitmek üzere olan askerlerine, dokunaklı sözler söylemeden, yalın ve açık, zaferin ne kadar gerekli olduğunu anlatan bir komutan gibi okudu mesajını., Fransızcanın, insan ruhunun bütün ince duygularını melodileştiren notalarını birbirine bağladı; bize bir şarkı söyledi; ve başında esneyerek ve bazen hapşırarak bekleyen adamın, mesajını Türkçe'ye doğru olarak çevireceğinden kuşku duyuyormuşcasına kendisini bir iki adım geriye aldı; mesajının eksileceği korkusu ve görevinin sonuna gelmiş olmanın huzuru içinde, kıpırdamadan durdu. Çeviri bitti ve çevirmenin elini nezaketle sıkıp teşekkür etti. Paris'i görmesi için yapılan "Zamanınız varsa kalın" önerilerini "Kaybedecek zamanım yok!" demeden reddederek çıkıp gitti kendisini hala o meydanda bekleyen halkına görevini tamamladığını bildirmek, o anda düşmek kucaklarına ve günlerden sonra onların koynunda uyumak üzere gecenin içine...

Gece sonuna yaklaşıyordu; Paris'te çanlar çaldı!

Sahneye boydan boya çekilen kızıl perdenin önünde duran sunucu, az sonra **Ahmet Kaya** ve arkadaşlarının sahneye çıkacağını; kendilerinin Almanya'dan Paris'e bazı riskleri göze alarak geldiklerini ve hiçbir ücret almadıklarını söyleyerek teşekkürlerini ifade etti. Sonra perde usul usul çekildi; orkestra çalıyordu. **Ahmet Kaya**, Türkiye'de devrim yapılıncaya kadar sahnede giymeye söz verdiği siyah giysileriyle çıktı sahneye, salonu selamladı ve şarkısını okudu. Küçük bir kız ve on yaşlarında bir erkek çocuğu kendisine birer çiçek verdiler. Parçası bittiğinde, "**Bu gece'ye, nerede olursak olalım, gelirdik! Çünkü sosyalistiz ve buraya sosyalist olduğumuz için geldik. Herhalde bu salonda bulunanlar da buraya sosyalist oldukları için geldiler!**" dedi. Sonra, yoğun alkışlar, küçücük kağıtlara yazılıp ulaştırılan istekler -en çok "Bahtiyar" istendi- ve zafer işaretleri içinde, bir ara Balıkesir'e tayini çıkan Malatyalı trafik polisinin fıkrasını anlatmak için ara verip söyledi. "arabesk" bulanların da dinlediği şarkılarını Küba'yla Dayanışma Gecesi'nde ve Paris'te!

Gece bitti!

İnsanlar kalkmıştı. sunucu, söylemesi gerekip de unuttuğu bir şey varmış gibi telaşla sahneye çıkıp bir şeyler söyledi mikrofona "Arkadaşlar..." ama ses düzeni kapatılmıştı ve telaşlandı ve bir yerlere koştu sonra yeniden geldi mikrofona ve Küba'yla dayanışmanın bu Gece'yle bitmediğini hatırlattıktan sonra bir dağın doruğunda ya da bir barikatın en önünde, yalın ve açık, kollarını kaldırarak bağırdı dünyaya: "**Kahrolsun Emperyalizim! Yaşasın Küba! Yaşasın Enternasyonalist Dayanışma!**" Öfkesini alamamıştı, bir daha bağırdı: "**Kahrolsun Emperyalizm!**"

Gece bitti!

Konuşmaları simultane çeviren Kırmızılı Kız, "**Ben olmasam da, anlaşıyorsunuz**" dercesine çekingen çekingen durdu sahnede gece bo-

yunca.

İnsanlar, Paris'in insanı yutan kalabalığı ve karışıklığı içinde, dağıldılar!

Devrim'in Küba'yla Dayanışma Gecesi, Küba'nın Fransa Başkonsolosluğu Basın Ataşesi **Carlos Gutierres Corralles**'in de konuk olarak bulunduğu salon Maison De La Mutualite'de Paris'te yapıldı. Paris'te!

Patria o muerte!

Zafer Ya da Ölüm!

Direnen Küba'yı Desteklemek Onurdur

Küba ile dayanışma gecesinde H.Yurtsever'in DEVRİM Dergisi adına yaptığı konuşma

"Küba direnen bayraktır; yalnız direnen değil yükselen bayraktır."

Sosyalizmin direnen burcu Küba'yı düşürmek için çabaların yoğunlaştığı bir zamanda,Küba ile enternasyonal dayanışma çağrımıza uyarak bu toplantıya gelen herkesi, hepinizi devrimci coşku ve kardeşlik duygularıyla selamlıyorum. Katılarak güç verdinz. Teşekkür ediyorum.

Bir soru ile başlayacağım: Amerika Birleşik Devletleri ve öteki emperyalistler Küba ile neden bu kadar çok uğraşıyorlar? Nüfusu on milyonu geçmeyen bu küçük ülke için neden bu denli büyük bir ambargo, bu denli gürültülü bir kampanya, bir çeşit haçlı seferi yürütüyorlar?

Bunları yapıyorlar, çünkü, Küba sosyalizminin,devrimcileştirici etkisi ve örnek olma gücüyle kendinden öte bir anlam taşıdığını çok iyi biliyorlar. Bütün bunları yapıyorlar, çünkü bu küçük ülke bugün kendi devrimini savunurken, aynı zamanda dünya sosyalizmini, dünya devrimcilerinin yeni bir dünya kurma azmini, insan onur ve direngenliğini savunuyor.

Küba direnen bayraktır; yalnız direnen değil yükselen bayraktır.Emperyalistler ürkmekte haklılar: Tek bir yerde bile kalsa, küçücük bir ülkenin semalarında da dalgalansa, yükseklerde tutulan o kızıl bayrak tehlikelidir: Çünkü o kızıl bayrak yeni bir dünyayı, insanlığın geleceğini haber veriyor.

Aman vermeyen ablukaya, eski sosyalist ülkelerin ihanetine, günlük ekonomik yaşamı iyice zorlaştıran olağanüstü zor ekonomik koşullara rağmen Kübü direniyor.

Bu direncin kaynağında, devrimini kendisi yapmış, kurduğu düzenden onur duyan bir halkın granit birliği var. Bu direncin kaynağında enternasyonal bilinç ve inanç var.

"Fidel, 'Biz yalnız Latin Amerikalı değil, aynı zamanda Latin Afrikalıyız' demişti. Şimdi başka birşey söylemek gerekiyor: Küba yalnız Latin Amerika ülkesi değil, Latin Dünya ülkesidir."

Küba halkı, kendi eliyle kurduğu sosyalizmi, bugüne dek hiç bir sosyalist ülke halkında görülmeyen bir direngenlikle savunuyor.

Küba halkı için proletarya enternasyonalizmi bir yaşam biçimidir. Beyaz, siyah ve bayazla siyah arasındaki çeşitli renk tonlarında on milyon insan, ayrım, ayrıcalık ve ırk düşmanlığı tanımayan bir sosyalist kardesşlik adası kurdular. Son onbeş yılda dünyanın çeşitli yerlerine 300 bin "enternasyonal savaşçı" göndererek, yalnız kendileri için değil başkaları için de var olduklarını gösterdiler.

Latin Amerika'nın ve başka kıtaların az gelişmiş ülkeleriyle kıyaslandığında, Küba'nın birçok temel sorununu çözmüş, ekonomik-toplumsal koşulları oldukça iyi bir ülke olduğu söylenebilir. Ama Küba halkı "yaşam standartı"nı geliştirme hedefini hiçbir zaman enternasyonal görevlerin önüne koymamıştır. Bu, Küba sosyalizmini hem Batı Avrupa işçi hareketinden, hem de eski sosyalist ülkelerden ayıran önemli bir noktadır. Fidel Castro, bir söyleşisinde bu farkı şu sözlerle anlatıyor:

"Bizi Avrupa'daki sosyalist ülkelerden ayıran ve her zaman bilin-

"Türkiye'nin bugünkü düzeninin tek alternatifi sosyalizmdir."

cinde olduğumuz bir noktadan söz etmek istiyorum: Bu ülkelerde bir yaşam düzeyinden bahsedilir. Biz ise hiç bir zaman bu ifadeyi kullanmadık. Bir yandan halkın maddi koşullarını düzeltmek için bütün olanaklarımızı kullanmakla birlikte bunu bir şiar haline getirmedik; tam tersine dayanışma ruhunu, enternasyonalist ruhu hep canlı tutmaya çalıştık.."

Bu enternasyonal ruh Küba'nın en büyük gücüdür.

Bugün, Fidel'in ağzından Küba sosyalistleri şöyle diyorlar:

"Şimdi, olağanüstü bir enternasyonal misyona sahip çıkan halkımızdan devrimimizi, Küba sosyalizmini savunmasını istiyoruz. Halkımızın insanlığa verebileceği en büyük enternasyonal hizmet bu olacaktır."

İlerici insanlığın, bu dünyanın devrimcilerinin de Küba sosyalizmine verebilecekleri hizmet var: Vietnam savaşı günlerindekine benzer bir coşku ve ruhla, tüm gücümüzü seferber ederek Küba'yı desteklemek. Bu salonda toplananların ve bu salonda bulunmayan devrimcilerin bu çağrıyı yanıtsız bırakmayacaklarına inanıyorum.

"'Küba'yı savunuyoruz, ama ya o da çözülürse!' Bize böyle sorular soranlar oluyor. Küba'yı biz mi öne çıkarıyoruz? Hayır! Küba'yı sosyalizmin yeni tapınağı yapıp oradan devrim ithal etmeye mi çalışıyoruz? Hayır! Küba kendisi öne çıkıyor, direniyor ve biz direnen Küba'yı savunuyoruz. Direnen Küba'yı savumak onurdur! Direnen Küba'yı savunmak görevdir!"

Küba Angola'ya enternasyonal savaşçılar gönderdiği zaman Fidel, "Biz yalnız Latin Amerikalı değil, aynı zamanda Latin Afrikalıyız" demişti. Şimdi başka birşey söylemek gerekiyor: Küba yalnız Latin Amerika ülkesi değil, Latin Dünya ülkesidir. Dünyanın değişik topraklarında sosyalizm için savaşan her militan da artık biraz Küba'lı dır.

Küba'nın 33 yıl önce gerçekleştirdiği devrim bütün dünyayı etkiledi; bugünkü direnişi de bütün dünyada gericilik bulutlarına karşı temiz bir rüzgar gibi esiyor.

Bu esintinin en çok duyulduğu ülkelerden biri Türkiye'dir.

Bizler, tarihin biriktirdiği sorunların devrimci-köktenci çözümleri dayattığı bir bölgenin çocuklarıyız.

Ortadoğu ve Önasya toprakları, emperyalizmin yeniden paylaşım peşinde olduğu, tarihsel, toplumsal ve sınıfsal çelişkileri yumaklaşmış bir bölgedir.

Türkiye, içindeki Kürdistan'la birlikte, bölgenin coğrafyası ve nüfusuyla en büyük, kapitalist gelişmişlik açısından en ileri, bağrında taşıdığı sorun ve çelişkilerin çeşitliliği ve bunlara yanıt verecek modern sınıf güçlerinin varlığı açısından devrim ve sosyalizme en yakın ülkesidir.

Türkiye'nin bugünkü düzeninin tek alternatifi sosyalizmdir.

Sosyalizm, işçi sınıfnın düzendir. Sosyalizm savaşımının başında Türkiye işçi sınıfı var.

Devrimci bir önderlik altında, ayaklanmaya yürüyen Kürt Ulusal Kurtuluş Hareketi Türkiye ve bölge devrimleri için yeni olanaklar açıyor. Bu harekete destek, bizler için dayanışma görevlerinin ötesinde Türkiye devrimiyle ilgili temel ve vazgeçilmez bir görevdir. Türkiye işçi sınıfı ve Kürt kurtuluşçuluğunun birleşik hareketi yalnız Türkiye ve Kürdistan'da değil tüm bölgede sosyalizm yönünde gelişmeler yaratacak dinamikler taşıyor.

Küba halkı, 33 yıl önce gerçekleştirdiği devrimin en zor koşullarda bile savunabileceğini gösterdi. Bizler; Türk ve Kürt devrimcileri yüzyılın başındakine benzer bir heyecanla yeni Ekim devrimleri göstermek istiyoruz.

"Küba'yı savunuyoruz, ama ya o da çözülürse!" Bize böyle sorular soranlar oluyor. Küba'yı biz mi öne çıkarıyoruz? Hayır! Küba'yı sosyalizmin yeni tapınağı yapıp oradan devrim ithal etmeye mi çalışıyoruz? Hayır! Küba kendisi öne çıkıyor, direniyor ve biz direnen Küba'yı savunuyoruz. Direnen Küba'yı savumak onurdur! Direnen Küba'yı savunmak görevdir!

"Sosyalist Küba yenilmeyecektir? Haklı bir dava için savaşan bir halk yenildi sanıldığı zaman bile kazanacaktır."

Önümüzdeki günler ve aylar Küba'ya neler getirecektir, bilemiyoruz. Ama bir noktadan eminiz: Küba savaşacaktır! Öteki sosyalist ülkeler gibi teslim olmayacak ve savaşacaktır! Bunu artık emperyalistler de biliyorlar. Sosyalist Küba yenilmeyecektir? Haklı bir dava için savaşan bir halk yenildi sanıldığı zaman bile kazanacaktır. Bunu biliyoruz.

Entemasyonalizm, boş bir söz kalıbı değildir. Somuttur. 1917 de proletarya enternasyonalizmi Sovyet praletaryasıyla dayanışma ve Ekim devriminin savunulması demekti. Bugün enternasyonalizmin öne çıkan belgesi Küba ile dayanışmadır.

Yaşasın Türk ve Kürt halklarının kardeşliği! Ya sosyalizm, ya ölüm! Socialismo o Muerte!

Yaşasın Sosyalizm! Yaşasın Enternasyonal Dayanışma!

DEVRİM Yayın Kurulu'nun 23 Şubat 1992'de Paris'te düzenlenen DEVRİM-Fransa-Küba Yardımlaşma Derneği Enternasyonal Dayanışma Günü'ne gönderdiği mesaj...

Değerli konuklar!

Sevgili arkadaşlar!

Sizleri, Küba'yla Dayanışma Günü'nü organize eden, bu anlamlı güne emeği geçen yoldaşlarımızı selamlıyoruz.

Aranızda olabilmeyi ne çok isterdik...

Ama artık bunun fazlaca önemi yok; enternasyonal bilincimizle oradayız, aranızdayız!

Sosyalizmin yaşanmışlıklarına, bugününe ve geleceğine dair söylenecek sözümüz çok. Şimdi söz söyleme zamanıdır. Ne var ki burada sözü tüketmek olanaksız, seçim yapmak zorundayız. Seçimimizi proletarya enternasyonalizmi için yapıyoruz.

DEVRİM'in Küba'yla Dayanışma Günü'nü çok anlamlı buluyoruz; bu ve benzeri etkinliklerin Enternasyonal'siz dünyada enternasyonalist bilincin yeniden yaratılmasına katkıda bulunacağına inanıyoruz.

"Enternasyonalizmi çok önemsiyoruz, çünkü Enternasyonal'siz bir sosyalist geleceğin mümkün olamayacağını düşünüyoruz."

Enternasyonalizmi çok önemsiyoruz, çünkü Enternasyonal'siz bir sosyalist geleceğin mümkün olamayacağını düşünüyoruz.

Bir kaç yıl önce, önemli olan sermaye egemenliğine son vermektir, devrimdir diyorduk; devrimden sonrasını fazlaca düşünmüyorduk. Nasılsa devrimin zaferinden sonra sosyalist inşa için gerekli yardımlaşmayı sağlayabilirdik! İyi kötü sosyalist bir birikim vardı. Bu birikime güvenebilirdik. Bugün biliyoruz ki geçmişteki düşüncemizle geleceğe açılabilmemiz olanaksız. Bilimsel sosyalist öğretiye ters düşen bir pratiğin ürünü olan ve tarihi boyunca biriktirdiği sorunların altında kalan bürokratik sosyalizm bugün hızlı bir kan kaybı yaşıyor. Sovyetler Birliği ve diğerleri kapitalist dünyaya entegre olmaya çalışıyorlar, Batı'dan destek bekliyorlar.

Sorun ortada: Kapitalist Batı'dan destek bekleyenlerden enternasyonal dayanışma istemek anlamsızdır.

Dünyamızın bugününde bir ülkede gerçekleşecek olası bir devrimden sonra sosyalist kuruluşun gereksindiği desteği sunabilecek etkin bir Enternasyonal'den yoksunuz. Ve çok iyi biliyoruz; sosyalist devrimin zaferinden sonra uluslararası sermaye güçlerinin kuşatması altına gireceğiz ve bu kuşatmayı kırıp sosyalist geleceğimizi güvence altına alabilmemiz için aktif bir uluslararası sınıf dayanışmasına gereksinme duyacağız.

Küba'nın bugünü bu gerçeği çok çarpıcı biçimde ortaya koymuş bulunuyor. Emperyalizmin ekonomik ambargosuyla ideolojik-kültürel ve siyasi kuşatması altında yaşama savaşı veren Küba halkının otuz yıl kadar önce başlattığı sosyalizm yürüyüşünü sürdürebilmesi, sosyalizm ve sınıfsız toplum hedefine ulaşabilmesi, ancak emperyalist saldırganlığı etkisizleştirebilecek ölçüde aktif bir uluslararası sınıf dayanışmasıyla, proletarya enternasyonalizmiyle olanaklıdır. Bu yalnızca Küba için değil sosyalizmin geleceği için de böyledir.

Gerçek budur ve bu gerçek bize ısrarla şunu vurguluyor:Enternasyonal'siz dünyamızda gerçekleştirilecek bir devrimden sonra sosyalist kuruluş ve sosyalist büyüme olanaksızdır, bir başka deyişle, Enternasyonal'siz bir sosyalist gelecek yoktur!..

"Enternasyonal'siz bir sosyalist gelecek yoktur!.."

Küba Direnmenin ve Savaşımın Adıdır

Küba ile dayanışma gecesinde organizasyon komitesi adına C. Erkan'ın sunuş konuşmasının özeti

Küba ABD emperyalizminin "arka bahçesinde" dipdiri duran bir sosyalist bir adanın adıdır. Küba, Latin Amerika kıtasına ve dünyaya ışık saçan bir özgürlük meşalesinin adıdır. Küba, direnmenin ve savaşmanın adıdır. 30 yıldır emperyalist kuşatmaya karşı direnen özgür Küba halkı, bugün tarihinin en zor dönemini yaşıyor.

Dış ticaretin büyük bir kısmını sosyalist ülkelerle gerçekleştirdiği için, ABD emperyalizminin Küba'ya uyguladığı ekonomik ambargodan ciddi bir zarar görmeyen Küba, Sovyetler Birliği ve diğer Doğu Avrupa "sosyalist" ülkelerinin çöküşü ve emperyalizme teslim oluşuyla birlikte ciddi bir ekonomik kıskaca girmiş bulunuyor.

Kışla sosyalizminin mimarı SBKP, giderek ihanet çizgisine ulaşmış, nihayet Gorbaçov, Yeltsin ve Şevardnaze ekibiyle, Sovyetler Birliği'nde iktidarı emperyalizmin güdümüne sokmuştur. ABD emperyalizminin sirk ayısı Yeltsin ABD'nin isteği doğrultusunda, Küba ile Sovyetler Birliği arasında varolan ekonomik ve askeri işbirliği anlaşmasını tek taraflı olarak fesetmiştir.

Emperyalizm ekonomik, ideolojik ve askeri silahlarını kuşanıp Küba halkına karşı ilan edilmemiş bir savaş başlatmıştır.Azgınlaşan emperyalizm, şimdi de mızrağını sosyalist Küba halkına yöneltti. Bu mızrak kırılmalıdır.Bu bir görevdir. Bu, devrimci Küba halkının olduğu kadar, bütün dünya devrimcilerinin, bütün dünya proleterlerinin, hatta bütün insanlığın ortak görevidir.

SBKP'li bürokratlar ve onun uyduları haline gelen "komünist partileri" tarafından önce içi boşaltılıp sonra kapısına kilit vurulan Komünist enternasyonal ruhu yeniden canlandırılmadan dünya çapında sosyalizmin zaferi hayal bile edilemez. Bu gün, Küba Komünist Partisi ve devrimci Küba halkı bir yandan emperyalist kuşatmaya karşı, bir yandan da SBKP geleneğinden gelen bürokrasiye karşı amansız bir mücadele yürütüyor. Bu mücadele ile dayanışma içinde olmak, bütün dünya devrimcilerinin enternasyonalist görevidir. Bu da yeterli değildir, gerçek anlamda Küba'yı desteklemek demek, bütün dünyada sosyalism ve anti-emperyalist kurtuluş mücadelelirini yükseltmek ve desteklemek demektir.

Yaşasın Küba Devrimi

Dayanışma gününde Küba Cumhuriyeti Ulusal Meclisi üyesi Juan Alberto Mauri Davila'nın yaptığı konuşma

"Sahip olduğumuz her şeyin adil bir dağılımını yapmaya çalışıyoruz. Bu bir merkezileşme çabası gerektiriyor. Ancak bunun yanında gıda maddelerinin dağıtımı için mücadele ediliyor ve bunun için her emekçinin yurtseverlik coşkusu ve devrimci bilincini canlandırmak için mücadele ediliyor. Yaşadığımız olağanüstü şartlardan ülkenin başarıyla çıkabilmesi için bütün Kübalıların çıkarları ve inisiyatifini harekete geçirebilmek için tek mekanizma budur."

(Juan Alberto Mauri Davila)

Sevgili Yoldaşlar,

Biz sosyalizm istiyoruz, bu Kübalılar için tek seçenektir. Küba devrimi Küba'ya özgün bir süreçti, gücünün temeli ve tarihsel haklılığı buradan gelmektedir.Geçen yüzyılda Kübalıların uğruna mücadele ettikleri özgürlük, adalet ve sosyal ilerleme düşünceleri sosyalizmde, yeniden kendi özüne kavuşarak gerçekleştiler. Biz devrimimize bağlıyız, onu koruyacağız.

Yalnızca birleşmiş bir halk ve sosyalist bir sistem böylesi zor bir duruma karşı koyabilir: açlığa, evsizliğe, hastahanelerin ve okulların kapatılmasına ağır eşitsizliklerin yeniden dönüşüne karşı mücadele edebilir.

Özel dönem göstermektedir ki, yalnızca sosyalizm, değişik ambargolarla yaratılmış problemlere ve günümüz dünyasında geri bıraktırılmış ülkelere özgü problemlere insani bir çözüm bularak karşı koyabilir.

Şu an için devrimin kazanımlarını korumak ve varolanı herkese bölüştürmek bütün Kübalıların hayatı için ahlaki ve belirleyici bir sorundur.(...)

Küba'nın geleceğine inanıyoruzve çocuklarımızın geleceği için ülkeyi, devrimi ve sosyalizmi yaşatacağız.

Zonguldak Grizu - Kanlı Salı

İş Kazası Değil İş Cinayeti

Serdar ATAK

Zonguldak Kozlu bölgesinde 3 Mart Salı günü öğleden sonra saat 20:00'de meydana gelen grizu felaketinde emeğini satarak geçinen yüzlerce işçi hayatını kaybetti.

18 yıldır Kozlu bölgesinde çalışıyorum. Böylesi büyüklükte grizu faciası şimdiye kadar Türkiye'de görülmedi. Tabii bunun yanında irili ufaklı pek çok grizu faciasına tanık da olduk. Bunları şunun için söylüyorum. Maden işkolundaki kazaların tamamına yakın bir kısmı kara yazılmış alınyazısı (kader) değil. İş kazası da değil.

İş Kazası Değil, İş Cinayeti

Üretim zorlaması ve iş emniyeti (grizunun ölçümü ve tespiti, tesbit edildiği an derhal önlemlerinin alınması) tedbirlerinin alınmadığı ve bunların doğurduğu İŞ CİNAYETLERİ'dir. Siyasi iktidar kadrolarıyla ve televizyonu aracılığıyla Kozlu bölgesi dünya standartlarında teçhizat ve donanımla, teknik (gelişkinlik) düzeyinde çalıştığını söylüyor. Tahlisiye servisinde bulunan ve grizuyu saniyede haber veren (Vak vak) cihazın Zonguldak'ta sadece Kozlu bölgesinde bulunduğunu söylüyor. Dünya standatlarında çalıştığı tartışılır tabii. Fakat grizuyu haber veren cihazın (Vak vak) olduğu doğru. Bu cihaz ocaklarda 40 ayrı noktadan tepki haber alabiliyor. Bunlar da doğru. Bu cihaz grizu tehlikesinin sinyalini veriyor ve 20 saniye kadar sonra felaket, facia kopuyor. Şunu anlatmak istiyorum, böyle bir cihazın bulunması faciayı önleyemiyor. Böylesi büyük bir facianın 20 saniyede meydana geldiği söyleniyor. Bunlar deli saçması.

Böylesi -görülmemiş büyüklükteki- grizu faciasının öncesi (daha önceleri belirtileri) yok muydu? Muhakkak vardı. İşte bunlar iktidar tarafından kasıtlı olarak saklanıyor. Aynı anlama gelmek üzere sorumluları da saklanmış oluyor. Sorumlu olanlar çalışanlar değil çalıştıranlardır.

Grizunun tespiti ve alınması gereken önlemler konusunda sorumlular var. Emniyetçiler, emniyet başçavuşu, emniyet şefi, emniyet mühendisi, tahlisiye servisi.

Üretim zorlaması sonucu fazla yapılan üretimden dolayı fazla para (takdiri prim, istihsal primi) alanlar da var. Bunlar da yönetici kadrolar.

Fazla yapılan üretim sonucu üretimle bir fiil ilgili işçilerin aldığı prim ise devede kulak bile değil. Kısacası burada üretim zorlaması iş emniyetini ortadan kaldırıyor. Çıkan sonuç şu oluyor.

"Üretim zorlaması + İş emniyeti = İş cinayetleri"

Bu tür grizu facialarında şef, mühendis ve müdür ölümlerine genellikle hiç rastlanmıyor. Bunlar raslantı değil. Rastlantıdan öte bir tablodur.

Çalışan Çalıştıran

Yöneten yönetilen

Sömüren sömürülen

Kuyu başlarında yakınlarını canlarını (ölü ya da yaralı olsalar da) bekleyen yüzlerce acılı ve ağlamaklı insanlar var. Bu acılı insanların etrafında ve içlerinde silahlı askerler, sivil ve resmi polisler var. Bunların (asker, polis) gelişi boşuna değil, amaçlı. Amaçları da belli, acılı, ağlamaklı insanları veya ölüleri ve yaralıları korumak değil. Yönetici kadroya karşı oluşabilecek bir tepkiyi önlemek için. Mühendislerin ve diğer yöneticilerin lojmanları polis koruma kordonu altında. Bunlar da kanıtı.

G.M.İ.S. Genelbaşkanı Denizer şöyle demeç veriyor. "Grizu olduğunda nedenlerini de ortadan kaldıran bir olaydır." Bu kadar kasıtlı, bu kadar iktidar yanlısı demeç aransa bulunmaz. Zaten sendikanın bir ayağı SHP'de, diğer ayağı DYP'de ya neyse. Grizunun suçluları belli iken bunları örtmek kadar hainlik yapmak Denizer'e mi düştü?

Uyuyan dev uyanacak.

Bu kirli oyunların hesabını Denizer gibi sınıf düşmanlarından ve tekelci iktidardan soracaktır.

Fırtına ekenler şimşek biçecekler.

8 Mart Dolayısıyla kadın Sorununa İlişkin

YILDIZ TAN

8 mart dünyanın hemen bütün ülkelerinde Kadınlar Günü olarak kutlanıyor. Bir çok ülkede resmi törenler, paneller, gösteriler düzenleniyor, devlet adamları ve politikacılar tarfından kutlama mesajları yayınlanıyor, kadınlara övgüler düzülüyor. Bu desmi törensel hava içinde 8 Mart'ın özü çoktan silikleşti.

Mevcut koşulların sürmesinde çıkarı olanların sürekli başvurdukları bir yöntemdir bu: Kendilerine karşı olguların, hareketlerin, düşüncelerin içini boşaltıp, çıkış noktasına, özüne yabancılaştırarak, kendi kurumları içinde eritmek!

Bu noktada bizlerin, mevcut koşulların sürmesinde çıkarı olmayanların görevi de belirlenmiş oluyor: Karanlık bir sis perdesi ardına gözlenen özü yakalam, aydınlığa çıkarmak, toplumsal belleğimizi, şiddet kullanmak da dahil, bütün araçlarla silmeye çalışanlara karşı yılmadan mücadele etmek!

Belleğimizi tazeleyelim:

8 Mart, 1975 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Dünya Kadınlar Günü ilan edilmeden 65 yıl önce, 1910 yılında Sosyalist Kadın Enternasyonali'nin 2. Kongresi'nde Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak kabul edildi.

8 Mart, 1857'de, New York'ta binlerce dokuma işçisi kadın, eşit işe eşit ücret, işgününün on saate indirilmesi, kadınlara oy ve sendikalaşma hakkının tanınması talepleriyle direnişe geçmiş, gösteriler düzenlemişlerdir. Grevler sırasında çok sayıda kadın işçi öldü.

Dünya işçilerinin kadın önderlerinden Clara zetkin, direnişin ve ölen kadın işçilerin anısına 8 mart'ın Dünya Emekçi Kadınlar Günü olmasını önerdi.

8 Mart, ezilmişliğe, çifte sömürüye, ikinci sınıf konumuna başkaldırı için, eşitlik için, emekçi kadınların 135 yıl önce kanlarıyla yaktıkları bir meşaledir. 8 Mart, dokuma tezgahlarından sokaklara yürüyen direnişçi kadın işçilerin, bütün kadınlara kurtuluş çağrısının bir sembolüdür...

O zamandan bu yana bazı şeyler değişti, kadınlar pek çok alanda kısmi kazanımlar elde ettiler. Ancak kadınların nihai kurtuluşu, tam eşitliği hala ulaşılması gereken, ulaşmak istediğimiz bir hedef olarak önümüzde duruyor.

Kadınlar neden ikinci sınıf konumunda? Bu konuma nasıl geldiler? Nasıl kurtulacaklar? Ya da kadınlar hep böyle miydiler? Hep böyle kalmaya mahkûmlar mı?

Toplumun çeşitli kesimleri, kadının yaratılış itibariyle bağımlı, erkeği tamamlayıcı, ikinci sınıf bir varlık olduğu, tanrı ya da doğa tarafından belirlenmiş görevlerle sınırlandırıldığı gibi ideolojilerden hareketle yaklaşıyorlar soruna. Kadınlar üzerinde özel baskı, sömürü ve eşitsizlik kimi ülkelerde / hatta kesimlerde daha incelmiş ve örtülü, kimilerinde ise daha kaba ve açık biçimde sürdürülüyor. Ancak her durumda kadına mevcut konumunu sürdürme, varolanla yetinme, kaderini kabullenme mesajı veriliyor. Çünkü her şeyin olduğu gibi sürmesinde birilerinin çıkarı vardır.

Bu "birileri"nin kim olduğunu daha net görebilmek için kısa bir parentez açalım:

Şunu biliyoruz; kadını 'ikinci sınıf'lığa iten cinsiyetçi sistem, kendi başına, iç dinamikleriyle yaşayan bir sistem değildir, tarih içinde her zaman üretim tarzlarına eklemlenerek varolmuştur.

İnsanlık, tarihin bir aşamasında, insanın insan tarafından sömürülmediği, sınıf ve cinsiyet farklarına dayanan eşitsizliğin bilinmediği, ortak üretimin ve ortak paylaşımın egemen olduğu bir dönem yaşadı. Bu dönem, soyun bugün olduğu gibi babaya göre değil, anneye göre belirlendiği dönemdir. O dönemde kadın olmak, anne olmakla özdeştir. Doğum kontrolü diye bir şey bilinmediği ve anne sütünden başka gıda olmadığı için, kadınların yaşamının büyük bir bölümü hamilelik ya da çocuk bakımıyla belirlenir. Bu durum kadının ağır hareket etmesini ve ev yakınlarında yapılabilecek işleri üstlenmesini zorunlu kılar. Hız ve kas gücü gerektiren işler erkeklere kalır.

Soyun devamını sağlama görevi ve ev içinde, ev yakınında yaptığı üretim, kadının toplumsal belirleyiciliğini tartışılmaz kılmaktadır.

Ancak, büyük baş hayvancılık, maden işletmeciliği, dokumacılık ve tarla tarımının başlamasıyla üretim ev dışında yoğunlaşır. Beslenmenin yeni kaynakları erkeğin elindedir artık. Kölecilik tarih sahnesine bu dönemde çıkar. Köleler de erkeğindir. (Üretimin vardığı boyut, eskiden öldürülen savaş tutsaklarının, üretim araçları olarak kullanılmasına, tutsakların köleleştirilmesine yol açmıştır.)

Erkeklerin alanında emek üretkenliğindeki bu artış servet fazlası sağlamıştır. Bu, kadın üzerinde

yeni ekonomik güç anlamına gelmektedir. Erkekler bu güce dayanarak, eski analık hukukunu devirirler ve kendi hukuklarını egemen kılarlar.

Kadın eski etkisini ve konumunu yitirir.

Toplu mülkiyet özel mülkiyete, eşitlik köleciliğe, kadın erkeğe yenik düşmüştür. Bundan sonra artık kadın erkeğin boyunduruğu altındadır.

"Özel mülkiyet sahibi olarak erkek, yasal sayabileceği ve mülkiyetinin varisi yapabileceği çocuklara ihtiyaç duyuyordu. **Bu nedenle kadına başka erkeklerle ilişki yasağı koydu...** Buna karşılık, kendi karısının ya da karılarının yanısıra, olanakları elverdiğinde metres tutma hakkını kendisine tanıyordu... **Analık hukukunun geçerliliği, komünizm anlamına, herkesin eşitliği anlamına geliyordu; babalık hukukunun doğuşu özel mülkiyetin egemenliği ve aynı zamanda kadının ezilmesi ve köleleştirilmesi anlamına geliyordu.** Bu değişimin ayrıntıda hangi biçimde gerçekleştiğini kanıtlamak zordur. İnsanlığın bağrında cereyan eden bu **ilk büyük devrim** eski uygarlıklarda eş zamanlı olmadı ve herhalde her yerde de aynı biçimde gerçekleşmedi... Fr. Engels bu büyük değişimin tamamen barışçıl gerçekleştiğine ve yeni hukuk için tüm koşullar oluştuktan sonra, analık hukuku yerine babalık hukukunu koymak için, genslerde yalnızca basit bir oylamanın gerekli olduğuna inanıyor. Buna karşılık Bachofen, eski yazarlara dayanarak, kadınların bu sosyal değişime şiddetli direnişle karşı koyduklarını düşünüyor. Özellikle Asya ve Doğu tarihinde görülen ve Güney Amerika ve Çin'de de ortaya çıkmış olan, Amazon İmparatorlukları'na dair efsaneleri, kadınların yeni düzene karşı mücadele ve direnişinin kanıtı olarak görüyor." (August Bebel, Kadın ve Sosyalizm, İnter Yay., s.63-65)

"Analık hukukunun geçerliliği, komünizm anlamına, herkesin eşitliği anlamına geliyordu; babalık hukukunun doğuşu özel mülkiyetin egemenliği ve aynı zamanda kadının ezilmesi ve köleleştirilmesi anlamına geliyordu."

Görüldüğü gibi cinsiyetçi sistem özel mülkiyetin gelişimiyle doğrudan bağıntılıdır.

Kadına doğa tarafından verilmiş cinsel işlev (yani doğurganlık) ona, bir dönem toplumda üstün bir konum sağlarken, özel mülkiyetin egemenliğiyle birlikte kadının zararın aişleyen bir olgu haline gelmiştir.

Kadın cinsi ilk boyunduruk altına alındığı günden bu yana, toplumlar çeşitli aşamalardan geçtiler. bu aşamaların hepsinde de kadınlar genel baskı, sömürü ve eşitsizliğin dışında, kadın oldukları için, özel bir baskı, sömürü ve eşitsizliğe maruz kalmışlardır.

Bu olabildiğince kısa özetten sonra şu saptamayı yapabiliriz: Kadının mevcut durumunun sürmesinden yarar umanlar, özel mülkiyetçi sistemin sürmesinde çıkarı olanlardır.

Özel mülkiyetçi sistemin tüm toplumsal kurumları (aile, din, eğitim, bilim, sanat, edebiyat, kitle iletişim araçları vs.) cinsiyetçi bir şekillenme içindedir ve cinsiyetçi sistemin devamını garanti ederler.

Bu konuyu biraz açalım:

İnsanların bir biyolojik cinsi (erkek-dişi) bir de toplumsal cinsiyeti (kadınlık-erkeklik) vardır. birincisi, yani biyolojik cins, fizyolojik farklılıkları ifade eder, eşitsizlikleri değil. İkincisi ise, biyolojik farklılıkları öne sürerek kadın ve erkeğin toplumsal konumlarının eşitsiz oluşunu "doğallaştırır".

Toplumda cinslere belirli roller biçilmiştir. Çocuklar bile oyunlarını bu geleneksel rollere uygun oynarlar. Kız çocukların bebekleri vardır, anne olurlar, bebeklerini emzirip, ev işleri yaparlar. Erkek çocukların ise topları tankları, tüfekleri, araba ve uçakları vardır, savaşırlar, polis olur, hırsız yakalarlar. Erkek çocuk kızlarla evcilik oynarken, eve gelince gazetesini alıp koltuğa kaykılarak 'bana çay yap' diyen baba rolünü üstlenir.

Ülkemizde, yaşları ilerledikçe erkek çocukların özgürlükleri artar, kızlarınki ise sınırlanır. Kız okuyor ya da çalışıyorsa nispeten şanslı sayılmalıdır. Aksi halde evin erkeklerinin hizmetini görüp, fırsat buldukça da çeyizini hazırlayarak, hizmetini görebileceği bir başka erkeğin kendisine talip olmasını bekler.

Okuyan ya da çalışan kadın **nispeten** şanslıdır dedik. bu, bu kadınların durumunun çok farklı olduğu anlamına gelmiyor. Çünkü işden ya da okuldan eve dönen bu kadınlar, erkekten farklı olarak ev işleri ve çocuk bakımıyla uğraşmak zorundadır. Aşçı, bulaşıkçı, çocuk bakıcısı, çamaşırcı, temizlikçi gibi, dışarıda meslek sayılan -emeğinin tam karşılığı olmasa da, belirli bir ücret alabildiği- işleri kadın evde doğal görevi olarak, para almadan, dinlenme saatleri içinde yerine getirmekle yükümlüdür. **Yani kadının ev dışındaki faaliyeti, bu toplumsal ilişki ağı içinde, onun özgürlüğünü ve eşitliğini ifade etmez. Tersine çifte kıskaç altında olduğunu ifade eder.**

Ancak kadının ev dışına çıkması bilinçlenme süreci açısından önemlidir. Dış dünyayla temas, nisbi de olsa ekonomik bağımsızlık, kendine güven duygusunun, kendisini ve çevresini sorgulama bilincinin gelişimine yardımcı olur.

Günümüzde kadın, uzun süren mücadeleler sonucunda yasalar önünde sosyal-siyasal-hukuksal haklarını genel olarak elde etmiştir. (İslam ülkelerinin çoğu için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Türkiye'de ise bu konuda hala büyük eksiklikler mevcut) Ancak bu haklar, kadın sorununun çözümü açısından, yalnızca kısmi bir ilerlemedir. Kadının ikinci sınıf konumu yasalar ve haklarla hafifletilse de ortadan kalkmamıştır. Cinsiyetçi ka-

pitalist sistemin temel bir özelliği burada ortaya çıkıyor: Eşitsiz ilişkiler içinde yaşayan, çalışan insanları, hukuk önünde eşit bireyler olarak göstererek ezme ve sömürü ilişkisini maskeliyor. (Bir kaç yıl eskide olsa, kadınların Oslo toplantısında sunulmuş olan rakamlar oldukça aydınlatıcıdır: Buna göre kadınlar dünya nüfusunun %53'ünü oluşturuyor, dünyada yapılan işlerin üçte ikisini yapıyor ama ücretlerin ancak %10'unu, dünyadaki mal varlığının yüzde birini alıyorlar. İktidara ortak değiller, karar organlarında yoklar. Örneğin dünyada savunma politikalarına karar veren 800 kişiden yalnızca 5'i kadın. Erkekgibi olmaya özendiriliyorlar.)

Cinsel rol dağılımının, kadınların meslek seçiminde de etkili olduğunu belirtmek gerek. kadın hakları açısından en gelişmiş ülkelerde dahi, kadınların ağırlıkla seçtiği meslekler, geleneksel uğraşlarına yakın türden: öğretmenlik, hemşirelik, ebelik, doktorluk vb.

Buraya kadar kadınları bir bütün olarak ele aldık.

Oysa kadınların özel mülkiyetçi/cinsiyetçi sistemden etkilenişleri, ortak yanlarına rağmen, sınıfsal konumlarına göre farklılıklar gösteriyor.

Kadın hakları mücadelesinin henüz çok genel çerçevelerde yürütüldüğü aşamalarda (yani seçme-seçilme hakkı, yasalar önünde erkekle eşitlik, eşit işe eşit ücret vs. taleplerinin gündemde olduğu dönemlerde) farklı sınıflardan kadınların birleşebileceği ortak noktalar günümüzde olduğundan daha fazlaydı.

Mevcut düzen içinde iyileştirmeler ve yasal düzenlemeler arttıkça, tüm kadınları altına aldığı iddia edilen şemsiye deliniyor. Çünkü şu açık: **Düzen içi çözümlerden, farklı sınıflardan gelen kadınlar eşit biçimde yararlanamıyor, yararlanamaz.**

Toplumun üst tabakalarından kadınların istedikleri alanda ve düzeyde eğitim görme, mesleğini içra edebilme, toplumun her alanında erkeklerle rekabete girebilme şans ve olanaklarıyla emekçi kadınlarınki karşılaştırılamaz.

Emekçi kadınlar geçim sorunuyla kuşatılmıştır, ya hiç eğitim görmeden, ya da çok az eğitimle atılırlar iş hayatına. Genellikle niteliksiz işlerde çalışırlar.

Siyasal, sosyal, hukuksal hak ve özgürlüklerini kullanma açısından da emekçi kadın gerek bilgi birikimi, gerekse kültürel etkiler ve geçim kaygısıyla geridedir.

Kısaca ifade edersek, düzen içi reformlar arttıkça, kadınlar arasında sınıf farklılıklarından kaynaklanan ayrılıklar, cins olarak ortaklıklarından daha fazla öne çıkmaktadır.

Bu noktada, 80'li yıllarda Türkiye'nin gündemine giren ve çokça tartışılan feminizme değinmek gerekiyor.

Bilindiği gibi feminizmin çeşitli renkleri var. Genel bir tanımlama olarak feminizm, cinsiyetçiliği toplumsal bir egemenlik biçimi olarak ele alıp, kadınların özgül sorunları temelinde örgütlenen ve cinsiyetçiliğe karşı mücadele eden "sınıflar üstü" bir anlayıştır. Kendi deyişiyle 'tüm kadınların tüm sorunlarına değil, kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarına yanıt arar'.

Yani feminizm çok sınırlı bir alanda hareket ediyor ve kadın sorununda kısmi kazanımlar, kimi reformlar sağlasa da, kadının nihai kurtuluşuna, tam eşitliğine yönelik sosyalizm gibi bütünlüklü bir toplumsal proje sunamıyor.

"Sosyalist teori ve pratiklerin kadın sorununda tutuculaşması ve giderek soruna yabancılaşmasını, 'sosyalist' iktidarların kurumlaşma (!) döneminin etki ve yansımalarıyla bağıntılı ele almak daha açıklayıcı olacaktır."

Buna rağmen, Türkiye'de 12 Eylül'ün yarattığı yenilği ve depolitizasyon ortamında yükselişe geçen feminizm, özellikle, dağılmış, sinmiş sol hareketlerden bir kısım kadın için çekim odağı haline geldi. Bunların bu alanda yarattığı hareketlilik, solun konuyu gündemine almasına yol açtı. Diyebiliriz ki, kadın sorunu 12 Eylül sonrasında Türkiyeli sosyalistlerin yeni keşiflerinden biri oldu ve epey heyecan yarattı. Sosyalist örgütlerin iç süreçlerinde, sosyalistler arası ilişkilerde dahi, geleneksel rol dağılımına uygun, cinsiyetçi ilişkilerin egemen olduğu teslim edilmek zorunda kalındı.

Sosyalistlerin konuya eğilmesinde, feminizmin 'uyarıcı' etkisi yadsınamaz, ancak sosyalistlerin de, feminizmin -ya da benzer muhalefet odaklarının- toplumda demoratikleşme, yığınların bilinçlenmesi-örgütlenmesi vs. açısından yerine getirdikleri işlevleri reddetmeksizin, topluma taşıdıkları yanlış mesajların, yanlış yönelimlerin, sınıf mücadelesini bulanıklaştıran niteliklerinin önlenmesi gibi bir görevi olduğu da unutulmamalıdır.

Somut bir örnek olarak geçen yıllarda feministlerin gerçekleştirdiği "Dayağa hayır" kampanyasını ele alalım:

Herşeyden önce, dayağı kadın sorununun özgül bir görünümü saymak yanlış olur. Dayak güçlünün güçsüze, büyüğün küçüğe, egemenin bağımlılığa karşı zor kullanımıdır. Bugün karısını döven erkek, dün annesi (ve babası) tarafından dövülmüştür. Kadın kocasından dayak yer, ama o da çocuklarını döver. Çocuğunu döven anneyle, karısını döven koca aynı konumdadır. dolayısıyla böyle bir kampanyanın odağında, kadın-erkek ilişkisi değil, egemen-ezilen ilişkisi olduğunda gerçek yerine oturur.

Sosyalizm ideolojik-politik, teorik-pratik bakımdan kadın sorununa en sağlıklı yaklaşımı ve çözümleri sunma ve gerçekleştirme birikim ve po-

tansiyeline sahip olmasına rağmen, bu birikim ve potansiyelin hakkı verilemedi. sosyalist teori ve pratikler, özgül bir sorun olarak kadın sorununa giderek yabancılaştı. Bu saptama salt Türkiye topraklarıyla sınırlı değil, geneli kapsıyor.

Neden böyle olduğuna ilişkin, sosyalist feministelerin dikkate alınması gereken bir değerlendirmesi var: "Marx ve Engels tahlillerini yaptıklarında kapitalizmin tahribatı büyük. Erkeklerle birlikte kadın ve çocuklar da gülünç ücretlerle fabrikalarda çalışmak zorunda. Aile yaşamı ve bakımı sözkonusu değil. Aile üyeleri birbirini nadiren görüyor. Marx ve Engels, bir süre sonra ev işlerinin gereksizleşeceğini, sanayinin yiyecek maddelerinin tamamının üretimini üstleneceğini, daha sonra sosyalist koplumda yeniden üretime ilişkin tüm ilişkilerin kamusal işletmece yerine getirileceğini düşündüler. Sosyalist düzenin kurulmasından sonra kadınlar üstüne özel bir tahlilin gerekli olduğunu düşünmediler. Kapitalizmin sonraki aşamasında, ailenin ve ev işinin ne kadar önemli bir işleve sahip olacağını önceden görmeleri mümkün değildi. Sonraki teorisyenler ise bu basit gerçeği göremedi.. Sermaye ve ücretli emek arasındaki ilişkiye takılıp kalan sol hareket bunun dışında herşeyi tahlilleri dışında bıraktı.." (A.Meulenbelt)

Marx ve Engels'ten sonraki teorisyenlerin 'basit gerçeği görememesi'nden çok; **sosyalist teori ve pratiklerin kadın sorununda tutuculaşması ve giderek soruna yabancılaşmasını, 'sosyalist' iktidarların kurumlaşma (!) döneminin etki ve yansımalarıyla bağıntılı ele almak daha açıklayıcı olacaktır.**

Sosyalizmin kadın sorununa teorik ve pratik yaklaşımını gerileten asıl etken, sosyalist inşa problemleriyle uğraşan ülkelerin karşılaştıkları olağanüstü zorlukların, başka konularda olduğu gibi kadın sorununda da, sosyalizmin lafzına uygun çözümleri geri plana itmesidir. Bilinen zorluklarla yaşanan pratiğin baskısıyla, kadın sorununa ilişkin teorik yaklaşım, hayatın akışı içinde zenginleşip derinleşemedi ve pratik karşılıklarını üretemedi.

"Sosyalist toplumda kadın sorununun gerçekten çözümü için, sosyalizmin doğal olarak sağladığı önkoşullar dışında, kadınların (ve erkeklerin) geleneksel eğilimlere, edinilmiş alışkanlıklara ve kurumlaşmanın risklerine karşı yılmaz mücadelesi ve uyanıklığı gerekiyor."

Sosyalist inşa deneylerinin yaşandığı ülkelerde 'var olma' sorunsalı pek çok şeyin önüne geçmişti. Ağırlıkla ekonomik sorunların çözümüne yönelik (teoriyle çelişen) politikalar bu ülkelerin özgül koşullarında şekillendi. Ancak orayla sınırlı kalmadı, uluslararası sosyalist hareketin bütününü etkiledi. Bu etkilenmenin boşutuna ilişkin küçük bir örnek: 2. Paylaşım savaşı öncesinde Sovyetler Birliği'nde, aileyi ve anneliği yücelten, teşvik eden, sosyalizmin kadın sorununa bakışıyla çelişik bir yönelim söz konusuydu. Yanlış olsa da bunu 'savaşa hazırlık' kışullarında konjonktürel bir politika olarak açıklamak mümkün. Ama örneğin Fransız KP'sinin yayın organında da aynı doğrultuda ajit-prop yürütülmesi nasıl açıklanabilir?!

Bütün bunların sonucunda, sosyalist inşa pratikleriyle bağıntılı kadınların kurtuluşu perspektifi giderek yoksullaştı; sosyalizmin bu sorunu 'kendiliğinden' çözeceği indirgemeci mantığı beslendi ve bu ülkelerde sorunun çoktan çözülmüş olduğu yanılsaması yaşandı.

Şu unutulmamalı, kadın sorunu ekonomik, tarihsel, sosyal, politik, kültürel ve psikolojik yanlarıyla karmaşık bir sorundur. Sosyalist iktidar, sorunun çözümü için uygun ortamı yaratabilir, sorunu kendiliğinden çözeceğini sanmak, aşırı iyimserlikten öte, kadın sorununun boyutunu ve özgünlüğünü kavramamış olmakla açıklanabilir.

Sosyalist toplumda kadın sorununun gerçekten çözümü için, sosyalizmin doğal olarak sağladığı önkoşullar dışında, kadınların (ve erkeklerin) geleneksel eğilimlere, edinilmiş alışkanlıklara ve kurumlaşmanın risklerine karşı yılmaz mücadelesi ve uyanıklığı gerekiyor.

Sonuç olarak toparlarsak:

Kadının içinde bulunduğu konum bir sistem sorunu olduğuna göre, sistemin son bulmasını isteyenlerle, sürmesini isteyenler karşı cephelerdedir. Dolayısıyla kadın sorununu,salt kadınların sorunu olarak değil, aynı cephede birleşenlerin ortak sorunu olarak ele almak gerekir.

Günümüzde yapılmış olan tüm reformlara rağmen emekçi kadın, ücret köleliği ve cinsel kölelik olmak üzere çifte baskı altında bulunuyor. Ücret köleliği salt kadınlara özgü değil, bu kaderi tüm emekçilerle paylaşıyorlar. Cinsel kölelik ise, ancak özel mülkiyetçi sisteme eklemlenerek varlığını sürdürebilen, salt kadınlara yönelik bir baskı biçimidir. Dolayısıyla, sona ermesi mevcut mülkiyet biçiminin ortadan kalkmasıyla bağıntılıdır.

Ancak kapitalist sistemin ortadan kalkmasından sonra da, yüzyıllar boyunca toplumların ve kişilerin içine iyice sinmiş anlayış ve alışkanlıkların bir çırpıda değişeceğini düşünmek gerçekçi olmaz.

Kendisini var ettiği üretim tarsının ortadan kaldırılmasıyla cinsiyetçi sistemin can damarları kesilir, ancak kesin olarak yok edilmesi, uzun süreli bir eğitimin ve uygun toplumsal kurumların hayata geçirilmesiyle ve yeni bir kültürün/insanın yayılıp kökleşmesiyle mümkün olacaktır.

O zamana dek sosyalistler bütün ilişkilerinde ve örgütsel iç süreçlerinde, amaçlanan toplum biçiminin bir prototipini kurmak ve yaşatmakla yükümlüdürler.

Türkiye ekonomisine bir bakış - I

ESİN IRMAK

Dünya ve Türkiye'de hiçbir şeyin eskisi gibi sürdürülemediği, yerinin de ortaya çıkan boşluğu henüz dolduramadığı bir dönem yaşanıyor. Dönemin önemi Türkiye'nin önemli bir dönüm noktasına girmesindedir. Biriken ekonomik toplumsal sorunlar, yükselen Kürt ulusal kurtuluş hareketi ve hızla tırmanan terör ülkeyi bir kıskaça sokuyor. Kemalizmin ideolojik siyasal hegemonyasını eskisi gibi sürdürememesi, islami ideolojinin önü alınamayan tırmanışı ve Türki Cumhuriyetlerden beklentiler güncelin dinamiklerini etkiliyor. Gündemin ana konusu olan işten atmalar, işsizlik, işçi hareketinin hoşnutsuzluğu ve eylemliliği gözlerden gizlenmek isteniyor.

Gelinen noktaya anlamak için kısaca geçmişe bakmak yararlı olacaktır. Güncel ekonomik ve toplumsal sorunlar ancak tarihsel gelişme süreçleri içinde açıklanabilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik gelişmesi Osmanlı İmparatorluğu'ndan devir alınan yapı üzerinde oluşmağa başladığı için konuya buradan girmek istiyorum.

Osmanlıların Son Dönemleri

Osmanlı'da üretim büyük ölçüde tarıma dayalıdır. İmparatorluğun son yıllarında, özellikle ticaret, ulaştırma ve bankacılık alanlarında önemli sermaye birikimi olmasına karşın, sanayi gelişememiştir. Osmanlı'da üretimin tarıma dayalı olması, toprak düzenine kısaca bakmayı gerektiriyor.

Osmanlı'nın toprak düzeni, uzantısı olduğu eski uygarlıkların karmaşık bir bileşimidir. İmparatorluğun geniş yayılma alanında farklı nitelikler göstermekle birlikte, en yaygın toprak düzeni Miri topraklardır. Dirlik ya da tımar düzenlemesi ile, mülkiyeti devlete ait olan bu topraklar, yıllık gelirine göre has, zeamet ve tımar olarak ayrılır ve kullanımı başlıca işlevleri vergi toplamak ve asker sağlamak olan görevlilere bırakılırdı. Tımar, zeamet ve haslarda, devlet çıplak mülkiyet hakkını serbestçe kullanır ve intifa hakkı sahibinin arazisinin gelirlerini denetimi altında tutar. Öteki tasarruf biçimleri, merkezi bürokrasinin müdahalesini gitgide sınırlandırarak tımar kurumuyla özel mülkiyet arasında bir geçiş oluşturur.

İkili Mülkiyet ya da Malikane-i Divani denen topraklarda, bir yanda mülkün, bir başka deyişle mülk sahibinin hakları (malikane) öte yanda da hükümetin hakları (divani) vardı. Gerçekte, malikane ve divani payları arasındaki bölünme tabanda, yani toprağın kirasında ya da verdiği üründe ortaya çıkmaz dini vergiler örfi vergiler ayrımında ortaya çıkar. (1) Bu sistem Osmanlı yönetici sınıfıyla yerel güçler arasında henüz bir denge durumu olarak belirir. Osmanlı devleti, bölgelere ve durumuna göre gücünün bir bölümünü bir oranda yerel aristokrasiye bırakmak zorunda kalırken, toprak rantının az ya da çok bir bölümünü, kendi eline geçirir.

Tam Mülkiyet adı verilen toprak düzeni devlet müdahalesinin daha az duyulduğu özel mülkiyet biçimleridir. Mülk eşkincülü, malikane mülkiyeti ve vakıflar biçimlerinde görülür. Özel mülkiyet durumları, sınır eyaletlerinde ya da prekapitalist birikimin olduğu yerlerde daha önceki sömürü biçimlerini yıkmaktansa korumanın Osmanlının daha çok işine gelmesi yüzündendir. Devletin bu malikanelerin içişlerine karışamaması, sömürenle sömürülen arasındaki ilişkileri değiştiriyor ve özel bir reaya katagorisi yaratıyordu.

Sömüren yönetici sınıfın karşısında, toprak emekçilerini bağrında toplayan Reaya sınıfı vardı. Reaya toprağa bağımlıdır (toprağı terketme yasağı ve ekip biçme yükümlülüğü), toprağın artı ürününü devlete ya da temsilcilerine vermek zorundadır. Devlet hizmet ve etkinliklerine katılmakla yükümlüdür.

Reayayla yakınlığı olan bir katagori de göçebelerdir. Bunlar kuvve durumunda reaya olarak da bilinirler. Daha az üretken olmaları dolayısıyla vergilendirmeye daha az elverişli göçebeleri Osmanlılar, yerleşik düzene geçmeye zorladılar.

Geçmişin diğer tabakalarını kısaca yönetimle ilgili bürokrasi, askeri bürokrasi ve ülema olarak adlandırabiliriz. İmparatorluğun çeşitli eyaletlerinden devşirilip İstanbul'a getirilen Hristiyan çocuklar arasından saraydaki hizmetler için seçmeler yapılırdı. Askeri bürokrasinin de temeli Müslüman olmayan kişilerin devşirilmesine dayanır. Üçüncü hiyerarşinin temelinde kadı vardır. Kadı, İmparatorluğun her yönetim bölgesinin hem yargıcı hem de sivil yöneticisidir. Yasaları bilme ve bunları yorumlama işinin kendisine emanet edildiği ulema sınıfının eline bırakılan dini yetki kadıda somutlaşır. Osmanlı devletinde ticaret ve lonca örgütlenmesinde ise gayri müslim tebaa etkiliydi. Ancak,

yasaklara karşın yeniçeriler, sipahiler, yüksek devlet görevlileri de ticaretle uğraşır oldular. kişilerin yönetimin denetimindeki servet edinme devresine sızmalarında ihale diye adlandırılan mukataa sistemi rol oynadı. (2)

Onaltıncı yüzyılın sonlarında dünya ticaretinin Akdeniz limanlarının dışına kayması, fetihler yoluyla sağlanan gelirlerin kesilmesi, yeni üretim biçimi olarak İngiltere ve Avrupa'da gelişen kapitalizmin sunduğu yeni olanaklar karşısında Osmanlı pazarını yeni ürünlere açtı. Ekonominin yabancı sanayi ürünlerine ve sermayeye açılması sonucu özellikle Batı Anadolu'da pazar için üretim giderek yaygınlaştı. Gelişmeler Osmanlı düzeninin giderek etkinliğini yitirmesine yol açtı. Tarımsal mülkiyet yapısı da değişikliğe uğradı. Merkezi yönetim gelirleri artırmak için Miri toprakları satışa çıkardı.

17. yüzyılda başlayan sanayi gerilemesi, 18. yüzyılda iyice ortaya çıktı. Avrupa kapitalizminin doğmasıyla birlikte, eski üretim biçimi içinde kalan Osmanlı sanayinin çöküşü kaçınılmaz oldu. Bu gelişmeler lonca örgütlenmelerini de etkiledi. Özellikle yabancı malların ve sermayenin egemen olduğu lonca örgütlenmelerinde çözülmeler başladı. Çözülmeler, emeğin üretim araçlarından ayrılmasının ve işgücünü satmaya hazır özgür emekçilerin ortaya çıkmasının ilk belirtileriydi. Osmanlı devletinde ilk özgür emekçiler, dokuma loncalarının çözülüşüyle ortaya çıktılar. 17. yüzyılın başlarından itibaren, kimi Avrupa tüccarları Osmanlı imparatorluğunun da ticarette etkili gayri müslim tebaa ile ilişki kurdular. İlişki lonca üyelerinin zaman içinde özgür emekçiler haline dönmesiyle sonuçlandı. Gelişmeler Rumeli kesiminden başlayarak Bursa, İzmir, Ankara gibi diğer Anadolu kentlerine yayıldı. Bu dönemde eve iş verme yöntemi de oldukça yaygındı. Halı, kilim, altın ve gümüş işleme, kumaş dokuma, iplik bükme dallarında evdeki tezgahlarda daha çok kadın ve genç kızlar çalışıyordu. Zamanla çözülen lonca örgütlenmelerinden ve eve iş verme sisteminin içinden ücretli emek doğdu.

Osmanlı döneminde ayrıca özellikle dış pazar için kullanılan pamuk, tütün gibi sinai maddelerin üretiminde dönemine göre yeni teknikler kullanılmaktaydı. Tarımsal kredi alanında 1863'te kurulan kredi kooperatifleri 1888'de Ziraat Bankasına dönüştü. Tarım kesiminin toprak mülkiyetinin nitelik değiştirmesi ve sınai bitkilerinin üretiminin yaygınlaşmasıyla giderek pazar için üretim süreçlerine girildi. Tarımsal üretim ulaştırma ve ticaret alanındaki gelişmelere bağlı olarak da gelişti.

İmparatorluğun son dönemlerinde el sanatları ve küçük ölçekli üretim biçimindeki sanayinin gelişmesine, ülkenin dışalım mallarına açılması ters etki yaptı. Bunlara bağlı olarak ticaret, bankacılık, sigortacılık, madencilik ve enerji sektörlerinde hızlı gelişmeler oldu.

19. yüzyıla kadar Osmanlı İmparatorluğunda diğer önemli sanayi dalları ordu, sanayi, maden çıkarma, yapı işleriydi. Bu dallarda da üretim araçlarından ayrılmış işgücünü satışa çıkarmış özgür işçinin doğuşu 19. yüzyılın sonlarına rastlar.

Osmanlı devletinde toprak düzeninin bozulması kırsal kesimlerin yoksullaşması, geniş köylü yığınlarının topraklarından koparak şehirlere akması sonucunu doğurdu. Daha III.Selim döneminden başlayarak, devletin topraklar üzerindeki denetim ve mülkiyeti kalktı, tımar sahipleri toprakların gelirini Hristiyan ve Müsevi sarraflara satmaya başladılar. II.Mahmut da sadece adı kalan tımar sistemini kaldırdı.

Bir yandan tımar sisteminin çözülmesi, 18.,19. yüzyıllarda kırsal bölgelerden kentlere göç hareketlerini hızlandırdı. Atelyelerde çalışacak özgür emekçilerin sayısı artmaya başladı. Diğer yandan da yabancı tüccar ve sermaye sahiplerinin etkisiyle küçük atölyelerden ilken manifaktürden, ilk fabrikalara geçiş başladı. Üretim araçlarından kopan köylüler, işçileşirken, sermaye de birikmeye başladı. Bu süreç ilkel birikim de denen feodalizmden kapitalizme geçişin dinamiğini göstermektedir. Ancak bu sürecin Avrupa'daki birikimden farkı işin en başından beri yabancı sermayeye bağımlılıktır. Bağımlılık, icazetli "kapitalizm gelişmesi" sonucunu doğurmuştur. Bir başka deyişle gelişmiş Avrupa kapitalizminin etkisiyle, Osmanlı kapitalizme açılmaya başladı.

1838'de Mustafa Reşit Paşa'nın imzaladığı ticaret anlaşmasıyla Osmanlı İmparatorluğunun ekonomik bağımsızlığına önemli darbe indirildi. Türk-İngiliz Ticaret Antlaşması, İngiliz sermayesine tanıdığı ayrıcalıklar yanında, İngiliz sinai ürünlerinin %5 dolayında bir gümrük vergisi ile dışalımına olanak veriyordu. Aynı kolaylık kısa bir süre içinde diğer ülkelere de tanındı. Oysa aynı yıllarda Osmanlı ülkesi içinde bir ilden diğerine sınai ürün satışı %8 oranında bir iç gümrük vergisi ödemeyi gerektiriyordu. (3) Osmanlı sanayii yabancı mallar karşısında korumasız bırakılmıştı. Gelişmeler sonunda birçok işyeri kapandı, üretim düştü ve işsizlik arttı.

1913 ve 1915 yıllarında yapılan sayımlara dayanarak Osmanlı sanayi hakkında sınırlı da olsa bilgi sahibi olabiliriz. Sayıma konu olan işletmelerin % 55'i İstanbul ve çevresinde, %22'si İzmir'de ve geriye kalan %23'ü de diğer bölgelerde bulun-

Tablo 1 *Osmanlı Sanayii'nin Sektörel Durumu*

Sektör	İşyeri sayısı	Çalışanlar	İşyeri başına çal. ort.	Toplam üretim içindeki payı %
Gıda	25	3916	52	70.3
Toprak	17	336	20	0.3
Deri	13	1270	58	8.3
Ağaç	24	377	16	0.8
Dokuma	73	6763	93	11.9
Kırtasiye	51	1267	25	6.1
Kimya	11	131	12	2.2
Toplam	**264**	**14060**	**53**	**100.0**

Ökçün, Gündüz (yayına hazırlayan) **Osmanlı Sanayii, 1913-1915 Yılları Sanayi İstatistiki**, Ankara; SBF, 1970, s.18-19, Tablo IV..

Tablo 2 *"Anadolu" Sanayiinin Durumu*

Sektör	İşyeri sayısı	İşçi sayısı	İşyeri başına ortalama işçi sayısı
Dokuma	20057	35316	1.76
Deri işleme	5347	17964	3.35
Madeni eşya	5273	8021	2.45
Gıda	1273	4493	3.52
Ağaç işleri	704	3612	1.93
Kimya	337	802	2.37
Toplam	**33058**	**76058**	**2.31**

Eldem, 1973, age s.44

maktaydı. **Tablo 1 ve 2** bu konuyla ilgilidir.(4)

Osmanlı döneminde madencilik alanında da azınlıklar ve yabancıların etkinliği oldukça fazladır. Etkinlik **Tablo 3**'de açıkça görülmektedir.(5)

Tablo 3 *Kimi Yıllarda Osmanlı Maden Üretminin Dağılımı*
(Maden kömürü dışında; parasal değere göre; yüzde)

Yıl	Türk	Azınlık	Yabancı	Toplam
1902	43	7	50	100
1905	33	2	65	100
1907	38	2	60	100
1909	23	5	72	100
1911	20	5	75	100

Ökçün, G. "XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Maden Üretiminde Türk, Azınlık ve Yabancı Payları", Abadan'a Armağan içinde Ankara, SBF, 1969, ss.803-892

Osmanlıların son dönemlerinde yabancı ve azınlık sermayesinin katkısıyla özellikle ulaşım, bankacılık ve ticaret gibi hizmet kesimleri hızla gelişti. Osmanlı kamu hizmetlerinde gerekli kaynaklar dış borçlanmalarla karşılanma yoluna gidildi. Öyle ki dünya ekonomisine açılan ve giderek onunla bütünleşen Osmanlı ekonomisinin dış ilişkileri zamanla dış borçlarla varlığını sürdürebilir hale geldi. **Tablo 4** dış ticaret açıklarını göstermektedir. (6)

Osmanlıların son dönemlerinde, egemen sınıflar aracılığıyla ve daha önce gelişmiş olan Avrupa kapitalizmiyle bütünleşme temelinde bir kapitalist gelişmenin başladığını söyleyebiliriz. Osmanlılarda fabrikalaşma, düzensiz ve az olmakla birlikte başlangıç halinde vardır. Gelişmede belirleyici olan yer yer basit kooperasyon olmakla birlikte manifktür aşamasıdır. Bu dönemde Avrupa kapitalizminin aracısı, çoğunlukla azınlıkların oluşturduğu bir burjuva kesim de doğmaya başladı.

Ekonomik yapıdaki değişmeler ve gelişmeler, üretim ilişkilerinde altüst oluşlara da neden oldu. Kapitalist üretim ilişkilerinin doğmaya başlaması toplumun tüm üst yapısını sarsarken, burjuva demokratik devrimci düşünce akımları da Osmanlı aydınları ve bürokrasinin bir kesimi arasında ilgi

Tablo 4

(Milyon krş. olarak)	İthalat	İhracat	Tütün, tuz vb. ihracatı	Açık
1878-79	2001	839	.	1161
1879-80	1942	876	.	1066
1880-81	1785	850	.	935
1881-82	1949	1129	.	819
1882-83	2019	1096	.	923
1883-84	1976	1239	.	737
1884-85	2064	1280	71	713
1885-86	2000	1208	95	698
1886-87	2070	1271	96	704
1887-88	2011	1129	85	797
1888-89	1946	1355	66	525
1889-90	2104	1517	84	503
1890-91	2291	1284	88	920
1891-92	2455	1536	83	836
1892-93	2447	1557	101	788
1893-94	2411	1326	115	970
1894-95	2408	1375	101	931
1895-96	2058	1554	91	413
1896-97	2136	1543	116	477
1897-98	2343	1474	127	742
1898-99	2662	1343	199	1121
1899-1900	2450	1559	155	736
1900-01	2384	1491	149	745
1901-02	2457	1539	158	760
1902-03	2303	1556	171	576
1903-04	2439	1754	178	507
1904-05	2790	1701	242	847
1905-06	3137	1967	155	1014
1906-07	3229	1950	214	1065
1907-08	3476	1921	222	1333
1908-09	3143	1844	235	1964
1909-10	3474	1843	294	1336
1910-11	4256	2208	230	1818
1911-12	4506	2491	319	1696
1912-13	4355	2392	270	1693
1913-14	4184	2160	265	1759

görmeğe başladı. Bir yandan İttihat ve Terakki'nin başarısız ulusal burjuvazi yaratma girişimleri, diğer yandan da kendiliğinden gelişen grevler ve işçi eylemlilikleri "yeni kurulacak cumhuriyete" miras oluyordu. **Tablo 5**, 1870-1908 döneminde grevler ve işçi eylemlerini gösteriyor. (7)

Savaş öncesi beş yılda (1909-1913) toplam 113 anonim ortaklık kurulduğu halde, 1914-1918 yıllarında toplam 123 anonim ortaklık kurulmuş olması ve bunların büyük çoğunluğunun ticaret alanında faaliyet göstermesi dönemin bir özelliğidir. Savaş döneminde önemli bir gelişme de, ticaret ve sanayi alanında, Türklerin giderek azınlıkların yerini almasıdır. "İstanbul Ticaret Nezaretinde görevli bir Macar memur, Türklerin, savaştan önce ticaret ve sanayiye katılma oranını yüzde 10'un altında tahmin etmiş, savaş sonrasında ise savaş milyonerlerinin büyük bir yüzdesini Türkler'in meydana getirdiğini, önceleri boş oturan bir çok kimsenin hükümet himayesi altında ticarete atılıp zengin olduklarını" belirtmiştir. (8)

Tablo 5

1870-1908 DÖNEMİNDE GREVLER VE İŞÇİ EYLEMLERİ

17 Şubat	1872	Telgraf işçileri	Ücret sorunu	Devlet
6 Nisan	1872	Ömerli-Y.Burgaz Dy.İşçileri	Ücret sorunu	Yabancı şirket
8 Nisan	1872	İzmit Demiryolu İşçileri	Ücret sorunu	Yabancı şirket
13 Nisan	1872	İzmit Demiryolu İşçileri	Ustabaşıyla uzlaşmazlık	Yabancı şirket
23 Ocak	1873	Tersane işçileri	Ücret alacağı	Devlet
9 Haziran	1875	Tersane işçileri	Ücret alacağı	Devlet
13 Ekim	1875	Sirkeci iskele hamalları	Ücret sorunu	?
16 Şubat	1876	Tersane (İngiliz işçiler)	Ücret sorunu	Devlet
2 Mart	1876	Haydarpaşa Demiryolu İşçi	Ücret sorunu	Devlet
22 Mayıs	1876	Tersane işçileri	Ücret alacağı	Devlet
16 Ekim	1878	Terzihane işçileri	Ücret sorunu	Özel işyeri
? ?	1878	Duvarcılar	Ücret sorunu	Özel işyeri
? ?	1878	Ayakkabıcılar	Ücret sorunu	Özel işyeri
11 Mart	1879	Yapı işçileri	İşgünü kısaltma	Özel işyerleri
25 Mart	1879	Şirket-i Hayriye	Ücret sorunu	Devlet
10 Temmuz	1879	Muhasebe memurları	Ücret sorunu	?
18 Temmuz	1879	Tersane işçileri	Ücret sorunu	Devlet
4 Şubat	1880	Mahsuse gemi işçileri	Ücret alacağı	Devlet
28 şubat	1880	Haydarpaşa Demiryolu işçil.	Ücret sorunu	Yabancı şirket
25 Kasım	1880	Haliç vapur şirketi personeli	Ücret sorunu	Yabancı şirket
11 Nisan	1885	Odun depoları bıçkı işçileri	Ücret sorunu	Özel işyerleri
1 Şubat	1886	Beyoğlu mağaza personeli	Pazar tatili	Özel işyerleri
? ?	1906	Reji tütün işçileri	Ücret sorunu	Yabancı şirke
? Ağustos	1906	İstanbul Matbaa işçileri	Ücret sorunu	Özel işyerleri

Yunan orduları tarafından işgal edilmiş topraklarda, ikili iktidar dönemi, 23 Nisan 1920'den sonra yaşanmaya başlandı. Bir yanda emperyalist güçlerle işbirlikçiliği yapan İstanbul Hükümeti, diğer yanda, ilkel sermaye birikimini henüz tamamlayamamış, ulusal burjuvaziyi palazlandırmaya aday Ankara Hükümeti. Komünist Enternasyonalin yürütme kurulu imzalı, 1 Mayıs 1919 tarihli bildirisiyle yapılan değerlendirmesinde Türkiye'deki ulusal hareketin burjuvazinin eline geçtiğini bildirdi.

Buna karşın, 1920 yılında Ankara'da ilan edilen, hükümet ve Millet Meclisi Sovyetler Birliği tarafından yasal olarak tanındı. Ankara hükümeti ve Sovyetler Birliği arasında emperyalizme karşı olma tabanında ilişkiler gelişir. 1920'de Bakü'de toplanan Doğu Halkları Kongresi'nde, ulusal kurtuluşun ardından bir halk devriminin patlayacağı görüşü egemendir. Böylece milis güçleri ve sosyalist akımlar arasında ilişkiler başladı.

Ancak durumdan rahatsız olan Kemal, Türkiye Komünist Partisi önderlerinden M.Suphi ve 14 arkadaşını öldürterek, sosyalist devrimin önünü kesti.

Cumhuriyetin Doğuş Yılları

Cumhuriyete geçiş, birinci paylaşım ve kurtuluş savaşları sonrası oldu. Bu döneme sermaye birikimi vi işçi sınıfının gelişimi açısından bakmak istiyorum. Türkiye işçi sınıfı tarihi açısından 1919-1923 dönemi önemli dönemlerden biridir.

Dönemin özelliği, yeni bir çağ başlatan 1917 Ekim devrimiyle işçi sınıfının ilk kez siyasi iktidarı ele geçirmesiydi. Sömürücü sınıf burjuvaziyi sarsan bu olay, dünyadaki ulusal kurtuluşçu hareketler üzerinde de belirleyici bir etki doğurdu. Etki, Türkiye'deki ulusal kurtuluş savaşı üzerinde de görülür. 1918-1919 yılları Avrupa ve Türkiye'de büyük toplumsal sarsıntıların yaşandığı dönemdir. Tüm Avrupa'da halk hareketleri vardır. 1918 Alman devrimi yenilmiş, halk hareketinden, işçi sınıfı hareketinden ölesiye korkan burjuvazi, karşı devrim atağına geçmiştir.

Aynı yıllarda, Osmanlı Devleti son darbeyi yedi. 1908-1918 arasındaki on yılda etkili olan İttihat Terakki, Ekim 1918'de son kongresiyle kendini feshetti. Yönetici liderler ülkeyi terk etti. Sürgünden dönen Hürriyet ve İhtilaf Partisi'nin liderleri, 1919 İlkbahar'ından itibaren ülkede etkili olmaya başladılar.

Mondros Mütarekesinin hemen ardından Birinci Meclis-i Mebusan dağıldı. Aynı yıllarda Kemal, ulusal kurtuluş savaşını başlatmak üzere Anadolu içlerine gitti. (1919) İngiliz, Fransız, İtalyan ve

Bu dönemde işçi sınıfı da, ulusal burjuvazi de güçsüzdür. İşçi sınıfı açısından, güçsüzlük, gelişebilecek bir halk devrimine önderlik fırsatını kaçırmaya neden olmuş, ulusal burjuvazi açısından da emperyalizme yeniden teslim olmaya yolaçmıştır.

1919'da Anadolu'da başlayan ve 1923'de Cumhuriyet'in ilanıyla noktalanan ulusal kurtuluş hareketi, 1908 burjuva demokratik devriminin devamıdır. İki hareketin de sınıfsal özü aynıdır. Bu öz yerli kapitalizmi geliştirme, ulusal burjuvaziyi güçlendirmedir. Gelişmekte olan kapitalist ilişkileri temsil etmesi nedeniyle her iki harekette Osmanlı feodalitesini çözücü niteliktedir.

1919-1923 döneminde, işçi sınıfının nicel varlığı hakkında kesin veriler bulunmamakla beraber, bazı istatistikler tahminlere olanak veriyor. Sovyetler Birliği Ulusal Ekonomi Komiserliği'nin Bülteni'ne göre 1923 yılı Sonbahar'ında 80 bine yakın işçi çalışmaktadır.(9) Ulaşım ve madencilik alanlarında çalışan işçiler, yapı işçileri, tütün işçileri, İmalat-ı Harbiye'de çalışan işçiler, bu toplama dahil değildir. Bunlar da hesaba katıldığında 1919-1923 döneminde Türkiye işçi sınıfının nicel varlığı görece büyük sanayide 150-160 bine varır. küçük sanayide çalışanlarla birlikte bu sayı ikiyüzbini aşar. (10)

İşçi sınıfının nicel sayısının önemi, tarımsal emekçilerin mülksüzleştirilmesini ve üretim araç-

larından özgürleşmiş ücretli emeğin ne kadar olduğunu göstermesidir. Tarımsal emekçilerin mülksüzleştirilmesi, iç pazarı genişletir. Ancak manifaktür aşamasında kalıcılık sözkonusu değildir. Kapitalizm ancak, fabrika aşamasında ulusal üretimin tümüne egemen olabilir. Emekçiyi kalıcı biçimde mülksüzleştirir, proleterleştirir. Yine de sayılar, emekle üretim araçlarını birbirinden kopuşu hakkında fikir vermektedir.

İlkel birikimin bir yönü özgür emekçinin doğuşu, diğer yönü de sermayenin ortaya çıkışıdır. Marks Kapital'de süreci şöyle tanımlar. "... ilkel birikim denen şey, üreticiyi üretim araçlarından ayıran tarihi süreçten başka bir şey değildir. Bunun ilkel biçimde görünmesi, sermaye ve buna uygun düşen üretim biçiminin tarih-öncesi aşamasını teşkil etmesinden ileri gelir." (11)

Emperyalizm öncesi dönemde metropollerdeki sermayenin sömürge ve yarı sömürge ülkelerde aracısı konumunda, işlevi dolaşım düzeyinde olan, komprodor burjuvazi vardır. kapitalizmin emperyalizme yükselmesiyle komprodor burjuvazi giderek yol olmuş, yerini işbirlikçi burjuvazi almıştır. İşbirlikçi sermaye, ülkesini emperyalist sermayeyle birlikte sömüren, belli ölçülerde üretken olan sermayedir, basit bir aracı değildir.

Ülkede azınlıklar ve komprodor burjuvazi aracılığıyla Avrupa'ya akan birikimi, ülke içine çevirmenin yolu, burjuva demokratik devrimiydi. Bu dönem, ulusal burjuvazinin yeni yükseldiği, egemen kesim olan komprodor burjuvaziyle çalıştığı dönemdi. Emperyalizme karşı siyasal bağımsızlık aşamasında, gelişmekte olan burjuvazi olumlu bir rol oynarken, güçsüzlüğü nedeniyle de ekonomik olarak bağımsızlığını koruyamamış, işbirlikçi konuma düşmüştür.

Uluslararası koşullar, ulusal burjuvaziyi, burjuva demokratik devrimini, ilkel sermaye birikimini tamamlanmadan yapmak zorunda bıraktı. Bunun günümüze kadar varan önemli sonuçları olmuştur.

Birincisi, kapitalist gelişme emperyalizmin eline teslim edildi. Feodal toplumun ekonomik yapısından, adım adım gelişmekte olan kapitalist toplumun ekonomik yapısı hem engellendi, hem de emperyalist-kapitalist sistem tarafından baştan tekelci şekilde biçimlendirildi. Lenin'in dediği gibi, "tekeller gittiği yere tekelci ilkeleri de götürür". Kurulan anonim şirketler, hisse senetleri, bankalar bu yöndeki biçimsel göstergelerdir. Dünya kapitalist sistemiyle entegrasyon egilimi baştan başlayan bir olgu oldu. Ancak ülke, kapitalist gelişmesini henüz tamamlayamadığı, feodal kalıntılar sürdüğü için, gelişmeler sadece biçimseldir.

İkincisi, klasik anlamında özerk bir ulusal burjuvazi biçimlenmedi. Uluslararası kapitalist ekonomik sistemiyle entegre, işbirlikçi burjuvazinin tohumları atılmaya başlandı.

Üçüncüsü, Türkiye burjuvazisi tarih sahnesine geç çıktığı için baştan gerici, anti-demokratik olarak doğdu. Marks'ın dediği gibi, kapitalizm ayakları üstünde dikilmeye başladığı an gericileşir. Emperyalizm çağında burjuvazinin demokratik işlevi kalmamıştır. Avrupa'da serbest rekabetçi kapitalizm döneminden kalma demokratiklik hiçbir zaman Türkiye'de olmadı.

Dördüncüsü, dünyanın başka yerinde sömürgeler edinme olanağı olmadığından, birikimi sağlamak için, kendi ülkesinde yaşayanları sonuna kadar sömürmek gerekiyordu. Düşük ücret politikasının geleneksellliği, Kürdistan'ın sömürgeleştirilmesi de bu yüzdendir. Tarımdan koparılan emekçiye ve Kürt ulusuna acımasızlık burjuvazinin baştan gelişen bir özelliğidir.

Cumhuriyetin İlk Yılları (1923-1929)

Kuruluş yılları da denen bu dönem, ekonomi politiğin başlıca ilkelerinin belirlendiği, yeni kurumsal ve yasal düzenlemelerin yapıldığı yıllardır. Bu dönemi, Lozan antlaşması ve İzmir İktisat Kongresi belirler.

1923-1929 arası dönemi genellikle liberalizm dönemi olarak adlandırılıyor. Ancak gerçek bir liberalizm dönemi değildir. Dönemin iç ve dış koşulları gözönüne alınırsa, bu politikanın bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı görülür. Lozan antlaşmasına göre, Osmanlı İmparatorluğu döneminde imzalanan serbest mübadele koşulları 1929 yılına kadar sürecekti. Bu madde istese de yeni hükümetin korumacılık yapamıyacağı anlamına geliyordu.

1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi ise, sanayici, tüccar, çiftçi ve işçi kesimlerin kendilerine özgü sorun ve isteklerini belirlemek, burjuvazi arasından siyasal kadro çıkartmak, yabancı sermayenin ekonomide alacağı biçimi açıklamak amacını taşıyordu.

İktisat Kongresi'nde özel girişimciliğin teşviki, bunun için hükümetçe kredi olanaklarının sağlanması, eğitim, ulaştırma, haberleşme gibi alt yapı ve teknik hizmetlerin düzenlemesini sağlayan yasal düzenlemeler yapılması öngörülüyordu.

Ekonomik kalkınmada özel girişime destek olması için 1924 yılında İş Bankası kuruldu. İş Bankası, endüstriyel yatırım, ticaret ve madencilik, kredi sağlama, ihracatı kolaylaştırma ve örgütleme, atsarruf eğilimlerini artırma gibi çeşitli görevler yükümlendi.

İzmir İktisat Kongresiyle, ekonomide azınlıklar etkisiz duruma getiriliyor, girişimci işbirlikçi burjuvazi yaratmanın yeni olanakları sunuluyordu.

1920-1930 yılları arasında, yabancı sermayenin, kurulan 201 anonim şirketten 66'sında yer aldığı saptanmıştır. Yabancı sermayeli ortaklıkların toplam sermaye (73 milyon) içindeki payı %43 (31.5) milyon dolayındadır. Yabancı sermayeli ortaklıklar sanayiin dokuma, gıda, çimento, elektrik-havagazı gibi kollarında yoğunlaşmıştır. (12)

Burada dikkat çeken nokta, komprodor burjuvazi ve yabancı sermayenin bağımsız girişiminin giderek yok olması, yerini yeni yeni gelişmeye başlayan işbirlikçi burjuvazinin almaya başlamasıdır. Yeni girişimci sermaye, belli ölçülerde üretkenlik taşıması ve yabancı sermayenin aracısı

değil ortağı olması dolayısıyla komprodor burjuvaziden ayrı bir katagoridir.

1920-1926 yılları arasında, Türkiye'de yerli sermayenin olanaklarıyla 5 beygirden daha fazla motor gücünde 626 atölye ve küçük fabrika, 69 sanayi şirketi, 223 büyük un değirmeni, 116 hızar atölyesi, 25-60 beygir motor gücüne sahip 61 dokuma fabrikası kurulmuştur, demiryolu yapımı hızlanmış, Alpullu ve Uşak şeker fabrikalarının kuruluşu tamamlanmıştır.

Bu döneme ait güvenilir istatistik veriler olmamakla beraber, kentlerde 200 bin civarında ücretli emeğin yaşadığı tahmin ediliyor. **Tablo 6** bu konuda bilgi vermektedir. (13)

Tablo 6

P. Kitaygorodski : "Türkiye'de İşçi Hareketi", Komünist Enternasyonal Dergisi, Özel Sayı, 1925, (Türkiye Komünist ve İşçi Hareketi" Derlemesi, s.148'den)

Demiryolu işçileri	: 8 bin (5 bini örgütlü)
Maden işçileri	: 25 bin (8 bini örgütlü)
Fabrika işçileri	: 40 bin (12 bini örgütlü)
İnşaat işçileri	: 12 bin (4 bini örgütlü)
Tramvay işçileri	: 3 bin (1500'ü örgütlü)
Gemiciler	: 5 bin (2 bini örgütlü)
Liman işçileri	: 7 bin (hepsi loncalarda örgütlü)
Şöför ve arabacılar	: 10 bin (5 bini loncalarda örgütlü)
Tütün işçileri	: 25 bin (7bini örgütlü)
Mevsimlik işçiler	: 15 bin (örgütlenmiş yok)
Matbaacılar	: 1500 (1000'i örgütlü)
Liman hamalları	: 20 bin (10 bini örgütlü)

1923-1929 yılları arasında 2500 ile 3000 traktör ithal edildi. 1927 yılında yapılan ziraat sayımında (tarım) sayımında ülkenin bütününde 15.711 tarım makinasının bulunduğu görülür. (14)

1923 yılı Ekim ve Kasım ayları onbinlerce işçinin katıldığı grev ayları oldu. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte özellikle yabancı sermayeli şirketlerde grevler başladı. 1924 yılında tramvay, posta, demiryolu işçileri (İstanbul, İzmir), demirciler (Adana), un fabrikaları işçileri greve çıktılar.

1924-1925 yıllarında içi sınıfı nicel olarak güçsüzdür ama, İstanbul, İzmir, Adana , Bursa gibi kentlerde, maden bölgelerinde, demiryolu çevresinde yoğunlaşmış olması, buralarda etkinlik kazanmasını getirdi. 1924'de İstanbul'da fedakarca çalışan komünist bir kadro oluştu.

Grevlerin tümü, iş koşullarının ağırlığından, ücretlerin azlığından kendiliğinden patlıyordu. buna rağmen, ulusal kurtuluş savaşı boyunca İstanbul'daki işçiler, örgütlenmeye ve gerçekten kendi sınıf çıkarlarını savunmayı amaçlayan sendikalar kurmaya başladılar. Genç işçi sınıfının mücadelesinde diretmesi, yeni grevler 1925 yılına kadar sürdü. O yıl Takrir-i Sükun Yasası çıkar. Yasa, her türlü muhalefeti ve rejime karşı çıkan her sesi cezai önlemlerle susturuyordu. Bu dönem, işbirlikçi burjuvazi ve kemal yönetiminin işçi sınıfına çok yönlü saldırısı karşısında işçi sınıfının zorunlu geri çekilmesiyle kapandı.

1925 yılında öşür ve aşar vergileri kaldırıldı. Bunun yerine, tarımda gerçekleştirilen üretim değerinin %8-10'u ölçüsünde parasal vergi getirildi. Ayni verginin kaldırılarak yerine parasal verginin konulması kemalist hükümetin burjuva nitelikli düzenlemelerine işaret eder. Genel olarak kemal hükümetinin önlemleri, köydeki toprak ilişkilerinin kapitalist yoldan evrimini hızlandırma anlamı taşır. Ancak toprak ağalığının sürmesi bu yöndeki önemli engellerdendir. Türkiye'de toprak ağaları, 30-40 yıllık göreceli olarak sakin bir dönemden sonra, yavaş yavaş kapitalist yönde evrim gösterdiler. Ortakçılık on yıllarca sürdü. Feodalizmin kalıntılarının ekonomik temeli, toprak ağalığının ve ortakçılığın sürmesidir. Ülkedeki eşit etkili sınıf mücadelesi, büyük toprak sahiplerinin toprak üzerindeki tekelini tümüyle korumasını başarması ve köylülüğün yıkımı ve farklılaşması ile aynı zamanda tedricen kapitalist işletmelere dönüşmesiyle sonuçlandı.

1927 yılında Teşvik-i Sanayi Yasası çıkarıldı. Yasaya göre işletme açana 10 hektarlık toprak veriliyor, gerekli malzemenin ve makinelerin ithalinde gümrük vergilerinden muaf oluyordu. Çıkarılan yasa sanayileşme yolunda atılan ilk adımları belirlerken, 1928 yılında ayakta kalan son işçi sendikaları da kapatıldı.

1927 sanayi sayımına göre, 63245 işletmede 256.855 kişi çalışıyor. (15) İşletmelerin %4'ü fabrikadır. Belirleyici olan manifaktür aşamasıdır.

20 Nisan 1924 tarihli Anayasa'ya yansıdığı biçimiyle, ulus bir bütün olarak görülüyor. Ulusda çıkar çatışması değil, dayanışma fikri ön plana alınıyordu. bunun doğal sonucu tek partili sistemdi.

1923-1929 yıllarında, serbest rekabetin olmayışı (mümkün de değildi), işçi ve köylü gibi emekçilerin örgütlenmesinin ve haklarının yasaklanması dönemi, gerçek anlamda bir liberalizmden uzaklaştırır. Liberalizm diyenler, bu dönemde burjuva sınıfının çıkarlarını korumanın birinci planda olmasından hareket ediyorlar. Ama aynı dönemde her alanda bireysel özgürlük ve kişisel davranışlar serbest değildi. Çoğulcu demokrasi yoktu.

Kendi özgünlükleri içinde, kapitalist toplumun ekonomik yapısı, feodal toplumun ekonomik yapısında doğup gelişti. Osmanlı feodalitesinin çözülüp, kapitalizme dönüşmesi, 4 yol izler.

Birinci yol, ülkeye giren yabancı sermaye, kendine ortak, üretken, işbirlikçi sermaye aracılığıyla ülkeyi kapitalistleştirici bir işlev görüyor. Ancak bunun bir de engelleyici yönü oluyor. Engelleyici yön, bundan sonra sıralanan yollar üzerinde görülür. İkinci yol, kimi küçük üreticinin teşviler aracılığıyla kapitalistleşmesi, Üçüncü yol, Bezirgan'ın küçük üretici ve ustaya siparişleri yoluyla da kısmi bir birikimin sağlanması. Dördüncü yol, bezirganın elindeki ticaret sermayesini direkt endüstriye yatırması oluyor. İkinci, üçüncü ve dördüncü yollar, çok cılız ve yavaş gelişiyor. Cılız ve yavaş da olsa, böyle bir sınıflandırma yapma daha sonraki yıllardaki sonuçları olacağından önem taşıyor.

Manifaktürde faaliyet gösteren ticaret sermaye-

sinin bazı fabrikaların doğmasına uygun ortam hazırlamasına örnekler verebiliriz. Bursa'da daha 1916 yılında 12 dokuma işletmesini birleştiren "Mensucat Türk Anonim Şirketi". Bu şirkete ipekli dokuma alıcısı tüccar-işverenler girdiler. kemal'in döneminde de aynı gelişme görülür. 1925 yılında İzmir'de 600'den fazla işçinin çalıştığı bir fabrikaya sahip olan en büyük pamuk ipliği şirketlerinden biri "Şark Sanayi TAS" kurulmuştu. İşletmenin ürettiği mallar, tüccar-işverenin siparişlerine göre, dokuma yapan ev işçilerine gönderiliyordu. 1926 yılında devlete ait Maden sanayi bankası tarafından kurulan Yün ipliği fabrikası (400 işçi), özellikle "halı" kooperatiflerinde birleşen ev işçileri için iplik üretiyordu. Böylece manifaktür yalnızca özel sanayiin değil. giderek devlet fabrikalarının da türevi oluyordu. Ancak ortak-fabrikatörler, küçük zanaatlar üzerindeki ticari-tefeci faaliyetlerini de sürdürdüler. Örneğin İzmir ve Uşak'da büyük halı fabrikatörü olan Pılancızade ailesi, fabrika faaliyetinin yanı sıra halı alım satımı ile de uğraşıyordu. 1930 yılları öncesi, Çolakzadeler en büyük halı fabrikatörlerinden biriydi, aynı zamanda tiftik deri ve diğer malların ticaretini yapıyordu. (16)

Ortaçağdan gelen tefecilik ve ticaret yoluyla oluşan para-sermayenin endüstri sermayesine dönüşmesi Avrupa'daki gibi klasik yolu izlememişse de kendi özgün koşulları içinde bazı benzerlikler de taşır. Ülkedeki imalethaneler ve manifaktürler, fabrika işletmelerinin doğması için bazı koşulları hazırlamıştır.

Aynı dönemde klasik ilkel birikim yöntemleri de kullanılmaya başladı. Devlet tahvilleriyle, iç borçlanma yoluna gidildi. Kamusal borçlanma ilkel birikimin en güçlü kaldıraçlarından biridir. kısır paraya üreme gücü kazandırır ve onu sermayeye çevirir. Devlete ve isteyene borç verebilecek bankaların kurulması ve bu bankalarda ulusal tasarrufların artması, ulusal borçlanmanın göstergeleridir. 1928-1929 yılları verilerine göre, Türkiye'de 38 banka faaliyet gösteriyordu. (17) Bankaların aktif tutarı, 1928 yılında 420.7 milyon lirayı buluyordu. Bunun %60'ından fazlasını devlete ait Ziraat Bankası aktifleri oluşturuyordu. Aktiflerin %12.5'i (63 milyon) İş Bankasına aitti. Bankaların güçlenmesi ölçüsünde bunlar içinde yoğunlaşan sermayenin bir bölümü şu ya da bu düzey ve biçimde maddi üretimin bazı alanlarına yöneldi. Bir başka deyişle fabrikalar kurulmasına yol açtı.

Ulusal borç sisteminin zorunlu tamamlayıcısı, mülksüzleştirmenin önemli araçlarından biri de modern vergi sistemidir. Verginin büyük bir bölümü kır kesiminde yaşayanlara yüklendi. Devlet gelirlerinin 2/3'ü dolaylı vergilerdi. Kısacası devlet gelirlerinin büyük bir bölümü işçinin ve köylünün sırtından çıktı.

Kapitalist sanayiinin gelişmesini kolaylaştırıcı koruma sistemine, gümrük duvarlarının uygulanmasına ise Lozan Anlaşması'nın bazı maddeleri olanak vermiyordu. Bu maddelerin 1929'da yürürlükten kalkmasıyla korumacılık da sonuna dek uygulanmaya başlanacaktır.

Birikimi sağlayan yöntemlerden biri de sömürgeciliktir. Ülke dışında sömürge elde etme olanağı olmadığından, misaki milli sınırları içinde kalan Kürdistan'ın sömürülmesi de sonuncu yöntemdir.

Tüm yasal ve kurumsal düzenlemelere karşın, sermaye çok cılızdı. Türkiye geri kalmış bir tarım ülkesiydi. Üstelik 1928'de Osmanlı İmparatorluğundan kalan borçların ödenmesi de başlamıştı. 1929 Dünya Ekonomik bunalımının da etkileri hissediliyordu. Hammadde fiyatları düşmesinin etkileri iç pazara yansıyordu.

Ülke yönetiminde hem ideolojik hem de sınıfsal açıdan herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen, genel olarak 1929 sonrası, devletçilik dönemi (1930-1938) diye adlandırılıyor. Oysa devlet 1929 öncesi de birçok yasal ve kurumsal düzenlemelere, ilkel birikim yöntemlerine başlamıştı. Cumhuriyet'in ekonomik isyaseti baştan beri devletçidir. Devletin de katılımıyla, kapitalistleşme sürecini hızlandırmağa çalışmak, asıl çizgidir. Bu anlamda her iki dönem de Kemal'in izlerini taşıması nedeniyle bir bütünsellik gösterir. Devamlılığın göstergesi olarak, teşvik sisteminden yararlanan firmaların sayısını **Tablo 7** olarak koyuyoruz.

Tablo 7

TEŞVİK SİSTEMİNDEN YARARLANAN FİRMALARIN SAYISI

Yıllar	Sanayi İşletmeleri
1923	342
1927	470
1932	1473
1933	1397
1934	1310
1935	1160
1936	1101
1937	1116
1938	1160

Kaynak: Haldun Derin, Türkiye'de Devletçilik, İst.,1940, s.83-85

(18) İç pazarı yabancı rekabetinden korumak ve sanayi için yükselen bir pazarla, ticaret sermayesi için de yeni iş olanakları yaratmaya yönelik bir politika, 1930 sonrası geliştirildi. 1930 sonrasında olan, ilkel birikim yöntemlerinin tümünün acımasızca uygulanmasıdır. Bu politika, "ekonomik kalkınma"nın, burjuvazi yaratmanın yöntemi olarak, "devletçilik" biçiminde karşımıza çıkar.

"Ekonomik Kalkınma", Kapitalist Süreci Hızlandırma Yılları (1930-1945)

Bu dönemin temel yaklaşımı, özel kesim, burjuvazi yaratmak ve onu korumak olduğu için bütün ekonomik etkinlikler, temelde özel girişimciliği desteklemeye yöneliktir. Devletin ekonomik yaşama karışması kaçınılmazdı. Bu karışmayı yal-

nızca ekonomik nedenler gerektirmiyordu. Aynı zamanda, Osmanlılardan Cumhuriyete devrolunmuş olan bürokrat-aydınların, Batı biçimi kapitalizme de inançları, devlet eliyle, özel girişimci yaratmaya yönelikti. Eğilimi, Osmanlı yenileşme hareketinin ve özellikle İttihat -Terakki'nin yönetimde beliren devlet öncülüğünde gelişme anlayışının, bu geleneğin, bir uzantısı sayabiliriz.

Hükümet, 1930 yılı başında, ekonomik bunalıma karşı bazı önlemler aldı. Bu önlemler iki amaca yönelikte. Birincisi, kamu harcamalarını gelirlere uygun olarak dengelemek, ikincisi dışalımlara sınırlamalar getirerek, dış ticaretin açık değil fazla vermesini sağlamak.

Sözde devletçi ekonomik siyasetin somut başlangıcı, Birinci Beş Yıllık sanayileşme planının 1933 yılında uygulanmaya konulmasıdır. Devletçilik, 1935'den itibaren, Cumhuriyet Halk Fırkası programına, 1937 tarihinden itibaren de Anayasa'ya girdi.

Birinci beş yıllık plan (1933-1938), Sovyetler Birliği'nden sağlanan dış yardımla yürütmeye konur. İlk sanayileşme planı şu çizgilere sahip oldu: 1) Yerli hammadde kullanmak. 2) Tüketim araçları üretimine öncelik vermek. 3) Yeni fabrikaları bölgesel olarak dağıtmak. Planın sağladığı katkılar, ödenen borç ve faiz, planlı dönemde alınan borçların iki katına çıktı. Anadolu'da yeni fabrikalar kuruldu. Sanayi üretimi belli oranda hızlandı. Dokuma, maden, kimya, çimento ve şeker işletmeleri ya tamamlandı, ya da kurulmaya başlandı.

Planda öncelikle ele alınıp yatırımların yapıldığı halde, pamuklu dokuma, plan dönemi sonunda gene %53 oranında dışa bağımlı kalmıştır. Pamuk ipliğinde bu oran %80, yün ipliğinde %86, şekerde %60 ve kağıt ile mukavva da ise %45'dir. (19)

Sanayiin dayanak noktalarını yaratmak ve özel sanayiin gelişme yollarını açmak için büyük işletmeleri devletin kurması esas alındı. dönemin devletçiliğinin, kapitalist gelişmeyi hızlandırma amacı taşıdığı "resmi" belgelerde de açıklanıyor. Prof. Dr. Afet İnan'dan Yalçın küçük aktarıyor: "Bu programa hususi teşebbüs erbabı tarafından tesisine imkan görülmeyen sanayi şubeleri ithal edilerek devlet veya milli müesseselerin teşebbüsü olarak kurulmaları düşünülmüştür. Ancak bu ana sanayi, hususi teşebbüs ve sermaye erbabına da çok geniş faideli "industrie" imkanları bahşedecektir. Devlet teşebbüsü ile kurulacak ana demir sanayii, hususi müteşebbizlerin yeniden tesis edecekleri makina, tel, çivi, döküm, boru, civata, vida vesaire fabrikalarına ve sanayie ucuz ve kolay tedarik edilir mamul emtea verecektir." (20)

1935-1939 döneminde ulusal gelirin artış hızı 1929-34 dönemine göre üç kez daha yüksek oldu. %2.3'den %6.5'a çıktı. 1938 yılında, 1929'a göre sanayi üretimi %80 arttı. Aynı dönemde büyük sanayiin artışı %152 oldu. (21)

Bu dönemde demiryolları, ekonomik kalkınma bakımından anlamlı bir uzunluğa erişti. Türkiye'deki demiryollarının büyük bir bölümü 1940 yılında döşendi. 1923-1940 yılları arasında karayollarının da uzunluğu %100'den fazla arttı.

Sanayii kesiminin Kaba Ulusal Ürün (GSMH) içindeki göreli payı o günkü fiyatlarla hemen hemen iki katına çıktı. Öte yandan tarım kesiminin göreli payı o günkü fiyatlarla %10 azaldı. **Tablo 8** (22) ve **Tablo 9** (23) bu konuda fikir veriyor.

Tablo 8

KESİMLERE GÖRE "KABA ULUSAL ÜRÜN" (GSMH) (1925-1940) (Cari Üretici Fiyatlarıyla)

Yıllar	Tarımın KUÜ'deki Payı	Sanayiinin KUÜ'dekiPayı
1925	48.0	9.6
1930	45.7	11.4
1935	35.4	18.0
1940	38.6	18.8

DİE., 1973 a: 479'dan hesaplanmıştır.

Tablo 9

	1927	1938
Tarım	%67	%48
Sanayi	%10	%16
Hizmetler	%23	%36

1936 yılında hazırlanan ikinci beş yıllık plan, kaynak sağlanmasındaki zorluklar nedeniyle uygulanmaya konulmadı. 1938'de sanayileşme için bir başka dört yıllık program kabul edildi. 1939'da önemli ölçüde değiştirilen bu program da pek başarılı olamadı.

Sanayi Teşvik Yasası'ndan 1932'de 1473 işletme yararlanmaktaydı. Bu miktar 1939'da 1144'e, yasanın son uygulama yılı olan 1941'de de 1052'e düştü. Ancak teşvikten yararlanan kamu kuruluşlarının sayısı giderek arttı. Bununla birlikle, toplam içinde kamu işletme sayısı, çok azdır. Özel işletmelerin yarıya yakın bir bölümü, tek kişinin mülkiyetinde, %17'si adi şirket, %13'ünün kollektif şirket ve yalnızca %6'sının anonim şirket olduğu görülür. Bu da teşvikten yararlanan sanayi girişimlerinin daha çok kişisel mülkiyete dayandığı anlamına gelir. Sanayiin belirleyici niteliği. tüketim malı üretimine yönelik olmasıdır.

Üretim yapısını belirleme de önemli bir göstergede işyeri başına çalışan miktarıdır. Maden çıkarımı dışında kalan sektörlerde çalışan sayısı, 1933'de ortalama 47 kişiden, 1939'da 84 kişiye yükseldi. Bu da üretim ölçeğinin artmasını gösteriyor.

İşyeri başına çevirici güç ortalaması da üretim teknolojisinin bir göstergesidir. Çevirici güç miktadında da önemli artışlar oldu. Bu durum kağıt başta olmak üzere, dokuma, maden ürünleri, tarıma dayalı sanayii, ve diğer sanayii kolları için geçerlidir.

Tablo 10
İŞYERİ BAŞINA ÇEVİRİCİ GÜÇ ORTALAMASI (BG OLARAK)

Sektör	1933	1935	1937	1939
Madencilik	1448	1414	1013	3366
Tarıma dayalı sanayi	78.6	103.4	122.7	140.5
Dokuma	57	140	192	384
Orman ürünleri	76	108.8	22.1	266
Kağıt karton	53.8	45.6	25.4	37.5
Bina inşaatı	15.2	11.2	13.9	15.3
Diğer sanayi	114.5	233.7	258.9	286.9
Kimya	29.5	17.4	14.9	14.9
Maden ürünleri	45.8	76.5	135.2	492.4

Tablo 10 Yakup Kepenek'in Türkiye Ekonomisi kitabından yararlanarak hazırlandı. (24) Sanayi üretiminin dağılımı açısından, yüzde olarak devlet fabrikalarının,özel fabrikaların ve küçük meta üretiminin katkısını karşılaştırabiliriz. Devlet fabrikalarının katkısı, 1939'da 25.7, 1941'de 26.7, 1945'de 24.1'dir. Özel fabrikaların katkısı, 1939'da 34.3; 1941'de 31.7; 1945'de 43.1'dir. Küçük meta üretimi ise, 1939'da 40; 1941'de 41.6; 1945'de 32.8'dir. (25)

Bu yüzdelerden çıkarak, özel fabrikaların küçük meta üretiminin yerini almaya başladığını söyleyebiliriz. Bu dönemde toprak mülkiyeti ile ilgili yasal düzenlemeler yoktur. Daha çok devletin elinde bulunan miri toprakların, topraksız köylüye ve göçmenlere dağıtımı devam etti. Ancak 1923-34 döneminde 711 322.5 hektar toprak bu yolla dağıtıldığı halde Haziran 1934-Mayıs 1938 arasında adğıtılan toprak miktarı 299.892.5 hektar ile, bunun %41'i dolayında kaldı. (26) 12 hektardan az toprağa sahip olanlar yüzde olarak, 37.8'i buluyordu. Bu oran 12-32 hektar da %27.3; 32-62 hektarda, 17.5; 64-320 hektarda 11.1 ve 320 ile daha fazla hektarda %6'dır. Küçük ölçekli toprak mülkiyeti bir ölçüde arttı. Ülke topraklarının toplam içinde işleme oranı da arttı. 1927'de %4.86 olan bu oran, 1934'de %10.2'ye, 1940'da %12.25'e çıktı. İşlenen alan iki buçuk misli artış gösterdi. Aynı zamanda tarımsal kaynaklar da işlenmeye başlandı. Böylece doğrudan doğruya değişim konusu olan teknik bitkilerin artışı da kaçınılmazlaştı. Tarım alanındaki önemli bir gelişme de 1938'de bağımsız bir kamu kuruluşu olan Toprak mahsulleri Ofisi'nin (TMO) destekleme fiyatı tespit etmesi ve alım işlemleri yapmaya başlamasıdır. Genel olarak tarım üreticisinin hala kendi kendine yeten bir köy ekonomisinde yaşadığını söyleyebiliriz. İkinci paylaşım savaşı sıralarında, ilan edilen seferberlik nedeniyle, tarımda üretimde düşüş başladı.

Bu dönemde dış ticaret politikasının başlıca amacı ticaret açığından kaçınmaktı. Bu konuda da Türkiye'de yapılan malların dışalımına sınırlama getirildi. Dış ticaret büyük ölçüde ikili anlaşmalarla sürdürüldü. Dış satım karşılığı dış alım uygulandı. İzlenen politikalar sonucu, 1938 yılı hariç dış ticaret fazla verdi. **Tablo 11** bu konuda bilgi veriyor.

1930'lu yıllarda Almanya'nın türkiye dış ticaretinde etkili oluşu, 1936 yılından sonra Fransa ve İngiltere'yi de atağa geçirir. Bu atak sonucu, Almanya'nın 1937 yılında ithalat içi payı, %42 oranından, 1940 yılında %11.7'ye düşer. Türkiye'nin yaptığı ihracat içindeki Almanya'nın payı bu tarihler arasında, %36.5'den, %8.7'ye düşer. 1938 yılında İngiliz-Türk ekonomik işbirliği kurulur. 1940 yılında İngiltere ile Fransa, türkiye ile ticari ve mali konularda yeni bir anlaşma imzalarlar. 1941 yılında Almanya, Ege denizinde denetimi eline geçirdiği sıralarda, Sovyetler Birliği, Boğazlar üzerindeki gözetim hakkı ister. Bu tarihten itibaren Türkiye ile Sovyetler arasında gerginlik başlar. Savaş yılları sırasında Almanya ile ticaret tekrar düzelir. Türkiye yaptığ ithalatta Almanya'nın payı, 1943'de %37.7'ye yükselir. Aynı yıl Almanya'nın Türkyiye'nin ihracatında payı %23.8'dir. (28)

Yaşam pahalılığı açısından bakarsak, 1938 yılını taban endeksi olarak 100 kabul edersek, 1939'da 100, 1943'de 330.6, 1945'de 404.6'dır. (29) Yani 7 yıl içinde dört misli bir artış oldu. Artışta, İkinci Paylaşım savaşı da etkili oldu.

Toplumsal alandaki önemli düzenlemelerden biri de 1936 yılında çıkarılan İş Yasasıdır. Yasa, haftalık çalışma süresini 48 saat olarak saptarken, sendika kurma, toplu iş sözleşme ve grev haklarını benimsemiyor. İş uyuşmazlıklarının çözümünü "zorunlu hakem" düzenlemesine bırakıyordu. 1940 tarihli Milli Koruma yasası ile de, kadın ve çocukların çalışmayla ilgili bazı hakları askıya alınır, haftalık iş tatili kaldırılır. 3 Nisan 1944 tarihli yasa, işverenlere işçileri işyerine bağlamak için zor kullanma hakkı da tanır. İşçi örgütlerinin yasak oluşu, tabandan gelebilecek denetimi de olanaksızlaştırıyordu.

Tablo 11 *Dış Ticaret Verileri, 1933-1945 (milyon TL)*

Yıl	Dışsatım	Dışalım	Açık (-) Fazla(+)	Dış ticaret Hacmi	Dışsatım Dışalım Oranı	Dışsatım Dışalım Fiyatları Oranı
1933	96.2	74.7	+21.5	15.0	128.8	67.1
1934	92.1	86.1	+5.3	14.7	106.1	69.8
1935	95.8	88.8	+7.0	14.1	107.9	79.5
1936	117.7	92.5	+25.2	12.4	127.2	92.9
1937	138.0	114.4	+23.6	14.0	120.6	89.0
1938	144.9	149.8	-4.9	15.6	96.7	90.6
1939	127.4	118.2	+9.2	11.9	107.8	89.5
1940	111.4	68.9	+42.5	7.5	161.7	84.6
1941	123.1	74.8	+48.3	6.6	164.6	98.3
1942	165.0	147.7	+17.3	5.0	111.7	109.3
1943	257.2	203.0	+54.1	5.0	126.7	78.5
1944	232.5	164.9	+67.6	5.9	141.0	65.1
1945	218.9	126.2	+92.8	6.3	173.4	70.9

a) Dış Ticaret Verileri: Ticaret Bakanlığı, ticaret Bakanlığı ve 50. Yıl, age, s.52 vd
b) Ulusal Gelir, Bulutay Tezel, Yıldırım age, Tablo 8.4.A

Nüfus açısından bir gelişmede okur-yazar oranının 1935'de %24.4'den, 1945'de %30.2'ye yükselmesidir. Aynı yıllarda şehirleşme çok sınırlı kaldı. 1945 yılında nüfusu onbinden fazla yerlerde yaşama oranı %18.4'dü. Toplam nüfus aynı yıllarda, 18.8 milyondu. (30)

Genel olarak bu dönem, ilkel birikim yaratıldığı, fabrikalaşmanın gelişmeye başladığı, ancak hala kapitalizmin tarih öncesi ilişkilerinin sürdüğü, tarımda köylünün toprağından tam koparılamadığı, devlet aracılığıyla tamteşvikle özel girişimcilerin desteklendiği hızlı bir kapitalist gelişme yıllarıdır. Ancak ülke, hala feodal özelliklerini koruyan bir tarım ülkesidir. Bu dönem de iktidardaki bürokrasi ve onun yarattığı burjuvazi de güçlendi.

Tek parti CHP ticaret ve gelişmeye başlayan sanayi burjuvazisi, eşraf ve büyük mülk sahibi, tek parti yönetiminde devleti kullanarak güçlenmiş bürokrasi, örgütlenme hakkı elinden alınmış işçi sınıfı ve köylülüğü kucaklamaya artık yetmiyordu.

Dönemi şöyle özetleyebiliriz: Birincisi, ulusal gelirde artış ancak iki buçuk misli oldu. Çoğu ticaret alanındadır. İkincisi, özlenen endüstri sermayesi istenen ölçüde biriktirilemedi. Bir başka deyişle fabrikalaşma tamamlanamadı. Bununla beraber fabrikalaşmanın münifaktürün yerini almaya başladığını söyleyebiliriz. Üçüncüsü, hizmet ve sanayi kesimi, tarım kesiminin zararına olarak ulusal gelirden daha çok pay aldılar. Tarım kesiminde hoşnutsuzluk birikti. Dördüncüsü, işçi sınıfından korku, sosyalist devrimden korku bu sınıfa tam bir baskıyı getirdi. 1930 sonrası kurulan örgütlenmeler hemen kapatıldı. İkinci Paylaşım savaşı sırası işçi sınıfı üzerinde artan baskılar, işçi sınıfında savaşımcı örgütlenme istemini biriktirdi. beşincisi, emperyalistler arası paylaşım kavgasının ve nufuz yarışının tam ortasında kalınmasa da (sıcak savaşa girmek anlamında), bu güçlerin çekişmesinin Türkiye üzerindeki etkileri başladı. Altıncısı, iktidardaki bürokrasi arasından doğan yeni burjuvazi de banka sermayesiyle büyüme eğilimi göstermeye başladı. İçinde 13 milletvekili bulunan İş Bankası yönetim kurulu küçük bir meclis görünümünü aldı. Yedincisi, Kemal'in "devrimleri", bürokrasi aracılığıyla burjuva sınıf egemenliğinin birer aracı durumuna getirildiler. İdeolojisi ile baştan beri iktidarda olan burjuvazi de bürokrasiyi araç olarak kullanmayı bırakıp iktidarı tam olarak ele geçirme özlemi doğmaya başladı. Sekizincisi, yöneticiler somutta CHP, kitlelere gittikçe yabancılaştı. Tek parti ile yönetim zorluğu iyice ortaya çıktı. Gelişmeler çok partili düzeni çağırıyordu. Dokuzuncusu, 10 Eylül 1946 tarihli Akşam gazetesi, savaş yıllarında 2000 milyoner ailenin doğduğunu bildiriyor. Sermaye birikimi, iç pazarın aşırı dar olmasına neden olan, kendi kendine yeterli köy ekonomisinin çözülmesini gerektiriyordu.

İkinci paylaşım savaşı sonrası dönemi ve günümüze kadar gelen ekonomik süreci bundan sonraki yazıya bırakıyorum

Not: Yazı, ideolojik, siyasal, toplumsal ve tarihsel gelişmeler açısından değil, ekonomik süreçlerin evrimi açısından hazırlandı. Ekonomik süreçler, genellikle burjuva ekonomistleri tarafından bu ideolojinin etkisiyle değerlendirilip yazılıyor. İşçi sınıfı ideolojisi bakışıyla ekonomiksel evrimi yazmaya çalıştım.

KAYNAKLAR:

1. Stefanos Yerasimos, Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye, Gözlem Yayınları, 1980, s.143
2. a.g.y. s.187
3. Yakup Kepenek, Türkiye Ekonomisi, Savaş Yayınları, 1984, sayfa 18
4. a.g.y. s.20
5. a. g. y. s.16
6.Stefanos Yerasimos, a.g.y. s.516
7. Oya Baydar, Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi (1), İnfograph, Frankfurt a.m. BRD, 1982, s.77
8. Yakup Kepenek, a.g.y. s.34
9. Yalçın küçük, Türkiye Üzerine Tezler, 1. Tekin Yayınevi ,1980,s.45
10. Oya Baydar, a.g.y. s.336
11. Karl Marx, Kapital, c.1. Sol Yayınları, 1975, s.753
12. Yakup Kepenek, a.Yakup Kepenek, a.g.y. s.72
13. Oya Baydar, a.g.y., s.336
14. Stefanos Yerasimos,a.g.y., s.667
15. a.g.y. s.687
16. Y.N.Rozaliyev, Türkiye'de Kapitalist Gelişme Özellikleri, Onur yayınları, 1978, s.94-95
17. a.g.y. s.687
18. Yalçın Küçük, Planlı Kalkınma ve Türkiye, s.234
19. Mehmet Altan, Süperler ve Türkiye, Afa yayınları, 1986, s.59
20. Yalçın Küçük, a.g.y. s.250
21. a.g.y. s.252
22. Emre Kongar, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi, 1981. s.232
23.Stefanos Yerasimos,a.g.y., s.697
24. Yakup Kepenek, a.g.y., s.72
25. Yalçın Küçük, Planlı Kalkınma ve Türkiye, s.253
26. Yakup Kepenek, a.g.y., s.72
27. a.g.y. s.80
28. Stefanos Yerasimos,a.g.y., s.709
29. a.g.y. s.703
30. Yakup Kepenek, a.g.y., s.82

Ulusal Sorun

İnsan iradesiyle değiştirilemeyecek denli tarihsel-nesnel koşullara bağlı olan Kürt ulusal sorunu'nu 'anlamak', ulusal talebin tarihsel köklerini bilince çıkartmakla mümkün olabiliyor. Kürt Ulusal Sorununun bugününe ve geleceğine ilişkin önermelerde bulunabilmek için sorunun arka planına bakmak gerekiyor. Arka plan, tarihtir...

YALÇIN ATABEY

Feodal dünyadan kapitalist dünyaya geçiş döneminin belirgin özelliği olan ulusalcı yönelimler, ulus devletlerinin kurulması sürecinin yaşanmasıyla tarihsel işlevini tamamlamıştır. Burjuva devrimleri çağının ulusalcı yönelimleri, evrimin bu aşamasında ulus devletleri olgusunu aşan bir uluslararasılaşma eğilimi gösteriyorlar. Ulus devletlerinin örgütlendirilmesi sürecinin 'içe kapanma' isteğini dönüştüren bir açılımla Avrupa'nın ulusal devletleri, daha şimdiden Avrupa çapında bir 'federatif devlet' görüntüsü veren uluslararasılaşma eğilimlerini ifade etmiş bulunuyorlar.

'Yeni Dünya Düzeni'nin mimarları stratejik hedeflerini açıkladılar: Dünya Devleti!. Uluslararası sermayenin güç odaklarınca çizilen 'dünya devleti' projesinin ulusal devletler dönemini her açıdan zorlayacağı söylenebilir.

Biriktirdiği yanlışların altında kalan ve kendi kendini tüketmeye başlayan 'sosyalist ülkeler'de 'kesin bir çözüme bağlandığı' varsayılan fakat umulmadık bir şekilde öne çıkan 'ulusal sorunlar' bir yana, sorunun kendisi, global düzeyde miadını doldurmuştur. Başka bir deyişle, ulusal sorun, tarihsel açıdan aşılmış bir sorundur.

Ne var ki, global düzeyde aşılmış olmasına karşın ulusal sorun, dünya coğrafyasının birkaç parçasında -lokal düzeyde varlığını sürdürmektedir; İrlanda, Bask ülkesi, Kürdistan gibi..

Kürt yurdunda var olan ulusal sorun, 'hemen şimdi' yanıt bekleyen canlı bir sorundur. Sosyalist politika, kendini yakıcı bir biçimde ifade eden Kürt ulusal sorununu ertelenemez bir sorun olarak ele almak ve çözümünü olanaklı kılabilecek önermeleri sunmak zorundadır.

Önce tarih

Yayılma alanı olarak Anadolu'yu seçen Türkler, MÖ.2000'li yıllara ait Sümer eşik taşlarında Kar-da-ka Ülkesi olarak kayda geçirilmiş bulunan Kürt yurduna girdiler. Anadolu'ya yayılma isteklerini uygulamaya koyan Türkleri, örgütlü bir Kürt gücü karşılar. Kürtlerle Türkler arasındaki tarihsel çatışma bölece başlamış olur.

Anadolu'ya yayılma eyleminin önünü kararlı bir insan topluluğu şeklinde kesmeye çalışan Kürtlerle ilişkilerde Türklerin politika tercihleri, yakın tarihsel geçmişin analizinde önem kazanacak uygulamaları içeriyor. İlişkilerde belirginleşen iki yöntem vardı: Bir, zor kullanarak boyun eğdirilmiş Kürt beyliklerinin üzerine Türk sancaklarını çekmek ve işgal edilen bölgeleri organik olarak Türk egemenliğinin bünyesine alıp eritmeye çalışmak; iki, politikanın birinci adımında başarısızlık yaşandığında, boyun eğmeyen Kürt beylikleriyle "işbirliği" yolunu kurmaya çalışmak.

Denetim kolaylığını amaçlayan Türkler, kimi bölgelerde de atanmış valilerin yönetiminde "Kürt Eyaletleri" örgütlediler. Ancak bu adımlar çoğu kez Kürt isyanlarıyla karşılaştı, politika uygulamada eksik kaldı.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Kürdistan politikası belli bir esneklik kazandı. Çaldıran savaşı (1514), politikanın yeniden biçimlenişinde etken sayılıyor. Kürt aşiretlerini ve onların (yerleşik) feodal düzenlerini tasfiye edip saraya bağlamanın imkansızlığını kabullenen Osmanlı, Kürtlerin verili düzenlerini tanıyıp, onları Osmanlı İmparatorluğunu tehdit eden İran'a karşı kullanma, Kürt yurdundan ve Kürtlerden bir tampon bölge oluşturma politikasını benimsedi. Bu politika İran'la Osmanlı arasında imzalanan ve Kürt yurdunu "resmen" ikiye bölen Kasr-i Şirin Antlaşmasından sonra da (1639) önemini korudu.

Konu, Osmanlı'nın Kürt beyliklerini yedekleme faaliyetinden açıldığında, İdris-i Bitlisi'yi anmadan geçmemek gerekiyor. Yavuz Sultan Selim döneminde merkezi otoriteyi tanımayan Kürt beyliklerinin yedeklenmesinde İdris-i Bitlisi'den ve onun ördüğü politikadan büyük oranda yararlanıldı. Kürtlerin Osmanlı otoritesine boyun eğmesinde ya da yedeklenmesinde nüfuzlu Kürt beylerinin propaganda ve örgütlemede kullanılmasının geleneksellleşmesinde Bitlisi'nin rolü büyüktür.

Prof. S.Turan, Atatürk Üniversitesi Yıllığından, sarayın tımar sistemini uygulatamadığı "Kürt Hükümetleri"ni şöyle aktarıyor: "Diyarbakır eyaletine bağlı hükümetler; Hazro hükümeti, Cizre, Eğil. Tercil, Palu, Kih, Genç hükümetleri, Van eyaletine bağlı Bitlis, Hizan, Hakkarı, Mahmudi,

Ekrad hükümetleri, Şehrizur eyaletine bağlı Mıhrızan ve Mıhrıvan hükümetleri, Bağdat eyaletine bağlı İmadiye ve Oşti hükümetleri." (17.y.y'da Osmanlı İmparatorluğunun İdari Taksimatları, s.205)

Evliya Çelebi'nin "Seyahatname"sinde, Osmanlı düzeninden bağımsız feodal birlikler olarak tanımlanabilecek olan Kürt hükümetlerine rastlanıyor. Toprakların sahipliğini sarayın yaptığı Osmanlı'nın toprak düzeninden farklı olarak tam bir feodalizme sahip bulunan bu sosyo ekonomik ve siyasal yapılara ilişkin E.Çelebi şöyle yazmış: "Diyarbakır eyaleti: 19 sancaktır, 5 hükümettir. Bu sancakların 11'i Osmanlı malı olup, Osmanlıların öteki kent ve memleketleri gibi yönetilir. Yavuz Sultan Selim buraları feth ve zapt ettiği zaman yurtluk ve ocaklık olarak bağışlamıştır. Azilleri, tayınları hep kendilerine aittir. Topraklarında Tımar ve Zeamet vardır. Bina ve ürünler devlete yazılır. Sefer olursa tımara bağlı olanlardan başka, başkaları gibi alaybeylerinin altında görev yapanların zeameti ve sancağı oğluna veya akrabasına verilir. Ama hükümet diye yazılan sancaklar içinde tımar ve zeamet yoktur. Beyler kim ise mülk sahibi olarak da hüküm sürerler. Evlere, arazilere, mülklere bunlar sahiptir. Yazılmaktan ve gezilmekten uzak bırakılmışlardır. Hükümetler şunlardır: Cizre hükümeti, Eğin hükümeti, Genç hükümeti, Palu hükümeti." (Seyahatname, Cilt 1.)

Osmanlının Kürtler üzerinde gerçekleştirdiği tüm boyun eğdirme operasyonlarına karşın, kimi Kürt hükümetleri baş kaldırı geleneğine yaslanarak ekonomik ve siyasi yapılarını korumayı başardılar..

Tanzimat Dönemi - Ulusal Uyanış

Avrupa'da gelişen ulusalcı akımların etkisi, çok geçmeden Osmanlı İmparatorluğunun hegemonyası altındaki halklarda yansımasını buldu. Balkan halkları, ulusalcı çıkışla bağımsızlık mücadelesine atıldılar. Bu dönemde feodal üretimin yanında ticaretle ve çok cılız düzeyde sanayi işleriyle buluşmaya başlayan Ermeniler de, Avrupa'dan yayılan ulusalcı sinyalleri almaya, iktisadi yapıdaki değişim dinamiklerine bağlı olarak ulus bilincini edinmeye başladılar.

Anadolu'nun Ermenistan toprağında bilince çıkan ulusculuk, Ermenistan'ın "Bağımsız Ermenistan" talebiyle siyasi arenaya çıkmasıyla yeni bir boyut kazandı. Aynı süreçte Kürtler, ekonomik geriliklerıyle ve Osmanlı'nın ümmed bilincinin ulus bilincine set çekici etkisiyle, Avrupa'da ve çevre ülkelerde gelişen ulusalcı dalgadan fazlaca etkilenmediler. Etkilenme ve ulusal uyanış, ilkin, başkaldırı geleneğiyle Osmanlı'nın karşısında tutunmaya çalışan Kürt beyliklerinde görüldü. 19. yüzyılın ortalarında gerçekleşen Kürt ayaklanmaları ve Osmanlıyı geriletme saldırıları ulusalcı ögeleri içinde barındırıyordu.

Henüz şekillenmeye başlayan ulusal talebin önündeki Osmanlı engeline karşı güçlerini birleştiren Bedirhan Bey önderliğindeki Kürt güçleriyle Ermeni güçlerinden oluşan birleşik ordunun geçici egemenlik kurma başarısını gösteren etkin saldırıları 1840'lı yıllarda gerçekleşti.

1880'li yıllarda Şeyh Ubeydullah önderliğinde örgütlenen ayaklanma ise daha çok ulusal talebi işliyordu. Amacının bir Kürt devleti kurmak olduğunu ilan eden Şeyh Ubeydullah'ın "Kürdistan'ı özgürlüğe kavuşturup huzur ve bereket dolu bir ülke yaratma" projesi gerçekleşemedi; İran ve Osmanlı'nın saldırılarına dayanamayan ayaklanma güçleri yenildiler.

Çoğunluğunun ulus bilincine ve yaşanan eylemliliğe uzak durmasına karşın, kimi Kürt önderlerinin ulusal uyanışı Osmanlı'yı tedirgin ediyordu. Olası gelişmelerin ayrımına varan Saray, Kürdistan'da ustaca bir taktik izlemiş; Kürdistan'ın merkezileşmesinin önüne geçmek için Kürt beylerini birbirleriyle çatıştırırken aynı zamanda Kürt kuvvetlerinden oluşturulan Hamidiye Alayları'nı (1891) Ermenistan üzerine salarak Bağımsız Ermenistan talebini boğdurtmaya çalışmıştır.

Bu gelişmeler Osmanlı'nın mevzi başarılar elde etmesini sağladı, ancak ulusal talebin yok edilmesini başaramadı. Avrupa'nın ulusalcı hareketlerinden etkilenen ve Kürdistan'da yaşananların nedenlerini çözümleyen Kürt aydınlarının, Kürdistan toprağında ulusal uyanışı gerçekleştirmeye yönelik faaliyetleri hız kazandı. Ne ki, feodal üretim ilişkileriyle ve ümmed bilinciyle bağlı olan Kürt egemenlerinde ulusal bilinç edinme eğrisi düşük kaldı. Ulusal bilinci yakalayan Kürt egemenleri ise, uyanışlarını merkezi otoriteye başkaldırıyla ifade etmeye başladılar.

20. yüzyılın eşiğinde örgütlenen Kürt ayaklanmaları, her seferinde genişleyemeden bastırıldı. Büyük kayıpların yanına kazanım olarak; ayaklanmalarla aşılan bu sürecin, o güne kadar merkezi otoriteye boyun eğmiş olan Kürtleri sarsmış olması ve ulusalcı bilincin giderek yayılmasını koymak mümkün olabiliyor. Yüzyılların boyun eğmişliğini yaşayan Kürt egemenlerinin uyanışı gerçekleşirken, devlet olma talebinin etkinlik alanı genişleme gösterdi.

Yüzyılın başında ulusalcı faaliyetler örgütlülüğe çıkmaya başlıyor. Kürt örgütlerinin propaganda-bilnçlendirme-örgütleme faaliyetleri giderek hızlanıyor. "Kürt Azmi Qavmi Cemiyeti", "Kürt Teavun ve Terakki Cemiyeti", "Kürt Teali Cemiyeti", "Havi Cemiyeti", "Koma Civane Kurdan", "Azadi", "Haybun", "Kürdistan Cemiyeti", "Kürt Milli Fırkası", "Kürt Kadınları Teali Cemiyeti" gibi örgütlenmeler, "Roji Kurd", "Hetawi Kurd", "Jin" dergileri ve Kürtçe-Türkçe yayınlanan "Kürdistan" gazetesiyle yürütülen faaliyetler ulusal uyanışın boyutunu veren somut gelişmelerdir.

Bağımsız Kürdistan Talebi ve Kemalizm

1912 yılının Mayıs ayında İstanbul'da Kürt yurtseverleri ortak bir bildiri kaleme aldılar. Ararat dergisi şunları yazmış; "Büyük bir devrim için partiye ihtiyaç var. Arnavutların taktikleri örnek

alınabilir. Önce vergileri vermeme, sonra Türk yöneticilerini rahatsız edip acze düşürmek, sonra da iktidarın oluşturulması ve Bağımsız Kürdistan çağrısı"

Bağımsızlık istemi ilkin İngiliz ve Fransız emperyalistlerince ele alındı. İngiltere ve Fransa Bağımsız Kürdistan talebini "desteklediler". Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına uzak olan bu emperyalist devletlerin amaçları açıktı; bölgedeki petrol çıkarlarının garanti altına alınmasıyla bağlı bir Kürt devletinin kurulması ve genç Sovyetler Birliği'nin abluka altına alınmasında stratejik bir mevzi edinmek.

Kürdistan devleti projesinin emperyalist devletlerin gündemine girmesinde Kürt önderlerinin Batı ile kurdukları siyasi ilişkinin de önemli bir payı var. 1. Emperyalist Paylaşım Savaşından aldığı yaralarla yenilgiyi yaşayan Osmanlı'yı anlaşma masasına oturtan Paris'teki Barış Konferansı'na Kürt Teali Cemiyeti adına Şerif Paşa ile birlikte, o sırada Mahmut Berzenci önderliğinde Güney Kürdistan'da kurulmuş olan Kürt hükümetinin temsilcisi de katılmışlardı. Eski Stockholm büyükelçisi Şerif Paşa, Barış Konferansına Kürdistan haritasıyla iki muhtıra sunmuş..

Batı'nın tercihleriyle kurulan diplomatik trafiğin ürünleri Sevr Antlaşmasının 62, 63 ve 64. maddeleriyle açığa çıktı; Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920) Kürtlerin dilerlerse otonom Kürdistan, dilerlerse bağımsız bir Kürdistan devleti kurabileceklerini karar altına alıyordu.

1920'lerde, bağımsız Ermenistan talebini boğduktan sonra, "ZO diyenleri (Ermenileri-bn) imha ettik, şimdi LO diyenleri (Kürtleri) kökünden kazıyacağız" diyebilen "güçlü" Nurettin Paşa'ların olmadığı, süngüsü düşmüş komutanlara sahip yenik Osmanlı'nın karşısında, artık tam bir ittifakla, "Sevr Muahedesinin takibini ve Diyarbakır, Van, Bitlis, Elazığ, Dersim, Koçgiri mıntıkalarını ihtiva eden bağımsız bir Kürdistan teşkilini başarmak için silaha sarılmaya ve bu uğurda sonuna kadar savaşmaya" karar vermiş Kürt önderleri bulunuyordu.

Bu Kürt ulusu için son derece avantajlı bir ortamdı. Ve tam da bu ortamda Bağımsız Kürdistan talebi Kemalizmle karşılaştı.

Türk ulusal kurtuluşçularının örgütledikleri Ankara hükümetiyle anlaşarak Kürt devletine bu zeminde gerçeklik kazandırmak, Kürt önderlerinin tercih edebilecekleri bir politika oluyor. Kemalistler ise, bağımsız Kürdistan talebiyle örgütlenmiş silahlı gücü yedekleyebilmenin politikalarını örüyorlar. Ankara hükümeti, Bağımsız Kürdistan talebini tanıdığını açıklayıp Kurtuluş Savaşının askeri ve politik trafiği içinde Kürt ulusalcı güçlerinin kendi amaçları için yürüyüşlerini geciktirmeye, Kürt güçlerinin Anadolu kurtuluş savaşına eklemlenmesine çalışıyor. Kemalistlerin oyununa gelebileceklerini sezinleyen Kürt önderliği 25 Kasım 1920'de Ankara hükümetine bir mesaj iletir: "Sevr mucibince Diyarbakır, Elazığ, Van, Bitlis vilayetinde müstakil bir Kürdistan teşkil etmesi lazım geliyor, binaenaleyh bu teşkil etmelidir, aksi takdirde bu hakkı silah kuvvetiyle almağa mecbur kalacağımızı beyan ederiz" 'M.N. Dersimi, "Kürdistan Tarihinde Dersim", 1952, sf.212) Bu telgrafa Ankara hükümetinin verdiği yanıt "umut verici"dir: "Hükümetimiz Kürdistan isteklerine mutabakat etmektedir" (!)

Kürtlerin Anadolu kurtuluş savaşında emperyalist işgalin geri itilmesinde aktif bir rol üstlendikleri biliniyor. Kürtlerin bu savaşta Türklerle birlikte yer almalarında ulusal çıkar beklentileri (de) vardı; Mustafa Kemal'in diyarbakır Kürt Teali Cemiyeti yöneticileriyle yaptığı görüşmelerde ve yazışmalarda "hamiyetli Kürtlerin", "Kürt kardeşleri"nin taleplerini haklı bulduklarını ve talebin gerçekleşmesi için -savaşı sonuçlandırdıktan sonra- çalışacaklarına dair verdiği sözler, Kürt önderliği için güvence sayıldı. Pragmatizmin iyi bir örneğini vererek savaş sürecinde Kürtlerle iyi ilişkiler kuran ve geleceğe yönelik sahte politikalarla onları ittifak zeminine çeken Kemalistler, '23 sonrası, daha önce verilen sözlerin ve "anlaşma"ların tam tersi bir politikayla Lozan'a gittiler.

Lozan Konferansında (Ocak 1923), İngiltere bu kez özerk Kürdistan projesini dayatıyordu. İngiltere'nin amacı ince diplomasinin satıraralarına serpiştiriliyor; Musul petrol rezervlerinin İngiltere sahipliği...

İngiliz temsilci heyeti Lozan'da özerk Kürdistan projesini onaylattırmaya çalışırken, genç TC devletinin temsilci heyetine başkanlık eden İsmet İnönü, Kürdistan'ın geleceğine ilişkin usta işi demogojilerle Konferansın gündemine giriyor. İnönü'nün açıklamaları Kürdistan tarihinde ibret vesikası olarak yerini alıyor. "Bugün Türkiye'de Kürtler yönetimde söz sahibi bulunmaktadırlar" diyordu, İnönü; "TBMM hükümeti, Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümetidir. Çünkü Kürtlerin gerçek ve meşru temsilcileri MM'ne girmiştir ve Türklerin temsilcileriyle aynı ölçüde ülkenin hükümetine ve yönetimine katılmaktadır" diyordu. Özerk Kürdistan istemi noktasında ise demogojik sözlerini şöyle sürdürüyordu; "Kürt halkına tanınacağı söylenen haklar (özerklik kastediliyor-bn) Kürt soyu gibi üstün bir soyu hiç tatmin etmeyecektir". Ne kadar soylu bir düşünce!.

Lozan sonunda Kürdistan dört parçaya ayrıldı. Kürt yurdu, dört egemen ve emperyalist devletlerce parçalanmış, ilhakın yeni bir boyutuna maruz kalmıştır. Kürdistan'ın Kuzey parçası Türkiye'ye, Güney-batı parçası (Suriye) Fransız emperyalizmine, Güney parçası (Irak) İngiliz emperyalizmine ve Doğu parçası İran egemenliğine bırakıldı.

Sömürge Kürdistan

Dil birliğinin, toprak birliğinin, ekonomik yaşam birliğinin ve kültürel ruhsal birliğin bileşimiyle, "tarihsel olarak oluşmuş, kararlı bir dil, toprak, iktisadi yaşam ve kendini kültür ortaklığıyla dile getiren ruhsal biçimlenme birliği" olarak tanımlanabilen ulus özelliklerini taşıyan Kürtler ve Kürt ulusal sorunu sözkonusu edildiğinde, ilkin Kürdistan'ın ilhak mı-sömürge mi olduğu tartışılıyor.

Güçlü bir ülkenin, kendinden güçsüz bir başka ülkeyi egemenlik altına alması, güçsüz ülkeye zor araçlarını kullanarak boyun eğdirmesi ve siyasal bakımdan denetim altında tutması ilhaktır. Güçlü bir ülkenin, güçsüz bir ülkede sömürgeciliği örgütleyebilmesi için o ülkeyi ilhak etmesi gerekiyor; böylece (klasik sömürgecilikte) ilhak sömürgeciliğin ön adımı oluyor. Sömürgecilikte belirleyici olan, ilhak edilen ülkenin, mümkün olan bütün değerlerine el konulması; bunun için değer aktarımı mekanizmalarının örgütlendirilmesi, değer aktarımının gerçekleştirilmesidir. Değer aktarımı mekanizması, ilhak edilen ülkenin ekonomik, toplumsal ve siyasal yapısının dağıtılması ya da var olanın üzerine egemen/sömürgen ülkenin askeri, siyasi ve ekonomik örgütlenmelerinin geçirilmesiyle hayat buluyor.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde toprağın mülkiyeti devletin, yani Sarayındı. Topraktan yararlanma hakkı ise zeamet, tımar, has örgütlenmeleri içinde reayadadır. Osmanlı egemenliğini tanımalarına karşın Kürt beyliklerinin çoğunluğu Osmanlı'nın toprak düzeninden bağımsız, kendi feodal üretim tarzlarını korumuşlardı. 1923 sonrası, ilk elden değer aktarımını sağlayabilmeye olanak tanıyan ekonomik güçten yoksun olan Kemalist iktidarın Kürdistan'daki ekonomik operasyonu, altyapıda köklü değişimleri sağlamak biçiminde olamadı; fakat uzun erimli politikanın köprülerini kurma amacına uygun düşen bir açılımla, Kürdistan'ın kendi hukukunu dağıtıp, yerine TC devletinin kapitalist hukukunun ikamesini sağladı. Bu, Kürdistan'da sömürgecilik mekanizmasının yolunu (değer aktarımının yolunu) açmak oluyor. Dışarıdan dayatılan bir hukuka bağlı olarak Kürdistan toprağına giren tahsildar - jandarma işleyişi ile asimilasyon ve jenosid bu ilk adımların ifadesidir.

Osmanlı döneminde Kürdistan'da ekonomik, toplumsal ve siyasal yapıyı denetleyen Kürt egemenleriydi. Osmanlı sancakları durumundaki bölgelerin dışında kalan Kürdistan topraklarında denetim Kürt hükümetlerine aitti. '23 sonrası, Kürdistan'da devlet otoritesi artan oranlarda etkinlik kurdu; TC devletinin oluşturduğu ekonomik-bürokratik mekanizmaya bağlı askeri güç üretim sürecinin ve toplumsal yaşamın kontrolünde ağırlığını duyurmaya başladı. Jandarmanın toplumsal-siyasal yaşam üzerindeki etkisi, zorla vergi toplama ve değer aktarımı mekanizmalarının örgütlendirilmesinin önündeki engelleri ortadan kaldırmada kendini gösteriyordu. Denetimin sağlandığı Kürdistan kentlerine TC devletinin tüm siyasal, askeri, hukuki vb. kurumları taşındı, Kürt kentleri Türk kentlerine dönüştürüldü.

Kürtler '23 öncesi, diledikleri yerde Kürtçe eğitim veren medreseler açabiliyor, kendi kültürel değerlerini üretebiliyorlardı. Lozan sonrası süreç boyunca, Kürtçe eğitim veren medreseler, Evliya Çelebi'nin seyahatnamesine geçecek denli gerçekliği ifade eden Kürt hükümetlerinin oluşturdukları eğitim kurumları TC devletince kapatıldı. Kürt ulusuna kendi ulusal-kültürel değerleri yasak edildi. "Kürt yok, Türk milleti var!" şeklinde ifadesini bulan Türk milliyetçiliği ekseninde Kürt yurdu sömürgeleştirilme sürecine sokuldu, sömürgecilik politikalarının "doğal" versiyonu sayılan yoğun bir asimilasyon ve jenosid uygulandı...

Kürdistan'ın sömürge olamayacağını savunanların en önemli "tez"leri, emperyalizme bağımlı bir ülkenin sömürgesinin olamayacağı düşüncesine dayanıyor.

Emperyalizm çağında sömürgeciliği sadece emperyalist devletlerin uygulayabileceklerini; emperyalizme bağımlı "küçük devletlerin" sömürgelerinin olamayacağını sav(sak)layanlara en çarpıcı yanıtı Lenin vermiş bulunuyor:

"Büyük devletlerin sahip oldukları sömürgelerin yanına, küçük devletlerin sömürgelerini de koyduk. Büyük devletlerin, ganimetlerini paylaşmak için bir anlaşmaya varmalarını engelleyen çıkar çatışmaları, sürtüşmeleri vb. yüzünden, bu küçük devletler, sömürgelerini ellerinde tutabilmektedirler."

Etyopya, emperyalizme bağımlı bir ülkeydi, ve Eritre Etyopya'nın sömürgesiydi.,

Umman emperyalizme bağımlı bir ülkeydi, ve Doffar ülkesi Umman'ın sömürgesidir.

İspanya, emperyalizme bağımlı bir ülkedir, ve Bask ülkesi (özerklik tanınmasına karşın) İspanya'nın sömürgesidir; İspanyol Sahrası, İspanyol Fas'ı İspanya sömürgesiydiler.

Portekiz, emperyalizme bağımlı bir ülkedir, ve Gine, Angola, Mozambik Portekiz'in sömürgesiydiler.

Güney Afrika Cumhuriyeti, emperyalizme bağımlı bir ülkedir ve Namibya GAC'nin sömürgesidir.

Güney-doğu Kürdistan İran'ın, Güney Kürdistan Irak'ın sömürgesidir.

1923'te Lozan'da emperyalist ve egemen devletlerce belirlenmiş sınırlara uygun olarak paylaşılan Kürdistan'ın Kuzey parçası (Kürdistan'ın en büyük dilimi) TC devletince ilhak edilip sömürgeleştirildi. II. Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrası yeni-sömürgecilik ilişkileriyle emperyalizme bağımlılık ilişkisine yeni bir boyut katan Türkiye, bu durumda da "kendi" sömürgesi Kuzey Kürdistan'ı elinde tutmuştur.

Lozan Sonrası Kürt Ayaklanmaları Sömürgecilik PolitikasınaTepkinin Öyküsüdür

'23'ten sonra Kürdistan'da artan oranlarda ağırlığını duyuran sömürgeleştirme politikasına ve Anadolu kurtuluş savaşı sürecinde kurulan ittifakı bozarak anlaşmaları tanımayan Kemalist iktidara duyulan tepkiden hareketle Kürt egemenleri çeşitli isyan ve baskı hareketlerini örgütleyerek, Kemalistlerin Kürdistan'ı sömürgeleştirme politikalarının önünü kesmeye, bağlı olarak da ulusal taleplerine hayat vermeye çalıştılar. Ulusal çıkışlı bu başkaldırıların sonuncusu Dersim isyanıdır. 10 Temmuz 1924 Nasturi isyanı ile 21 Mart-7 Ağustos 1938 Dersim isyanı arasında 20'den fazla isyan

ve baskın örgütlendi: Nasturi isyanı (1924), Şeyh Sait İsyanı (15 Mart 1925), 1. Şemdinli Baskını (Mayıs 1925), Eruh İsyanı (1925), Pervari İsyanı (1926), Güyan İsyanı/Çölemerik İsyanı (1926), 1. Ağrı İsyanı (1926), 2. Şemdinli Baskını (1926), Koçuşağı İsyanı (7 Ekim-30 Kasım 1926), Hakkari Beytuşşebap İsyanı (Şubat 1927), 2. Ağrı İsyanı (1927), Biçar Harekatı (7 Ekim-7 Kasım 1927), Zeylan İsyanı (1930), Tutak İsyanı (1930), 3. Ağrı İsyanı (Eylül 1930), Boran İsyanı (1934-35), Abdurrahim İsyanı (1934-37), Sosan İsyanı (1935-37), Abdulkudduz İsyanı (1935-37), Dersim İsyanı (1938).

Eski Sol, bu ayaklanmaların niteliğini çözümlerken büyük bir hataya düştü; Kürt ayaklanmalarına, "Ezilen ulusun siyasal bağımsızlığını elde etmesi, yani ayrı bir devlet kurmasını amaçlayan ayaklanma" olarak tanımlabilen ulusal ayaklanma demedi. Ayaklanmaların değerlendirilmesinde düşülen hatayı teslim ederken, zamanın TKP'sinden alınan olumsuz mirasın da altını çizmek gerekiyor. TKP'nin Şeyh Sait ayaklanmasına getirdiği yorum bu ayaklanmadan sonra gerçekleşen ayaklanmaların değerlendirilmesine de yansımıştır.

TKP, '25 ayaklanmasını, feodalizmin tasfiye edilmesine karşı direnen gerici-irticai güçlerin İngiltere bağlantılı hareketi şeklinde yorumluyordu. Kemalist iktidardan çıkan resmi yorum da TKP yorumuyla çakışıyordu. '25 ayaklanması baz alınarak, bu ayaklanma ve sonrasında örgütlenen ayaklanmaların ulusal amaçları resmi tarih yazıcıları tarafından bulanıklaştırılmış, bağımsız Kürdistan talebinin yok sayıldığı bir siyasal zeminde Kürt ulusal sorunu onyıllardır yok sayılmıştır. TKP ve genel olarak Türk Solu, Kürt ulusal sorununda onyıllardır Kemalist söylemle bağlı kalmış, soruna yaklaşımında nesnel olarak sosyal şovenizmi yaşamıştır.

Çarpıtılmış tarih Şeyh Sait'i, feodalizmin karanlığından çıkan cahil ve dinci bir aşiret lideri kimliğiyle yansıtmaya büyük bir özen gösterdi. Bu tablo, '25 ayaklanmasının niteliğini gizlemeye, ayaklanma önderliğinin kimliğinden hareketle ayaklanmanın da çağın gerisine itilmesine , irticai bir hareket olduğunun ve bağlı olarak ulusalcı bir öz taşımadığının "anlatılmasına" hizmet ediyordu.

Kayıtlara Şeyh Sait ayaklanması olarak geçen '25 ayaklanmasının irdelenmesi, karartılmış tarihin itilmesi ve gerçeğin bilince çıkartılması açısından önemli. Kavranması gereken halka şudur: Ayaklanma, nüfuzlu bir aşiret liderinin Kuran-ı Kerimden okuduğu ayetlerle ajite ettiği halka "işaret etmesi" ile gerçekleşen irticai bir hareket ya da kapitalizm karşıtı bir feodal beyin örgütlediği gerici bir tepki hareketi değildir. Ayaklanmayı hazırlayan AZADİ (Kürt İstiklal Komitesi)'dir. Ve bu örgüt, tamamen ulusal taleplerle şekillenmiş bir programla bağımsız Kürt devleti projesini uygulamaya koymanın mücadelesini veriyordu. Kürt aydınlarının, subayların, memurların, tüccarların, şeyh ve ağaların katılımıyla kurulan AZADİ'nin önderliğini, o sırada Türk ordusunda albay olan bir Kürt aydını (Cibranlı Halit Bey) yapıyordu. Feodalizmin karanlığında yaşamayı terkeden Yusuf Ziya Bey, Doktor Fuat, Tayyip Ali, Kemal Fevzi, Cemil Paşazadeler gibi Kürt aydınlarının faaliyetlerinin örgütlülüğe çıkmasını ifadeleyen AZADİ'nin önderi Halit Bey, Mustafa Kemal'in emriyle tutsak edilince (Aralık 1925), Şeyh Sait örgütün önderliğine getirildi.

AZADİ, sistemli bir çalışmayla program hedefine ulaşmak, bağımsız Kürdistan devletini örgütlemek amacıyla ayaklanma hazırlığını sürdürürken, TC ordusunun saldırısına uğradı; tam bir hazırlığın gerçekleştirilemediği koşullarda Kürt güçleri saldırıyı karşıladılar. Kürt güçleri, kısa sürede geniş bir alanda hakimiyet kurmayı başardılar, ama Türk ordusu bir süre sonra üstünlüğü ele geçirdi. Genç'te ağır kayıplar veren ayaklanma güçleri, önderlerinin tutsak edilmesiyle yenildiler.

"Ayaklanma bağımsız bir Kürt devleti kurmak amacıyla çıkmıştır. Birçok seneler bu amaç için çalışmış oldukları kesindir. Bu ruhun ölmesi ve öldürülmesi en kutsal görevdir."

Dönemin İstiklal Mahkemesi savcısına ait olan bu sözler, '25 ayaklanmasının önderleri üzerinde uygulandı. İstiklal mahkemesinin açtığı dava, dikbaşlı bir aşiret liderinin ve onun sadık adamlarının değil ama ulusalcı güçlerin örgütlü eylemliliğinin yargılandığı siyasi bir davadır. Seyit Abdulkadir, Doktor Fuat, Halit Bey, Tayyip Ali, Yusuf Ziya Bey, Kemal Fevzi gibi, daha önce değişik Kürt örgütlerinde çalışmış, dergi ve gazete çıkarmış Kürt aydınları Şeyh Sait'le birlikte '25 ayaklanmasının idam edilen önderleri arasındadırlar.

Sabahattin Selek'in, "Anadolu İhtilali" başlıklı çalışmasında, '25 ayaklanmasının ulusal niteliğini veren bir mektup yer alıyor. Kürt önderlerinin imzasını taşıyan ve Cemiyet-i Akvam adresine gönderilen bu mektupta şunlar yazılmış: "İki aydır ki ülkemizde kan dereleri akıyor. Kürt halkı barbarların zulmü altındadır. Kürtler bu zulüm ve boyunduruğa artık tahammül edemez noktaya geldiklerinde, özgürlüklerine kavuşmak ve kaderlerini ellerine almak için silaha sarıldılar. Varlığımızın geleceğini tahakkuk etmeye, ancak başladığımız mücadeleler olanak veriyor. Mücadelemiz ulusaldır ve açıktır. Kürt milleti, Cemiyet-i Akvam'dan ve medeni milletlerden acele olarak aktif ve gerçek yardım istiyor."

Cemiyet-i Akvam ve "medeni milletler" Kürt ulusunun kendi kaderini tayin etme hakkını tanımıyorlar, Kürt ulusal direnişi hiçbir yardım görmüyor. (Yeri gelmişken ayaklanmanın "İngiltere bağlantısına ilişkin spekülasyonlara değinebiliriz. Spekülasyonlar 9 Mart 1925'te İngiltere'den postaladığı iddia edilen bir mektuba dayandırılıyor. Mektubun zarfında "Kürdistan Kraliyet Harbiye Başkanlığına" yazıyormuş, Ve de zarfın içinde bir silah fabrikasının katalogları varmış.. Başka bir şey yok! "İddia" bu olunca, gülüp geçmek yeterli oluyor.)

'25 ayaklanmasının Uluslararası Kömünist Hareketе ve Türkiye'nin Sol Kamuoyuna İngiltere bağlantılı irticai bir hareket biçiminde yansıtılmasının sorumluluğu, elbette Kemalist propogandaya yüklenemez. Kemalistler kendilerince doğal olanı yaptılar; sorumluluk TKP'ye aittir. Şefik Hüsnü'nün Komintern'i yanlış bilgilendirmesi, '25

ayaklanmasına ve sonrasında gerçekleşen ayaklanmalara yaklaşım sakatlığının başlangıcı oldu. Sovyetler Birliği bu tarihsel yanlışı ancak 1963 yılında düzeltebildi. Sovyet Bilimler Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü 15 Mart 1963 tarihli kararında Şeyh Sait ayaklanmasının İngiltere bağlantısının yanlışlığını vurgulayarak, ulusal talepli bir başkaldırı olduğunu teslim etti.

Diğer ayaklanmalar da ulusal taleplidir.

1925 ayaklanmasının yenilgisinden sonra partizan savaşıyla faaliyetlerini sürdüren Kürt ulusalcı güçleri giderek daha yüksek bir politik düzey oluşturmaya başladı. ."Haybun"örgütünün Ağrı ve çevresinde yürüttüğü politik faaliyetle, "Ağrı" gazetesi ve başkaca araçlarla ulusal program daha çok netleştirildi. Ayaklanma hazırlığı geniş bir örgütlülüğü sağlamaya çalışarak sürdürüldü. Ne ki, 3.Ağrı ayaklanması, hazırlıklarını tamamlayamadan Türk ordusunun yoğun saldırısıyla karşılaştı. Çatışmayı, 16 Temmuz 1930 tarihli Cumhuriyet gazetesinden izlemek bile, Türk saldırganlığının ürkütücü vahşetini ve ayaklanmanın niteliğini görmemizi sağlayabilir: "Tayyarelerimiz şakilerin üzerine çok şiddetli bombardıman ediyorlar. Ağrı dağı , daimi olarak infilak ve ateş içinde inlemektedir. Türkün demir kartalları asilerin hesabını temizlemektedir. Eşkiyaya iltica eden köyler tamamen yakılmaktadır. Zilan harekatında imha edilenlerin sayısı 15 bin kadardır. Zilan Deresi ağzına kadar ceset dolmuştur. ..Kürt aşiretleri bir Kürdistan Krallığı teşkil etmek için bu hadiseyi çıkarmışlar fakat çok kısa zaman zarfında mahvedilmişlerdir." Kemalistlerin sesi sayılan Cumhuriyet'in belirttiği "Kürdistan Krallığının teşkil edilmesi"nin, sömürgeleştirme politikasını uygulama sürecine açılmaya başlanan Kürt yurdunda, kendi pazarına sahip çıkmak isteyen Kürt egemenlerinin Kürt devleti kurma istemi olarak düzeltilebilmesi için Kemalizmden bir parça uzaklaşmak yeterli olabilir.

Değer aktarımının gerçekleştirilebilmesi için sömürgeleştirilecek ülke topraklarının "askeri olarak temizlenmesi" gerekiyor. 1930'larda, Türkiye Kürdistanı'nın, henüz "yöresel özerkliği"ni koruyan Dersim'inde yapılan da budur. Kürdistan'ın bu bölgesinde de değer aktarımının yolları düzenlenmeliydi. TC devleti, bu amaçla Dersim saldırısının siyasi ve psikolojik koşullarını oluşturmaya başladı. Dersim, Elazığ ve Bingöl'den oluşan Dersim vilayeti "Özel Yönetim Bölgesi" ilan edildi. Adı Tunceli olarak değiştirilen bu "özel" bölgeye Türk askerleri sevk edildi, hemen ardından Kürt yerleşim bölgeleri uçakla bombardımana tutuldu. Kürt güçleri saldırıyı güçlü bir direnişle karşıladılar. Direniş önderi Seyit Rıza oyuna getirilip tutsak edildikten sonra da çatışmalar devam etti. Büyük kıyımlar yiyen, onbinlerce yurtseverini yitiren Dersim, kendini yeniden üretemez duruma geldi; güçlerini giderek kaybeden Kürtler yenildiler.. TC devletinin saldırısını yakından izleyen İnönü, "zafer"den hemen sonra ünlü sözünü kayda geçirtti: "Dersim meselesi halledildi. Dersim'i askeri olarak temizledik."

Askeri olarak temizlenen Dersim, iç sömürgeciliğin doğal politikasınca "Türkiye'nin bölünemez bir parçası" haline getirildi. Artık sömürgeciliğin değer aktarımı mekanizmaları rahatlıkla örgütlenebilirdi..

Dersim'de (de) yenilen, ulusal taleple ayaklanan eylem gücünü büyük ölçüde yitiren ve o zamana kadar otoriteye boyun eğmeyen Kürt egemenlerinin direnci kırılıyor.

1945 Sonrası Kürdistan

2. Emperyalist Paylaşım Savaşından sonra, Türkiye'nin yeni-sömürgecilik ilişkileriyle emperyalizme yeniden eklemlendiği bir süreçte siyasal yapıda meydana gelen değişim, Kürt egemenlerinin yeni bir konumlanışına kapıyı araladı. 1945'ten sonra, "çok partili rejim"e geçişle birlikte, Türk egemen sınıfları Kürt egemenlerinin nüfuzu altındaki oy potansiyeline yöneldiler. Böylece, Türk burjuvazisinin ve toprak egemenlerinin siyasi partileriyle Kürt egemenleri "siyasal katılım"larını sağlamış oldular!

Gerçekte Kürt egemenlerinin siyasi platformda yaşamaya başladıkları bu süreç, onların ortak çıkar çerçevesinde bağımlılaşmalarının yeni bir boyutunu üretti. Ulusal kimliklerini bir köşeye fırlatan Kürt egemenleri, Türk kimliğiyle meclise girerek, ya da oy potansiyeli üzerindeki nüfuzlarını herhangi bir burjuva partisinin çıkarına kullanarak sömürüden daha çok pay alma yolunu seçtiler. Sonuçta, Kürt egemenleri '45'li yıllardan sonra siyasi nüfuzlarını artırdılar ama bu ulusal kimliklerine ihanet pahasına gerçekleşti.

Kürdistan'da feodalizmin çözülüşü ve kapitalist ilişkilerin giderek yaygınlaşmaya başlaması, sömürge ülke ekonomisinin iç dinamikten yoksunluğunun değişik boyutlarından biri olarak yansıyor. Türk burjuvazisiyle işbirliğine giren Kürt feodallerinin kapitalist ilişkilere açılmaları, dış dinamiğe (emperyalist-kapitalist ilişkilerin yönlendiriciliği) ters düşmeden, "kendi" pazarında sömürüden aldıkları payı koruma ve artırma istemli politikaların sonucudur; emperyalizmin ve Türk burjuvazisinin, "kendi" sömürü alanında (Kürdistan'da) en çok pay aldıkları bir durumda Kürt feodalleri, emperyalist-kapitalist ilişkilere uyum sağlamaktan başka bir alternatif üretememişler, böylece makineleşmeye kapıları açıp, ekonominin kapitalize edilmesine katılmışlardır.

Kürt egemenlerinin öncülüğünde sürdürülen ulusalcı başkaldırıların Dersim yenilgisinden sonra, '60'lı yılların sonuna kadar, Türkiye Kürdistanı'nda ulusal talepli etkin bir harekete rastlanmıyor.

'60'lı yılların ortalarında Kürt küçük-burjuva aydınları, "Doğu'nun geri bıraktırılması" yakınmalarıyla ulusal talebe değen kısmi adımlar atıyorlar. '60'lı yılların sonuna doğru (yeniden) netleşmeye başlayan ulusal talebi, Kürt devrimci-demokratları ele alıyorlar. Bu dönemde Devrimci Doğu Kültür Ocakları ve değişik gruplarca organize edilen Doğu Mitingleri, ulusal (yeniden) uyanışta önemli bir rol üstleniyor. Ulusal devrimci güçler, mitinglerde ve genel siyasal faaliyetlerinde Kürt egemen-

lerinin iktidarla ve emperyalizmle işbirliği yaptıklarını işliyorlar. Öte yandan son derece geniş bir katılım bulan Doğu Mitinglerinde Kürt egemen sınıf temsilcileri de kürsüye çıkıyorlar; "Doğu-Batı dengesizliği"ni işleyip, devletten daha fazla yatırım-yol, su kanalları, baraj, elektrik, fabrika vb. istiyorlardı.

Kürt egemenlerinin istemlerinde ulusalcı bir yan yoktur; onlar Batı'daki toprak egemenleri gibi birikimlerini hızlandırmak derdindedirler; onlar, feodal sömürünün küçük bir sömürü olduğunun ayrımına varmışlar artık ürünün azlığının, birikimin yetersiz ve yavaş olmasının nedenini görmüşler, emperyalizm ve işbirlikçi Türk burjuvazisinin çifte sömürüsünü yaşayan Kürdistan pazarının "esas sahipleri" olarak, kendilerine düşen payı artırmanın, olabildiğince geniş bir kapital yaratmanın yolunun kapitalize ilişkilere açılmaktan geçtiğini anlamışlardır. "Kürt" egemenlerinin her fırsatta TC devletinden (ki bu aynı zamanda kendi devletleri olmuştur) sınıf çıkarlarına uygun düşen taleplerde bulunmaları ve üvey evlet muamelesi görmekten yakınmaları bundandır.

Bu gelişmelerin Kürt ulusal sorunu açısından ürettiği siyasal sonuçlar önemlidir. Artık ulusal kimliklerini bir kenara fırlatıp emperyalist-kapitalist sömürü içinde işbirlikçilik boyutuyla yerini almış ve yerini sağlamlaştırma hedefine yönelmiş olan "Kürt" burjuvazisi ulusal kurtuluş mücadelesine önderlik edebilecek yapıda değildir. Onlar Kürt halkının bilincinde caş'lıkla yansıyan işbirlikçiler olarak treni kaçırmış durumdalar.

19. yüzyılın sonuna doğru ortaya çıkan ve bugün de olanca canlılığıyla çözüm bekleyen bir siyasal sorun olarak duran Kürdistan'ın kendi kimliğini kazanma talebini yanıtlama görevini Kürt sosyalistleri ve ulusal duyguları körelmemiş Kürt burjuvazisinin küçük bir kesimi üstlenmiştir.

Kürt Ulusunun Ayrılma Özgürlüğü ve Ortak Mücadele

Tarihsel-nesnel koşullar Kürt sosyalistlerinin önüne ulusal talebi koymuştur. Kapitalist açıdan gelişmemiş sömürge Kürdistan'da her şeyden önce başarılması gereken bir ulusal amaç bulunuyor. Bugün Kürt ulusunun başat talebi, egemen Türk devletinin baskısından ve gerçekleştirilen değer aktarımından kurtulmaktır. Bu durumun, insan iradesiyle değiştirilemeyecek denli tarihsel-nesnel koşullara bağlı olduğu gerçeğini teslim etmek lazım.

Böylesi bir nesnellikte iradenin rolünün, yani Kürt sosyalistleriyle Türk sosyalistlerinin görevlerinin netlik kazanması önemli.

Türk sosyalistlerinin kitabi bir yaklaşımla, "ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını tanıyoruz" demekle yetinemeyecekleri, öte yandan Kürt sosyalistlerinin de "ayrılma hakkımızı tanıyın"la yetinemeyecekleri açıktır; bu tür sığ yaklaşımlar, Kürt ulusal sorununun gerçek çözümünün dışında kalmaktan başka bir anlam ifade etmez.

Türk sosyalistleri, öncelikle ayrılma özgürlüğü ve ortak mücadele konusunda netleşmek zorundadır.

Bu konudaki eksik kavrayış, ezilen, sömürge ulusun sosyalistlerine yapay görevler yüklenmesine neden olabiliyor. İşin özü şurada: önemli ve belirleyici olan ezen ulus sosyalistlerinin ulusal sorun karşısındaki tavırlarının ne olduğunun belirlenmesidir; çünkü ezilen ülke proletaryasının ve sosyalistlerin paylarına düşen görevin sosyal pratikte hayat bulabilmesi, ancak ezen ulus sosyalistlerinin ve bilinçli proletaryasının görevlerini yerine getirdikleri oranda olanaklılaşabilir.

Ezen ulus sosyalistlerinin vazgeçimsiz görevlerinden biri, ezilen ve sömürge ulusların ayrılma haklarını tanımakla kalmayıp ezen ve ezilen ulus proletaryası arasında kardeşlik ve sınıf dayanışması için çok önemli bir unsur olarak, ayrılma hakkının propagandasını yapmaktır.

"Proletarya, 'kendi' ulusu tarafından ezilen sömürgeler ve ulusların siyasal ayrılma özgürlüğünü istemelidir. Yoksa, proletaryanın enternasyonalizmi boş laftan başka birşey olmazdı, ezen uluslarla ezilen ulusların işçileri arasında ne güven ne de sınıf dayanışması mümkün olmazdı" (Lenin)

Ulusal soruna yaklaşımda edilgenlik ya da "tarafsızlık" sosyalist bir kimlikle kesinlikle bağdaşmaz; emperyalizmle işbirliği içindeki egemen ulus burjuvazisinin sömürüsünün ve süreğen baskısının yaşandığı Türkiye Kürdistan'ına yönelik politikada "tarafsızlık", gerçekte, nesnel olarak burjuvaziden yana taraf olmaktır. Ezen ulus sosyalistleri, Türk burjuvazisine "Kürdistan'dan elinizi çekin!" demelidirler.

Ulusların, sosyalizmin birleştirici rehberliğinde **demokratik birliğinden** yana olan ezen ulus sosyalistleri, TC devletinin Kürdistan'dan çekilmesi için baskı yapmalı, Kürt ulusunun ayrılma özgürlüğünün tanınmasını, kendi kaderlerini tayin hakkının teslim edilmesini istemelidirler.

Devrimden önce bu adımları atan sosyalistler, aynı zamanda devrimin zaferinden sonra proletarya iktidarının, ulusların kendi kaderlerini özgürce belirleme haklarını/ayrılma özgürlüklerini tanıyacağını ilan etmelidirler.

Ezen ulus sosyalistlerinin ezilen/sömürge ulusların ayrılma hakkının propagandasını yapmaları ile, ulusların birliğini savunmaları arasında görünüşte bir paradoks bulunabilir, ama gerçekte bu iki şeyin arasında tam bir uyum bulunuyor.

Evet, sosyalistler ulusların ve halkların, sosyalizmin birleştirci rehberliğinde demokratik birliğinden ve kaynaşmalarından yanadırlar, ancak şunun da ayrımındadırlar: **ayrılma özgürlüğü gerçekleşmeden, zorla birarada tutulan ulusların "birliğinden", ulusların gönüllü birliğine geçiş olanaksızdır.**

Diğer yandan ezilen/sömürge ulusun ayrılma özgürlüğü hakkının tanınması ve bunun propagandasının yapılması, ezilen ulusların **ayrılma zorunluluğu** olarak algılanamaz. Bu noktada, sorunu, kadın-erkek arasındaki birliktelik-boşanma sorunuyla örnekleyen Rosa Lüksemburg'u anmak gerekiyor: "tam boşanma özgürlüğünü istemeksizin, kişi demokrat ya da sosyalist olamaz, çünkü böyle

bir özgürlüğün yokluğu, zaten ezilen cinsin daha da ezilmesinden başka birşey değildir. Kaldı ki, bir kadının kocasından ayrılma özgürlüğüne sahip olmasını tanımanın, bütün kadınları aynı şeyi yapmaya **davet etmek** demek olmadığını kavramak da güç olmasa gerek."

Ezilen ulusun ayrılma hakkının propagandasını yapmak, ezilen ulusun **ayrılmaya davet edilmesi** demek değildir.

Ayrılma özgürlüğü hakkı sorununu, ezen ve ezilen ulusların sosyalistleri proletaryanın ve genel olarak sosyalizmin çıkarlarıyla bağlı olarak (somut durumların somut tahlilinden çıkarak) değerlendirmelidirler. Ezen ulus sosyalistlerinin, ayrılma özgürlüğünün propagandasını yapmaları, nasıl ki, ezilen ulusu ayrılmaya zorlamak anlamına gelmiyorsa, ezilen ulusun sosyalistlerinin ezen ulus sosyalistlerinden ayrılma özgürlüğü hakkını desteklemelerini istemeleri de, ezilen ulusun, koşulları (proletaryanın çıkarları vb.) hesaba katmaksızın, her durumda ayrılmak zorunda oldukları anlamına gelmez.

Bağımsız-demokratik Kürdistan sloganını sindiremeyen sosyal şovenlerimiz, sloganı gündemlerine alan sosyalistlere ateş püskürüyorlar; talebi destekleyenleri ve bağlı olarak sloganı kullananları, "gerici-milliyetçi"likle korkutmaya çalışıyorlar! Bunlar bağımsız Kürdistan talebinin ancak sosyalizmin zaferinden sonra masaya getirilebileceğini mutlaklaştırıp, Leninizmin ulusal soruna yaklaşımındaki bir ilkeyi de gözlerini kırpmadan ezip geçiyorlar. "Ezen ulusların enternasyonalist eğitimi" der Lenin, "zorunlu olarak, herşeyden önce, ezilen ülkelerin özgürlüğü ve ayrılma ilkesinin savunulmasını içermelidir. Bu propagandayı yapmayan ezen ulusun sosyal-demokratını emperyalist ve alçak saymak hakkımız ve görevimizdir. **Sosyalizmin gerçekleşmesinden önce ayrılma olasılığının binde bir olması durumunda bile** bu istem mutlak bir istemdir. (abç)".

Ezilen ulusun özgürlüğünün ve ayrılma ilkesinin kayıt altına alınmasına, ezilen ulusun, "ayrılabilirsiniz ama bunu sosyalizmin gerçekleşmesinden önce değil, sonra yapabilirsiniz" benzeri bir yaklaşımla bağlanmasına hiçbir sosyalistin hakkı yoktur, olamaz; bu düpedüz, sosyalist etiketli şovenizmdir.

Türk sosyalistlerinin Kürt ulusunun ayrılma özgürlüğünü savunmaları ve bunun propagandasını yapmaları, Kürdistan devriminin kendi kaderiyle başbaşa bırakılması anlamına gelmediği gibi, ortak düşmana karşı ortak mücadele hattının yaratılması anlayışına kilit vurmak anlamına da gelmiyor. Tam tersine, sömürge ulusun özgürlüğünü ve ayrılma hakkı ilkesini savunmak ve bunun için savaşım vermek, o ulusun proletaryasının ve emekçilerinin ezen ulus proletaryası ve emekçilerine güven duymasına, yanısıra sınıf dayanışmasının doğmasına neden olur ki, ancak bu yolla, yani sınıf dayanışması yoluyla iki ulusun devrimci güçleri ortak düşmana karşı ortak mücadeleye atılabilirler.

Ortak mücadele isteği, tek bir örgütte ortak düşmana karşı ortak mücadele isteminden farklıdır. Ortak mücadele perspektifleri, Türkiye'nin sosyalist devrimci güçleri ile Kürdistan'ın ulusal-devrimci güçlerinin **mümkün olan bütün cephelerde** omuz omuza mücadele vermelerini sağlama amacını gütmelidir.

Kürdistan ve Türkiye proletaryası ve emekçilerinin farklı talepleri var: Türkiye'de mücadele sınıfsal temelde gelişirken, Kürdistan'da ulusal temelde gelişmektedir. Bu iki talebin ittifak güçleri, savaşım araçları ve iktidar perspektifleri belli farklılıklar içermek zorundadır. Diğer yandan ulusal talepli mücadeleler, talebin niteliğiyle bağlı olarak sınıf katılımını genişletir ve hızlandırırken, sınıfsal temelde gelişen mücadeleler (özellikle de ekonomik ve siyasal bunalım egrisinin düşük olduğu dönemlerde) daha yavaş bir gelişme gösterirler. Diğer parçaların da desteğini almaya açık olan Türkiye Kürdistan'ının politik coğrafyasında Bağımsız Demokratik Kürdistan amaçlı mücadele, Türkiye sınıf mücadelesinden daha hızlı bir gelişme kaydediyor. Bu durumda, iki farklı zeminde, farklı taleplerle ilerleyen güçlerin, ne olursa olsun tek bir örgüt çatısında ortak mücadelede birleşmelerini istemek, ya da tek bir örgütle (ki, bu elbette "Türk Sol'unun bir örgütü" olarak düşlenmektedir) düşmanın altedilmesinde diretmek anlamsızdır.

Türkiye proletaryası açısından siyasal yaşamın ekseninde iki temel sorun bulunuyor: kapitalizmi hedef olarak çizen sınıf savaşımının zaferi; ve yaklaşık yüz yıldır kendi ulusal kimliğine sahip çıkmak isteğiyle kesikli olarak siyasi arenada yer alan Kürt ulusunun tarihsel meşruiyeti için açık mücadelesi ile enternasyonel birliği..

Aynı devlet sınırları içinde kalan Türk ve Kürt proletaryası ve emekçi halkları, tarihsel-nesnel koşullara bağlı olarak öne çıkan iki farklı çelişkiyi yaşıyorlar, fakat her iki ulusun proletaryası ve emekçileri öncelikli çelişkilerin çözümü için ortak düşmanları olan burjuva diktatörlüğüne karşı doğrudan bir çatışmaya girmek zorundadırlar. Bu durum, iki ulusun proletaryası arasındaki enternasyonal dayanışmanın ve birliğin zeminini güçlendiren önemli bir faktördür. Diğer yandan, Kürt ulusal devrimci güçlerinin mücadelesi ulusal talebin ara çözümleri (özerklik gibi) noktasında durabilir ya da, yavaşlayabilir. Ama Türkiye devrimcilerin mücadelesi burjuva diktatörlüğü yok edilmeden duramaz. Başkaca nedenler bir yana sadece bu nedenle bile Türkiye sosyalist (örgüt) lerinin, Kürdistan'a ilişkin tutarlı bir politik hat oluşturmaları, ezilen/sömürge ulusun proletaryası ve emekçilerinin ulusal talebinin çözümünde üzerlerine düşeni yapmaları için Kürt ulusal sorununu 'kendi sorunları' haline getirmeleri lazım.

Son sözü Lenin söylüyor: "Ezen uluslara mensup olan ve ezilen ulusların 'kendi kaderlerini tayin hakkı' için savaşmayan kişiler sosyalist bir siyaset izleyemezler."

Komünist Harekette Erozyon ve Konumlanış

M. GÖĞEN

Batan gemiyi önce fareler terkedermiş. Dünya komünist hareketindeki erozyon bu özdeyişin doğruluğunu bir kez daha kanıtladı. Fırtına henüz dinmedi. Saldırı nefes dahi almamıza fırsat tanımadan içten ve dıştan bütün şiddeti ile sürüyor. Fareler can derdi ile kaçışırken, sürdürülen tüm kampanyaların temel konusunu komünizmin siyasi bir meta haline geldiği düşüncesi oluşturuyor.

Çağımıza damgasını vuran Marks, Engels ve Lenin'in öğretilerinin "yetErsiz ve geçersiz" olduğu konusunda koparılan yaygaralara eski "komünistlerin" kapitalizmi yeniden keşfeden "dahice" teorik buluşları da büyük katkı sağlıyor.(!)

Komünist hareketin günümüze kadar gelişen inişli çıkışlı tarihinde her dönem tövbekarlar vardır. Bunlar kendilerini şu veya bu biçimde tanımlamışlardır. Ama tüm zamanlarda farklı tanımlara rağmen bunların ortak paydalarını Marksizmin devrimci teorinin temeli olmaktan çıktığı düşüncesi oluşturmuştur.

Bugün komünist harekette görünen erozyon ilk değildir. Yani Miladı oluşturmuyor. Geçmişte farklı tarihsel koşullarda aynı düzeyde olmamakla birlikte yaşanmıştır. Tüm bu dönemlerde Marksistlerin takındığı tavır ise genel kabul gören bir düşüncenin kollektif olarak oluşumunu sağlamıştır. Miladı ise sosyalist hareket içerisinde yer alan çeşitli eğilimlerin ulusallıktan, uluslararası olmaya dönüştükleri dönemdir. Şöyle ki; "Eski Lasalcılar ile Ayzenahçılar arasında, Fabianlarla sosyal-demokratlar arasında, Narodnaya Volya yandaşları ile sosyal-demokratlar arasında sürdürülen anlaşmazlıklar, tamamen ulusal çerçeveler içerisinde tümüyle ulusal özellikleri yansıtan ve sanki farklı yüzeyler üzerinde yürütülen sınırlar içinde kalıyordu. şimdi ise (şimdi açıklığa kavuştuğu gibi) İngiliz fabiyanları, Fransız bakanlıkçıları, Alman Bernştayncıları ve Rus eleştirmenleri-bunların hepsi aynı aileden, hepsi birbirini övmektedir, birbirlerinden öğrenmektedir ve "doğmacı Marksizme" karşı birlikte silaha sarılmaktadır."

Lenin, Avrupa'da sosyal-demokrat hareket içerisinde yaşanan Marksist öğretinin reddi ve kopuş sürecinde paniğe ve şaşkınlığa düşmeden tüm sosyal demokrasiyi bu durum karşısında acilen tutumunu ve konumlanışını belirlemeye çağırmıştır. Çünkü yapılacak ilk iş budur. Kendi konumlanışını ise şöyle özetlemiştir; "Tümüyle Marksist teorik konumdan yanayız: sosyalizmi bir ütopyadan bir bilime ilk dönüştüren, bu bilim için sağlam bir temel koyan ve bütün yanlarıyla onu daha da geliştirmede ve yetkinleştirmede izlenmesi gereken yolu gösteren ilk teori, Marksizm olmuştu."

Lenin'in uluslararası komünist hareketin ideolojik sarsıntı geçirdiği bir dönemde takındığı tavır ve tüm komünistlere yapmaları gerekenin ne olduğu konusundaki önerisi, tüm dönemlerde sasıntıdan çıkış için ilk elde yapılması gerekenin neler olduğu konusunda, temel bir düşüncenin oluşumunu sağlamıştır. Kuşkusuz ayrı tarihsel koşulların ortaya çıkardığı erozyonların tümünü aynı şekilde tanımlayamayız. Ama bunların tümünün çağrıştırdığı ortak anlayışa karşı genel bir karşı koyuş ve konumlanış aynıdır. Çünkü "bütün sosyalistleri birleştiren onların bütün inançlarına dayanak olan ve savaşım yöntemlerine ve eylem araçlarına uyguladıkları devrimci bir teori olmadan, güçlü bir sosyalist parti olunamaz." Böyle bildiğimiz için de Marks, Engels, Lenin'in öğretilerini devrimci teorinin sağlam bir temeli olarak görüyoruz.

"Komünist hareketin günümüze kadar gelişen inişli çıkışlı tarihinde her dönem tövbekarlar vardır. Bunlar kendilerini şu veya bu biçimde tanımlamışlardır. Ama tüm zamanlarda farklı tanımlara rağmen bunların ortak paydalarını Marksizmin devrimci teorinin temeli olmaktan çıktığı düşüncesi oluşturmuştur."

Komünist harekette ortaya çıkan çözülüş süreçlerinde takınılacak tavrın ne olması gerektiği konusundaki düşüncemizi belirttikten sonra, şimdi de günümüzde ortaya çıkan çözülüşün sonuçları üzerinde duralım.

80'li yıllara kadar komünist hareket dünya düzleminde inişli çıkışlı ama genellikle etkisini her geçen gün artıran bir çizgiye sahip oldu. Bugün ve gelecekte bu gelişim çizgisi tartışılacaktır. Yüzeysel bir takım yaklaşımlarla tartışmaya katılanların

çıkarabilecekleri sonuçların kalıcı bir etkisi olmayacaktır. Bu düşünceler geleceğe yol göstermeyeceği gibi, tüm olumlu değerlere daha saldıracaktır. Veya başka bir şekilde ifade edecek olursak, tümden bir yadsımayı yöntem haline getirecektir.

"Yüzyılın en zor görevi önümüzde duruyor. Demoralize olmuş kitleleri ikna edebilmek, harekete geçirmek zor ama imkansız değildir. Belli bir dönem çözülüş, çöküş ve kaçışın sonuçlarına katlanmak zorunda kalsak da bu aşılmayacak bir durum değildir."

Bu yöntemin benimsenmesinde 80'li yılların sonlarına doğru ortaya çıkan tablo elbette itici bir rol oynamıştır. Hiç de alışık olmadığı bir durumla yüzyüze gelen komünistler yıllardır izledikleri kapitalizme karşı saldırı politikasından, çöküşün sonucunda savunmaya kaçınılmaz olarak düşmüşlerdir. Dünya çapındaki çözülüş ve dağılma moral değerlerde sarsıntıyı doğurmuştur. Yıkımın sonuçlarının böyle bir etki doğurması da sürpriz değildir. Şimdi bu toz duman bulutları arasında sıkça sorulan çöküşten sonra geriye ne kalacaktır sorusu vardır. Yaşam bu sorunun şimdiden cevabını vermiş bulunuyor. Dünya ölçeğinde marjinalleşen bir komünist hareket.

2000'li yıllara girerken karşı karşıya geldiğimiz bu zor durumu dar bir mekan içerisinde bir an için sınırlı sayıda insanla tartışarak çözdüğümüzü sanabiliriz. Ama dar mekanlardan sokaklara çıktığımız zaman göreceğiz ki; çözdüğümüzü zannettiğimiz sorunların daha henüz başındayız. Ve çözüm için üretilen düşüncelerde küçük noktaları yakalamışız. Daha doğru ifade ile sağlam bir temeli kabullenip ipuçları elde etmişizdir.

Geçmişi yargılarken taşıdığımız A veya X merkezli teorilerde yanlışlar ve doğruların birarada bulunduğu bilinen bir gerçektir. Birbirini tümüyle yadsıyan X veya Y merkezli teoriler baştan itibaren tartımaya kapalı bir düşünce sistematiğine sahiptir. Eşleştirilerin yanlış ve doğruluğu, haklı veya haksızlığı hangi adresden yapıldığına bakılarak değerlendirildiğinden, bizlerde de birikmiş önyargıların terk edilmesi belli bir süreci kapsayacaktır. Teorik formasyondaki karmaşanın ayıklanması ise hesap edildiği gibi gömlek değiştirme kadar kolay bir şey olmayacaktır. İşte tam da bu noktada daha marjinal üretim merkezleri yaratmak değil, daha geniş kesimlerle (radikal komünistler) çalışmanın, birarada olmanın zorunluluğu dayatacaktır.

Yüzyılın en zor görevi önümüzde duruyor. Demoralize olmuş kitleleri ikna edebilmek, harekete geçirmek zor ama imkansız değildir. Belli bir dönem çözülüş, çöküş ve kaçışın sonuçlarına katlanmak zorunda kalsak da bu aşılmayacak bir durum değildir.

Diğer yandan Reel Sosyalizm'in başarıları, kazanımları çözülüşe dek tüm komünistlerin propaganda malzemesi oldu. Kapitalizmin karşısına reel sosyalizmin başarıları dikildi. Şimdi ise büyük şaşkınlık içerisinde bir kesim eski "komünistler" kaçışın teorisini yaparken, diğer bir kesim ise önümüze çıkan bu kadar karmaşık sorunları yok sayarak "bugüne dek uygulanan zaten sosyalizm değildi" gibi kolaycı bir yöntemi benimsiyor. Birbirine uçmuş gibi gözüken bu iki yaklaşımın aslında birleştikleri ortak nokta, reel sosyalizmin tüm kazanımlarını, başarılarını da yok saymalarıdır.

Her iki yaklaşımın dışında kalan üçüncü kesim ise reel sosyalizmi yargılarken kazanımları görmezden gelmek gibi bir politika izlemeden hataları sorgulayan analizci bir yöntemi benimsiyor.

Bizce doğru olan da budur. Erozyon önce konumlanış ve devamla erozyona yol açan gelişmelerin bir uçtan diğerine savrulmadan doğru tahlilinden geçer. Geçmiş sorgulanırken Marksist yöntemden asla vazgeçilmemelidir. Bu ise tüm uluslarda varlıklarını koruyan komünistlerin daha çok üreterek, örgütlenerek, yapacakları katkıdan geçmektedir. Kısacası her ülkedeki komünist parti ve grupların "ortak ırmağa katacağı özgül çizgilerden" geçmektedir.

Her Ülkenin Komünist Partisi Kendi Özgül Çizgilerine Sahip Olmalıdır

Başlıkta belirtilen konu ile ilgili olarak Lenin diyor ki; "proletaryanın uluslararası devrimci hareketi farklı ülkelerde özdeş biçimlerde ve eşit olarak gelişmez, gelişemez... Her ülke kendi değerli ve özgül çizgilerini ortak ırmağa katar. Ancak her bir ülkede hareket kendi tek yanlılığından, her sosyalist partinin şu veya bu teorik ve pratik yetersizliğinden zarar görür."

"Bir komünist partisi teorik olarak köklü birikimlere ve mücadele geleneklerine sahip olduğu zaman o ülkedeki sorunları çözebilir ve işçi sınıfına önderlik edebilir."

Evet komünist partiler kendi topraklarında doğarken doğal olarak ülkelerinin özgün tarihsel geleneklerini ve ulusal kültürlerinin eşi olmayan çizgilerini yansıtırlar. "Kendi değerli ve özgül çizgilerinden yoksun komünist partisi"nin "ortak ırmağa katacağı" bir şeylere sahip olabilmesi de söz konusu olamaz. Böylesi bir komünist partisinden ülkesindeki devrimci mücadeleye önderlik etmesini beklemek de hayalcilikten başka bir şey değildir. Bu tür KP'lerin varlığına dünya komünist hareketinde rastlanmıştır. Ama sosyalist hareketin

tarihi bunların üretmeden, tüketmeyi sürdürdüklerini ve yaşamlarını bu şekilde tamamladıklarını göstermektedir.

Peki komünist partilerin ideolojik-politik ve örgütsel olarak "özgül çizgilere sahip olmaları" ne demektir? Önce bu soruyu kısaca yanıtlamakta yarar var. Bir komünist partisi kurulurken kendi ülkesinin özgül koşullarını ve çizgilerini programında yansıtır. Ayrı iktisadi ve sosyal ilişkilere sahip iki ülkenin komünist partisi programını yaparken işçi sınıfı ve müttefiklerine yönelik taleplerde, devrimin izleyeceği yol da aynı şeyleri farklı durumlarına rağmen, özdeş ifadelerle belirlemez. Her ülkenin komünist partisinin programında toplumsal çelişkilerin çözümünde özgül durumun getirdiği bir çeşitlilik ve zenginlik yaşanacaktır. Marksizmin Leninizmin bir ülkeye uygulanmasında lafızı değil, canlı dinamikleri hayata geçirildiği zaman zaten bu kaçınılmazdır. Bir komünist partisi teorik olarak köklü birikimlere ve mücadele geleneklerine sahip olduğu zaman o ülkedeki sorunları çözebilir ve işçi sınıfına önderlik edebilir.

Teorik birikimin yetersizliği ise bir partinin sınıf mücadelesinde önderlik edebilmesini imkansız hale getirir. Herkes tarafından bilinen bir gerçek vardır ki, o da, hiç bir devrimin bir öncekinin tekrarı olmadığıdır. Bu gerçek görmezden gelinip, izlenen devrim stratejileri ve devrim programları devşirme yöntemlerle başka ülkelerden alınıp savunulduğu zaman, devrimci mücadelenin başarısı söz konusu olamaz.

"Bir komünist parti ideolojik, politik ve örgütsel gelişimini kendinden bir takım çizgiler katarak sağlayabilir."

Marksizmin evrenselliğini kaba bir yorumla ele alan düşünceler ne kadar Marks'a bağlılık yenimi ederlerse etsinler aslında Marksizmi dogmatik bir düşünce yığını haline getiriyorlardır. Yani bir ülkenin içinde bulunduğu tarihsel koşulları, sosyo-ekonomik yapısı ve buna bağlı olarak sınfsal çelişkileri, ittifakları, bir diğer ülkeden farklı olacaktır. Zaten gerçekleşen devrimlerde bu özellik devrimlerin özgül çizgilerini yaratmıştır. Bundan dolayı altını çizerek belirtiyorum: Bir komünist parti ideolojik, politik ve örgütsel gelişimini kendinden bir takım çizgiler katarak sağlayabilir. Yalnız bundan dünya komünist hareketinin tüm deney birikimine kapalı bir yapılanma ve çizgi inşa etme gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır. Tüm birikimleri sorgulayan olumlulara sahiplenen, olumsuzları aşıp yeniden üreten, kendi deneyleriyle bu birikimi zenginleştiren bir parti örgütlenmesi anlaşılmalıdır.

Lenin'den alacağımız bir alıntıyla bu konudaki düşüncelerimizi toparlamış olalım. Biz diyor Lenin "Marx'ın teorisini tamamlanmış ve dokunulmaz birşey olarak görmüyoruz; tersine, biz, onun, eğer yaşama ayak uydurmak istiyorlarsa, sosyalistlerin her doğrultuda geliştirmek zorunda oldukları bilimin yalnızca bir temel taşını koyduğuna inanıyoruz. Biz inanıyoruz ki, Marks'ın teorisinin bağımsız geliştirilmesi, Rus sosyalistleri için özellikle önem taşımaktadır; çünkü bu teori, yalnızca, özel olarak İngiltere'de Fransa'dakinden farklı, Fransa'da Almanya'dakinden farklı ve Almanya'da Rusya'dakinden farklı olarak uygulanan genel yol gösterici ilkeler sağlamaktadır."

Örgütlenme konusunda da program sorunu gibi özgüllük yaşanacaktır. Bu özgüllük Leninci parti normları'nın uygulanmasında ilkesel ödünlerin verilmesi değildir. Ülkenin ulusal özelliklerine, komünist hareketin oturduğu zemine, ülkede etkinliği olan küçük burjuva aydınların yarattığı karmaşaya, ideolojik olarak Marksist lafazanlığa ve sosyal reformizmin etkisine karşı verilecek bir mücadelenin içerisinde Leninci parti normlarının savunulması ve karşılaşılan sorunların çözümünde uygulanmasıyla oluşacaktır.

Toparlayacak olursak; Erozyon süreklilik taşımayacaktır. Konumlanış ve yeniden üretim, birikmiş sorunların aşılmasında her ulus KP'leri ve gruplara ağır sorumluluklar yüklemiştir.

Günümüzde farelere rağmen ortaya çıkan bu olumsuz tablo aşılacaktır.

SÜREKLİLİK VE KOPUŞ-5

Sosyalist Yeniden Doğuş İçin

HALUK YURTSEVER

Geçen yazıda, Türkiye'de egemen ideolojinin evrimi ve sosyalist yeniden doğuşun tarihsellik boyutu üzerinde durmuştum. Sosyalist hareketimizin geçmişten devraldığı miras ve birikimin daha tam bir çözümlemesini yapmak için, Türkiye toplumunun yakın dönem süreçlerini bugünden bir bakışla yeniden ele almak, özellikle de sosyalist hareketin 1960 sonrası gelişimini ana çizgileriyle ortaya çıkarmak gerekiycr. Bunları kısmen ve özet olarak bundan sonraki yazıda, daha kapsamlısını ise, bu yazı serisinin genişletilmiş kitap baskısında yapmaya çalışacağım.

Bu yazı, 1980 dönemecinin, Türkiye toplumunun bugünkü ekonomik, toplumsal ve kültürel biçimlenmesine getirdiği yenilikler bağlamında sosyalist yeniden doğuşun olanak ve perspektiflerini tartışmayı konu ediniyor.

1. Eylül Dönemeci

12 Eylül, keskin biçimlerde yürüyen sınıflar savaşımının, şiddet yöntemleriyle bastırıldığı önleyici bir karşı-devrim olarak geldi. Ama bu çerçevede kalmadı. Eylül'ün daha önemli yönü, tekelciliği bir sistem olarak yerleştirme, bunun gerektirdiği transformasyonları gerçekleştirme ve bunların sağladığı olanaklarla Türkiye kapitalizminin yapısal bunalımını tersinden çözme operasyonu olmasıdır

Ekonomik-Politik Boyut

Son 11 yıl içinde, uluslararası sermayenin doğrudan desteği, işçi-emekçi yığınların yoğun sömürüsü altında sermayenin tekelci merkezileşmesinde önemli adımlar atıldı. Sanayi, bankacılık, ticaret ve tarımda sayıları sınırlı tekel grupları tartışılmaz bir egemenlik kurdular. Devlet erki, eskisinden daha saf ve dolaysız biçimde tekellerin, onlar adına bir zümrenin, bu anlamda oligarşinin eline geçti.

24 Ocak kararları ile Türkiye kapitalizmi geleneksel ithal ikameci-korumacı sanayileşme programlarını terkederek ihracata yönelme stratejisini benimsedi. 1980'den bu yana, bütün ekonomik düzenlemelere, dışa açılma, dış pazarlarda rekabet gücü kazanma önceliği kılavuzluk etti. Hedeflenen, emperyalist hiyerarşinin üst basamaklarına tırmanarak, dünya pazarından daha büyük paylar almaktı.

Bu stratejinin barışçıl yöntemlerle, güzellikle uygulanması olanaksızdı. Eylül siyasal terörüne, sistematik bir ekonomik şiddet uygulamasının eşlik etmesi kaçınılmazdı. tekelci sermaye çeşitli ekonomik tercihlerde bulunarak dışa açılma programını gerçekleştirmeye çalıştı.

Bunlardan birincisi, işçi ücretlerinin olağanüstü oranlarda düşük tutulmasıydı. Ucuz işgücünün yerli üretime dış pazarlarda rekabet gücü kazandıracağı öngörülüyordu. İkincisi, Türk parasının değerinin yabancı paralar karşılığında sürekli düşürülmesi anlamına gelen konvertibiliteydi. Konvertibilitenin de ek ihracat olanakları yaratması bekleniyordu. Bu uygulamaların sonunda ve özellikle ilk dönemlerde belli ihracat artışları getirdi. Çok ucuz işgücüne ve görece ileri teknolojiye dayanan endüstriler dış pazarlarda belli bir rekabet gücü kazandılar. Ancak, beklenen "ihracat patlaması" hiçbir zaman gerçekleşmedi.

Toplumsal açıdan ödenen ağır bedele rağmen, ihracata yönelik stratejinin kalıcı başarılar sağlayamamasının birçok nedeni var.

Bunlardan biri, teknolojik gerilik ve bunun yol açtığı verimlilik düşüklüğüdür. Korkut Boratav'ın Türkiye ile aynı kuşaktan sayılan Güney Kore, İspanya, Yunanistan ve Portekiz'le Türkiye'yi işçi ücretleri ve verimlilik açısından karşılaştırarak verdiği rakamlar bunu açıkça gösteriyor. 1977 ile 1987 arasındaki on yıllık dönemde, öteki dört ülkede ücretler dolar cinsinden %28 ile (Portekiz), %174 (Güney Kore) arasında yükselirken, aynı dönemde Türkiye'de %20-30'luk bir gerileme kaydedildi. İmalat sanayiinde emek üretkenliği açısından ise Türkiye Portekiz'in %12, Güney Kore'nin %36 ve İspanya'nın %46 gerisinde kaldı. (1)

İkincisi, yeni stratejinin sonucu olarak Türkiye'nin sanayileşmesi durdu ve ekonomik büyüme hızı düştü.

Dışa açılma stratejisi, IMF ve Dünya Bankasının tam denetimine girme, muazzam oranlarda dış ve iç borçlanma, yüksek ölçekli enflasyon gelir dağılımında dramatik bir uçlaşma biçiminde sonuçlar verdi. Döviz rezervlerinin çokluğu ve tüketim malları bolluğu gibi övünme vesilesi yapılan "başarılar" aslında üretmeden tüketen, üretmeden ihraç eden sağlıksız bir ekonominin göstergeleriydi.

On yılın sonunda Türkiye ekonomisi, raşitik bir büyüme ile çürüme eğilimlerinin yan yana yaşandığı kritik bir noktaya geldi. Stratejik hammadde kaynaklarından yoksun, sermaye birikimi az, yabancı sermaye yatırımı kısıtlı, iç pazarı daraltılmış, teknolojik düzeyi geri bir ekonominin, eğer üretimini sürekli ve hızlı olarak artıran bir büyüme içinde de değilse bu noktaya varması kaçınılmazdı.

Son on yıllık dönemde, sanayide gerçekleşen artı değerin faizlere giden bölümü sürekli olarak arttı ve büyük oranlara ulaştı. Türkiye, banka mevduatı, tahvil, döviz, altın ve gayri menkul gelir ve değer artışlarından yararlanarak zenginleşen bir rantiyeler cenneti durumuna geldi. 1986'da bankalar sistemindeki vadeli mevduat hesabı sayısı 8 milyonken, yaklaşık yarım milyon mevduat sahibi toplam mevduatın %55'ini elinde tutuyordu. (2)

İşçi sınıfının yoğun sömürüsü ile elde edilen artık-değerin giderek daha yüksek bölümünün rantiye kesimlere transferi yalnızca gelir dağılımını bozmakla kalmadı; sanayi yatırımlarının düşmesine de yol açtı. Son on yılda sanayi yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payı %30'dan, %15'e düştü. Dengenin sanayiciler aleyhine bozulması burjuvazi içinde de bölünme ve tepkiler yarattı.

Bugünkü Demirel hükümetinin bakanlarından, eski Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı Ersin Faralyalı 1987'de şunları söylüyordu:

"Şu anda Türkiye'deki işletmelerde faizin payı emeğin aldığı payın iki katına ulaştı. Bir işletmede emeğin değeri, finansman değerinin yarısına düştüyse, orada dengesizlik vardır. Biz sanayiciler işçinin emeğinden kısıp hayatiyetimizin devamı için para maliyetine ilaveler yapıyoruz. Tek pazarlığımız işçiyle oluyor. Mevduat, faiz, enerji, hammadde fiyatlarıyla rekabet gücümüz yok... işçiler ... işverenler çok zor durumdadır. İşverenler zam+faiz kıskacına girmişlerdir. Zamdan ve faizden biraz kısıp işçimize veremiyoruz." (3) Faralyalı'nın sözleri, rantiyelere aktarılan payın tümüyle işçi sınıfından çıktığının itirafı, aynı zamanda sanayicinin sermayenin üretken olmayan alanlara kaçmasından duyduğu rahatsızlığın anlatımıdır.

Özetle, muazzam oranlardaki borçlanmayla elde edilen olanaklar, sanayi yatırımlarına değil, rantiyelere gitmiş, döviz rezervleri lüks tüketim ve ithalat için kullanılmış, on yılın sonunda Türkiye ekonomisi yeniden borç almadan borçlarını ödeyemez bir noktaya gelmiştir. Demirel, "Benim Batıya 50 milyar borcum var. Ya 'öde' diye üzerimize gelirlerse?" diyerek Türkiye'nin "batı" ile iyi geçinmekten başka çaresi olmadığını, IMF ve Dünya Bankasına mahkum olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı.

Bugünkü uluslararası ve ulusal koşullarda hükümetin, ya da başka bir burjuva hükümetin eskisinden farklı bir ekonomik siyaset izleyerek yeniden sanayileşme stratejilerine yönelmesi, gelir dağılımını daha adil duruma getirmesi, enflasyonu düşürmesi mümkün değildir.

Daha fazla ayrıntıya girmeden, kısaca resmetmeye çalıştığım çerçevede sınıf savaşımı ve işçi sınıfı sosyalizmi açısından önemli üç ekonomi-politik konuyu tartışmak istiyorum.

Tartışmak istediğim birinci konu, yazının başlarında yaptığım "oligarşi" saptaması ve bunun yol açabileceği yanlış çağrışımlarla ilgili.

Tekelci merkezileşme ve devlet erkinin en büyük tekellerin kesin denetimine geçerek süzülmesi artık çıplak gözle de görülebilecek bir saptamadır. Türkiye'de hükümetler artık tekellerin "iş yönetim" kurulları gibi çalışıyor. Ancak buna bakarak, Türkiye'de kapitalist egemenlik sisteminin "bir avuç tekele" dayandığı sonucunu çıkarmak, buna göre programlar önermek, tekellerin gücünün "sınırlandırılacağı" tekelsiz bir kapitalizm için mücadele çağrıları çıkarmak çok büyük bir yanılgı olur.

Tekelci kapitalist düzenin yönetme ve yürütme organları bir avuç tekelin denetimindedir (yönetimler her zaman bir avuç insandan oluşuyor) ama düzen bu bir avuç tekelciye değil, kapitalizmin sürmesinden çıkarı olan geniş bir kapitalistler sınıfına dayanıyor. Sermaye cephesinin komutası tekelci burjuvazinin elindedir; ama burjuvazi ondan ibaret değil. Eylül'le birlikte Türkiye'de kapitalist sınıf büyümüş ve genişlemiştir. Gelir dağılımı istatistiklerinin sınırlı verileri bile, nüfusun en üst gelir diliminde yer alan ve %20'sini oluşturan kar, faiz ve rant geliri sahiplerinin ulusal gelirin aşağı yukarı %60'ını aldıklarını gösteriyor. Kaba bir hesapla, Türkiye'de nüfusun %20'sinin kapitalist olduğunu söylemekte hiçbir abartma yoktur. Ve Petrol-İş'in DİE ve SSK ücret verileri ve gayri safi yurtiçi hasıla hesaplarına dayanarak yaptığı tahminlere göre, 1990'da ücretliler ulusal gelirin ancak %20.7'sini alırken, sermaye sınıfının payı %79.3'ü bulmuştur. (4) Türkiye'de tekelci düzenin toplumsal (kapitalist) bir tabanı vardır.

Çeşitli sermaye kesimleri arasında çelişkiler yok mu? Kuşkusuz var. Ancak, aralarındaki çelişkiler ne olursa olsun, sömürücü sınıftan olanlar için, sömürü düzeninin devamı sömürüden alınacak payın miktarından çok daha önemlidir.

Burjuvazi içindeki farklılaşma ve bölünmeler bir başka boyutta daha ele alınıyor. İkinci tartışmak istediğim bununla ilgili.

1987'de yazdığı iki yazıyla Halil Berktay'ın sözcülüğünü üstlendiği bir görüşe göre, Türkiye'de burjuvazi iç pazara yönelik (iç burjuvazi) ve dış pazara yönelik (dış burjuvazi) olarak iki ana kesi-

me bölünmüştür. "İç burjuvazi" Türkiye'de darbelerden uzaklaşma sürecinin "itici demokratik" güçlerinden biridir. Çünkü, iç burjuvazi ile emekçi halk arasında, talep sorunsalından kaynaklanan bir "çıkar kesişmesi" vardır. Burjuvazinin bir bölümünde demokratiklik ya da devrimcilik arayan geleneksel anlayışa "yeni" bir katkı anlamı taşıyan bu görüşü daha önce eleştirmiş, Türkiye'de çıkarları işçi sınıfınınkilerle kesişen hiçbir burjuva kesim olmadığını göstermeye çalışmıştım. (5) Bu tartışmaya burada yeniden dönmeye niyetim yok. Yalnızca, DYP-SHP koalisyonunun bu görüş açısından ne anlama geldiğiyle ilgili güncelleştirici birkaç söz söylemek istiyorum.

İç pazarcı ve darbelerden uzaklaşılan dönemlerde öne çıkan burjuvazi"yi siyasal düzeyde kim temsil ediyor? Akla, Demirel ve DYP-SHP ittifakı geliyor. "İç burjuvazi" kendisine demokratik tarihsel misyonlar atfedilen reel bir güç olarak alındığında, iki kez "dış burjuvazi"nin darbesiyle hükümetten düşen Demirel'in ekonomik siyasetlerinin "popülist"liğine övgüler de düzüldüğüne göre akla başka bir şeyin gelmesi mümkün değil. Yeni hükümetin kurulmasıyla birlikte, Türkiye solculuğunun bir bölümünde Demirel ve yeni hükümetten "demokratikleşme" ve ithal ikameci siyasetlere dönüş beklentisinin artmış olması da bu teşhisi destekliyor. "İç burjuvazi" kavramının keyfiliği ve ona atfedilen misyonların uydurmalığı bir yana, bizzat Demirel hükümetinin konumu ve ana yönelişleri, bu hükümetin Özal-ANAP hükümetlerinin temel ekonomik siyasetlerinden hiçbir temel noktada ayrılmadığını gösteriyor. Türkiye'de tekelcilik bir sistem olarak kurulmuş ve burjuvazinin programları tekе inmiştir. Demirel hükümeti bu programı aynen uygulayacaktır.

Dış ekonomik ilişkilerin yönünü değiştirmek, dış pazarlara açılmak isteyen tekelci burjuvazinin, yoğun işgücü sömürüsünden, emek-sermaye çelişkisinin silahlarını kullanmaktan başka çaresi yoktur.

Öte yandan, on yıldır uygulanan ekonomik politikaların sosyalist hareketin ekonomik temelleri ve olanakları açısından ne getirdiği sorusunu da tartışmak gerekiyor. Türkiye tekelci sermayesinin, iç pazara yönelik stratejiden uzaklaşması sınıf mücadelesini ne yönde etkilemektedir?

Bu tartışmaya, "Türkiye kapitalizminin üretime dönük iç dinamizmi ile en genel anlamda sola yönelim arasında doğrusal bir ilişki" (6) olduğunu söyleyen Metin Çulhaoğlu'nun bu konudaki görüşlerini aktararak başlamak istiyorum. Çulhaoğlu şunları yazıyor:

"1992 sonrası dönemin, örneğin 1960'ların başı ile 1977 arasında olduğu gibi, üretime ve iç pazara dönük bir dinamizme angaje olma şansı çok zayıftır. Bu durumda, sosyalizmin, 1965-71 ve 1973-77 dönemlerindeki ekonomik temellere dayanan bir dalgayı yakalayıp onun üzerinde yükselmesi pek muhtemel değildir."

"Ancak bu söylenen, önümüzdeki dönemde sosyalizmin herhangi bir yükseliş şansı bulunmadığı anlamına gelmiyor hiç kuşkusuz. Böyle bir şans vardır. Ama... önümüzdeki yakın dönemin bunalımları hangi boyutlara ulaşırsa ulaşsın, sosyalist hareketin **genel bir dalgayı bu kez kendi başına alıp götürmesi** mümkün olmayacaktır. Sosyalist hareketin yapabileceği, ortaya çıkabilecek genel bir dalgaya **tutunmak**, ilerde asıl silkinişini yapabileceği döneme böyle yol almaktır.

" (...) Gene de, 'dalga' denilen olgunun tek başına kapitalist ekonominin iç dinamiklerine dayandırılması dar bir bakış olacaktır. Az önce başlıklar halinde sıralanan **aşınmalar**, genel siyasal tablonun değişmesiyle birlikte, üstyapıda yeni hareketlenmeler yaratabilecektir. İşte, Türkiye sosyalist hareketinin yakın gelecekteki muhtemel öznel gücüyle alıp götüremeyeceği, ama pekala tutunup güçlenebileceği dalganın kaynağı bu olabilir." (7)

Sosyalist hareketin yükseliş perspektiflerinin tek başına kapitalist ekonominin iç dinamiklerine dayandırılamayacağı ve düzendeki aşınmaların üstyapıda yeni hareketlenmeler yaratabileceği doğrudur. Öteki söylenenlerin tartışılması gerekiyor.

Kuşkusuz, ekonomik gelişme, sanayileşme ve iç pazarın genişlemesiyle sosyalist hareketin güçlenmesi arasında, kapitalist gelişme, sınıfların konumunu, toplumdaki istem, özlem ve değerleri de değiştirdiği için **bir ilişki** vardır. Ancak bu ilişkiyi, belli ekonomik stratejilerin başlangıç ve bitiş momentlerini bire bir yansıtan konjonktürel ayrımlar temelinde değil, tarihsel çerçevede ele almak daha doğru olur. Evet, Türkiye'de kapitalizmin iç pazara dönük hızlı bir gelişme kaydettiği yıllar aynı zamanda solun yükseliş yıllarıdır. Bu yıllar içinde Türkiye'nin tüketim kalıpları hızla büyümüş, işçi sınıfı ve emekçi halk kitlelelerinin ekonomik-siyasal mücadeleleri yükselmiş, bu iki yönlü gelişmenin sonucu olarak **toplumsal ihtiyaç kavramının içeriği** de değişmiştir. Bu gelişmelerin toplumsal düzeyde yarattığı sonuçlar ise sektörel değil genel, anlık değil tarihseldir. İç pazara yönelik üretim dinamiğinin zayıflaması, toplumsal olarak ulaşılmış ihtiyaç kavramını otomatik olarak geriye çekmiyor.

Amerikan, İngiliz, Fransız burjuva devrimleri ve Ekim sosyalist devrimlerini bu açıdan inceleyen çalışmaların gösterdiği gerçeklerden biri şudur! Devrim öncesi on yıllar genellikle gelişme ve artan zenginlik yıllarıdır. Bu dört örnekte de, devrim tarihine yaklaşıldıkça, daha önceki gelişme yıllarının toplumun çeşitli kesimlerine kazandırdığı ekonomik olanakları aynı düzeyde sürdürmenin mümkün olmadığı kritik bir noktaya geliniyor. Savaş, tarımda kıtlığın başgösterdiği bir iki yıl vb. gelişmelerin katkısıyla kriz ve devrim ortamı mayalanıyor.

Son on yıllık dönemde, başta işçi sınıfı olmak üzere, bütün çalışan sınıfların gerçek gelirleri düşmüş, hem bunun hem de yukarıda değinilen toplumsal ihtiyaç kavramındaki gelişmenin sonucu olarak ekonomik-toplumsal ihtiyaçları ise büyü-

müştür.

Ekonomik kötüleşme ve çalışan yığınların yoksullaşması ile, sosyalist hareketin güçlenmesi arasında da mekanik bir ilişki yok. Ama, yığınların büyüyen ve eskisi gibi karşılanamayan ekonomik-toplumsal gereksinmeleri sosyalist hareketin dayanacağı bir temel yaratmaktadır.

Buradan tartışmak istediğim son konuya, Türkiye kapitalizminin yöneldiği emperyalistleşme hedefinin imkan ve sorunları konusuna geçiyorum.

Bir: Türkiye emperyalizme bağımlı bir ülkedir; önde gelen emperyalist ülkelerin onayı ve desteği olmadan emperyalist paylaşımdan daha fazla pay alma şansı bulunmuyor. Türkiye kapitalizminin emperyalistleşme kapasitesi ve ufku, büyük emperyalist ülkelerin taşeronu bir alt emperyalist ülke olmakla sınırlıdır.

Emperyalistler arasındaki ilişkilerin ve bağlaşıklıkların değişip yeniden oluştuğu bir dönemde, Türkiye'nin hangi emperyalist güç ya da güçlerin kampında yer alacağı önemli bir soru olarak öne çıkıyor. Sovyetler birliği'nin dağılması ile birlikte "Batı" yani emperyalist kamp kendi içinde ayrışmaya başlamış, Türkiye'nin tüm"Batı"nın Ortadoğu'daki askeri karakolu olma misyonu da sona ermiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının getirdiği bir başka önemli soru, Rusya'nın emperyalist yeniden gruplaşmanın neresinde yer alacağı sorusudur. Rusya'nın ABD ile mi, yoksa yükselen emperyalist güç Almanya ile mi bağlaşıklık kuracağı, hem dünya güç dengeleri, hem de Türkiye açısından önemli sonuçlar yaratacaktır. Emperyalist-kapitalist büyük bir güç olma yoluna koyulmuş Rusya ile Türkiye'nin çıkarları ters yönleri gösteriyor. Türkiye'nin tercihi, ABD kampında yer almak biçimindedir. Ekonomik bir gerileme içindeki ABD, Türkiye'nin emperyalistleşme çabalarını ekonomik olarak destekleyecek durumda değil. Avrupa ve Almanya ise, hem ABD'nin Ortadoğu ve Türkiye'deki nüfuzundan, hem de Türkiye'nin emperyalistleşme emellerinden rahatsızdır.

Yeni emperyalist gruplaşmanın hangi biçimler alacağını şimdiden ve kesin olarak söylemek mümkün değil. Ama Türkiye'nin geleceğinin bu gruplaşmaya çok yakından bağlı olduğu açık.

İki: Türkiye Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Orta Asya'da açılan yeni olanakları, tarihten, müslümanlıktan ve Türklükten gelen avantajlarını da kullanarak değerlendirmek isteyecektir. Ancak, en iyi durumda bile Orta Asya açılımları "mucizeler" getirmeyecektir. Kendisi himmete muhtaç Türkiye'nin bu ülkelere sermaye ve teknoloji ihraç etme olanakları son derece sınırlı, aynı coğrafyaya yönelecek öteki rakiplerle rekabet şansı zayıftır.

Üç: Bu koşullarda, Türkiye'nin askeri yöntemlere, savaşa başvurması uzak bir olasılık değildir. Silahlı kuvvetlerin modernizasyonu, profosyonel orduya geçiş bunun hazırlığıdır. Gelişmelere göre, Irak ve İran'la Türkiye arasındaki ilişkilerin savaşa tırmanmasını çok uzak bir olasılık saymamak gerekiyor. Türkiye'nin Kürt sorunu başta olmak üzere "iç" sorunlarını "halletmek", çok ihtiyaç duyduğu petrol kaynaklarına ulaşmak, dışa açılma stratejisini askeri kuvvetle desteklemek vb. düşüncelerle ve uluslararası koşulların da elverişli olması durumunda savaşla çözümler araması mükün ve muhtemeldir.

Dört: Emperyalist yönelişler, mantığı gereği Misak-ı Milli ideoloji ve siyasetlerini sorguluyor. Ancak, Misak-ı Milliciliğin kendine meydan okuyan Kürt ulusal hareketinin varlığı nedeniyle de terkedilmesi kolay değildir. Öte yandan, Kürt devrimci dinamiğinin, Türkiye işçi sınıfının sosyalist hareketiyle birleşmesi durumunda Türkiye'nin bir iç savaşla yüz yüze gelmesi de mümkündür.

Beş: Emperyalistleşme stratejisinin temel amaçlarından biri, bir an önce süper karlara kavuşarak içeride sınıf mücadelesini yumuşatmaktır. Bu ise, mayınlarla dolu uzun bir yoldan geçmeyi gerektiriyor. "İç Sorun" ise daha şimdiden acildir. Emperyalistleşme yönelimi, çelişkileri yumuşatmak bir yana keskinleştiriyor. Türkiye kapitalizminin dış pazarlarda rekabet gücü hala ve çok büyük ölçüde düşük ücret politikalarının devamına bağlıdır. Verimliliği artırmak için ise, KİT'lerden başlayarak teknolojik yenilenmeye gitmek zorundalar. Bu, büyük ölçekli tensikat ve işsizlik demektir.

Bütün bunlar, Türkiye'nin kısa zamanda emperyalistleşerek yapısal sorunları çözmesinin hayal, serüvenlere yönelmesinin ise muhtemel olduğunu gösteriyor. Türkiye'nin yakın dönemi için söylenecek ise şudur: Tekelci sermaye, sınıf mücadelesini zor yöntemleriyle bastırarak çok ihtiyaç duyduğu zamanı kazanmaya çalışacak, mücadele sertleşecektir.

Terör Devleti, İdeolojik Hegemonya ve Atomizasyon

Eylül operasyonu ile devlet, tekelci ilkeler temelinde yeniden örgütlenmiş, siyasal erk tekel teknokratları, Genelkurmay-MİT ve Cumhurbaşkanı-hükümet üçlüsünün elinde ve temsili kurumların, parlamento ve partiler sisteminin dışında merkezileşmiştir. Genel oy ve siyasal partilerden gelecek dalgalanmalara karşı devletin "sürekliliği" güvence altına alınmış, kuvvetlerin ayrılığı, temsili demokrasi, yurttaşların yasa önünde eşitliği gibi burjuva hukuk ilkeleri bir kenara itilmiştir.

Basın ve üniversiteler devlet organları gibi çalışmaktadır.

Devletin baskı aygıtları, polis ve ordu, sınıf savaşımının ve tekelci düzenin yeni ihtiyaçlarına yanıt verecek biçimde yeniden ve yeniden örgütleniyor. Kontr-gerilla bir doğrudan infaz ve provakasyon örgütü olarak devletin içindedir. Siyasal polis, kadro, bütçe, eğitim ve teknik donanım yönünden güçlendirilmiştir. "Demokratikleşme"nin

en çok sözünün edildiği bir dönemde devlet, devrimci ve düzen karşıtı herşeyin üzerine terörle gitmektedir. Silahlı kuvvetlerin modernleştirilmesi programı dışarıda, anti-terör yasası içeride terör uygulama hazırlığıdır.

Geçen sayıda belirttiğim meydan okumalara rağmen tekelci burjuvazi ideolojik hegemonya avantajını elinde tutuyor.

Bir kez, devletin elindeki ideolojik hegemonya araçları, medya tekeli düzene büyük olanaklar sağlıyor.

İkincisi, 12 Eylül terör ve sopasından sonra aydınlara uzatılan havuç etkili olmuş, eski solcu aydınların bir bölümünün tekelci kampa transferi ile gerçekleştirilen "beyin göçü" tekelciliğin propaganda kuvvetlerini arttırmıştır.

Üçüncüsü, sosyalist hareketin 12 Eylül'le uğradığı prestij kaybı, eski sosyalist ülkelerde sosyalizmin çözülüşüyle birlikte, Türkiye sosyalizminin potansiyel güçlerinde umutsuz bir toplumsal psikoloji yaratmış, kapitalizmin gücü ve ebediliği ile ilgili propagandalar etki ve güç kazanmıştır.

Dördüncüsü, 1980'li yılların ekonomik programları etkili bir ideolojik saldırı ile desteklenmiş, yeni ekonomik politikaların alternatifsiz çalışan sınıflar aleyhine yarattığı sonuçların ise kaçınılmaz olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır.

Beşincisi, tekelci burjuvazi, Türkiye'nin sanayileşmesini durduran, kalkınma hızını yavaşlatan temel ekonomik siyasetlerini, her kasabaya bir telefon bağlamak, bilgisayar kullanımını yaygınlaştırmak, "GAP" projesi gibi uygulamalarla gizleyebilmiş, hatta ANAP ve Özal'ın şahsında kendisini gelişme, modernizasyon ve çağdaşlaşmanın temsilcisi gibi gösterebilmiştir.

Altıncısı, kozmopolit, bireyci, bayağı ve taklitçi burjuva kültürleri, günlük yaşam içinde toplumun bütün sınıflarına dayatılmış, bu yolla geleneksel sınıf normları aşındırılmıştır.

Yedincisi, ahlak ve değer yargıları vurguncu rantiye sınıfların toplum ve devlet içindeki yükselişine paralel biçimde hızlı bir değişime uğramış, sömürü, vurgunculuk, yolsuzluk, rüşvet ve dolandırıcılığın neredeyse övünülecek "beceriler" sayıldığı bir toplumsal-psikolojik iklim yaratılmıştır. Devlet olanaklarını kişisel lüks tüketimleri için kullanan devlet "büyüklerinden", milyarlar götüren hayali ihracatçılara, eczanelerle anlaşıp hasta reçeteleri üzerinden ilaç pazarlayan hastahane hademelerine kadar yiyicilik bir "hayat felsefesi" durumuna getirilmiştir.

Eylül faşizmi, hedeflerinden biri olan faşist-korparatif örgütlenmeler oluşturarak rejimi destekleyecek bir yığın mobilizasyonu yaratamadı. Ama, toplumu ideolojisizleştirme ve apolitize etme çizgisinin devamı olarak kitleleri örgütsüzleştirmede belli başarılar sağladı. Yalnız sol siyasal örgütlenmeleri dağıtmakla kalmayıp, ekonomik-demokratik ve mesleki örgütlenmeleri de kapatarak ya da yeni yasal düzenlemelerle işlevsiz hale getirerek devre dışı bıraktı. Bu üç boyutlu silahsızlandırma siyaseti belli bir dönem için yönetme kolaylıkları sağladı, ama bu siyasetlerin paradoksal bir sonucu daha oldu: Toplum yapısında ideolojik, siyasal ve örgütsel boşluklar, kopukluklar doğdu.

Bu gelişmelere tepkilerden biri kendini altideolojik kültürel gruplaşmalara yöneliş biçiminde gösteriyor. Bu gelişmeler, aynı zamanda, sosyalist hareketin kendisini yeniden üretebileceği bir alanın varlığına da işaret ediyor.

2.Toplumsal Temel ve Sorunlar

Türkiye değişim içinde genç bir toplumdur. Son kırk yıllık dönemde hızlı bir kapitalistleşme süreci yaşandı. Emek-sermaye çelişkisi Türkiye toplumunun temel ve baş çelişkisi durumuna geldi.

Türkiye işçi sınıfının modern bir toplumsal sınıf olarak biçimlenmesi, Türkiye kapitalizminin fabrika aşamasına ulaştığı 1950'ler ve sonrasına raslıyor. 1990'larda işçi sınıfının sayısı on milyonu aşmıştır (*). Ekonomik olarak aktif nüfusun yarısından çoğunu oluşturuyor. Aileleriyle birlikte hesaplandığında ise işçi sınıfı Türkiye nüfusunun en kalabalık sınıfıdır. (**) Türkiye'de nicel ve nitel gelişmişlik düzeyiyle sosyalizme temel olacak, sosyalist hareketin başını çekecek bir işçi sınıfı vardır.

Tarıma makinanın ve yeni teknolojilerin girmesi, büyük ölçekli kapitalist işletmelere geçiş, toprakların miras yoluyla parçalanması, hızlı nüfus artışı gibi olguların yarattığı "Kırda çözülme, kentte yoğunlaşma" diye özetlenebilecek süreçler ise, Türkiye'yi kent nüfusunun her bakımdan sonuç belirleyici olduğu bir ülke durumuna getirdi.

1950 ile 1980 arasındaki otuz yılda 10 milyon insanın köyden kente göç ettiği hesaplanıyor.(8) 1978'den 1989'a kadarki 11 yılda ise, kent nüfusu 17 milyondan 27 milyona çıkarak tam on milyon arttı. Bu rakamdan ortalama nüfus artışı oranlarında bir düşme yapıldığı zaman bile, bu on yılda köyden kente göçün hızlandığı görülüyor.

Bu hızlı, aynı zamanda plansız kentleşmenin, başta işçi sınıfı olmak üzere kentli nüfusun toplumsal-kültürel yaşamı üzerinde önemli etkiler yapması kaçınılmazdı.

Bunlar üzerinde kısaca durmak istiyorum.

Türkiye kapitalizminin yarattığı örgütlü

* İşçi sınfını, işgücünü satarak yaşamak zorunda olan, artı emeğine kapitalist tarafından el konulan, ulusal gelirden aldığı pay sermaye birikimine olanak vermeyen ücretlilerin tümü olarak tanımlıyorum.

** İşçi sınıfının sayısı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Haluk Yurtsever, Sınıf ve Parti, İstanbul, Nisan 1990, s.67-70

istihdam kapasitesi kırsal kesimden gelen yeni işgücünü ememiyor. yeni kentlilerin önemli bir bölümü işçileşemiyor. Kendi bireysel emek ve becerilerini kullanarak, düzensiz ve toplumsal olarak örgütlenmemiş işlerde çalışarak kentin iş ve düzenli gelir sahibi kesimlerine hizmet arzeden bu kesimler marjinal nüfus denilen geniş bir grup oluşturuyorlar. (9)

Marjinal kesimin en temel özelliği hiçbir temel sınıf özelliği göstermemesidir. Büyük kentlerin varışlarında, işçi sınıfıyla kucak kucağa yaşayan, çoğu zaman bir işçi ailesinin bireylerinden olan bu insanlar, işportacılık, otomabil siliciliği, kahyalıktan fedailik ve mafya elamanı olmaya kadar yasal ve yasal olmayan ve burada sayılması imkansız yüzlerce "iş"te çalışıyor, bu "iş"lerin koşullarına uygun deklase -sınıf dışı konumlar gösteriyorlar. Tam sayılarını saptamak mümkün değil, ama kaba gözlemle bile İstanbul, Ankara, İzmir vb. büyük kentlerde azımsanmayacak bir toplumsal grup oluşturuyorlar.(***) Homojen değiller. İçlerinde varlığını doğrudan sermaye gruplarının ve mafyanın denetimindeki "kirli" işlere bağlayanlarla birlikte emekçi özellikleri ağır basan, iş ve yaşam koşulları işçi sınıfınınkilere benzeşenler de bulunuyor. Marjinal nüfusun, "kent yoksulları" diyebileceğimiz kesimleri sosyalizm mücadelesi açısından önemli ama çelişkili bir toplumsal kategori oluşturuyorlar. Önemleri, sayılarından ve taşıdıkları potansiyelden geliyor. Toplumsal örgütlenme içindeki yerlerinin geçiciliği ve bağımlılığı, öteki emekçilerden yalıtık çalışma koşulları, kır kökenli oluşları ise bu kesimlerin belirli bir sınıf konumu, bilinci kazanmasını engelliyor. Burjuva ideolojisine, özellikle de avamlaştırılmış burjuva düşünce ve davranış kalıplarına son derece açıktırlar.

Hızlı ve plansız kentleşmenin yarattığı sorunlardan biri gecekondu olgusudur. Türkiye işçi sınıfının önemli bir bölümü, kiracı ya da malsahibi olarak gecekondularda oturuyor. Gecekondu ise, kendine özgü ilişkileri, kültürü, davranış modelliyle kent içinde ayrı bir kenttir.

Gecekonduların toplumsal-siyasal eğilim ve yönelişlerini araştıran çalışmalar eskidir. Bu araştırmalar, gecekondu halkının 1970'lerin ortalarına kadar burjuva sağ partilere oy verdiğini gösteriyor ve bu tutumda köyden yeni gelenlerin yaşamlarındaki görece iyileşmeden hoşnutluklarının, sınıf atlama özlemlerinin etkili olduğu söyleniyor. (10)

1973 seçimlerinde bir eğilim farklılaşması görülüyor. Bu dönemden sonra Türkiye'de İlhan Tekeli'nin deyimiyle bir "belediyecilik ideolojisi" ve hareketi gelişmeye başlıyor. (11)

1980'den sonra ise belediyelere belde hizmetlerinin ötesinde yeni işlevler kazandırıldı. ANAP Belediyeleri kendisine toplumsal taban yaratmanın etkili bir aracı olarak kullanıldı. Gelirleri ve imkanları genişleyen belediyeler gecekondu bölgelerine de çeşitli yatırım ve hizmetler götürdüler. İmar izin ve afları, gecekondu tahsis belgeleri, 1984 ile 1988 arasındaki 4 yılda 2.5 milyondan fazla gecekonduya ruhsat verilmesi vb. uygulamalar gecekondu bölgelerinde "belediyecilik ideolojisi"ni güçlendirdi. Güçlenen yerelcilik ve bölgesel çıkar bilinci sınıf özelliklerini ve bilincini aşındıran bir etki yaratabildi. Bunların da ötesinde, meşru, gayri-meşru her yoldan belediyeleri yağma eden vurguncu bir kesim doğdu. Bunlar, düzenin gecekondu halkı içindeki imtiyazlı ve güçlü temsilcileri oldular.

Hızlı ve denetimsiz kentleşmenin ve tekelciliğin emekçi halkı atomize etmeyi amaçlayan ideolojik saldırılarının sonuçlarından biri de büyük kentlerde birçok alt ideolojik-kültürel gruplaşmaların ortaya çıkmasıdır.

Albert Einstein, yarım yüzyıl önce çağın bunalımının bireyle toplum arasındaki ilişkide olduğunu yazmıştı. Bugün özellikle öyledir. Kapitalizmin her gün yeniden ürettiği bireycilik ve bencillikle giderek toplumsallaşan süreçler arasındaki çelişki hergün biraz daha büyüyor. Türkiye'de ise birey toplum ilişkisi çok daha karmaşık ve çelişkili süreçlerin ürünü olarak biçimlendi. Kısaca şöyle: Türkiye'de feodal toplumun başkasına tutunamadan var olamayan bağımlı bireyi, burjuva toplumun bağımsız bireyine geçiş sürecini yaşamadan, kendini tekelci toplumun bireyi öldürürken bireyciliği hergün yeniden üreten parçalayıcı ilişkileri içinde buldu. Maddi ve manevi ihtiyaçlarını bu ilişkiler ortamında karşılayamadığı ölçüde de kurtuluşu alt ideoloji ve kültürlere yönelmekte buldu.

Alt ideolojik-kültürel gruplaşmalar olarak din ve mezhep kaynaklı tarikatlar, hemşehri birlikleri, kentli toplum yaşamının neredeyse her alanında alt ve yatay örgütlenmesi bulunan "mafya" ilişkileri sayılabilir.

Türkiye'nin ve işçi sınıfının kalbi İstanbul'a bakıldığında bütün bu alt gruplaşmaların günlük yaşamdaki yansımalarını çıplak gözle görmek mümkündür. Dinsel tarikat ve tekke örgütlenmeleri yaygın ve güçlüdür. Hem bu dünyada hem öteki dünyaya hizmet veriyorlar. Hem bir yardımlaşma ve dayanışma örgütü gibi çalışıyor, hem siyasal faaliyet ve etkinlik gösteriyorlar. İstanbul'da iş bulmak, iş yürütmek, normal ilişki ve yasal kurumların dışındaki bir yerlerden arka, onay ve destek almayı gerektiriyor. Genel seçimlerden sonra yapılan belediye ara seçimlerinin İstanbul'daki sonuçları çok çarpıcı ve düşündürücüdür. Bakırköy'de ANAP, Kağıthane'de Refah Partisi seçimleri kazandılar. Bu sonuçlar belediyeciliğin ve dinsel

*** M.Tanju Akad ve Cüneyt Akman, çeşitli hesap yöntemleriyle marjinal nüfusun kentlerdeki çalışan nüfusun %57 kadarlık bir bölümünü oluşturduklarını yazıyorlar. (m.Tanju Akad-Cüneyt Akman, "90'lara girerken Türkiye kapitalizmi 'Büyük Türkiye Mucizesi'" Demokrat, Sayı 6, Kasım 1990)

örgütlenmenin gücünü gösteriyorlar.

İstanbul, Türkiye kapitalizminin metropolü, aynı zamanda proletaryanın başkentidir. Devletin bir İstanbul "sorunu" var. Devrimci sosyalizmin de olması gerekiyor. Türkiye işçi sınıfının en ileri çıkışı 15-16 Haziran ayaklanmasına sahne olmuş bu büyük proletarya kentinde güçlü biçimde varolamayan bir sosyalist hareketin başarı şansı yoktur.

Devletin istihbarat birimlerinin hazırladığı İstanbul raporunun gazetelere yansıyan bilgilerine göre, İstanbul'da 7352 fabrika, 12 bin büyük atölye, 2757 küçük sanayi kuruluşu, 1 milyon 700 bin işçi, 125 bin üniversite öğrencisi, 40 bin seyyar satıcı bulunuyor. (12) Türkiye'nin sanayi ve ticari faaliyetlerinin üçte biri İstanbul'da yürütülüyor. Kültür-sanat faaliyetlerinin, üniversitelerin yoğunlaştığı merkezlerin başında da İstanbul geliyor. Bu özellikleri, on milyonluk nüfusu ve geniş hinterlantı ile İstanbul devrimci hareketin de merkezidir. Özel olarak ele alınması gerekiyor.*

Devlet, "İstanbul projesinin "terör ve asayiş" sorununu çözmeyi amaçladığı propagandasını yapıyor. Asıl amaç, işçi hareketini önleyecek, bunun mümkün olmadığı zaman da bastıracak güç ve örgütlülük içinde olmaktır. Devlet açısından İstanbul sorunu düzen sorunudur.Soruna tek pencereden bakmıyorlar. temel yönelimleri, İstanbul'un sınıf temelinde kutuplaşmasını önlemektir. Kentin çok kısaca anlatmaya çalıştığım bazı özellikleri de bu "sosyolojik" yönelişi destekliyor.

Son yılların işçi eylemlilikleri İstanbul proletaryasının toplu sınıf tavırları geliştirmekte çok eksikli kaldığını göstermiştir. 1989 bahar, 1991 yaz eylemlerinin yoğunlaştığı alanlardan biri İstanbul'du. Ama İstanbul işçileri, belli işkollarındaki toplu sözleşmelerle ilgili eylemler ve yerel dayanışma eylemleri dışında İstanbul çapında toplu çıkışlar göstermediler. İstanbul'da bir Zonguldak çıkışı olmadığı gibi; Türkiye işçi sınıfının ülke çapında önemli bir protesto eylemi olan Zonguldak maden işçileri direnişine de İstanbul proletaryasından aktif destek ve dayanışma gelmedi. Türkiye işçi sınıfının en yoğun ve ileri müfrezesi olduğu için Türkiye işçi sınıfının durumunu İstanbul proletaryası örneğinde ele alıyorum. Aslında burada söylenenler, bütün büyük işçi kentleri, tüm işçi sınıfı için de geçerlidir.

Bütün bu olgu ve saptamalardan şu özlü sonucun çıkarılabileceğini sanıyorum. *Türkiye işçi sınıfı hem ideolojik, hem de toplumsal bir kuşatma altındadır.*

Hem ideoloji ve alt ideolojiler, hem de başka birçok faktör sınıfı bölmekte, sınıf bilincini törpülemekte, öte yandan küçük burjuva ve sınıf dışı katmanlar tarafından çevrelenmiş olmak da işçi sınıfının bağımsız bir sınıf olarak davranabilme yeteneğini sınırlamaktadır.

İşçi sınıfının kuşatılması ve bölünmesi bize ve şu içinde yaşadığımız döneme özgü bir durum değil. kapitalizm altında işçi sınıfının birliği hiçbir zaman tam olarak sağlanamaz. Tüm kapitalist ülkelerde, sektör, ideoloji, din, mezhep, ulus, yaş, cinsiyet vb. farklılıkları sınıfı bölen etmenler olarak ortaya çıkıyorlar. Y*alnız bizdeki sorun bu genel durumun ötesindedir. Türkiye'de sosyalizme işçi sınıfı ve kent emekçileri arasındaki bağ, en başta ideoloijik-siyasal düzeylerde olmak üzere kopmuştur.* Ve Türkiye'de sosyalizm adına ciddi bir silkiniş ancak bu bağın yeniden ve her yönden kurulabilmesine bağlıdır. Sosyalizmin, işçi sınıfının dünya görüşü ve düzen alternatifi olarak bilince ve eyleme çıkarılması gerekiyor. Bu yaşamsal görevin ana halkalarından biri işçi sınıfı sosyalizminin, sınıfı kuşatan ve bölen ideolojik siyasal akım ve olgulardan daha büyük ve toparlayıcı bir ideolojik siyasal etkinlik göstermesidir. İşçi sınıfı sosyalizmi, emperyalist ideolojinin sınıfları, halkı, ulusları bölen parçalayıcı etkisine karşı, sosyalizmin bütünlükçü, toplumun sömürülen ve ezilen sınıflarının bütün temel sorunlarına, yalnız tarihsel-toplumsal sorunlarına değil güncel sorunlarına da çözümler getiren, emek-sermaye çelişkisini bilince çıkararak alt-ideolojik eğilimleri asimile eden, etkisiz kılan bir üretkenlik ve inisiyatif geliştirmeye mecburdur. Düzen, başta işçi sınıfı olmak üzere, kent ve kır yoksullarının, orta katmanların birikmiş sorunlarına hiçbir kalıcı çözüm getiremiyor, büyümüş toplumsal ihtiyaçlarını karşılayamıyor. Bu sorun ve ihtiyaçları karşılayabilecek tek alternatifin sosyalizm olduğunu büyük bir netlik ve güvenle ortaya koymak durumundayız. Bu görevin başarılması ise, genel ve soyut bir sosyalizm propagandasının ötesinde, toplum yaşamını ilgilendiren bütün konularda, görüşlerinin sağlamlığı ve yol göstericiliğiyle taraf olabilen bir ideolojik-siyasal aktivitenin ortaya konulmasına bağlıdır. Sosyalist hareketin doğu-batı ikiliğine, Kürt sorununa, islamcı akıma ilişkin net çözümleme ve görüşleri olduğu gibi örneğin bugün gündemde olan büyük işçi tensikatına, emeklilik yasasına, çevre sorunlarına vb. ilişkin olarak söyleyecek sözü, atılacak belgisi, ortaya konulacak eylemi de olmalıdır.

Türkiye en "yeni" burjuva seçeneklerin birkaç ayda eskidiği, burjuvazinin hiçbir kesiminin söyleyecek hiçbir yeni sözünün kalmadığı bir ülkedir. Tarihsel söz sırası işçi sınıfı sosyalizminindir. Bu sözün söylenmesi gerekiyor.

* Ülke içinde ülke özelliği gösteren büyük metropollerin sosyalist örgütlenme açısından ayrı ve özel bir ünite olarak ele alındığının örnekleri vardır. Örneğin, Fransız Komünist Partisi'nin tüzüğünde Paris, öteki "il"lerden ayrı düzenlenmiş özel bir maddedir. İttihad ve Terakki'nin kendisini "parti" olarak ilan ettiği 1913 Kongresinde kabul edilen tüzükte de "Özelliği nedeniyle İstanbul teşkilatı" ayrı bir maddedir. (Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, Cilt 1, İstanbul 1984, s.33,115)

3. Düşünce ve Tezler

Burada, bu yazı serisi boyunca yapmaya çalıştığım çözümlemeler ışığında, sosyalizmin yeniden üretimi için bazı tezler ileri sürmek istiyorum.

Bir: Sosyalizmin yeniden üretimi ancak evrensel teorik mirasın inkarcı olmayan ama eleştirici-geliştirci çözümlenmesiyle başarılabilir. Tarihsel ve diyalektik materyalizm dünyayı anlamanın ve değiştirmenin doğru ve geçerli yöntemidir. Marksizm-Leninizm tarihi ve yaşadığımız toplumu çözümleme, devrimci yönde değiştirme yolunu gösteren bilimsel bir ideolojidir. Öte yandan, devrimci teori ve ideoloji, tarihin cilveli pratiklerinin teorileştirilmesinin sonucu olarak bozulmalara uğramış, yeni sorun ve ihtiyaçlara yanıt veremediği noktada kalıplaştırılmış ve küflendirilmiştir. Teorik, ideolojik yeniden üretim, bir yanıyla teorik öz kaynaklara dönerek bu küfleri temizleme, bir yanıyla da eksik ve zayıf olan, ya da zaman içinde eksik kalan yönlerde düzeltme ve geliştirme işidir. Teorik alandaki her geliştirme çabasının, yeni yorum ve kavramlaştırmalar, eskiyi aşma perspektifli açılımlar getireceğini kabul etmek, tutuculuğa düşmemek gerekiyor. Ancak ortaya sürülen her "aşkın" düşünce olumlu anlamda "aşma" değildir. "yeni" ve "geliştirme" gibi güzel sözcüklerin hatırı için gerçekten bu gücü taşımayan, bilimsel olmayan yaklaşımlara itibar etmemek gerekiyor.

İki: Türkiye sosyalist hareketinin bir kültürel atılıma ihtiyacı var. Sosyalist yenilenme ile kültürel rönesans arasındaki bağ derindir. Türkiye toplumunun kültür biçimlenmesi ve düzeyi sosyalist hareketi için veridir. Ama, sosyalizmin toplumun genel kültür düzeyini yükseltmeye yapacağı katkı yalnız kendisini yeni üretmek için değil toplumu dönüştürmek için de vazgeçilmezdir.

Kültürü, çok zaman yapıldığı gibi, düşünsel-sanatsal çalışmalardan eğlence biçimlerine kadar bir dizi "etkinlik" olarak değil de, bir toplumdaki tarih, felsefe, bilim, siyaset ve sanat birikimlerinden süzülen bileşik kimlik, ortak sanat ve estetik değerler bütünü olarak daha doğru biçimde tanımladığımızda sorunun önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Kültür alanının, bilim, sanat, edebiyat vb. boyutlarının herbirinde mevcut (ve köksüz!) burjuva düzeyi aşmak esastır. "Emperyalizmin yoz kültürüne karşı halkımızın öz kültürüne sarılma" yaklaşımının, öz kültür öğelerinin yeniden geliştirilmiş ve yeniden sentezleştirilmiş üretimi yapılmadığı sürece köylü kültürüne dönüşten başka bir şey olmadığı artık ortaya çıkmıştır. Burada ölçüt, söz konusu kültür-sanat alanının kendi evrensel ölçütlerinden başka bir şey olamaz.

Kültür cephesi, iktidar için savaşım tanımıyla siyasal savaşıma bağımlı bir kol, ya da siyasetin dekerasyon süsü değildir. Böyle bir yaklaşım kültür ile siyaset arasında yabancılaşmayı artırmaktan başka bir şeye hizmet etmez.

"Kültür kültür için. sanat sanat için. kadın sorunu kadınlar için.." biçimindeki toplumsallık ve siyasallık boyutlarını yadsıyan yaklaşımlar ise egemen ideoloji içinde alt kültürel odaklar yaratmaktan ileriye gidemezler. Doğru yaklaşım, kültür-sanat ve siyaset eylemliliklerinin toplumsal mücadele içinde yan yana gelerek birbirlerine alan açmalarıdır. Herkes, kendi alanında ne denli başarılı olursa öteki için de alan açıyor demektir. Siyasetin gerçek yaşamla canlı bağlar kurması toplumdaki kültür zenginliğine, kültür ve sanatın devlet ve düzen dışında kendini özgürce gerçekleştirmesi ise devrimci siyasetin gücüne ve toplumsal etkinliğine bağlıdır.

Sosyalist hareket, devlet ve tekellerin denetimi dışında kültür sanat alanları açmak, hiçbir dar grupçu kaygı taşımadan bu alandaki bütün devrimci birikime sahip çıkmak durumundadır.

Üç: Sosyalizm, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyete son vererek, insanın özgürlüğü önündeki en büyük engellerden birini kaldıran, sonul hedefi sınıfsız sömürüsüz, yönetenin olmadığı bir toplum kurmak olan bir evrensel kurtuluş ideolojisi ve hareketidir. Evrensel olduğu kadar enternasyonalisttir.

Bugüne kadarki, sosyalizm denemelerinin ve dünyanın çeşitli yerlerindeki sosyalist hareketlerin en önemli zaaflarından biri yeterince sosyalist olamayışları ve işçi sınıfını enternasyonalist bir bilinçle eğitmeyişleridir. Enternasyonalizm, üretimin uluslararasılaşmasının kendiliğinden yaratabileceği bir durum değil, işçi sınıfının dünya tarihsel varoluş temeli üzerinde eğitim ve eylemle kazanılabilecek bir bilinç durumudur. Proletarya entarnasyonalizmi, devrimci sosyalizmin çıkış noktası, en vazgeçilmez silahı ve en büyük güç kaynağıdır. Sosyalist hareketimizin proletarya enternasyonalizmi ve halkların kardeşliğini gerçekleştirmeyi temel amacına eşdeğer bir görev sayması gerekiyor. Bütün bunların ötesinde, bugün dünyanın her hangi bir yerinde gerçekleşecek bir devrimin tutunabilmesi ve başarılı bir sosyalist kuruculuğa yönelmesi de ancak enternasyonal destek ve dayanışmayla mümkündür.

Öte yandan, Türkiye sosyalist hareketi enternasyonalizmi, bir sosyalist ülke ya da ülkeler topluluğunun kesimsel çıkarlarıyla özdeşleştiren, bu çerçevedeki "enternasyonal" görevlerini yapmakla kendi ülkesindeki sınıf mücadelesiyle ilgili sorumluluklarından kurtulduğunu sanan bir anlayıştan da çok çekmiştir. Troçkizmin deneyimi ise, enternasyonalizm sorununun dünya partisi kurarak çözülmeyeceğini göstermiştir. Gerçek ve yeni bir enternasyonal ancak yeni ve güçlü devrimlerin dinamizmi ile gerçekleşebilir.

Dolayısıyla enternasyonalizme katkının en geçerli iki yolu, işçi sınıfı ve sosyalist hareketi daha bugünden enternasyonalist bir eğitimden geçirmek ve dünyanın Türkiye parçasında ileri bir devrim gerçekleştirmek olarak öne çıkıyor.

Dört: Devrimci sosyalizmin temel toplumsal dayanağı ve baş aktörü işçi sınıfıdır. Sosyalizm işçi sınıfının düzenidir ve işçi sınıfı sosyalizmi, düzen karşıtı bütün toplumsal hareketlerin de sözcüsü ve öncüsü olmak durumundadır. Türkiye toplumunun önündeki bütün temel sorunlara işçi sınıfı sosyalizminin bakış açısıyla aydınlatılmış çözümler getirmek, bunları belgileştirerek, işçi sınıfının, kent yoksullarının istem ve özlemlerine tercüman olmak.. Bütün bunlar, sosyalizmi yeniden üretmenin hareket noktalarıdır.

Türkiye işçi sınıfının önemli özelliklerinden biri çok uluslu bir sınıf olmasıdır. "Kürt sorunu" olarak ele aldığımız sorunun özgül bir boyutunu sınıfın bu niteliği oluşturuyor. Kesin rakamlar olmamakla birlikte 10 milyon civarında Kürt'ün Türkiye'nin batısında, özellikle de büyük sanayi kentlerinde yaşadığı biliniyor. Kürtler ve Kürt kökenliler işçi sınıfı içinde önemli bir nicelik oluşturuyorlar. Kürt ulusal hareketinin son yıllardaki yükselişi Kürt işçileri de önemli ölçülerde etkilemiş, sınıfsal çelişkinin üstüne binen ulusal çelişki, Kürt işçilerin devlet ve düzenle olan karşıtlıklarını keskinleştirmiş, bu kesimi politize ve aktivize etmiştir. Bu olgular, Türkiye işçi sınıfının yapısı ve bilinci üzerinde de çeşitli etkiler yapıyor. Bir kez, "halkların kardeşliği"nin yalnız bir temenni olarak değil, sınıf konumunun özdeşliğinden gelen bir nesnellik olarak kendini en gerçek biçimde varettiği toplumsal sınıf işçi sınıfıdır. İkincisi, sınıf içindeki Kürt varlığı, yalnız doktriner bir gereklilik olarak değil, somut maddi ilişkiler açısından da Türk ve Kürt işçilerinin enternasyonal bilinci üzerinde şimdilik sınırlı ama olumlu bir etki yapmaktadır. Üçüncüsü, Kürt ulusal uyanış ve kimlik arayışının Kürt işçiler üzerindeki etkisi esas olarak şovenist değil devrimcileştiricidir. Devletin siyasal ve ekonomik şiddeti ağırlığıyla Kürt halkına ve Türkiye işçi sınıfına yönelmiştir. Sosyalist hareketin son yıllarda ulusal sorunda kaydettiği olumlu gelişmelerle birlikte bu, çok uluslu işçi sınıfımızın birliği için elverişli bir zemin yaratmaktadır.

Öte yandan, Türkiye sosyalist hareketinin şu anda Türkiye toplumunun en önemli sorunlarından biri durumuna gelen kürt sorununda yeterli bir inisiyatif ve etkinlik gösterememesi bu zeminin değerlendirilmesini güçleştiriyor. Kürt ulusal hareketinin kazandığı kitlesellik boyutu ile birlikte düşünüldüğünde bu durum Kürt hareketinde de işçi sınıfı ve sosyalizm dışındaki sınıf ve akımlarla bağlaşıklık arayışını, ayrıca Kürt işçilerini ve hatta Türkiye sosyalist hareketini ulusal hareketin öncelikleri temelinde örgütleme eğilimlerini körüklüyor. Bu olumsuzlukların elimine edilmesi ancak, sosyalist hareketin ulusal sorunda son derece net, açık, halkların kardeşliğini öne alan bir politik aktivite ortaya koymasıyla mümkündür. Kürt ulusal hareketini olumlu yönde etkilemenin, Türkiye işçi sınıfının sınıf temelindeki birliğini pekiştirmenin yolu da buradan geçiyor.

Beş: Devrimci sosyalizmin toplumsal dayanaklarını güçlendiren kadın ve gençlik kesimlerinin, sosyalizmin kurtuluşçu içeriğini geliştirme gücü de taşıyan dinç ve yenileştirici potansiyelleriyle buluşmak için, bugüne dek çok eksik bıraktığımız ideolojik siyasal görevleri süratle yerine getirmemiz gerekiyor.

Devlet, kuşaklararası kopukluk, depolitizasyon yaratma politikalarında mesafe aldı. Türkiye'nin yakın tarihinde önemli roller oynayan "gençlik hareketi"nin siyasal olarak aktif bir toplumsal kuvvet olma özelliği zayıfladı ve devrimci sosyalist hareketin gençlik damarı cılızlaştı. Tekelci burjuvazi gençliği kazanmak için her yönteme başvuruyor. Yoz Amerikan kültürünü, markalı tüketim alışkanlıklarını, nihilizmi, egoizmi, "gemisini kurtaran aslandır"cılığı elindeki bütün olanaklarla gençlik kitlelerine kakmaya çalışıyor. Bunun yetmediği yerde, son zamanlarda Türkiye'nin bütün üniversite ve yüksek okullarında görüldüğü gibi "İslamcı-devrimci" çatışmasını körükleyerek yeniden canlanmaya başlayan gençlik hareketini istediği zeminlere çekmeye çalışıyor.

İlk ve orta öğretimden başlayarak, eğitimin giderek daha çok paralı hale getirilmesi, üniversiteye girişin yine ancak parası olanların yararlanabileceği bir dershaneler endüstrisine bağlanması, üniversitelerin bilim ve araştırma kurumları olmaktan uzaklaştırılarak tekelci sermayenin ihtiyaçlarına uygun alanı son derece daraltılmış "uzmanlar" yetiştirmeye yönelmesi bütün bunlar öğrenci gençliğin yeni ve daha özgür, eşitlikçi, sevgiye ve kardeşliğe dayanan bir dünya için savaşma gücünü ve düşlerini yoketmek içindir.

Devrim'in geçen sayısında M.Karasenirli'nin 1968'lerin üniversite gençliğiyle bugünkünü karşılaştırırken yaptığı iki saptama, 1968 gençliğinin nimetlerinden yararlandığı "ayrıcalıklarla" yaşanan iki temel değişim arasındaki paradoksal ilişkiyi güzel formüle ediyor:

"a) Sınıfsal ayrışma ve toplumsal-sınıfsal mekanizmalar netleşti. Hiyerarşik bölümlenme çoğaldı. Bunun yanı sıra sınıfsal yer değiştirme olanağı daraldı ve tüm toplumsal kurumlar kendi sınırlarına dayandı.

b) Kapitalizm altında nimetin bir eziyet olduğu idrak edildi. Amaç ekonomik kurtuluş değil, sınıfın ve insanlığın kurtuluşu biçiminde genelleşti." (13)

Bu iki olgu, gençliğin yaşanabilir bir gelecek için sosyalizm için savaşmaktan başka bir yolu olmadığını gösteriyor. Türkiye gençliği

çevresindeki çemberleri parçalamaya mecburdur. Karasenirli'den yapacağım ikinci aktarma ilerici-devrimci gençliğe yerinde bir çağrıdır:

"Yeniden başlayacağız, ancak yeni başlamayacağız. Hayatın içinde birer güzellik yaratmayı deneyeceğiz. Sınıfsız toplum amaç ve bilincini tazelerken yeni ve güzel değerler üretip, arzulanan insan toplumu bireyleri olmayı deneyeceğiz. Bu çerçevede yönümüz eylemli değerler yaratmaya dönüktür. Kişiliğinde, günlük sorunlarından, tarihsel meselelerine değin, üreten, yapan, yaşayan ve cezbeden bir gençliğin; siyasal, örgütsel, ahlaki, entellektüel bilinci ile yeni kimliğini hedefleyeceğiz. Dolayısıyla bu kimlik savaşan, kendini ve geleceğini topluma dayatan bir birlik olmalıdır." (14)

Kadının ezilmesi ve aşağılanması, binlerce yıllık sınıflı toplumlar tarihinin günümüze taşıdığı bir kalıt, insanın insanı sömürmesinin dışa vuran biçimlerinden biridir. Sosyalizm, kadının kurtuluşu yolunda önemli bir başlangıç adımıdır. Bu adımın başarılı atılması, bu sorunda devrimden önce de önemli bir yol katedilmiş olmasına bağlıdır.

Devrimci sosyalizm bu sorunda hem teorik, hem pratik olarak çok eksiklidir. Esas olarak bu nedenle kadının kurtuluşunu kadınların erkeklere karşıtlığı temelinde, ya da kadının erkeği taklidinde arayan görüşler kadın hareketi içinde etkili olmaktadır. Sosyalist hareketin yapması gereken, bu etkiyi sağlayan feminist akıma karşı küfür yöntemleriyle değil, bizzat bu hareketin geliştirdiği bazı doğru kavram ve çözümlemelerden, en azından bu akımın bilince çıkardığı sorunlar kataloğundan yararlanarak teorik açılımlara yönelmek, sorunu anlamak ve anladığını pratikte de göstermektir.

Sosyalist hareketimiz bu genel sorunun yanı sıra ve ona bağlı olarak son derece yakıcı bir soruna da çözümler getirmekle yükümlüdür. Bu sorun, son on yıl içinde siyasal olarak aktif devrimci sosyalist kadınların nitelik ve nicelikçe ihmal edilemeyecek bir bölümünün sosyalist hareketin dışına kaymalarıdır. Bu siyaset ve "siyasetler üstü" bir mücadele anlayışına doğru bir kaymadır. Yıllar içinde yaratılmış önemli bir birikim kendi mücadele amaçları açısından da doğru olmayan alanlara kayıyor. Siyasal yönü güdük bir kadın hareketinin ufku ve kendisine çektiği kadınları geliştirme-özgürleştirme gücü çok sınırlıdır. Bu gelişmenin önemli ve olumsuz bir başka sonucu Türkiye sosyalist hareketinin giderek daha çok erkekleşmesidir. Reel durum açık ve son derece ürkütücüdür. Bu sorunu hafifletmek için çok özel bir çaba harcamamız, ciddi bir tartışma yürütmemiz, pratik adımlar atmamız gerekiyor. "Hareketimizin" yan örgütü bir kadın örgütlenmesi türünden eski ve dar bakışlardan uzak durmalı, kadın hareketinin kendi potansiyellerini küçümsememeli, ama bir yandan da bu potansiyelin devrimcileştirilmesinin sosyalist hareketin kadınları kazanma gücüne bağlı olduğu bilinciyle davranmalıyız."

Altı: Sovyetler Birliği ve öteki Doğu Avrupa ülkelerinde kurulan toplumsal düzenle sosyalizm denemeleridir. Büyük bir toplumsal labaratuar oluşturan bu deneyimler bütün eksi ve artılarıyla sosyalistlerindir. Ekim devrimi bir tarihsel yanlışlık değildi. Devrim, her zaman erken gelendir ve her zaman geçmişin izlerini taşır. Yanlışlık ilk sosyalizm denemelerini, gerçek, üstün "olgun" sosyalizm olarak kalıplaştırma noktasında yapılmıştır. Şimdi ters yönde başka bir yanlış yapılıyor. Bu kez, aynı sosyalizm denemeleri, başka türlü bir sosyalizm olamayacağının, sosyalizmin tarih içinde bir kez ortaya çıkıp kaybolan geçici ve rastlantısal bir olgu olduğunun kanıtı olarak gösterilmek isteniyor. Doğru olan tersidir. Bu denemeler sosyalizmin olabileceğini ve olabilen sosyalizmin zaaflarını gösterdiği için bundan sonraki sosyalizm yürüyüşüne ışık tutan son derece öğretici denemelerdir. Bu denemeler istense de aynıyla yinelenemez. Dünya sosyalizmi bu denemelerin olumsuz yönlerini süzüyor ve onlardan kopuyor, kopacaktır.

Yedi: Dün ve bugün, hiçbir kapitalist ülkedeki sosyalizm mücadelesinin *varlık nedeni* dünyanın bir bölümünde iktidara gelmiş sosyalist devletler değildir. Sosyalizmin varlık nedeni kapitalizmin reddidir. Odağına insanı ve insanın özgürleşmesini koyan yeni toplumsal düzen perspektifidir. Dünya'da ve Türkiye'de sosyalist ideolojik taarruzun hareket noktası, tekelci kapitalist düzeni bütün temelleriyle eleştirmek, suçlamak ve mahkum etmektir.

Sekiz: Sosyalizmi bir kalkınma yöntemine ya da ulusal bağımsızlık hareketine indirgemek büyük bir yanlıştır. Ancak sosyalizmin az gelişmiş denilen ülkelerin sanayileşme ve kalkınmalarının en kestirme, en hızlı, o ülke insanları için en sancısız yolu olduğu da bir gerçektir. Türkiye için konuşursak, Türkiye toplumumun gelişme, kalkınma ve çağdaşlaşma özlemlerine seslenme tekelini burjuvaziye bırakamayız. Sosyalizmin Türkiye'nin sanayileşmesini, kalkınmasın sağlayacak en geçerli yol olduğunu güvenle, gerekçelerini ortaya koyarak göstermemiz gerekiyor.

Son çözümlemede burjuva ulusal egemenlik düzeninin bir savunusundan başka bir şey olmayan ve Türkiye'nin açık ya da gizli işgal altında bir ülke olduğu düşüncesine dayanan "kuvvayi milliyeci" bağımsızlık söyleminin hiçbir geçerliliği yoktur. Ancak, emperyalizmin terörcü egemenliğini, "Yeni Dünya Düzeni"ni bütün dünyaya dayattığı bir dönemde, sosyalist hareketin anti-emperyalizm ve bağımsızlık kavramlarına yeni bir toplumsal-sınıfsal öz kazandırarak sahip çıkması gerekiyor. Sosyalizm elbette anti-emperyalizmi içeriyor ve kapitalizmi reddetmeyen bir anti-emperyalizmin sınırları

biliniyor. Ama, dünyada ve Türkiye'de bugün emperyalizm ve karşısındakiler biçiminde giderek gelişen bir kamplaşmanın oluştuğunu da görmek zorundayız. Anti-emperyalist söylem ve eylemin sosyalizmi güçlendirecek ve enternasyonal desteklerini geliştirecek bir boyutu bulunuyor.

Dokuz: Üniter TC devleti ve misak-ı milli ideolojisi tarihin sorgulaması altındadır. bir yandan Kürt hareketi sorguluyor, öte yandan bu çerçeve artık Türkiye kapitalizminin emperyal isteklerine de dar geliyor.

Türkiye'de devrimci Kürt hareketinin gündeme soktuğu tarihsel-ulusal soruna iki halkın kardeşliği temelinde kalıcı ve barışçı çözümler getirecek tek siyasal akım sosyalizmdir. Sosyalist hareketimizin bugünkü dağınık ve zayıf durumu, Türkiye sosyalizmini bu alanda oynayabileceği çok önemli tarihsel rolü gereği gibi oynamaktan alıkoyuyor ve yalnızca bu durum bile hızlı ve kapsamlı bir toparlanmayı zorunlu hale getiriyor. Kürt ulusal kurtuluş hareketiyle Türkiye devrimci sosyalist hareketi arasındaki eşitsizlik ve ritm uyumsuzluğu önemli bir sorundur. Kürt hareketinden bizi beklemelerini isteme hakkımız yoktur. Ama bu eşitsizlik, hem artık uluslararası güncel siyaset açısından da devletler arası bir sorun durumuna gelen Kürt hareketinin ittifak arayışlarını, hem de Türkiye hareketinin bağımsız sosyalist bir çizgide güçlenme sürecini olumsuz yönde etkiliyor. Türkiye sosyalist hareketi, bağımsız kimlik ve kişiliğini Kürt hareketi karşısında da korumak, kendisini yeniden örgütleme mücadelesini Kürt sorununa ilişkin enternasyonalist devrimci görevlerini hakkıyla yerine getirme çabasıyla birleştirmek zorundadır.

On: Sosyalist hareketin, Türkiye toplumunu ya da kendisini doğu-batı ikiliğinin bir ucunda, bunlardan biriyle özdeşleştirerek tanımlama türünden bir sorunu yoktur. Tarihsel-kültürel açıdan hem doğulu, hem batılı özellikler taşıyoruz. Ancak doğu-batı sorunun iki boyutunda net olmak zorunluluğu var.

"Batı" bugün ve bizim için "çağdaş uygarlık düzeyi" değil emperyalist-kapitalist dünyadır. Bu "batı"yı, temsil ettiği toplumsal düzenle, uluslararası askeri, ekonomik ve politik örgütlenmeleriyle reddetmek ve sosyalist yolumuzu bunların dışında geliştirmek durumundayız.

Zaman zaman, "doğucu-islamcı cephe" türünden kavramlaştırmalarla doğu ile özdeşleştirilen islamcılığa karşı da net tutum almak gerekiyor. bu tutumun özü, islam ideoloji ve siyasal akımlarıyla açık ideolojik mücadeledir.

Türkiye'nin ve Türkiye sosyalizminin Kemalizmle ilerleyeceği bir tek santim yolu yoktur. Ama, kemalizmi reddetme adına Kemalist laikliğin gerisine düşemez, islam ideolojisiyle flört edemeyiz. Biz akılcı, tabusuz, dinin kişisel bir iş sayılarak devlet ve toplum yönetiminin dışına çıkarıldığı sosyalist laikliği savunuruz.

Onbir: Türkiye sosyalist hareketi devrimci geleneklerine, yalnız ölülerine değil onların kişilikleriyle birleşmiş değerlere de sahip çıkmalı, kendisini şiddetle dayatan birlik ve odaklaşma sorunlarına çözümler bulmalı, örgütsel birliğin mümkün olmadığı durumlarda savaşımda, eylemde birliği gözetmelidir.

Oniki: Bütün bu söylenenlerin ışığında sosyalist sınıf siyaseti emekçi halkın karşılanamayan ve hiçbir burjuva güç tarafından karşılanması mümkün olmayan ihtiyaçlarına yalnız söylemde değil pratik yaşamda yanıt verme işidir.

Nesnelliğin derindeki özünü kavramak teorik donanım gerektiriyor. Ancak, nesnel olan her zaman devrimci değildir. Evrimci bir yan da taşıyor. Siyaset ve eylemliliği güdük bir teorisizm her zaman devrimci olmayan nesnelliklere teslim olmaya eğilimlidir. Devrimcilik bu anlamdaki nesnelliğe teslim olmayan bir irade yoğunlaşmasıdır. Siyasal irade ve savaşımın amacı iktidarı almaktır. Ancak iktidarı almak, hiç bir zaman tek başına iradeye bağlı değil. İktidarı almak ve toplumsal bir devrimi gerçekleştirmek için nesnellikle öznel devrimci iradenin üst üste düştüğü bir "şanslı" anı yakalamak gerekiyor.

Türkiye'de bu "şans" vardır.

Notlar:

(1) Korkut Boratav, *1980'li Yıllarda Türkiye'deSosyal Sınıflar ve Bölüşüm*, Gerçek Y., İstanbul, 1991, s.41-42

(2) agy. s.68-69

(3) *Milliyet*, 10 Aralık 1987

(4) Petrol-İş, *1990 Yıllığı*, s.244

(5) Halil Berktey'ın Saçak dergisinin 1987 Haziran ve Temmuz 41. ve 42. sayılarında yayınlanan *"Türkiye'nin Özgüllükleri Üzerine Bazı Düşünceler I-II"* başlıklı yazılarının geniş bir eleştirisi için bkz. Haluk Yurtsever, Sınıf ve Parti, İstanbul, 1990, s.167-182

(6) *Metin Çulhaoğlu, "Solda İdeolojik Silkiniş İçin Düşünceler"*, Gelenek, Sayı:35, Ağustos-Eylül 1991

(7) agy.s.12

(8) S.Kemal Kartal, *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme*, Yurt Y., Aralık 1983, s.21

(9) İlhan Tekeli, *Türkiye'de Kentleşme Yazıları*, Ankara, 1982,s.156

(10) agy, s.342

(11) agy, s.343

(12) *Milliyet*, 26 Aralık 1991, 24 Ocak 1992

(13) M.Karasenirli, *"Gençliğin Hayat İçinde Yeni Yaşamı Temsil Sorunu ve Örgütlenme Sırununa Giriş"*, Devrim, Sayı:5, Ocak-Şubat 1992, s.56

(14) agy. s.55

İki Kitap Bir Fotoğraf Xece ve Zin'den Berivan'a: Kürt Kadınının Evrimi

D. NEVZAT

Yeni Ülke gazetesininin 19-25 Ocak '92 tarihli sayısında ölüm yıldönümüyle ilgili verilen bir ilanda rastladım Berivan'a. Saçları arkaya doğru taranmıştı. Boynuna doladığı çefi egal'inde simgelenen "kuşanmışlığı" sol elindeki silah tamamlıyordu. rahatlığı tutuş biçiminden hissediyordunuz.. parmaklarıyla şarjörü ve tetik kısmını kavramıştı, silahın namlusu yere dönüktü. Ne yaptığını bilen, kendinden emin ve vakur bir yüz ifadesiyle bakıyordu objektife.

Binevş Agal Berivan'ın öldürülmesinin üzerinden üç yıl geçti. O zamandan bu yana Kürt sorunuyla ilgili önemli gelişmeler oldu. Kürtler "ulusal meclis"e 22 milletvekili soktular. Kürt realitesini tanıdığını söyleyen kimi devlet erkanı, TC'nin şimdiye kadarki resmi politikalarının dışına çıkabilecek bir anlayışın ilk sinyallerini verdiler. Kürtçe konuşma, kaset ve yayın yapma serbest bırakıldı. İroni yaparak söylemek gerekirse, "piyasa" kürtçenin istilasına uğradı. Kürt sorunuyla ilgili olarak kısa zamanda o kadar çok kitap yayınlandı ki; yayın hızına uygun bir okuma temposu tutturabilmek neredeyse olanaksız dersem, durumu abartmış olmam sanırım. Kürt tarihçesiyle ilgili araştırmalar, sosyolojik incelemeler, haftalık-aylık gazete (Kürtçe) ve aşk hikayeleri, destanlar...

Kürt yazını, müzik (*) ve dolayısıyla kültürü kendisine geç kalmanını getirdiği bir yığmaca altında. Yığmaca diyorum, çünkü doğal eliminasyon sürecini ve buna bağlı bir tasnifi gerçekleştirmemiş her gecikmiş karşılaşma yığmaca olanın içeriğini edinir. İster kişisel, isterse de toplumsal (ulusal ve sınıfsal kategoriler de bunun için de olmak üzere) içerikte olsun bellek, sahiplenilmesi ve yadsınması gerekenlere yönelik bir ayrım yapabildiğinde geleceği kapsama ve kavrama inisiyatifini kazanır.

"Dün'e ait olanlar kimler ve bugünün gerçekliğinde geleceği seslemeye çalışan kim?" sorusu, yanısıra bir başka soruyu beraberinde getiriyor: "Mem U Zin ve Siyabend ile Xece adlı Kürt söylencelerinin kadın kahramanları olan Zin ve Xece'nin bir kimlikleri var mıdır? İnsanın kimliğini belirleyen faaliyeti, yani tam da bu anlamda üretimişse Zin ve Xece nasıl bir kadın kimliğine karşılık düşmektedirler?" Ve açımlamayı kolaylaştıracak bir başka soru: "Sözkonusu kitaplarda anlatılan nedir? Daha seçikleştirilmiş bir ifadeyle, "Bu söylenceler hangi kültürün taşıyıcısıdırlar ve bu anlamda yeniden ürettikleri nedir?"

Yanıtlamaya, her iki kitabın da birer "aşk masalı" olduğundan bahisle, kadın ve erkeğin değişen toplumsal yapılar ve coğrafyalara rağmen (çağlar boyunca) değişmeyen konumlarına atıfta bulunan bir giriş cümlesiyle başlamak uygun olacaktır.

Toplumsal Statünün (Konumlanışların) Üreticilerinden Biri Olarak Aşk ve "Başyapıtlar"

Aşk eski bir öyküdür; öykünün içinde bağımlı bir unsur olarak kadının durumu da öyle.Onun için acı çekilir, döğüşülür ve hatta ölünür; ama sonuçta **edinilen bir varlıktır** kadın, talep edilen ve talebi yönlendirilen bir obje olmaktan hiçbir başyapıtta kurtulamaz. "Halkların başyapıtları" da kurguya içeriğini veren bu gerçeklikten nasiplerine düşeni alırlar. Daha da ötesi (ya da kötüsü) figürleri ve onlara içeriğini veren motifleri sınıfsal bağlantılarından kopararak yeniden üretirler.

Romeo ile Juliet... Leyla ile Mecnun... Mem U Zin... Siyabend ile Xece... Erkek egemen işleyişi "aşk" gibi "kutsal" (gizemli, çoğu zamansa büyülü) bir haleyle çevirerek çocuk beyinleri sakatlayan onlarca örnekten sadece bir kaçıdır. Anlatılan aynıdır; kişiler, tarihsel zaman ve mekanlar değişmesine rağmen öz değişmez, hep aynı kalır.

Önce Romeo ile Juliet...

Bundan dört yüz yıl önce yazılmış olan Shakespeare'in bu romantik trajedyası, tipik bir Rönesans anlayışıyla kaleme alınmıştır. Gerek kurgusunda gerekse de tiplemelerinde antik Yunan'dan beri anlatılan ve gerek Avrupa gerekse de Ortadoğu'da karşılıkları bulunabilecek olan kurgu ve karakterlere rastlanır. Motif ve figürlerin ortak kulla-

nımı, hayatı ve toplumsal ilişkileri kavrayışın "ortak bir içerik" taşımasıyla açıklanabilir. Shakespeare'de "erdem ve gemsiz istek", sınıfsal bölenin-den (kişilikleri parçalayarak kişisel çıkarlar doğrultusunda motive eden anlayıştan) ayrı ele alınır. Kötülüğün kaynağının mülkiyet ideolojisi ve sahiplenme, yanısıra üstün gelme ve buna bağlı yok etme isteği olduğuna hiç değinilmez. Soyluların kötü yürekli olanları olduğu gibi, sağduyu sahibi ve iyi yürekli olanları da vardır. Tragedya özelinde uşaklar güvenilmezdir; kendi fikirleri yoktur, herhangi bir durumda egemen olandan yana tavır alabilecek bir esneklikte düşünsel yapıları vardır. O nedenle esas tiplemeler arasında girmez, gölgede silik kişilikler olarak yer alırlar.

Romeo ve Juliet tragedyası, efendilerinin soyluluğuyla övünen ve hasım sülalenin köpeğini gördüğünde bile kızmaya koşullanmış olan uşakların, efendilerinin kavgacılığını yaptıkları bir diyalogla açılır. Olay, "soyluluklarıyla birbirine denk" iki düşman ailenin yaşadığı İtalya'nın Verona kentinde geçer. Sözkonusu ailenin çocukları olan Romeo ve Juliet, Capuletler'in verdiği bir baloda tanışırlar. Gecenin yanağına asılmış olan Juliet, dünyaya fazla gelen el sürülmeyecek kadar değerli bir taşdır. Görür görmez çarpılan Romeo, duygularını "gözleri gökte olsaydı, yıldızlar da onun yüzünde; utandırırdı yıldızları yanaklarının parlaklığı, gün ışığının kandili utandırdığı gibi tıpkı" sözleriyle ifade eder. Juliet içinse Romeo, "güneşten bile parlak bir ışıktır" O da gönlünü kaptırmıştır, ama "imkanları daha az olduğu için" sevgiyi açığa vurmak Romeo'ya düşer. Bir gece Capulet'lerin bahçesine gizlice girer -tıpkı Mem'nun Zin'i görmek için Botan beyi'nin saray bahçesine girmesi gibi. Evlenmeye karar verirler. Rahip Lawrence gizlice nikahlarını kıyar. Ertesi gün hasım Tybalt, "alçak" diyerek Romeo'ya hakaret eder. Döğüşmek istemeyen Romeo'nun yerine arkadaşı Mercutio döğüşür. "Dövüşken bir adam ve esaslı bir orospu" olan Tybalt tarafından öldürülür. Arkadaının acısına dayanamayan Romeo da Tybalt'ı öldürür. Prens, "iyilikte bulunarak" kendisine sürgün cezası verir. Juliet'i, Paris adında "ailesi prenslere dayanan, mal mülk sahibi, iyi eğitim görmüş" bir Kont istemektedir. Juliet, Paris'le evlenmek istemediğini ailesine söylemesine rağmen, Romeo'ya olan sevgisini gizler, hatta annesine kuzeninin intikamını kendi elleriyle almak istediğini söyler. Leyla'nın kocasının ölümünü bahane ederek Mecnun için ağlaması gibi, o da kuzeni Tybalt'ın ölümüne ağlıyormuşçasına sürgüne gönderilen Romeo için ağlar. Durumuna bir çare bulunması amacıyla papazdan yardım ister. Papaz Lawrence kendisini kırkiki saat ölü gibi gösterecek bir iksir içmesini önerir. Juliet öldü diye gömülecek, ayılınca da gizlice Romeo'nun yanına gidecektir. Lawrence, bir rahiple Romeo'ya haber yollar. Ama Juliet'in gömüldüğünü gören uşağı Balthasor, rahibin habercisinden daha önce Romeo'ya ulaşır. Juliet'in öldüğünü sanan Romeo, yanına kuvvetli bir zehir alarak Verona'ya gider. Mezarın başında Kont Paris'le karşılaşır. Döğüşürler. Paris ölürken Juliet'in mezarının yanına gömülmeyi ister. "Uğursuz talih yıldızının boyunduruğundan dünya yorgunu bedinini kurtarmak isteyen" Romeo, "gel acı ölüm; gel ey rezil yol gösterici" diyerek zehiri içer ve ölür. Rahip Lawrence mezarlığa geldiğinde Kont Paris ve Romeo'nun cesetleriyle karşılaşır. Tam o sırada Juliet yattığı mezarda uyanır ve "efendim nerede?" diyerek Romeo'yu sorar. Rahip kendisine Romeo'nun ölüsünü gösterir. Romeo'nun hançerini kapan Juliet, "senin kının burası -orada paslan, ben de öleyim" diyerek hançeri göğsüne saplar ve Romeo'nun cesedinin üzerine düşer. Motague ve Capulet, nasıl bir hata yaptıklarını anlamışlardır, ama artık çok geçtir. Perde, Montague ve Capulet'in Romeo ve Juliet'in heykellerini dikeceklerini belirten sözleri ve Prens'in "kimi bağışlanacak, cezalanacak kimi. Daha acıklı bir öykü yoktur, bunu böyle bilin, bu öyküsünden talihsiz Romeo ve Juliet'in" tiradıyla kapanır.

Leyla ile Mecnun

Genceli Nizami'nin Leyla ile Mecnun'u Sirvanşahlardan Minuçihrin oğlu Ahtısan'a atfedilmiştir. Kitap, Rahman ve Rahim Olan Allahın ismiyle başlar, lütfu sabah rüzgarından daha can verici, kahrı ayrılık gecesinden daha ziyade can alıcı olan, padişahlar ordusunun kumandanı, bütün şehriyarların en büyüğü, cihan hakanı Şirvanşah Ahtısan Bin Minuçihrin'e övgüyü içeren bir bölümle devam eder. "Mülkü sen muhafaza ettiğin için memleket daima sana minnettardır" diyerek övgülerine devam eden Nizami, okuyucuyu, "Padişahların meslisinde bulunma. O ateş baştan aşağı nur dahi olsa ondan uzakta olanlar emniyettedir. İkbal ve rütbeye kıymet verme, kanatkar ol" sözleriyle uyardıktan sonra, kitabını "Yarabbi! Bu padişaha, kader, felaket gösterme. Her muradını ihsan et, her işinde yar ve yaveri ol. Onun ismini taşıyan bu kitap onun devletinin sayesinde uğurlu, bahtı açık olsun" temennisiyle bitirir.

Leyla ile Mecnun Mesnevisi'nde olay, Gençeli'nin doğduğu İran'da değil, 12. yüzyıl öncesi Arap topraklarında geçer. Arap mülkünün en büyük vilayetlerinden birinin hakimi olan Seyyidi Amiri'nin bir gün bir oğlu olur. Adını Kays koyarlar. On yaşına geldiğinde güzelliği dillere destan olur. Babası Kays'ı ilim öğrenmesi için başka kabile reislerinin çocuklarının da gittiği bir "edep sarayı"na yollar. Kays orada yan bakışıyla bin sine yakan, cilvesiyle cihan öldüren, cihan kasidesinin şah beyti, bir delinmemiş inci olan Leyla ile tanışır. Ona gönül verir ve gönül mihri (nikah) ile onu satın alır. Aşk onlardan gönül almış, yerine gam vermiştir. Kays perişandır. Hem kırba delinmiş, hem de eşek yuvarlanmıştır. Kays, gözünde yaş gönlünde ıstırap çarşı pazar dolaşıp şiirler okuduğu için "Mecnun" diye anılmaya başlar. Her sabah

başı açık, yalın ayak sahraya (çöle) çıkar. O yarin kölesidir, yariyse evde mahpustur. Babası Mecnun'un bu haline dayanamaz, Leyla'nın babasından "kabilenin ziyneti" olan kızını, bin türlü izzet ve ikram ile gözbebeği oğluna ister. Leyla'nın babası adı "Mecnun"a çıkmış bir deliye verilecek kızları olmadığını söyler. Bunu öğrenen Mecnun, "bu ölü kefeni ne yapsın" diyerek üstünü başını parçalayıp kendini çöllere vurur. Orada hayvanlarla yaşamaya başlar. Çölde Arap aleminin yiğit kişisi olan Nevfel'le karşılaşır. Nevfel ona acır ve onun adına (ve onun yerine) Leyla'yı almak için babasına savaş açar. Bir Ejderha gibi döğüşür, gürz tokmağını kime vursa vurduğu kişi Elbürz dağı dahi olsa kırılıp parçalanır. Leyla'nın babası yenilir, ama kızını bir ifrite vermeyeceğini tekrarlar. Alemin gözünde itibarını iki paralık etmeyecektir. Nevfel zorla güzellik olmaz diyerek kendisine hak verir ve geri döner. Dostunun eli boş döndüğünü gören Mecnun yaşadığı hayalkırıklığının da etkisiyle hepten kurda kuşa karışır. Leyla da Mecnunu sevmektedir ama gizli gizli. Bu yüzden babasının kendisini Arap zengilerinden İbn-i Selam'la evlendirmesine karşı çıkmaz, ama evlendikten sonra da kılına dokundurtmaz. Kocası, "seni yalnız temaşa ile iktifa edeceğim" diyerek durumuna razı olur. Leyla, evlendiktan sonra da gizli gizli ağlamaya devam eder. Çünkü asıl aciz olan Mecnun değil, kendisidir. O, aşk yolunda istediği gibi hareket edebilir, kimseden çekinmez, çünkü erkektir. Ama o kadın olduğu için mahpusta eriyip gider.Derdini kimseye söyleyemez, iffetim kirlenir diye korkar. Derdini çekmeye razı olur. Leyla da Mecnun da birbirlerini lekesiz, aydınlık bir su olarak görmektedirler. Mecnun, Leyla'ya yazdığı mektupta, "Ben gönlü böyle yıpratan sevgiye sevgi derim. Başka türlüsü on para etmez. Senin aşkın bende tecelli ettikten sonra yüzünü görmesem de olur." der ve daha ileri gitmez. Derken Leyla'nın kocası ölür. Kavuşmaları için bir engel kalmamıştır. Ama kader! Leyla, güzelliğinin gurur tahtından hastalık zindanına düşer. Aşk şehidi olarak ıstırap içinde ölür. Leyla'nın öldüğünü öğrenen Mecnun, hayvanların eşliğinde mezarlığa gelir. Leyla'nın mezarını kucaklar sevgilim diye inler ve ruhunu teslim eder. Bu alemde ahitlerine bağlı yaşadıkları için öteki alemdi bir yatakta yatacaklardır. Mezarlarının üzerine yapılan türbe, dertli aşıkların kederle gelip sıhhat ve neşe içinde döndükleri bir ziyaretgah olur.

Mem U Zin

Mem U Zin, milattan önceden bu yana Kürtler arasında anlatılagelen Meme Alan adlı mitolojik bir destanın XVII. yüzyıl yaşantısına içerilerek yazılmış halidir. Allaha övgüyle başlayan kitap, Allaha Çağrı ve Yakarış bölümüyle devam eder. Dinsel söylem, hayat ve aşk anlayışını çepeçevre sarmalayan bir yoğunlukta bütün kitaba damgasını vurur. Anlatım, ayetler ve hadislerce desteklenir. İyilik sahiplerinin muradlarına öbür dünyada ereceklerini telkin eden dünya görüşü, aşkı ruhani bir kalıp içine sokarak, acıyı olgunlaşmanın ilacı olarak sunar. kitabın ilerleyen bölümlerinde beylerin yılanlar şahının soyundan geldiğini söyleyerek "mühür bastıkları zaman, bil ki zehirdir/ sevgi gösterdikleri zaman da, bil ki hışımdır" dizeleriyle onlardan sakınılmasını öğütleyen Ehmede Xani, Kürtlerin devletsizliğini parçalanmışlıklarına yorduğu "Derdimiz" adlı bölümde, "olsaydı bizim bir sahibimiz... adı Mirza olan bey... bir kez baksaydı eğer, mubarek teveccühünün iksirini çevirseydi bize... bütün bu sözler şiir olurdu" diyerek, bir yerde beylerin kerametinden medet umar. Xani'de kötü olan bey değildir. Onların da kötü olanları vardır, ama asıl kötü olan "kapıcılar"-beylerin eşiklerini bekleyen fesatçıbaşılardır. Masalımız, alemin nifakçıları olan bu kişilerden birini kendine danışman yapmış olan, makamı Cizre'de bulunmakla birlikte "Botan Beyi" diye anılan bir hükümdarın topraklarında geçer.

Botan Beyi'nden ceberrut felek bile sakınırdı, çünkü Allahın kılıcı olarak anılan Hald'in soyundandı. Botan Beyi'nin allahın nurundan oluşmuş, ebedi güzelliğe sahip dudakları la'l, şakakları yasemin, yanakları gül iki kızkardeşi vardı. Öylesine güzeldiler ki, tenlerinin parlaklığı ince ipekten elbiselerini utandırırdı. Kızlardan birinin adı Sıti'ydi, diğerininkiyse Zin. Newroz kutlamaları sırasında bir gün, iki kızkardeş, birbirlerine kardeşten daha yakın iki dost olan Tacdin ve memo'yla karşılaşırlar, ve o andan itibaren de yemeden içmeden kesilirler. Tacdin Divam Veziri'nin oğludur, memo'ysa Divan Katibi'nin. Beyin kapıcısı, engellemek amacıyla Sıti ile Tacdin'in aşkını beye duyurur, ama amacına ulaşamaz. Çünkü Tacdin, iki yüz adamla baş edebilecek denli güçlü bir yiğittir ve en önemlisi bey soyundandır. Tacdin'le Sıti muradlarına ererler. Darısı Zin ile Memo'nun başına gelmez. Çünkü, "yaradılışının gereği olarak kemal, izzet sahibi olan o yüce bey, kendisine bir kapıcı tutmuştur." Zamanın fitnecisi bir it oğlu ittir. Adı Bekir'dir. Her türlü kötülük ondan beklenebilir. Öylesine aldatıcı ve ikiyüzlü bir iblistir ki, şeytan onun uğursuzluğunun çömezi olabilir ancak. Memo bey soyundan değildir, şeytanın uğursuzluğu bu kez tutar, "aklı çelinen" Bey, Memo'yu zindana attırır. Zin, o ülfet sarayının güzel hatunu, yürüdüğü zaman tapınaklarındaki evliyaları bile sersemleten o nadide çiçek, kendi rengiyle gülleri solduracak kadar bitap düşer. Memo'nun zincir ve prangaya vuruluşunun birinci yılında Tacdin ve kardeşleri, serbest bırakılması talebiyle Beyin kapısına dayanırlar. Bey ürker ve ikna olmuş görünerek Memo'yu serbest bırakacağını söyler. Ama artık çok geçtir. tam kurtulacağı sırada Memo ölür. Çünkü, "feleğin sevgisi ezelden beri yoktur.", kini ezeli ve ebedidir. Muradına ermeden hapse atar sevenleri, en sonunda mezara gömer. Zin, Memo'ya seslenerek şöyle der: "Ey vücudumun ve

canımın mülkünün sahibi! / Ben bahçeyim, sen de bahçıvansın / Bu benler, şakaklar ve gül bahçesi gibi yanaklar / Bu güzellik bu cemal ve yüz bahçesi / Hepsinin rengi güzel, hepsi lezzetli ve tatlı / Şüphesiz bunlar senden başkasına haramdır. Adı Memo olan o bahtı kara'nın ardından zin de ölür. Tabutu açıp ikisini yanyana koyarlar. Bey, "Memo! Al sana yar" der, Memo'nun cesedinden üç defa ses gelir: Merhaba! Merhaba! Merhaba!...

Mucizeler, büyü, efsun, allahın takdiri ve tecelli arasında gidip gelen anlatım, hayatı ve sevinci aşkının yoluna feda eden Memo'yu kutsayarak, ve bir anlamda muradsız aşıkların muradına öbür dünyada ereceklerini muştulayarak sona yaklaşır. Ama güzel bitmez. Çünkü Tacdin'in öldürdüğü, fakat Zin'in yüce gönüllülükle affederek mezarlarının ucuna gömülmesini istediği Bekir, ölümlerinden sonra da kendilerine rahat vermez. İki sevgilinin mezarlarından çıkan servi ve çam ağaçlarının arasında dikenli bir ardıç ağacı olarak girerek dalların birbirine kavuşmasını engeller.

Siyabend ile Xece

Olay, kervancıların malın taşıyıcılığını yaptığı, bey ve ağa konaklarının yanı sıra yoksul köy evlerinin ve çadırların bulunduğu bir çağda (yüzyıl belirtilmiyor), başı bulutlara değen dağların göğsünden doğan ırmakların bereket taşıdığı bir diyarda, Kürdistan'ın Türkiye bölümünde geçer. Masalımızın erkek Kahramanı Siyabend, nam-ı diğer "Uyuz", Siliva köyünde doğar. Fiziki görüntüsünün iticiliğine (kel olan başının etrafında sinekler dolaşır durur) karşın "cin gibi" bir çocuktur. O yaşta bile akranlarını etrafına toplar, onları "yönetir." Gel zaman git zaman bizim "uyuz", haylazlık ve kötülükleriyle köylüsünü bezdirir. Günlerden bir gün düşen yıldırımın çınar kovuğuna saplanıp kalan ışığından yapılmış kaması ve besili bir devenin bacağını keserek edindiği toynağıyla köyün yüzelli dekikanlısını öldürdükten sonra dağların ardına doğru yola koyulur. Vardığı bir konakta kendini kabul ettirir. kendi isteğinden başkasını düşünmeye ve elde etmesine engel olduğunda öfkesini her önüne gelenin böğrüne deve toynağını (yerin ve göğgün bütün gücüyle) indiren "uyuz", bir kervanın yolunu kesip başbezirganı öldürmesini takiben, malların hepsini Hasan ağaya bırakarak kendisini annesiz ve babasız bırakmış olan feleği bulup ondan hesap sormak üzere tekrar yola koyulur. Dağ başında yedi erkek kardeşiyle birlikte yaşayan, su içse gerdanından aktığını görebileceğimiz, dağ başlarının karlarınca kızıl beyaz olan Xece'ye görür görmez vurulur. Kanaati kesindir: Dünyada Xece uğruna yapamayacağı şey yoktur. Önce çeyiz der, atının başını Erzurum iline doğru çevirir. Bunu fırsat bilen ve Xece'de gözü olan miroğlu baskın verir, kardeşlerini öldürüp Xece'yi kaçırır. Xece, Miroğluna tam otuzdokuz gün teslim olmaz, "gözleri yolda, yüreği köz üzre bekler." Kırkıncı gündür. Yedi kolanlı Erzurum eğerini atı Deybilkıran'ın sırtına vuran Siyabend, Miroğlu süvarileri arasına "serçe sürüleri arasına dalan canalıcı kuşlar gibi" dalarak hepsini kılıçtan geçirir. Karşılık olarak da Xece'nin ince belini nazlı boynunu sarar ve ondan bir öpücük alır. Sonra bir gün çıktığı avdan geri dönmez. bir geyiğin ölümüne neden olmuş, onu sevdiğinden ayırmıştır. Geyik ölmeden önce can havliyle çırpınarak onu uçuruma yuvarlar. Sarp kayaların arasından fışkırmış bir yaban kirazının dalı sırtından girip göğsünden çıkar. Xece'ye, "bırakma kendini, dünya aydınlıktır, can tatlı" dese de, Xece dinlemez, kendini uçurumdan aşağı atar. Birbirinin peşi sıra ölürler. Rivayet : Her bahar mezarlarının başucunda iki kırmızı gül açar, birbirlerine kavuşmak ister, ama bir kara çalı aralarına girerek izin vermez, azar da azar. Siyabend'in öldürdüğü geyiğin boynuzlarıdır derler..

Siyabend ile Xece bir derleme. İster 12. yüzyılda yazılmış olsun, isterse 20. yüzyılda, söylenceler (esas olarak), değişik anlatıcılarca hikaye edilmiş olayların derlenmiş halleridir. Yazılı bir metin olarak yaygınlaşabilmelerini, sözlü anlatıcılara, yani dengbejlere borçludurlar.

"Geleceğin insanını yaratmak için bir yürüyüş başlatmış bulunan sosyalistler nasıl ki politika bahsinde dündeki yanlışları sorgulayarak eleminasyon üzerine kurulu bir bellek kaydını gerçekleştirmek zorundaysalar, aynı şey, kültürün yapı taşlarını oluşturmak sözkonusu olduğunda da geçerli olmalıdır, olmak zorundadır."

Kimdir deng bejler? kültürlenmemizdeki yerleri nedir? Açıklamaya çalışayım...

Sözlü Geleneğin Temsilcilerinden Biri Olarak Dengbejler ve Çağdaş Mitoslar

Dengbejler, yazılı anlatımın gelişkin olmadığı dönemlerde mevcut kültürlenmenin taşıyıcılığını yapmış olan anlatıcılardır. Anlattıkları öyküler gerçekle düşün içiçe geçtiği kurguları, her birinin anlatıcının imgeleminden, dolayısıyla onun kavrama ve yorumlama yeteneğinden kaynaklanan farklılaşabilme özellikleri gibi nedenlerle zamanla söylencesel bir içerik kazanmışlardır. XVII. yüzyıl sonlarında Ehmede Xani'nin Kürtçeyle yazdığı Mem U Zin de, Hüseyin Erdem tarafından derlenen Siyabend ile Xece de esas olarak bu gezgin anlatıcıların belleklerince söylenenlerdir.

Bütün bir Osmanlı dönemi boyunca Arapça ve Farsçadan ağdalı saray diline karşı direnerek varlığını sürdüren Türkçe ve Kürtçenin ürettiği öykü ve masalların sesleyicileri olan dengbejleri, unutturulmaya çalışılan bir kültürün körükçülerine benzetebiliriz. dede Korkut masalları, Köroğlu hikayeleri, Ferhat ile Şirin, kerem ile Aslı ve benzeri masallar 1923 sonrasında kendi "milli kültürünü" yaratmak isteyen egemen Türk burjuvazisince yazılı hale getirilmiş; emperyalistlere karşı birlikte mücadelenin motivasyon şiarı olan "kardeşlik ve bağımsızlık", 1923 sonrasında Kürtlerin kendisini ifade etmelerine yönelik her türlü girişimi şiddetle karşılayan bir asimilasyón politikasıyla yerdeğiştirmiş; Kürt yazını, giderek de Kürt sözcüğünün kullanılması yasaklanmıştır. Ezcümle sonuç: Kürtlerin cehesinde 1923 ile birlikte değişen hiçbirşey olmamıştır. Uzun bir zaman kendisini (gizli) folklorik öğelerle ifade eden Kürt kültürü, bugünlerde dengbejlerin anlattıklarını yazılı ürünler biçiminde derleme çabası içindedir.

Bugün Kürt devrimcileri kendilerini geçmişsiz bırakmaya uğraşan bir asimilasyon politikasına karşı mücadele vermektedirler. Ama bu işin bir yönüdür. Mücadelenin ana dinamiklerinden birini oluşturan (ya da oluşturması gereken) iddia: sosyalizmdir. Ve sözkonusu mücadele, geçmişiyle sosyal, kültürel ve politik bütün cepheleri kapsayacak ir boyutta bağ kurmaya çalışırken (henüz taze ve anılarda son derece canlı olan) olaylar ve kişiler ekseninde odaklaşan çağdaş mitoslarını da yaratmaktadır. böylesine biraraya gelişin "hassas terazilere" gereksinmesi olduğu kabul edilmelidir. Geleceğin insanını yaratmak için bir yürüyüş başlatmış bulunan sosyalistler nasıl ki politika bahsinde dündeki yanlışları sorgulayarak eleminasyon üzerine kurulu bir bellek kaydını gerçekleştirmek zorundaysalar, aynı şey, kültürün yapı taşlarını oluşturmak sözkonusu olduğunda da geçerli olmalıdır, olmak zorundadır.

Demek ki geçmişe yaklaşım yöntemimiz, süngerimsi dokuya sahip susamışlar gibi tarihsel olan ne varsa onu emme biçiminde olmamalı. O zaman eleştirel yaklaşımın tartıştığımız sorun bazında öne çıkan sorusu şu oluyor: "Dengbejler neyi anlatırlar? Gerçekte temsil ettikleri nedir?.."

Dengbejlerin popülist bir kültürün sesleyicileri oldukları söylenebilir. İster koçaklama tarzında söylesinler isterse aşk masalı anlatsınlar sınıfsal çelişki belirsizdir. Yoksullar ve zenginler vardır, hizmetkarlar ve beyler.. ama toplumun nasıl olup da böylesine kamplaşabildiğine ilişkin tek satırlık da olsa bir değiniye rastlanmaz. Olaylar (ve dolayısıyla çelişkiler) zalim ve kötü olanla iyi ve yiğit olanın çevresinde merkezileşir. zalime yönelik başkaldırı tekil bir karakter taşır, isyanın içeriği kişiseldir. (**) Aşk masalları da başkaldırının kişiselliği üzerine yükselir. Yiğidimiz, bey nesnel konumlanışı itibariyle karşı çıkılması gerekli olan olduğu için değil, sevdiği kızı kendisine vermediği ya da yavuklusuna göz koyduğu için başkaldırır. Bir başka deyişle zalime yönelik mücadeleyi motive eden kişisel istek ve çabaların önünün kesilmesi, engellenmesidir. Egemen-iktidar olana karşı yürütülen bu mücadelede aşkın öznelerinden birini oluşturan kadının konumu zerrece bir değişikliğe uğramaz; aslan yürekli yiğit kuğu boyunlu sevdiceğinin karşısında iktidar konumunu sürdürür. Kadın edilgen bir konumdadır. kurtarılmayı bekler ve sonuçta bir vefa ve bağlılık akidinin gereğini yerine getirerek yiğidinin ardı sıra ölür. Bazen sıralama tersine döner, ama sonuç değişmez. Bilinen örneklerin hiç birinde; ne Romeo ile Juliet'te, ne Ferhat ile Şirin'de, ne de Siyaben ile Xece'de "başkaldırı'nın kahramanları" mücadelelerinin ürünlerini derleyemezler. Aşıklar birbirine kavuşamaz- kavaşanlarsa kısa bir süre sonra dramatik biçimde ölürler. Sanki alttan alta verilmek istenen devletin (ve egemenlerinin) gücü karşısındaki her çamanın beyhude olacağıdır. Kahramanın yalnızlığı.. kurtarıcının trajik sonu... Kitleler olarak niteledeğimiz emekçi kesimlerin biz "öncülerinin" hareketini nafile bir çaba olarak değerlendirmelerinde bu güçlü moral üst yapının, yüz yılların söyledikleriyle birikerek yerleşik bir hal kazanan bi nefatif kanaatin önemli bir etkisi olmalı. Tüm bunlar sonranın değil, ama hiç kuşkusuz, devrimciliğimize rengini veren tonlamaların nasıl oluştuğuyla ilgili kapsamlı bir incelemenin işi. Böylesi bir değini, konu başlığı tarafından öne çıkartılmış olan fotoğraf karesini gölgeleyeceği için sorunsalımızın bu yönünü geçiyor ve anlatımıma (tekrar) toplumsal ilişkilerin dokusu ve kadın bağlantısı içinde devam etmek istiyorum.

"Kendisine geç kalınmış her şey, içeriği sorgulamaya yatkın olmayan abartılı bir sahiplenme ve "kendisinin olana" kitlenme riskini içinde taşır."

Geleneksel Motif ve Fiegürler Karşısında Bir Aykırı Ses: Berivan

Buraya kadar anlattıklarımı şu şekilde toparlayabiliriz: Olay hangi coğrafyada geçerse geçsin, benzer iktisadi ve sosyal yapılanış benzer bir kültürlenme yaratır. Kadın erkek ilişkileri ve dolayısıyla kadının konumu da, içinde yer alınan toplumsal ilişkilerin dokusunca belirlenir. Söylenceler -özelde "aşk masalları", başkaldırı motifi taşıyor görünseler de gerçekte mevcut durumu onaylayan, yada değiştirecek bir etkide bulunamayan birer "yeniden üretici" olmaktan öteye gidemezler. Ve bu yeni bir şey değildir. Kürt söylencelerinin yazılı bir biçim kazanmalarının

"yeni"liği bu gerçeği değiştirmez. Sözkonusu "Aşk Masalları"ndan Kürt insanının, özelde Kürt kadınının öğreneceği bir şey yoktur. Kadını edilgen bir konumda salt bir güzellik nesnesi olarak tasvir eden, mücadeleyi tekilleştirip görüntünün tek bir karede odaklaşmasına neden olan her bir anlatım

Berivan, geleneksel figür olmayı reddeden bir pratiğin adıdır. Yol ayrımıdır. Kürt kadınının kendi yazgısını mücadele içinde tayin etme bilincidir, kopuştur. '84-92 dönemini kapsayan Kürt Yılları'na dönük bir gözlem karşısında bağımsız ve özgür Kürt kadınının başlangıç sözcüğü olarak Berivan'ı bulacaktır.

düne aittir. Aşınmış ve aşılması gerekli olandır. Romeo ile Juliet, Leyla ile Mecnun, Mem U Zin.. bütün bu "klasikler", (artık) ölü olan bir kültürün sesleyicisidirler. Yeni insanın dinamiklerini içinde taşıyan Kürt kimliği, her şeyden önce ve ivedilikle kadının bağımlılığın reddeden bir sosyal ilişkiler manzumesini ve dolayısıyla bunun kültürlenmesini öncelemek zorundadır. Berivanlar, ancak böylesi bir başkaldırı içinde geleceği temsil eden simgeler olmaktan çıkarak çoğalabilirler ve ancak böylesi bir **Serihildan** sözcüğün gerçek anlamıyla devrimci olabilir.

Tekrarda yarar var: Kendisine geç kalınmış her şey, içeriği sorgulamaya yatkın olmayan abartılı bir sahiplenme ve "kendisinin olana" kitlenme riskini içinde taşır. Kürtler kendi yazınlarında geç kalmışlardır- daha doğru bir deyişle, şiddet ve riyakarlık üzerine kurulu bir asimilasyon politikasının sonucu olarak geç bırakılmışlardır. Her **bizim** olan iyi ve devrimci olan olmuyor. Kürt sosyalistleri, karşılarına gelen her "biz"i evrensel olanla ilişkilendirmek ve her "biz"i sahiplenmeyecek bir tarih bilincini yaygınlaştırmak zorundadırlar. Gelenksel motiflere çakılı kalan, geleneksel figürleri üretir ve yanısıra geleneksel kavramlarca motive edilen geleneksel rolleri.

Berivan, geleneksel figür olmayı reddeden bir pratiğin adıdır. Yol ayrımıdır. Kürt kadınının kendi yazgısını mücadele içinde tayin etme bilincidir, kopuştur. '84-92 dönemini kapsayan Kürt Yılları'na dönük bir gözlem karşısında bağımsız ve özgür Kürt kadınının başlangıç sözcüğü olarak Berivan'ı bulacaktır. Kürt olmanın ötesinde bir özellikleri olmayan, tam da bu anlamda Juliet ve Leyla'dan bir farkı bulunmayan Xece ve Zin Dün'e aittirler, Berivan'sa Bugün'e. Ne kadar geleceğe ait olduğunuysa mücadelenin evrimi belirleyecek.

Sonuç Yerine

Koalisyon hükümetinin kurulmasının üzerinden yüz gün geçti. Kürdistan Cephesinde yeni bir şey yok! Son iki ay içinde yirmiden fazla Kürt, kimliği meçhul (!) kişilerce öldürüldü. Yine cenazelerde kitlenin üzerine ateş açıldı, yine insanlar evlerinden alınarak yol kenarlarında katledildi.

Bugün'ün şiarı, mücadelenin her alanında yeni insanı üretmektir. Yapmak, üretmek fiiliyle birlikte devrimci bir içerik kazanıyor. Mücadele süreklilik hattından koparıldığında kazanılmış olandan geriye düşülebiliyor. Bu konuda (eski) Sovyet kadını olumsuz bir tarihsel örnektir, Filistin kadınıysa yakın ve tipik olan bir başka örnek.

Biji Welat (***) değil, **Biji Enternasyonal!** Kazanılmış ve kazanılacak olandan daha öteye gidebilmek için!..

AÇIKLAMALAR:

(*) Kültürlenmenin bir başka unsurunu oluşturan müzik, yazına kıyasla ihlale daha fazla açık olan bir alan. "Kürt arabeski", aralanmış olan kapıdan içeri girmiş bulunuyor. Kültürel yozlaştırıcılar, mücadeleyle ilgili bütün kod sözcük ve kavramları silen bir söz ve bağrı yanık bir yorumu "Kürt müziği" biçiminde lanse etmekte bir mahzur görmeyeceklerdir. Bu, bir tehlikedir ve müzik yazına kıyasla daha kolay yaygınlaşabilme özelliği taşıdığı için, etkisi de o ölçüde fazla olacaktır.

(**)Destanlar içinde başkaldırı öğesi en çok sivriltiimiş olan bu yönüyle de en çok sahiplenilen İnce Memed'dir. Ama işin tuhafı İnce Memed yaşamamıştır. Yaşar Kemal yaşamış ve yazmış, yazılanlar da Dengbejler aracılığıyla Toros'un dağ köylerinde yeniden üretilmiştir. Böyle bir örnekte bile kahraman, yalnız bir yiğit olmaktan kurtulamaz. Köylülerin desteği ve sempatisi evlerinde barındırmanın ötesine geçmez. İnce Memed, ağalara karşı sürdürdüğü mücadelede yalnızdır. Bütün bir romandan geriyi "imi timi belirsiz oldu" cümlesinin sonuna bir ünlem olarak çakılan yürekli, fakat muradsız bir kahramanın silüeti kalır.

(***) Demokrat dergisinin Mart sayısında "Ji bo Jiyoneke nuh" (Yeni bir yaşam için) şiarını benimseyeceklerini söyleyen, Welat gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Abdullah Keskin'in sözleri arasında, "Kürtler geleneksel bir toplumdur. Aydınların bireysel ürünleri bile geleneksel motifler taşıyor. Yayınlarımızda kültürel konulara geniş yer vereceğiz" ifadesi yer alıyordu.

Kendisiyle yapılan röportajı okuduğumda bu yazı bitmişti. İlginç bir çakışma oldu.

Gerçekten "Ji bo jiyoneke nuh" olması istenciyle kendilerine başarılar diliyorum.

Latin Amerika'nın ve Üçüncü Dünya Ülkelerinin Küba'ya Gereksinimi Var

Çev: YILDIZ TAN

Belirli olumsuz eğilimlerin sürmesi halinde, dünyanın şimdiye dek bölünmüş olduğu iki kutuptan, geriye yalnızca bir kutubun: Birleşik Devletler'in egemenliği'nin kalacağını, 7 Aralık'ta (5) söyledik. 7 Aralık'ta ifade etmiş olduğum şeyin, Üçüncü Dünya hükümetlerinde çok büyük kaygı yarattığını biliyorum. ABD'nin egemeniliğini altında bir dünyadaki riskler üzerine büyük kaygı duyuyorlar. Bazı küstahça müdahaleci hareketlere ve Filipinler örneğinde olduğu gibi ülkenin iç işlerine karışmak için, uçaklarını nasıl kullandıklarına (6), aynı şekilde Salvador'lu yurtseverlerin saldırısı sırasında, El Salvador'a özel birliklerin nasıl çıkarıldığına (7) değindik. Sonra Panama'ya karşı tehditler: bu sözlerin üzerinden iki hafta geçmeden, ortaya koyduğumuz tezin çürütülmez onayı olarak, Panama'ya karşı korkunç saldırganlık başladı. Bir kaç gün sonra da, uyuşturucuyla mücadele bahanesiyle, Kolombiya sahillerinin ablukası için tanklar ve uçak gemileri kullanıldı.

Latin Amerika'da kaygı çok çok büyüktür ve objektif olarak bakıldığında Küba, Latin Amerika'nın bağımsızlığı için mücadele de bir siper olduğundan, Küba adına duyulan kaygı samimidir.

Küba 30 yılı aşkın bir süre direniş gösterebilecek durumdaydı. Bu 30 yıl içinde Küba'nın başına her türlü şey geldi. Küba çeşitli biçimlerde Latin Amerika'yı korudu. İlk yıllarda, Küba'ya karşı ekonomik ablukaya katılmak iyi bir işti, çünkü böylece milyonlarca tonluk şeker kotamızı (8)diğer ülkeler paylaştılar. Daha sonra bu kotalar ellerinden alındı, ama bir süre, Küba'ya karşı saldırganlığın mutlu avantacıları olabildiler. Küba sayesinde ABD'de, Latin Amerika'nın varlığı anımsandı ve ABD başkanlarından biri, armağanlardan ve milyar dolarlık kredilerden oluşan "İlerleme İçin Birlik"i (9) buldu. Küba sayesinde, emperyalistler, Latin Amerika'ya karşı borçlu oldukları davranışları, biraz daha düzgün yerine getirmeye başladılar. Küba devriminin, Latin Amerika'nın geri kalan bölgelerine yayılabileceği korkusuyla krediler sağladılar ve başka türlü davranmaya başladılar.

Gerçekten de Latin Amerika'nın bizim devrimimizden sağladığı yarar çok büyüktü, başka şeylerin yanısıra Latin Amerika devletleri daha fazla saygınlık, altkıta karşısında biraz daha fazla saygınlık kazandı. Daha önce başka vesilelerle değindiğimiz gibi, böylece Latin Amerika halkları daha özgür ve bağımsız oldular. Uluslararası düzeyde sahneye başka türlü daha özgür ve daha onurlu çıkmaya başladılar. Son yıllarda bu, çeşitli örneklerde görüldü, örneğin, Cenevre'de insan hakları sorununda emperyalistlerin korkunç baskısıyla zorlanan (10) söz kavgalarında Küba'nın Güvenlik konseyi'nde iki yıllık bir üyeliğinden sonra Latin Amerika'nın birlik ve bağımsızlık talebi ortaya çıktığında, aynı şey görüldü.

Latin Amerika hükümetleri şunu biliyor: eğer ABD, Küba devrimini ezme düşünü gerçekleştirebilirse, böylece diğer Latin Amerika halklarının bağımsızlığı korkunç bir darbe yiyecektir, çünkü onlar bizim savunma gücümüze; savunma için, tüm halkın birlik içinde ve hazır olması gibi bir güce sahip değiller.

Latin Amerika halklarının ve onların en bilinçli politikacılarının, Küba devriminin tasfiyesinin, ABD'yi bu yarım kürede, önüne geçilmez bir güce dönüştüreceğini, böylece emperyalist egemenliğin yayılacağını ve küstahlığın zafer inancıyla sınırsızlaşacağını kavramaları için, mutlaka sosyalizm yandaşı, hatta ilerici bile olmaları gerekmez. Onlar bunu ve ülkemizin bu mücadelede ilk savunma hattını oluşturduğunu biliyorlar.

"Latin Amerika'da kaygı çok çok büyüktür ve objektif olarak bakıldığında Küba, Latin Amerika'nın bağımsızlığı için mücadele de bir siper olduğundan, Küba adına duyulan kaygı samimidir."

Bütün bunlar yeni öğrenilmiyor, aksine neredeyse yüz yıl önce, ABD bugünkünden çok daha güçsüzken ve henüz emperyalist bir süper güç olamadığı, Marti'nin zamanından beri biliniyor. Marti, ölümünün arifesinde, yaptığı ve daha yapacağı her şeyin, ABD'nin daha büyük bir şiddetle Latin Amerika'nın üstüne saldırmasını, Küba'nın bağımsızlık zamanında önlemeye yönelik olduğunu yazdı. Marti bunu neredeyse yüzyıl önce gördü -ne kadar olağanüstü bir öngörü. Bugün bu gerçek, yalnızca Küba artık Yankee mülkiyetinde olmadığı için değil, Yankee emperyalizminin egemenliğine karşı bir baston haline geldiği için, daha da geçerlidir. Yaklaşık yüzyıl önce doğru olan şey,

bugün on kat, yirmi kat, evet otuz kat daha doğrudur ve Latin Amerika halklarıyla hükümetleri bunu anlıyorlar.

Küba Düşerse

Uzun süre Komünizmle korkutularak yanıltıldılar ve tutsak edildiler ve şimdi bizzat Yankeeler, Komünizmin yeryüzünden yokolmak üzere olduğunu söylüyorlar. Bu ürkütücü hayaletle artık uğraşmıyorlar. Yarım küremizin gerçekliği farklıdır. Eğer emperyalizm Küba devrimini yok etmeyi, tasfiye etmeyi başarırsa, o zaman diğer ülkelerin başkanlarına, sıradan belediye başkanlarına davrandıkları gibi, ve belki de Birleşik Devletler'de bir belediye başkanının sahip olduğundan daha az bağımsızlığa sahip bir belediye başkanı gibi davranacaktır. Latin Amerika'nın egemen uluslarına belediye dairesi gibi davranılacak ve onlara telefonla talimatlar verilecektir. Bununla, halkların bu kadere razı olacaklarını söylemek istemiyorum, çünkü hiç bir halk böyle bir kadere asla razı olmaz. Ama, Panama'da istilanın, yol açması gereken direnişe yol açmadığı da unutulmamalıdır. Karşı çıkış mutlaka vardı, ama bu, Latin Amerika ülkelerinin bugün içinde bulundukları ABD'ye büyük ekonomik bağımlılık yüzünden, enerjik ve kararlı bir mahkum ediş değildi.

Küba düşerse, bu ülkelerin, bu yüksek politik bağımsızlık derecesini, uluslararası alandaki bu özgürlük oranını ne kadar süreyle koruyabileceklerini kimse bilemez. Küba'nın düşüşünün ardından bu ülkeler, Birleşik Devletler'in her türlü saldırganlığının kurbanı olurlar. Bu yüzden haklı olarak Küba'nın kaderi onları son derece endişelendiriyor.

Halk savaşına hazırız

Bu konunun daha ayrıntılı gözden geçirilmeye değer olduğuna inanıyorum. Halkımız, yıllar boyunca kendisini belli tehlikelere hazırlamak zorundaydı. Yaklaşık on yıldır savunmamızı güçlendiriyoruz ve halk savaşı tasarımını uyguluyoruz. Ne mutlu ki, en başta tüm ülkenin askeri ablukası olmak üzere, her türlü farklı durum için planlara sahibiz. Tüm ülkenin askeri ablukası durumunda, buraya cephane olarak tek bir mermi bile girmez. İmparatorluğun, dünyanın bu bölgesinde sahip olduğu konvansiyonel silah alanında üstünlüğüne, dayanarak havada ve denizde üstünlüğüne dayanarak, yurtdışından cephane olarak tek bir merminin bile ithal edilmesini olanaksız kılacağını biliyorduk.

Topyekün bir abluka uygulayabilirler, ve biz, böyle bir ablukaya direnmek için planlarımızı hazırladık. Yalnızca bir ablukayla da sınırlı olabilir ya da askeri misilleme önlemleriyle bir abluka veya ülkemize karşı yıpratma savaşıyla bir abluka veya ülkemizin istilasıyla birlikte bir abluka sözkonusu olabilir. Bu durumların hepsi için planlar geliştirdik ve bize karşı en kötüsü ülkenin istilası ve işgali dahil her türlü saldırganlığın -neye mal olursa olsun- ergeç yok edileceği inancıyla hazırlandık.

Ülkemizde savunma kuşakları örgütledik, erkekler, kadınlar, çocuklar, gençler ve yaşlılar örgütlendi, saldırganlardan yüksek bir bedel talep etmek için, onlara ülkemizden geri çekilmekten başka hiç bir seçenek bırakmayacak biçimde zarar ve kayıp verdirmek için, tüm ülke örgütlendi.

"Topyekün Abluka"ya Hazırlık

Bu durumların hepsi üzerinde ciddiyetle çalıştık. Bu Partimizin büyük bir uzak görüşlülüğüdür, ve bu yıllarda, tüm halkın bu mücadeleye katılımı tasarımından hareket eden çabalar için, çok yararlı olmuştur. Buna rağmen, aynı şekilde hazırlıklı olmamazı gerektiren başka durumlar ortaya çıkabilir. Olası bir topyekün ablukayı, SAVAŞ ZAMANINDA ÖZEL DURUM olarak tanımlıyoruz. Ama olasılıkla ortaya çıkabilecek tüm durumlara hazırlıklı olmalıyız. BARIŞ ZAMANINDA ÖZEL DURUM'un ortaya çıkması olasılığına hazırlıklı olmamız gereği de buna dahildir.

Böyle bir BARIŞ ZAMANINDA ÖZEL DURUM ne anlama geliyor? Doğu Avrupa ülkeleriyle ekonomik ilişkiler gözönüne alındığında, ekonomik alanda sorunlar, ülkemizin son derece zorlu bir ikmal sorunuyla karşı karşıya kalmasına yol açacak kadar ağırlaşabilir, veya sorunlar, SSCB'deki bazı gelişmelerle bağıntılı olarak, çok fazla keskinleşebilir. Tüm yakıtımızın SSCB'den geldiği ve örneğin bu teslimatın, SSCB'deki sorunlar temelinde, üçte bire veya yarıya kadar indirilebileceği gözönüne alınmalıdır. Ya da talimatlar tümüyle durdurulabilir, bu, BARIŞ ZAMANINDA ÖZEL DURUM olarak tanımladığımız şeyle aynı anlama gelir. Sorun, barış zamanında fazla ağır olmaz, çünkü o zaman belirli ihracat ve ithalat olanakları vardır. Ancak barış zamanında ülkemizin hangi zor durumlarla karşılaşabileceğini tahmin etmek ve davranışımızı buna giöre ayarlamak zorundayız. Bu koşullar altında çok yoğun planlar yapılıyor.

"Topyekün bir abluka uygulayabilirler, ve biz, böyle bir ablukaya direnmek için planlarımızı hazırladık."

Gerçekten de, istikrarlı ekonomik ilişkiler kurduğumuz ve emperyalist ablukaya direnmemize yardımcı olan sosyalist kampta ve ülkelerde son zamanlarda ortaya çıkan bütün bu korkunç sorunlar, önceden görülebilir şeyler değildi. bu ülkelerle ilişkiler, ülkemizin gelişiminin temeliydi.

En zoru gerçekleşmese de, durum yine de oldukça zor olacaktır. 1990'da hangi sorunlar ortaya çıkabilir? Bunları tahmin etmeye çalışıyoruz, ama tahmin edemeyeceğimiz çok şey var. 1990'dan sonra hangi sorunlarla karşı karşıya kalacağımızı kimse söyleyemez. Buna rağmen, kendimizi bu sorunlara ciddi ve kararlı biçimde el atmaya göre

ayarlamalıyız. Ancak yalnızca hayattakalabilmek için değil, gelişmemizi sürdürebilmek için de bu sorunlara el atmak zorunda olduğumuzu söylüyorum çalışmamızı hangi stratejik alanlarda sürdürmemiz gerektiğini biliyoruz. Örneğin gıda maddeleri üretim programları, stratejik öneme sahiptir ve bu alanda gerileyemeyiz. Sulama sistemleri üzerinde çalışma, yeni kaynakların bulunması, sulama kanallarının ve tesislerin inşası her koşul altında sürdürülmelidir, çünkü bunlar stratejik öneme sahiptir. Elimizde yalnızca üç ya da beş milyon ton petrol olsa da -nasıl becerilirse becerilsin- bu çalışmalar bundan hiç bir koşul altında olumsuz yönde etkilenmemelidir. Bu projelere dokunulmadan önce, başka faaliyetler durdurulmalıdır. İlaç imalatı, bioteknoloji ve benzeri projeler gibi gelecek vaadeden alanlarda faaliyetler durdurulmamalıdır. Aynı şey, turizm gibi, ülkeye döviz getiren alanlar için de geçerlidir. Barış zamanında ne kadar zor duruma düşmüş olursak olalım bu alanlarda durgunluk olmamalıdır. Beslenme için veya gelişme için merkezi öneme sahip alanlar hiç bir koşul altında engellenmemelidir. Bize zamana mal olabilir ve çok ağır bir dayanıklılık deneyine tabi tutulmuş olabiliriz, ancak yalnızca hayatta kalma değil, gelişimimizin devamını da güvenceye alma prensibini elden bırakmamalıyız. Halkımızın, bu halkın, yani sizin, sizin temsil ettiğiniz işçi halkın, bunu yapabilecek durumda olduğundan eminim. (Uzun süren alkış; sesler: "Fidel, seguro, a los yankis dale duro!" ("Fidel, dayan ve Yankeelere bir ders ver")

Emperyalizm ve dünyadaki gericiler, bu devrimin mağlup edilemeyeceğini bilmek zorundalar. tüm dünyadaki dostlarımız, bu halkın her koşul altında direneceğinden emin olabilirler ve Küba'da devrimin yok edilmeyeceğini, Küba'da sosyalizmin yokedilmeyeceğini bilmeliler.

Batista-Ordusu'nun Sierra Maestra'yı kuşattığı ve bize her gün bombalarla saldırdığı, kurtuluş savaşı yıllarımızı anımsatırım. (11) Bölgemize hiç bir şey girmiyordu, ne et, ne yağ, ne giysi, ne ilaç ve buna rağmen Sierra Maestra'da binlerce Compesino dayandı. Ne kaçtılar ne de teslim oldular. Bu durum uzun sürdü ve kuşatmanın ne zaman kalkacağını hiç kimse bilmiyordu. Gerçekten çok zor bir durumdu -yani bu bizim için yeni bir şey değil. Bazıları bu tür deneyimleri çok yoğun yaşadılar, diğerleri daha az yoğun, ama hepimiz halktık, hepimiz aynı soydandık. Nerede benzer bir durum olursa olsun, halkın tutumunun aynı olacağından eminim. Bugün dev bir sorumluluk altındayız -dün gençlere Parxue Central'de çok az sözcükle açıkladım- çünkü büyük bir güvensizlik ve büyük bir tehdit döneminde yaşıyoruz. Bugün her zamankinden daha fazla tehdit ediliyoruz ve söz konusu olan yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda askeri bir tehdittir de. Askeri tehditin tehlikeleri çok büyüktür. Göreceğiniz gibi, bize karşı düşmanlıkları teşvik etmeye azgınca kararlılar. Bize zorla bir televizyon istasyonu kabul ettirmek istiyorlar. (12), hem de bize ait olan ve başka kimsenin kullanamayacağı kendi yayın alanımızda. Bunlar provakasyondur ve kimbilir bununla amaçları ne?

"Emperyalizm ve dünyadaki gericiler, bu devrimin mağlup edilemeyeceğini bilmek zorundalar. tüm dünyadaki dostlarımız, bu halkın her koşul altında direneceğinden emin olabilirler ve Küba'da devrimin yok edilmeyeceğini, Küba'da sosyalizmin yokedilmeyeceğini bilmeliler."

Küba'ya En Yeni Askeri Saldırılar

Birkaç gün önce ateş ettiler ve mucize eseri Guantanamo'daki (13) nöbetçilerimizin hiç biri ölmedi. Savaş gemileri ve uçak gemileri ülkemizin çevresinde dolaşıyor. Onlar küstahdır, çılgındır ve kendilerini çok güçlü hissediyorlar. Taşkınlık içindeler ve sosyalizmin artık varolmadığına inanıyorlar. Bu yüzden daha da tehlikeli hale geldiler. Yani yeni bir çağ, yeni bir safha başlıyor ve halkımız için bu, ağır dayanıklılık deneylerinin zamanı olabilir.

Bugünün ve Tarihin Birliği

Dün gençlere hitap ederken bunu düşündüm, ve tarihimizi de. On yıllık kurtuluş savaşımızı anımsadım. (14) O on yıl sırasında, yalnızca güçlü bir İspanyol ordusuna karşı değil, ülkemizde doğmuş ve İspanyolların safına geçmiş olanlara karşı da mücadele içinde, halkımız tarafından gerçekleştirilenlerle kıyaslanabilecek bir şey, başka hiç bir yerde gerçekleştirilmedi. Mücadele on yıl boyunca, çıplak ayakla, neredeyse giysisiz, cephanesiz ve yiyeceksiz yürütüldü. Ülkemiz böyle bir safhadan daha önce geçti ve bu hayranlık verici bir şeydir. O korkunç koşullar altında bir çok insan, mücadelenin sürdürülmesinin olanaksız olduğu sonucuna vardı. Bu duruma rağmen Antonio Maceo, halkımızın eğilmez iradesinin ve kahramanlığının ifadesi olarak, Zanjon Barış Antlaşması'ndan sonra, Baragua'da sesini yükseltti ve mücadeleyi sürdürme kararlılığını açıkladı. (15)

Bu olağanüstü zor zamanlarda varolan yalnızca Zanjon Barış anlaşması değildi, aksine Baragua Direniş çağrısı da vardı. Tarihimiz, İspanyol ordusuna ve onu izleyen Yankee ordusuna rağmen, Baragua tarafından belirlendi. Böylece günün birinde bağımsızlığımızı kazandık - Zanjon'dan dolayı değil, Baragua'dan dolayı. Özel mirasçısı olduğumuz en önemli ders budur.

Bu halkın karakteri ve mücadeleci geleneği, zor ve en zor tarihi anlar içinde gelişmiştir. 10 Mart 1952'de (16) -bunu izleyen günleri ve ayları anımsayın, Marti'nin onuruna kent sokaklarında meşalelerle dolaştığımızda- tüfeğimiz ve cephanemez yoktu, ancak bu bizi mücadele etmekten alıkoymadı. Sonra "Granma" (17) çıkarmasının başa-

rısızlığa uğramasının ardından, elimizde bir kaç tüfekle bir avuç insan vardı ve bu da bizi mücadeleye devam etmekten alıkoymadı. Baragua'nın irade gücü, hiç bir zaman teslim olmama ve mücadeleden vazgeçmeme karakteri başarılarımıza yol açtı ve devrimi olanaklı kıldı. Onunla sosyalizmi yarattık ve Giron'da (18) zafer kazandık. Halkımızın Ekim kirizinde (19) direnmesine, bir adım gerilememesine, bize doğru yöneltilmiş atom silahlarını dikkate almaksızın aynı sağlamlıkla durmasına yol açan kararlılık ondan kaynaklanıyordu.

"Küba'nın yalnızca Latin Amerika için değil, tüm Üçüncü Dünya için bir koruma siperi, dünyanın devrimci, ilerici ve adil düşüncelerinin savunma siperi olduğu görülecektir."

Biraz bile olsun boyun eğmedik ve eğer nükleer başlıklar bizim olsaydı (20), bugün hala burada olurlardı, bunda en ufak bir kuşku yoktur.

Ablukaya nasıl dayandık? (21), nasıl sağlam uluslararası ilişkiler kurduk, sonra enternasyonalist görevlerimizi nasıl başarıyla yerine getirdik ve Angola'da Küba-Afrika zaferini nasıl kazandık? (22) Orada zafer kazanan Baragua'nın boyun eğmezliği, sağlamlığı, mücadele azmi ve ruhuydu. Ulusumuzun varlığını sürdürmesini sağlayan bu büyük miras, halkımızın karakteri olmuştur.

Bu kuşağı, gençliğimizi,genç öğrencilerimizi, tüm halkımızı ayrıcalıklı sayıyorum, çünkü bu tarihsel anı yaşamanın, yüz yaşında olanlara dek herkes için bir ayrıcalık olduğunu düşünüyorum. Burada açıkladığım nedenlerle, bir çok halkın ve bir çok devrimcinin, gittikçe daha fazla devrimcinin, gözlerini Küba'ya dikmesi bir ayrıcalık ve eşsiz bir kaderdir.

Şaşkınlık geçer geçmez, her şey daha net görülecektir. Küba'nın yalnızca Latin Amerika için değil, tüm Üçüncü Dünya için bir koruma siperi, dünyanın devrimci, ilerici ve adil düşüncelerinin savunma siperi olduğu görülecektir.

Tüm Budalalara Karşın Hala Marxizmi-Leninizmi Savunuyoruz

Burada Lenin'den söz etmeye ve Lenin'in adını yüceltmeye utanmıyoruz. Başkaları onu caddedlerden, parklardan uzaklaştırırken, Lenin-Marx ve Engels anıtlarını sökerken, biz burada onların anıtlarını dikiyoruz. Onların anıtını mermerden, bronzdan veya çelikten değil, devrimci tavrımızla, yiğitliğimizle, onurumuzla, Marxizm-Leninizm, sosyalizm ve komünizm bayrağını her zamankinden daha fazla yükselterek, en içten inancımızla dikiyoruz. Ve Marti'nin, Maceo'nun, Cespedes'in (23), Agramonte'nin (24) ve bütün ağımsızlık kahramanlarımızın adlarını her zamankinden daha fazla yükseltiyoruz. Bugünlerde yurtseverlerimizin, hepsinden önce Marti'nin, anısının yeniden nasıl canlandığını görmek bizi sevindiriyor. Özellikle Komünist Gençlik'in gazetesindeki çalışma biçimi, "Sapanım Davut'un sapanıdır" (25) şiarının yeniden benimsenmesi, mirasına haklı olarak bizim sahip çıktığımız Marti'nin felsefesindeki sonsuz çoklukta devrimci düşünceler içinde yapılan sürekli araştırma bizi sevindiriyor. Yalnızca burada doğmuş olan insanların düşünsel mirası değil, dünyanın başka bölgelerinde doğmuş olan olağanüstü insanların düşünsel mirası da bizim hakkımızdır. Bu düşüncelerde herkes için, bunların geçerli olduğu çağın geride kaldığını düşünenler için de bayrak ve ders teşkil eden, bugüne ilişkin, çağdaş yığınla düşünce yatıyor.

Orada bazı budalalar, ağızlarını çöplükle dolduruyor -havayla demek istemiyorum- ve kahramanca mücadele aşamasının geçtiğini iddia ediyorlar. Devrimin yok edilebileceğini iddia eden bu tür budala ve hayalciler ender değildir. Budalalar ve mezar kazıcıları az değil. İçinde bulunduğumuz durumun biraz zor olduğunu görüyorlar ve vaaza başlıyorlar: "Eh yani, içinde bulunulan durum nedeniyle dikkatlı olunmak zorundadır... biraz reform yapmayı düşünmek gerekir." Pekala, eğer devrim her şeyi kesinlikle değiştirdiği için, tarihin en büyük ve en olağanüstü reformuysa, neyin reformu yapılacaktır? Kapitalist reformlar mı? Burjuva reformlar mı? Neoliberal reformlar mı? Bu, en uzak bir ihtimal olarak bile düşünülmemelidir! Devrimin bir milim bile yerinden oynamayacağını herkes bilmelidir.

"Önce tek kollu kalarak ve sonra tümüyle sakat olarak sosyalizm savunulabilir mi? Önce kollarımızı, sonra gücümüzü ve başka organlarımızı, kalbimizi ve aklımızı yitireceğiz. Sosyalizm ve devrimci düşünceler bu halde nasıl savunulur? Bu anlayışa dayanarak, Küba devrimi bir adım bile geri adım atmayacaktır."

Ve dün sizlere açıkladığım gibi, buradan çıkan ders şudur: Sosyalizmi tavizlerle kurtarmak isteyenler vardır. Bunlar emperyalizmin ve gericiliğin açgözlü ve korkunç mantalitesini iyi tanımayanlardır. Onlara küçük parmağın tırnağı verildiğinde, bütün parmağı isterler; parmak verildiğinde bütün parmakları isterler; bütün parmaklar verildiğinde eli isterler; el verildiğinde, dirseğe kadar kolu isterler; dirseğe kadar kol verildiğinde bütün kolu isterler. Ve kol verildiğinde, insanın kafasını koparırlar.

Önce tek kollu kalarak ve sonra tümüyle sakat olarak sosyalizm savunulabilir mi? Önce kollarımızı, sonra gücümüzü ve başka organlarımızı, kalbimizi ve aklımızı yitireceğiz. Sosyalizm ve devrimci düşünceler bu halde nasıl savunulur? Bu anlayışa dayanarak, Küba devrimi bir adım bile

geri adım atmayacaktır.

Küba dışında bulunan ve gerçekten endişelenenlere ve bize bir şeyler yapın, öğüdü verenlere teşekkür ediyoruz. Yanıtımız şu: Evet, bir şeyler yapacağız, hem de devrimci bir şeyler yapacağız, değişiklikler yaratacağız, hem de devrimci değişiklikler ve henüz yeterince sahip olmadığımız için durmadan devrimci değişiklikler yaratacağız.

Emperyalizmin Zaferiyle Birlikte Ulusumuz Yokolur

Burada, emperyalizmin veya emperyalist hedeflerin hizmetinde bir Beşinci Kol (26) örgütlenebileceğine gerçekten inanan hayalci aptallar ve şaşkınlar, az da olsa eksik değildir. Bu kişilere iyi bakın, özellikle çoğu, gericiliğin ve emperyalizmin bayrağını açıkça dalgalandırmadıkları, aksine devrimi, aynı Birleşik Devletler'in devrimimizi "reforme etmek" istediği gibi "reforme etmek" istedikleri için, onlara iyi bakın. Devrimi orada da (SB'de/ç.) aynı şekilde "reforme etmek" istediler ve böylece değişim olarak, "sosyalizmin reformize edilmesi" hedefini güden bir reform olarak kamufle edilmiş, dev bir karşı devrimci dalga başlattılar.

Böyle bir şeyi yaşayıp görmek için başka bir gezegene gitmek zorundalar... bunların düşlerinin, burada, bizim ülkemizde gerçekleşmeyeceğini kesinlikle söyleyebiliriz.

Kim Küba'da bir Beşinci Kol örgütleyebileceğine inanırsa, kim burada, diğer ülkelerde oynanan oyunu tekrarlayabileceğine inanırsa, kim burada karşı devrim oyunu oynanabileceğine inanırsa, karşısında kitleleri, halkı bulacaktır. Halk kitleleriyle karşılaşacaktır, ama cepheden! Tarihin bu belirleyici anında, herşeyin ortaya konduğu bu anda, onlar emperyalizmin oyununu oynamaya çalışıyorlar. Küba'da devrimin,sosyalizmin ve ulusal bağımsızlığın ayrılmaz birliği gerçekten ve bilinçli olarak vardır. Çünkü eğer emperyalizm, Küba devrimini ezme düşünü gerçekleştirebilseydi, Puerto Rico'dan (27), Panama'nın bugün olduğundan, daha bağımlı olurduk; o zaman bu ülkeyi bir daha ellerinden bırakmazlardı ve bu koşullar altında ulus olarak varlığımızın biteceğini biliyoruz. Bu hayali kafalarından atsınlar.

Burada bu oyun oynanamaz. Herhangi bir kimsenin bu oyunu oynamasına izin vermeyiz, ve hiç bir zaman vermeyeceğiz. Ezilen biz olmayacağız: kakalaklar top ateşiyle öldürülemez. Halk onları ezecektir: Devrimi Koruma Komitelerimiz (28), fabrika işçilerimiz, tüm işçilerimiz, eğitim merkezlerimizden öğrencilerimiz, gençler, dedelernineler, öncüler.

Latin Amerika'nın ve Üçüncü Dünyanın Çıkarları İçin Savunma Siperi Olarak Küba

Hayal kurmasınlar: burada hayatını pahalıya satmaya hazır olan, inandığı değerler için kanının son damlasını da akıtmaya hazır olan bir halk var. Bu halkla, bugün Küba'nın sırtındaki, Latin Amerika'nın ve Üçüncü Dünya'nın çıkarlarının ve bu dünyanın devrimci ve ahlaki değerlerinin birinci savunma siperi olma sorumluluğunu omuzlarında taşıyan bir halkla, oyun oynanmaz. Bunu kendimiz seçmedik, ama şu anda omuzumuza çok büyük bir sorumluluk, yani birinci savunma hattı olma, gericilik karşısında, emperyalizm karşısında, sömürücüler karşısında, yüzyıllar boyunca dünyayı yağmalamış olan ve yağmalamaya devam etme niyetinde olanlar karşısında, savunma hattı olma sorumluluğunu yüklemiş olan, bir kader söz konusudur. Eğer bir halk bu sorumluluğunu omuzunda taşıyorsa -ve bu halk biziz- o zaman kendisiyle oynanmasına izin vermez!

Bu toplantıdan, gittikçe daha çok bilincine vardığımız görevlerimizi yerine getirmek için, her zamankinden daha çok çaba sarf etmek için ayrılacağız. Gelecek uğruna her zaman çalıştığımız gibi; fethetmek istediğimiz bu geleceği savunmaya her zaman hazır, ideallerimizi ve onurumuzu, bağımsızlığımızı, özgürlüğümüzü, ülkemizi savunmaya her zaman hazır olarak çalışmak için, savunmada, işde, görevlerimizi ve yükümlülüklerimizi yerine getirirken her zaman olduğundan daha fazla çaba sarf edeceğiz.

Şu anki ve gelecekteki sorunları göğüslemek ve onları çözmek için, kendimizi savunmaya ve çalışmaya adayacağız. Yarın ya da ertesi gün, ne zaman olursa olsun. Ve bize saldırmasalar da, aynı özveriyle çalışacağız. Eğer barış olursa, barışın tadını çıkaracağız ve her günden, her saatten, her dakikadan, her saniyeden daha iyi yararlanmayı bileceğiz. Bu belirleyici anda, bu tarihi -olağanüstü tarihi Kongre'den bu ruhla ayrılıyoruz. Belki de büyük sınavların arifesinde bulunuyoruz.

Eğer bu sınavlar, bugün olduğu gibi, yine Marti'nin doğum gününe denk düşerse, onun felsefesine bugün her zamankinden daha fazla gereksinim duyduğumuzu, onun düşüncelerine, erdemlerine bugün her zamankinden daha çok gerekisnim duyduğumuzu ona söyleyebiliriz. Bugün Marti'ye, Maceo'ya ve onlar gibi olan diğerlerine şöyle diyoruz: Sizlerin halefleri olmaktan, sizlerin en sadık ve kayıtsız şartsız öğrencileri olmaktan, her zamankinden daha çok gurur duyuyoruz. Bu 28 Ocak günü, Marx, Engels ve Lenin'i, Marti, Maceo, Cespedes ve bağımsızlığımızın ve özgürlüğümüzün tüm şanlı kahramanlarıyla birleştiren, iki ölümsüz şiarımızı bir kez daha onaylıyoruz:

YA SOSYALİZM YA ÖLÜM!
YA VATAN YA ÖLÜM!
KAZANACAĞIZ
VENCEREMOS!

NOTLAR

(5) Angola'da düşen Küba'lı askerlerin, 7 Aralık 1989'da yapılan cenaze töreninde Fidel Castro'nun, "Emperyalizm, Avrupa'nın Sosyalist Ülkelerini, Üçüncü Dünya'nın Sömürüsüne Katılmaya Davet Ediyor" başlıklı konuşması, FAC-Küba Dostluk Grubu'nca yayınlandı.

(6) 1989'da ABD uçaklarının Filipinler'de,

Aquino, hükümetini desteklemek için; istenmeyen girişimi.

(7) ABD savaş uçaklarının 1989'da El Salvador'da, Farabundo Marti Kurtuluş Cephesi'nin saldırısına karşı girişimi.

(8) Şeker kotaları: ABD, Latin Amerika'lı şeker müteahhidlerine, ABD pazarlarında ticaretini yapabilecekleri şeker miktarını paylaştırdı. Bu kotalar siyasi şantaj amacıyla gereksinime göre, yükseltiliyor ve düşürülüyordu. 1961'den sonra Küba'nın payı diğer devletler arasında paylaştırıldı.

(9) "İlerleme İçin Birlik", John F.Kennedy'nin başkanlığı altında, altmışlı yıllarda hayata geçirilen, devrimci hareketlerin can damarını kesmeyi amaçlayan, Latin Amerika için gelişme yardımı projesi.

(10) 1989'da, bir BM-İnsan hakları grubunun ziyareti sonucunda, Küba'da kayda değer insan hakları ihlalleri saptanamadı. Bu yüzden ABD'nin çeşitli Latin Amerika ülkelerine uyguladığı önemli ekonomik ve politik baskıya rağmen, Küba'nın BM-İnsan hakları Komisyonu önünde, önceden planladığı gibi yargılanması gerçekleşmedi.

(11) 1956'da "Granma" çıkarmasından sonra, Batista birlikleri, Sierra Maestra halkına karşı giriştikleri bombalı saldırılarla, devrimi yenmeye çalıştılar.

(12) Küstah bir biçimde "Jose Marti" adını taşıyan, Küba'ya karşı bir CIA-propaganda istasyonunun kurulmasından sonra, şimdi ABD hükümetinin girişimiyle, bir de Jose Marti televizyon istasyonu Küba'ya yayın yapacaktır.

(13) Guantanamo: 1898'de, İspanyol-Amerikan-Küba savaşının sonuçlanmasının ardından, Küba'nın doğrudan işgali kaldırıldıktan sonra, ABD Küba'yı, Guantanamo'daki, bugüne dek hala yasal olmayan bir biçimde varlığını sürdüren ve sık sık askeri provokasyonların çıkış noktası olan deniz üssüne, gözyummaya zorladı.

(14) 1868-1878, Küba'nın İspanya'ya karşı kurtuluş savaşı kastediliyor.

(15) 1878'de Küba Bağımsızlık Hareketi, Zanjon Antlaşması'nda saptanmış, ama asla yerine getirilmeyen bazı tavizler karşılığında İspanyollara teslim oldu. Maceo, İspanyol Genel vali Martinez Campos'la Baragua'daki bir buluşmada bu anlaşmayı protesto etti ve mücadeleyi sürdürdü.

(16) 10 Mart 1952, seçimlerden 80 gün önce iktidarın, Kübalı diktatör Fulgencio Batista tarafından ele geçirildiği gün. Bunu izleyen genel grev silah zoruyla bastırılmıştır.

(17) 1956'da, içinde 80 devrimciyle "Granma" gemisinin karaya çıkması, diktatör Batista'ya karşı kurtuluş savaşının başlangıcıydı. 80 savaşçıdan 12'si dışında hepsi, daha ilk günlerde tutsak düştüler ve öldürüldüler.

(18) Playa Giron, bizde Domuzlar Körfezi adıyla tanınır. ABD'nin, adayı paralı askerlerle işgal etme denemesinde Küba'ya karşı yenilgisi.

(19) Ekim 1962'de John F.Kennedy tarafından provoke edilen, atom savaşının eşiğine kadar gelen "Küba krizi"ne Küba'da "Kennedy krizi" değil, Ekim krizi deniyor.

(20) Fidel Castro'nun başlangıçtaki kaygılarına rağmen, ABD'nin yeni istila girişimlerine karşı, Temmuz'da yerleştirilmiş olan Sovyet nükleer başlıklarını Kruşçev, Fidel Castro'nun muhalefetine rağmen Kasım'da Küba'dan geri çekti.

(21) 1961'den beri ABD Küba'ya karşı tam bir abluka uygulamaktadır, başta FAC, hemen hemen tüm Batılı devletler de o zaman buna katıldılar. Bu arada çoğu Batılı devletlerle yeniden canlanan ticari ilişkilere rağmen, ABD ticaret partnerlerini uluslararası hukuka aykırı olarak bu gün hala, küba'ya karşı, ilaçları da kapsayan ABD-ablukasına katılmaya zorluyor.

(22) 1988'de Angolo, Küba ve Namibia'lı SVAPO'nun birleşik silahlı güçlerinin zaferiyle, Güney Afrika ve onun müttefiki olan UNİTA, Cuito Cuanovale'de öylesine ağır bir yenilgiye uğratıldı ki, Güney Afrika Angola'dan geri çekilmek ve Namibia'nın bağımsızlığını tanımak zorunda kaldı.

(23) Carlos Manuel de Cespedes. İspanyol sömürge iktidarına karşı, kesintilerle 1898'e dek yürütülen Küba ayaklanmasının ilk işaretini 1868'de o verdi.

(24) Ignacio Agramonte. 19. yüzyılda İspanyollara karşı Küba kurtuluş mücadelesinin önemli generali.

(25) "Sapanım Davut'un sapanıdır", Jose Marti'nin bir mektubundan.

(26) Beşinci kol: Faşist İspanyol General Franco, İspanyol iç savaşı sırasında, Madrid önünde dört kola (orduya) ve Madrid içinde (sabotörlerden oluşan) bir beşinci kola sahip olmakla övünüyordu.

(27) Puerto Rico, İspanya'nın yenilgisinden sonra 1898'de, Küba ve Filipinlerle birlikte ABD'ye devredildi, ancak bugüne dek ilhak edilmiş olarak kaldı.

(28) CDR, Devrimi Savunma Komiteleri 1961'de, ABD'nin müdahale niyetlerine ve sabotaj eylemlerine karşı savunma önlemi olarak kuruldu. Bugün geniş ölçüde sosyal hizmet görevlerini yerine getiren bu kitle örgütlerinde, Kübalıların yaklaşık %90'ı örgütlüdür.

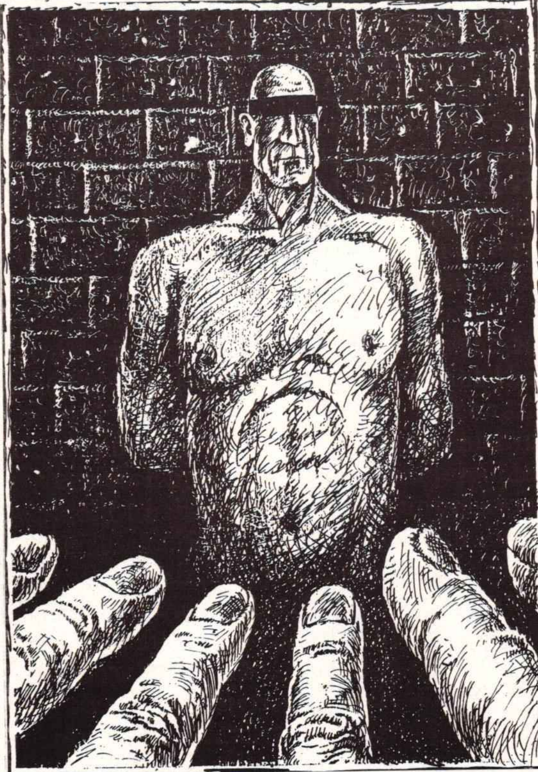
ÇEVİRMENİN NOTU: Çevirinin birinci bölümündeki hataları düzeltmek için bir kaç dergi sayfasını işgal etmek gerekecek. bu olamayacağına göre, okuyucunun doğruyu, konunun akışından çıkaracağına güvenerek, yalnızca GÜCÜMÜZ BİLGİMİZDE YATIYOR olarak basılan alt başlığın, GÜCÜMÜZ BİRLİĞİMİZDE YATIYOR olması gerektiğini belirtmekle yetiniyorum.

Araştırma Hakkında Genel Bilgi

Londra Üniversitesi, İstanbul Tabib Odası ve Türkiye İnsan Hakları Derneği'nin işbirliğiyle Ankara ve İstanbul'da işkencenin insan üzerindeki etkisini araştıran bir bilimsel çalışma başlatılmış bulunmaktadır. Bu bilimsel çalışmanın belirlenen amaçlarını paylaşıyor ve bu konuda tüm arkadaşları yapılan çağrıya katkıda bulunmaya davet ediyoruz.

DEVRİM

İnsan haklarının korunması amacıyla yapılan bütün girişimlere rağmen, işkence dünyada ve Türkiye'de önemli bir sorun olmaya devam ediyor. İşkenceye karşı verilen mücadele şimdiye kadar daha çok siyasal nitelikte ve bilimsel verilerle yeterince desteklenmiş değil. Örneğin, işkencenin uygulanış biçimleri, insan üzerindeki kısa ve uzun dönemli etkileri yeterince incelenmemiş durumda. Bu tür bilgiler, işkence konusunda dünya kamuoyunun aydınlatılması, işkence ve benzeri insan hakları ihlallerine karşı bilinç, duyarlılık ve direnç oluşturmak açısından büyük önem taşıyor.

Bugün işkencenin insan üzerindeki etkilerinin tedavisi konusunda da pek az bilgimiz var. İşkencenin her insan üzerinde olması da, bazı kişilerde yıllarca sürebilen olumsuz etkiler yaratabildiğini biliyoruz. Bu ruhsal etkiler kimi zaman çok ağır olabiliyor ve kişinin sağlıklı ve verimli bir yaşam sürdürmesini engelleyebiliyor. Bu sorunların nasıl tedavi edilebileceği konusunda da yeterince bilgimiz yok.

Bu çalışmanın iki amacı var: 1) Bu alandaki eksik bilgilerimizi tamamlayarak işkenceye karşı, gerek Türkiye'de, gerekse dünyada sürdürülen mücadeleye katkıda bulunmak ve 2) İşkencenin olumsuz ruhsal etkilerini yaşayan insanlara nasıl daha iyi yardım edilebileceğini araştırmak.

Bu araştırma Londra Üniversitesi, İstanbul Tabip Odası ve Türkiye İnsan Hakları Derneği'nin işbirliğiyle yapılmaktadır. Çalışmayı yürütecek ekip Londra Üniversitesi'nden Dr. Metin Başoğlu; Türkiye'den Dr. Erdoğan Özmen, Dr. Murat Paker, Dr. Özgün Taşdemir Paker, Dr. Nuşin Sarımurat, Dr. Doğan Şahin, Uz. psikolog Emre Konuk, Uz. pedagog Ümran Korkmazlar ve psikolog Hatice Süer'den oluşmaktadır. Araştırma İstanbul ve Ankara'da yapılacaktır.

Çalışmanın ilk aşamasında katılanlarla bir hafta içinde iki kez ikişer saatlik görüşme yapılacaktır. Bu görüşmelerde geçmiş yaşam öyküsü ve gözaltı / tutuklanma / cezaevi deneyimi ile ilgili bilgiler alınacak, tıbbi ve psikiyatrik değerlendirme yapılacaktır. Ayrıca size evde doldurmanız için bazı psikolojik durum değerlendirme formları verilecektir. Bu değerlendirmelerden sonra herhangi bir tıbbi yardıma ihtiyacı bulunan ve bu yardımı talep eden kişilerin bu ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerekli tedbirler alınacaktır. Psikolojik yardıma ihtiyacı bulunan kişilerin tedavisini Uz. psikolog Emre Konuk ücretsiz olarak üstlenecektir.

Annesi ya da babası işkence görmüş çocuklarda da ruhsal sorunlar görülebilmektedir. bu sorunlar kimi zaman anne ya da babadaki sorunların çocuğa yansıması, kimi zaman da çocuğun da doğrudan şiddet olaylarına maruz kalması nedeniyle olmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada görüşmelere katılanların çocuklarıyla da ilgilenilecektir. Çocuklarla görüşmeleri ve gerektiği durumlarda tedavilerini Uz. pedagog Ümran Korkmazlar üstlenecektir.

Bu araştırmaya katılmak isteyenler İstanbul Tabip Odası'ndan (Tel: 522 13 11 - 522 73 74) Nedret Tepe'ye ve Ankara İnsan Hakları Derneğine (Tel: 125 95 47) telefonla başvurabilirler.

"Halkların Kardeşliği Katliamlara Son" Mitingi Yapıldı

1 Mart Pazar günü İstanbul'da Halkın Emek Partisi'nin düzenlediği "Bütün Halklar Kardeştir - Katliamlara Son" mitingi gerçekleştirildi.

Miting Türk burjuvazisinin **Kürt** ve diğer halklara yöneltmiş olduğu baskı ve asimilasyon politikasını protesto amacına yönelikti. Böyle olmasına rağmen tüm devrimci ve demokrat yurtseverlerin katıldığı bu mitingde "Halkların kardeşliğine" vurgu, mitinge katılan siyasetlerin daha çok kendi sloganlarını öne çıkarmaları nedeniyle yeterince yapılamadı.

Mitingde Kürtçe sloganların yanı sıra **Lazca** slogan atıldı. Çok küçük bir grup **Laz** tarafından atılan sloganlarda "**Skûdas xal̂kepeşi cumapoba - Yaşasın Halkların Kardeşliği; xal̂kepe cuma onan - Halklar Kardeştir**" denildi.

Bu görünümüyle miting daha anlamlı bir şekil aldı. Fakat bu farkedilemedi. Diğer azınlıklardan devrimciler de (Çerkez, Arap) kendi dilleriyle "**kardeşlik**" şiarını yükseltselerdi miting daha çok amacına ulaşmış olabilirdi.

Kudurmuşçasına azgınlaşan ezen ulus şovenizmine karşı Halkların Kardeşliği Mitingi anlamlı bir mesajdı.

